בַּמִּדְבָּר

דָּוִד פְרִישְׁמַן

במדבר

הספר
ברלין

דוד פרישמן

במדבר

מעשיות ביבליות
ספורים
ואגדות

הוצאת "הספר" ברלין
ה • ת • ר • פ • ג

מַעֲשִׂיּוֹת

מְחֻזּוֹלוֹת

בַּמַּרְצֵעַ

נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת

בְּהַר סִינַי

הַמְקוֹשֵׁשׁ

סוֹרֵר וּמוֹרֶה

סוֹטָה

עֶגְלָה עֲרוּפָה

עִיר הַמִּקְלָט

סִפּוּרִים

לִילִית

פַּלְמִי

בַּיַּעַר

אַגָּדוֹת

אַהֲבָה

סִינַי

הַגֹּלֶם

כֵּיצַד הַסִּתּוּ נַעֲשָׂה

הציורים מאת ש. רובין

Copyright by S. D. Saltzmann
„Haseifer“ Verlag Berlin 1923

Druck von B. G. Teubner, Leipzig

תולדות פרישמן

זגירז׳ עיר מולדתו של דוד פרישמן, עיר קטנה ושקטה היא. רחוקה היא פרסאות אחדות מלודז הגדולה, העיר שבה בלה פרישמן את שנות ילדותו ובתוכה עברו עליו גם ימי בחרותו.

שנת הולדתו של פרישמן איננה ידועה לנו בדיוק. אחדים מכותבי תולדותיו ציינו את השנה שבה נולד — תרכ״ה ואחרים הקדימוה לתרכ״ג. אולם מתוך אחד משירי פרישמן הראשונים יוצא, שהוא נולד בשנת תרכ״ב. השיר ההוא נדפס בשנת תרל״ח ומתחיל: „בן חמש עשרה שנה היום הנני״. אם נדפס השיר סמוך לכתיבתו, אָז נדע מפי פרישמן עצמו שנולד בשנת תרכ״ב.

הורי פרישמן — אנשים אמידים היו. אביו, רבי שאול, סוחר חשוב ופקח היה. אָדם בר־אורין ובמדה ידועה גם משכיל וחובב ספרות. אמו, פריידה־בילה, — גם היא היתה משכלת, ודרכי הדור החדש לא היו זרים לה. שניהם היו חרדים ואדוקים בדת ישראל, אַך זה לא מנע אותם להתנהג לפי רוח הזמן ולתת לבניהם חנוך הגון ומתוקן. אומנת מחנכת שמשה אותם, ויחד עם „למודי קודש״ למדו גם שפות ומדעים שונים. חנוך כזה קבל גם הילד דוד, שעיד בילדותו ניכר היה במעלליו והיה מצוין בפקחותו, חריצותו ושקידתו המרובה. ביום למד בחדר

אנו לוקחים קטעים תולדתיים אלו על דבר הסופר המנוח ממאמרו המעניין של א. ר. מלאכי.

המצאות שונות לנסות את הילד החרוץ הזה. מספרים שעיניו של צווייפל זלגו דמעות של שמחה, כשראה את פרישמן בפעם הראשונה והתיחס אליו כאילו היה בן־גילו וחברו ולא ילד רך בשנים.

מלודז עבר פרישמן לווארשה. בווארשה היה אָז מרכז ספרותי חשוב. נמצאו בה משכילים וסופרים עברים שונים, שהיו מרוכזים מסביב לסוכני „השחר" וה„בוקר־אור" — אברהם צוקרמאן ואליעזר יצחק שפירא, שאליהם כבר הגיע שמו הטוב של „הילד־הנפלא" ולא נתנו לו מנוח עד שיפרסם את יצירותיו בכתבי־עתים, שהם היו באי־כחם. פרישמן נעתר להם ומסר לצוקרמאן את ספורו „המורה־צדק", שנדפס ב„השחר" תרל"ח, ולשפירא מסר אחדים משיריו, ששנים מהם נדפסו באותה שנה ב„הבוקר אור". אלה הם: התרגום של „דונה קלארה" של היינה והסוניטה „יש תקוה", שיר שראשיתו מראה לנו בעליל את פרישמן ה מ ש ו ר ר בימים יבואו.

סמוך לזמן הזה הדפיס מאמר ב„המגיד", „אני ואבי זקני". מעניין מאד, שהמאמר הפובליציסטי הראשון של פרישמן היה ערוך, אם אָמנם לא בדרך־ישרה כי־אם אגב־אורחא, נגד ה„מאמריסטיקה" ו„הכתיבה לשם כתיבה" שאחרי זמן מועט היה פרישמן לשונאה הכי עז. במאמרו זה נגע פרישמן בשאלת מלחמת התקונים בדת, שבשלהי שנות השבעים נטשטשה כל מהותה והיתה ל„העלאַת־גרה". בדברים נמרצים פונה פרישמן אליהם: „הגידו נא לי את התכלית ה מ ע ש י ת של מלחמה כזו? מלחמה זו שאתם קושרים, בשביל מי היא? בשביל אָבי זקני? — והוא הן לא יוותר לכם על ערקתא דמסאני! שבע פעמים ביום יהרג ולא יעבור אפילו על אות אחת! באש יבוא ובמים יבוא, ככל אשר ראיתם, וגם האות האחרונה שבאחרונות של איזה פוסק אחרון שבאחרונים תשאר להיות בעיניו כהלכה למשה מסיני! ובכן בשבילי? — ואני הלא גם אם תותירו לי רק א ו ת אחת, שתהיה לי למועקה רגע אחד, לא אובה ולא אשמע לכם! מה איפוא התכלית המעשית של מלחמה כזו?"

עם מאמר זה נחתמה תקופת ה י ל ד ו ת של פרישמן ומתחילה תקופת ה ב ג ר ו ת שלו.

★

המאמר „ממסתרי ספרותנו" והקונטרס „תהו ובהו", שפרישמן פרסם בשנת תרמ"ג, העמידוהו בשורה הראשונה. רושם המאמר

תלמוד עם נושאי כליו, יבלילה היו מורים שונים מלמדים אותו עברית, גרמנית וצרפתית.

כשנמלאו לילד דוד שתי שנים, העתיקו הוריו את ביתם מזגירז' והתישבו בלודז. זו לא היתה, אָמנם, עיר של חכמים וסופרים, אַך היתה מלאה חייב ועניין הידות להתעשיה שלה ומסחרה שפרץ בארץ. הסיחרים ו,,אַנשי המעשה" בלודז לא השפיעו לרעה על הילד החולם ולא פגמו ברוחניותו. אדרבה, במדה ידיעה הויכלו לו לקנות נסיונות שונים בחיים. ואם אָמנם עוד בילדותו ראה פרישמן את מטרת חייו בעבודה בספרות העברית, בכל־זאת לא מנע את עצמו לעזור לאָביו במסחרו ולקנות שלמות במקצוע, שלא היה חביב עליו ביותר.

מוריו ומלמדיו של פרישמן לא היו מצוינים ביותר, ואַף אחד מהם לא התאים לילד הנפלא הזה. אחד ממלמדיו, שהיה גם קצת ,,משכיל", למד אותו את הדקדוק העברי ואת התנ"ך, בתרגום אשכנזי־זארגוני. מכיון שנפתחו להילד שמים חדשים אלו — שוב לא היה זקוק למירה. היא התחיל לתגות בשקידה בספרי־הספרים, והתנ"ך לא מש מפיו יום ולילה. היה נרדם ומתעורר משנתו, כשהוא אוחז בידיו את ספר ישעיהו או ספר אחר מספרי החוזים — אלה, אשר סגנונם היה לפרישמן למופת כל ימי חייו.

מן התנ"ך עבר הילד אל יתר הספרים שמצא בבית אָביו. צמאונו לקריאה היה גדול ועז והיה ,,בולע" את כל ספר שבא לידו. יחד עם זה התחיל גם ל,,נסות את הנוצה" ולכתוב בעצמו. הכשרון לכתיבה נתגלה בו עוד בילדותו, ובהיותו בן שמונה שנים כבר כתב ספורים ושירים שונים. גם התחיל לתרגם מעברית לגרמנית את הספר ,,צית צבוע" ומצרפתית לעברית את ,,מונטי־כריסטו" של דיומה.

להתפתחותו של פרישמן גרמו הרבה האורחים, שהיו מבקרים לפרקים קבועים את בית אָביו. רבי שאול פרישמן, כאמור למעלה, היה חובב־הספרות, והסופרים העברים — חביבים ויקרים היו לו, וביתו היה תמיד פתוח לפניהם. כל החכמים והסופרים העברים, גם רבנים ומגידים, שעברו דרך לודז, מצאו בבית הורי פרישמן אַכסניה טובה. ויש שבשבת אחת היו מסובים לפני שלחנו א. ב. גוטלובר, צווייפל ושאצקס ובשבת הבאה — רב חרד, מחבר או איזה ,,מגיד־מישרים" שבא לדרוש בעיר. ולכולם היה הילד דוד למשיב־נפש ולשעשועים. צווייפל וגוטלובר היו תמיד מתחרים ביניהם וממציאים

על תרגום „תולדות השלמת האָדם" ועל „דניאל דירונדה", שיצאו על־ידי „אחיאָסף". תכופים זה אחר זה יצאו גם שאר תרגומיו: „בירניקה", „על שפת הים", „הגדות אַנדרסין", „שירי פושקין" ו„קין" לבירון שבהם — ביחוד ב„קין" — הראה פרישמן את כחו הגדול בתור מתרגם, שגם בשפות האירופיות אין מתחרה לו.

בשנת תרס"א נגשה הוצאת „אחיאסף" להוציא את השבועון „הדור". את עריכת השבועון מסרה בידי פרישמן, אף־על־פי שחשוד היה ב„אַנטי־לאומיות". „הדור" יצא במשך שנה אחת, אַך אחר שלש שנים התחיל פרישמן להוציאו מחדש. השפעת „הדור" על ספרותנו מורגשת עד היום הזה.

בשנת תרס"ג היה פרישמן עורך „הזמן" השבועי והחדשי. בשנת תרס"ח ערך את המאסף „ספרות" ובשנת תרע"א — את העתון היומי „הבוקר" והקובצים הקטנים „רשפים" שבהם נדפס תרגום „סאראתוסטרה" של ניטשה. באותה שנה בקר פרישמן את ארץ־ישראל וכתב את רשימות המסע לארץ־ישראל שיצאו בהוצאת „אחי־ספר".

בשנת תרע"ג חגגו את חג יובלו. לכבוד יובלו הוציאה הוצאת „מרכז" את כל כתביו בעשרה כרכים, בצירוף כפר בקורת — קיבץ מאמרים והערכות על פרישמן.

בשנת תרע"ח היה פרישמן לעורך „התקופה" והוצאת „ספרות העולם", שיסד מר א. י. שטיבל. בברלין ערך את מאספי „התקופה" (עד הכרך העשירי) ותרגם כמה וכמה ספרים. ביניהם: „ממעמקים" של ווילד ואת „מאנפרד" לבירון.

כך עבד הסופר הגדול ולחם את מלחמתו בלי הרף עד ימיו האחרונים.

„ממסתרי ספרותנו" לא גדל כל־כך, למרות מה שבכמה פרטים עולה הוא על ה„תהו ובהו". וכל זה משום שהמאמר היה ערוך נגד סמולנסקין, שעמד אָז בעיני הקוראים למעלה מכל בקורת. אַך הקוראים המבינים כבר ראו את כחו הגדול של המבקר הצעיר, שבא לנתוץ ולהרוס על־מנת לבנות. עדים המה תשובת סמולנסקין עצמו לפרישמן ודברי אחד הסופרים על־אדות ה„תהו ובהו", שקרא בעליצות: „דרך כוכב מזהיר בשמי ספרותנו! ברנה והיינה בגרמנית ופרישמן בעברית!"

במשך שנת תרמ"א שהה פרישמן בווארשה ועזר לשפירא בעריכת הירחון „הבוקר־אור". בו הדפיס מלבד מאמרו הגדול נגד סמולנסקין, גם ציורים, שירים ומאמרי בקורת רבים. בשנת תרמ"ב עזב את רוסיה ושהה שנה אחת בגרמניה. בברלין התודע לאהרן ברנשטיין, ועל־פי בקשתו התחיל לתרגם את „ידיעות הטבע", שיצאו לאור במשך שנות 1885-1882.

בשנת תרמ"ג חזר פרישמן לווארשה והתישב בה ישיבת קבע. פרישמן החליט להיות לסופר החי על עטו, למרות עצת יהודה ליב גורדון, שלא יעשה את הספרות למעין־מחיה. ב„האסיף" התחיל לפרסם את שורת ספוריו הליריים „אותיות פורחות". מלבדם נדפסו ממנו גם מאמרי בקורת שונים והפיליטון „בכל־מכל־כל".

בשנת תרמ"ו נגש ד"ר י. ל. קאנטור להוציא בפטרבורג את „היום", והזמין את פרישמן להיות עוזרו הראשי. לפני הזמנת קאנטור פנה אליו יל"ג, שנתמנה אָז לעורך „המליץ", שיבוא לפטרבורג לעבוד במערכת „המליץ". אַך פרישמן סרב לעבוד במערכת אותו העתון שהוא בעצמו התנפל עליו.

ימי עבודתו ב„היום" היתה תקופה פוריה לפרישמן. לא היה גליון של „היום" שלא באו דברי פרישמן. ביחוד הצטיין בפיליטוניו, שרובם היו המשך לה„תהו ובהו" ובחמה עזה ושפוכה לחם פרישמן והמטיר את אַבני־בליסטראותיו על כל מקלקלי הטעם הטוב בספרותנו.

כשהדל „היום" להופיע, לא היתה לפרישמן כל בימה ספרותית להשמיע מעליה את קולו. עם העתונים העברים היה נמצא בריב, והם שמחו מאד על מפלת „היום". פרישמן התחיל לכתוב בשפה היהודית, והכניס גם לספרות זו טון ונעימה חדשה.

משנת תר"ן עד תרנ"ב נמצא פרישמן שוב באַשכנז וילמד באוניברסיטה בברסלוי פילוסופיה ואמנות. בשנת 1895 חזר לווארשה והתחיל לעבוד

פולקלור

הוצאת קובץ של ספורים זה עלה במחשבת דוד פרישמן בעודו מוטל על מטת־חליו, כשלשה שבועות לפני מותו.

אז מלא את ידי לקַבֵּץ בשבילו את החומר שנכנס לכאן, לסדרו ולמסֹר בשמו להוצאת „הספר“.

בתחילה נתכון רק לספורי „במדבר“. מהם פרסם בדפוס רק תשעה. את השאר (כחמשה במספר) היה בדעתו לכתב „אַךְ יָשׁוּב לְאֵיתָנוֹ“... בדמיונו כבר ראה את המעשיות הבאות, והיה מספר בהם לכל פרטי פרטיהם.

משהרגיש שכוחותיו הולכים ופוחתים נשתנה כבר תכנית הספר, ואז החליט להכניס אל קובץ זה גם את שאר הספורים אשר לא מן הסיריה „במדבר“ ושלא נכנסו עיד לשום קובץ כתביו, כמו „לילית“ „פלמי“ ו„חמשה־עשר בשבט“ וגם מעט ממבחר ספוריו, אשר כבר באו פה ושם בקובצי כתביו הרבים.

באופן זה כולל הקובץ „במדבר“ את תמצית כתבי פרישמן המקוריים אשר יצר במשך ימי חייו. מן הראוי להעיר בזה כי את כל החומר של קובץ זה תקן הסופר חחולה בעצם יָדוֹ, השמיט והוסיף מחדש לפי טעמו.

את השם „במדבר“ לא רצה עוד לשנות, סוף סוף תשעת הספורים הביבליים, שלא נכנסו עוד לכתביו, הם עמוד־התיכון לכל הספר.

מטרת קובץ זה, בהסכמתו של המנוח, היא — לתת את פרישמן היוצר בצמצום נאה ובמחיר השוה לכל נפש. לא כל קוראיו ומחבריו הנאמנים והרבים יש בכוחם לרכוש להם את כל כרכיו, המפוזרים אצל מו״ל שונים ולחפש בהם אחרי פרישמן החולם והמשורר.

פרישמן האמן, עם כל להטי סגנונו המלוטש והעשיר, מונח לפנינו פה בזעיר־אנפין.

ז. שניאור

יום השלשים לפטירת יוצרו של „במדבר“

ברלין, תרפ״ב

מחולות

אמי קבלה את הדברים מאִמה ואִמה מאִמה, זקֶנְתה מזקֶנְתה וזקֶנתה מזקֶנתה, דור מפי דור — ואמי מסרה את הדברים לי.

בצאת בני ישראל ממצרים היה בין היוצאים איש מן הערב הרב, יפה קומה וִיפֵה פנים, ושמו פוט, ותהיינה כל הנשים וכל הנערות מקצה הגבול ועד קצה הגבול מביטות אחריו כל היום, ובלילה בהיותן שוכבות על משכבן ראו אותו בחלומות. בימים ההם ראתה אותו נערה מבני גרשום ממשפחת חצי מטה מנשה, ושמה תִּמְנָע; ברגע ההוא האדימו פניה ואחרי כן הלבינו מאד — ותאהבהו.

ובימים הנפלאים ההם היו עוד השמים חדשים וכחולים אלף אלפי פעמים מאשר הם עתה, והאדמה היתה עוד רעננה וירוקה אלף אלפי פעמים מאשר היא עתה, וגם האהבה היתה חזקה ועזה אלף אלפי פעמים מאשר היא עתה.

והעלם דבק אחרי הנערה, ויסע גם הוא אחרי האהל אשר לה, הלוך ונסוע. כאשר נסעה מרעמסס סכותה, נסע אחריה דומם, ובנסעה מסכות עד אֵתָם, ויסע אחריה דומם גם היא, ובנסעה מאתם עד פי החירות אשר על פני בעל צפון, ויסע אחריה דומם גם הוא. כצל אשר על הקיר נסע אחריה. בפי החירות נגש אליה פעם אחת בבקר, ברגע אשר הבהיקה השמש במאד מאד, ויתן לה טבעת קטנה עשויה זהב שחוט,

לרגע אל הטבעת אשר על אצבעה, ויש אשר שחקה ויש אשר בכתה, ויש אשר אורו עיניה ויש אשר סגרה את הדלת בעדה ותתחבא, לבעבור לא יראה איש את פניה, ויש אשר שבה וַתְּקֻו.

ובבואם לרפידים, ויהיו הימים שוממים והלילות היו שוממים מאד — והיא רק חִכּתה, חִכּתה. בבקר יום אחד קמה ותקח את המַּרְאָה העשויה נחשת מרוטה ותבט בה את פניה ותרא כי על יד רקתה צָמַח לה שֵׂעָר אחד לבן — ותתלוש את השער באצבעותיה. הנשים והנערות התרועעו אליה עתה מאד ותדַבּרנה על לבה, למען עודדה ולמען חַזְקָהּ, אולם היא כמעט לא שמעה. ורק את הטבעת החזיקה בכל כחה ותקפוץ עליה את אצבעה, ויש אשר האמינה כי היא הטבעת, ויש אשר האמינה כי לא הטבעת היא כי אם העלם, והיא חובקת אותו בידה. ויש אשר התבלבלו מחשבותיה והיא לא ידעה אם הטבעת עזבה אותה ופוט עוד ישנו לפניה, ואם פוט עזב אותה והטבעת עודה על אצבעה.

ככה באו עד מדבר סיני. והנערה אִמצה את הטבעת אל אצבעה מיום ליום יותר. הטבעת היתה לה לנשמת חייה, אשר בה תלתה את הנפש אשר לה ואת כל אשר בקרב הנפש הזאת. כל חלומותיה וכל משאת נפשה היו אצורים בטבעת ההיא ותהי לה הטבעת לסגולה ולקמע ולנר תמיד אשר יאיר את החשך. את כל אשר עבר עליה ואת אשר יבוא עליה עוד, את כל זאת מזגה יחדו אל תוך הטבעת. כל הימים אשר עוד הטבעת הזאת לה, עוד הכל לה והיא יכולה לקוות עוד — ובכל הרע אשר מְצָאָהּ, חָפצה לקוות עוד.

★

ובמדבר סיני נעשו בימים ההם דברים גדולים ונפלאים אשר הסַבּו את לב כל העם מאחרי מקרי יום יום ואשר לקחו

וישם על אצבעה; אז ירדו קרני השמש על הטבעת, ותרחץ הטבעת ברב האור, ותברק ותאר רגע אחד על כל סביבה. ברגע ההוא הטה העלם עליה את קדקדו וישק לה נשיקה גדולה וארֻכּה, והנערה נשקה לו גם היא — ועיני הנערה השחורות והגדולות גדלו פי שנים מאשר היו.

ומפי החירות נסעו עוד יחדו עד מִגְדֹּל ועד מרה ועד אילים ועד ים סוף ועד מדבר סין. יומם האיר להם השמש עד להתעלף והם לא ידעו, ובלילה רבצו בשער על יד פתח האהל על המפתן. שמאלו תחת לקדקדה וימינו על לבה ולא דברו דבר. במדבר סין נעלם העלם פתאם ולא נראה עוד מקצה הגבול ועד קצה הגבול, ויהיו רבים אשר אמרו, כי נקעה נפשו פתאם מעליה והוא שב מצרימה.

אבל הנערה לא האמינה. בבקר קמה ותבט אל פני הטבעת, ועיניה השחורות והגדולות גדלו פי שנים; בצהרים לקחה את הטבעת ותבט בה, הבט והוסף, הבט והוסף; ובלילה הניחה אותה אל מתחת לכר, ותחלום ותרא את הטבעת בחלומה. מי אשר לו הטבעת הזאת — לא ירהה ולא יכבד עליו לבו, ומי אשר נתן טבעת אשר כזאת — לא ישקר לעולם. רק מקרה הוא; עוד מעט וישוב.

ואולם הנער לא שב. בבואם עד דָּפְקָה, הביטו אחריה הנשים והנערות מכל המחנה ותתלחשנה עליה בסתר ועיניהן מלאו לעג ורעל. ואולם הנערה לא שמה אליהן לב. הן את הטבעת נתן לה, והיא לא תשקר. הטבעת החלה להיות לה לתכנית חיים.

ובבואם עד אָלוּשׁ לא שב העלם גם אז. קמט אֹרֶךְ פָּרח בִּן לילה אחד במצחה ויחץ אותו לארכו, ואת עיניה הגדולות כסה אֵד. צמחה פתאם מארץ תוגה חרישית ועמומה וכבדה ותרבץ סביב סביב לה. הנשים אשר ראו אותה, חדלו פתאם מללעג אחריה, כי אם דִּבּרו אליה רכות; ובעיניהן נראו דְמָעות בדַבּרן. והנערה לא עשתה דבר, בלתי אם הביטה מרגע

מצלצלים בלכתם. והפרים הרתומים אל העגלה הולכים לאטם ומושכים את העגלה לאט לאט, ובמשוך העגלה ותקעו הכהנים בשופרותיהם ובתקוע השופרות יִשָּׁמַע כל איש באהלו את הקול ויצא אל פתח אהלו ויצאו אחריו אשתו ובניו ובנותיו וכל אשר לו. אז תעבור העגלה את כל המחנה מן הקצה אל הקצה על פתח כל אהל, והאנשים היוצאים והנשים היוצאות משליכים איש ואשה אל העגלה את צרורים מן הזהב אשר להם לעשות בו אלהים. לא היה איש או אשה בכל הגבול מן הקצה אל הקצה אשר לא נדב אותו לבו לתת את תרומתו. האנשים נתנו את הקשוטות ואת שרשרות הזהב ואת כל אשר בזהב והנשים התפרקו נזמים וטבעות ושהרונים ושביסים וישליכום אל תוך העגלה. גם העשיר וגם העני נתנו, כי חפצו אשר יהיה לכל איש חלק באלהים. רוח שכרון לבשה את כל העדה מסביב לתת. על סִפֵּי האהלים ועל מעקות הגגות ובחלונות עמדו האנשים עם הנשים ויחכו לקראת בוא העגלה, ויהיו משליכים גם מנורות זהב וגם מחתות זהב וגם קערות זהב אל העגלה, וגם גביעים ומטות זהב השליכו. ואשה גדולה באה ותקח את חליל הזהב אשר בו ישעשע הילד ההולך השוכב בין שדיה ותשליכהו אל העגלה. ותהי העגלה כבֵדה מאד בזהב ותמָלֵא עד קצותיה, אשר לא תוכל כמעט למוש ממקומה, והעם עוד מרבה להביא ולא חדל עוד.

ככה באה העגלה גם עד פתח האהל אשר לתמנע.

ותמנע עומדת פתח האהל וטבעתה על אצבעה. לא! את כל אשר לה תתן, ורק לא את הטבעת הזאת. הן בטבעת הזאת טבועים כל חייה וכל אשר לה וכל אשר היה לה, ומי יודע אם לא טבוע בה גם כל אשר יהיה לה עוד. את הטבעת הזאת לא תתן. לא תתן! לא תתן! — והעגלה הולכת הלוך וקָרֵבה, ומן הגגות ומתוך החלונות ומֵעַל המעקות

את כל לבו: נָתַן אלהים לָעָם. שלשת ימים, לילה ויום, עָשַׁן הר סיני כֻּלּוֹ והעם היה מִגְבְּלִים איש בביתו ויתקדשו ויטהרו ויכַבסו את השׂמָלות. וקול השופרות הלך הלוך וחזק ויהיו קולות ולפידים וברקים גדולים שלשת ימים, לילה ויום, ויהי חג גדול אשר לא היה עוד כמוהו: נָתַן אלהים לָעָם. בימים הנפלאים והנוראים האלה הגה כל העם מסביב, וגם הנשים והטף, רק באלהים אשר לא ראוהו ואשר רק את קולו שמעו ובכל המעשים אשר נעשו, ואל יתר המעשים הקטנים הנעשים יום יום לא שָׁת איש לב ולא זכר עוד אותם. מי יזכֹּר בימים כאלה נערה עניה היושבת בסתר אהלה, עם עָנְיָהּ ועם המצוק אשר בלבה?

ומקץ ימים אחדים היו חדשות אחרות: נלאה העם להכות אל האלהים בתוך הערפל אשר לא ראוהו ויתפצו פתאם אלהים אשר תבנית לו. וַיִּקָּהֲלוּ על הכהן הגדול ויצעקו: קום, עֲשֵׂה לנו אלהים! — והכהן הרגיע אותם כרגע ויאמר: מחר ואעשה. ירֹם נא איש איש קשיטה או נזם או טבעת או כל אשר יהיה ואעשה בזהב הזה את האלהים.

★

וממחרת היה היום בוער ככבשן. מן השער אשר לאהל הכהן הגדול יצאה עגלה גדולה וחדשה, והיא רתומה לשני פרים אדומים. והעגלה מְזֻהָבָה בקרנותיה ותִּפרֹשׂ נגה וזהר בכל אשר פנתה, וקרני הפרים הרתומים אל העגלה גם הן מצֻפּוֹת זהב נוצץ וקשורי חוטי ארגמן עם פרחי תכלת מצֻמָּדים אל הקרנַים והם מרחפים ברוח. ועל גבי הפרים אדרות תכלת נחמדות למראה, ומשני עברי העגלה מזה ומזה הולכים שני כהנים, איש לעֵבר, איש לעֵבר, והם לבושים כתנות בד עם אפוד ועם חשן ובידיהם שופרות, ורמוני תכלת אשר בבגדיהם

בחלילים ומִכּים בתֻפּים, והנשים נתנו יד אשה לרעותה ואשה לאחותה ותהיינה מקיפות את העגל סביב סביב ותצאנה במחולות.

ופתאם חרדו כלם לאחור ויתנו מקום: הנה נערה נראתה פתאם בין המחוללות אשר תחולל נפלאות ואשר לא היתה עוד מחוללת כמוה. הנה היא מניעה את רגליה ואת ראשה ומנידה את גוה פעם למעלה ופעם למטה, פעם לאחור ופעם לפנים, פעם לאִטהּ ופעם בחפזון, אשר יחרד כל לב למראה ואשר תסמר שערת כל רואה. האין זאת תמנע, הנערה מבני גרשים מחצי שבט המנשה?

עתה הנה היא מחוללת לאט לאט ובנחת — ותהי כמו ראשית ימי תקותה, בִּפְרֹחַ הפרחים על פני כל האדמה ובקרב לבה, ומדי הַפּוֹתָהּ את קדקד ראשה ממולה ופניה ועיניה אורו, ותהי זאת הנשיקה הראשונה.

ופתאם היא מתקפלת ומתפתלת כמו נחש — הנה בא המכאוב הראשון, נשב הרוח על הפרחים ועל לבה, ויהי קור ופחד.

ובעוד רגע והיא טופפת, הלוך וטפוֹף, הלוך וטפוֹף: עוד לה הטבעת, עוד לה הטבעת, עוד לה הטבעת: כל חייה ונשמתה עם בחירהּ יחדו הלא טבועים בטבעת הזאת וכל אלה יחדו רק טבעת אחת הם!

ורגע שני והיא מתנהלת בכבֵדות. בכבֵדות, נָעוּ כל יצורי גוה וכל בדי פניה כמו התאבנו: התקיה הולכת הלוך ורפה, הלוך ונמוגה. רק עוד קול ענות הלישה: אולי, אולי, אולי.

ופתאם היא מתאמצת ומתבצרת וראשה נשׂא למעלה: את זאת לא תתן! לא תתן, ויהי מה!

ובעוד רגע ובמרוצה גדולה אחת ורבה תרוץ סביב סביב לעגל במעגלה והיא מתהפכת בשצף סערה כגלגל לפני רוח: את שארית כל הפליטה אשר לה מסכה בקרב האלהים הזה! את יחידה נתנה לו והוא עלה בתוכו!

משליכות עוד שכניתיה אשה אשה את אשר לה. הנה נזם זהב נופל לעיניה מעל המעקה אשר על ידה ומיבע ונקבר בתוך הזהב הרב אשר בעגלה; הנה גביע זהב נופל; הנה קערת זהב גדולה. רוח שכרון עבר על המחנה וצרר את כל איש ואשה וידבק מאיש לאיש. ברגע הזה והעגלה באה עד לנוכח פתח האהל והכהנים תוקעים והפרים גועים והרמונים מצלצלים. ותמנע עומדת לפני העגלה. חרדת פתאם באה עליה והיא לא ידעה. באצבע יד ימינה שולפת היא את הטבעת אשר באצבע ידה השמאלית, שֶׁלֹּא יֻחְשַׁב, שֶׁלֹּא יֵחָשֵׁב, כמתלהלהה או כמשתעשעת, ובטרם תדע את אשר היא עוֹשָׂה והנה שמטה הטבעת מעל האצבע ובעוד רגע והנה היא בתוך גל הזהב הגדול אשר בתוך העגלה. ברגע הזה חשה כי נקרע דבר־מה בתוך לבה ונתק בפתע פתאם ולבה נעשה ריק, וגם העגלה נעלמה וכל האנשים נעלמו והשמש כבתה רגע אחד ויהי החשך מסביב. ברגע ההוא ידעה הנערה פתאם כי עד עולם לא ישוב עוד בְּחַיֶּיהָ וכי מת עליה לנצח נצחים.

והעגלה עברה משם והלאה ותלקט את יתר הפליטה אשר הביא העם ותבוא עד הַקָּצֶה.

★

וממחרת היום היה חג גדול במחנה. הכהן הגדול לקח את כל הזהב אשר הביאה העגלה וישליכהו באש, ויקח את המסכה אשר יצאה מן האש ויצר אותה בחרט ובמחוגה וַיַּעֲשֶׂהָ לעגל אלהים. אז ראה העם את האלהים עין בעין ופנים אל פנים ויריע תרועה גדולה. והכהן בנה מזבח לפניו ויעל את העולות וַיַּגֵּשׁ את השלמים אשר הביאו, ותהי השמחה גדולה מאד. וַיֵּשֶׁב העם לאכול וַיֶּרֶב מאד לשתות, ואחרי כן קם לְצַחֵק. אז יצאו גם הנשים והנערות ותבאנה ויהיו האנשים מְחַלְּלִים

פערלע

והיא מחוללת בסופה ובשערה, רגליה כמעט לא תגענה עוד אל פני האדמה, רגע אחד היא קרובה מאד אל השמש ורגע שני היא רחוקה ממנה: הלך כל המכאוב ונמס ונמוג. אין עוד נשמה בקרבה כי אם בחירה לבדו, אין עוד בחיר-לבה כי אם טבעת, אין עוד טבעת כי אם חייב, ועתה גם החיים עוד אינם כי אם אלהים — והנשמה ובחירה וטבעתה וחייה והאלהים התבוללו פתאם והתערבו והתמזגו ויהיו-לדבר אחד, והיא לא תדע עוד להבדילם: חדלה הנשמה מקרבה ותבוא אל תוך בחירה, חדל בחירה ויבוא אל תוך הטבעת, חדלה הטבעת ותהי לה חיים, חדלו החיים ויהיו לאלהים.

והמחוללות הולכים הלוך וחזק, הלוך וחזק. חדל המכאוב כלו ויהי רק אלהים לבדו. חדל המכאוב מהיות רק לנפשה ויהי למכאוב לכל האדם הרב אשר בזה, כי לקח אתי-האלהים ממנה, ואלהים זה הוא אלהי כל הארץ. והמחול הולך הלוך וחזק, הלוך וחזק, והסערה הולכת הלוך וגדולה הלוך וגדולה, והמשובה הולכת הליך וגדולה, הלוך וגדולה — וחרדה גדולה אחזה את כל העם מסביב, וישליכו איש את תֻּפּוֹ ואיש את חלילו, וינודו ויעמדו וינוסו על נפשם.

והיא עוד מוסיפה לחולל בלי קץ ובלי תכלית ובלי גבול. על שפתיה נראה הקצף הלבן ויצוריה כמו התמוללו — ופתאם נפלה על הארץ.

כאשר הרימו אותה מעל הארץ, ראו כי מֵתָה.

במרצע

בשנה השנית לצאת בני ישראל ממצרים, בחדש התשיעי בשנה ההיא, היה הדבר.

. . . מסביב היה המדבר הנורא — חול צהב ועמק, אשר אם תשקע בו רגל לא תשוב עוד לעלות. והחול לוהט וקודח ויוקד ושכן עליו כקיטור תכלת מלמעלה. ואם יש אשר על אחד הסלעים הבודדים יעלה שיח קטן או עשב נאלח או צֶמח פרא, לא יהיה הצמח ירוק למראה, כי אם צָהֹב לבן, וצָמַח רגע קטן וְעָרג וְשָׁאַף רגע קטן, ואחרי כן ימולל ויאמל ויגוע. ואולם לרגעים יֵעוֹר רוח זלעפות חזק וגדול, וְנִהַג הרוח הזה עמודי חול חדשים וכִסו העמודים את עין הארץ, ובִן רגע יחלוף והיה הכל כשהיה. והדממה גדולה וכבדה, עד למחנק ועד להתעלף. ורק לרגעים יש אשר תִשָּׁמע יללת שחל רָעֵב ואחריו ישאג כפיר בודד ואחריו ינהק אָחָ בקול פחדים אָרֹךְ ומְמֻשך ופתאם יצרח גב העיט מן ההרים. ובִן רגע תשוב הדממה להיות כבראשונה והיה הכל כשהיה. והמדבר גֹוֵעַ בלהט הצהרים והכל מסביב עָיֵף ויָגע וְגֹוֵעַ.

ובמדבר הגדול והנורא נִכרים עקבי אדם. בנתיבות דרוכים רק מעט תועות ארחות שבטים נוסעים אשר עלו ממצרים, והשבטים צמֵאי חֹפש ומבַקשי עתיד. והם נוסעים לרשת ארץ.

אז יגש אליו גם הכהן והוא מדבר על לבו ומנסה להורות אותו מה זה חפש ומה עבדות, וכי נולד אדם להיות חפשי ולא להיות עבד לאדון, ולו גם יהיה האדון כמלאך אלהים נדיב וטוב לב, ואולם העבד אך באחת: לא אצא חפשי.

וגם מן הקהל יגש האחד או השני ודבר על לבו, והוא אך באחת: לא אצא חפשי.

ואלצפן בן עזיאל ינסה אליו דברים עוד הפעם:

„ירקעם! היש עם לבך להגיד לי מדוע אין אתה חפץ לצאת לחפשי?"

„אהבתי את אדוני!" — יענה העבד במתק שפתים ובחנֻפה רבה.

„ואולם אני הן לא אהבתיך! הן נבזה היית באהלי וגם רק לא תשכו ממך וגם מהלומות לא חסרת וגם את כלבי וצאני שסו בך לא אחת ושתים וגם השפלה בשפחותי לא מנעה את נפשה מהתנשא עליך. כל היום רְדפת על צואר ואתה תאמר פתאם: אהבתי את אדוני. הידעת את אשר תדבר?"

„אהבתי את אדוני, את אשתי ואת בָנָי!"

„אבל הלא שקר אתה דובר. הלא זה רק ניב שפתים ריק אשר הרגלת על לשונך. כלנו ידענו היטב כי את אשתך תעבת ואת בניך זנחת כל הימים וכי כל הדברים האלה אינם בלתי אם תואנה ריקה אשר אתה מתאנה. האם לא טוב לך שבעתים לו תשים קץ לכל המלים הריקות האלה ותצא לחפשי?"

„אהבתי את אדוני, את אשתי ואת בני, לא אצא חפשי!"

„טוב. הנה לך עוד אחת: לא בגפך תצא, כי אם אתן לך גם את אשתך ואת בניך עמך. התצא?"

ולרגלי ההרים התלולים ובינות לצורים פורשי צל נטוים אהלים אהלים, לעשרות, למאות, ויתר העם אשר אין לו אהלים נטוש על פני הערבה הגדולה בחוָחים ובמערות ובנקיקי סלעים וחונים על פני השדה. רק לרגעים יש אשר ישאו את עיניהם אל אהל מועד התקוע בראש ההר הגדול אשר ענן יכַסה אותו.

ופתאם יִשָמע קול חצוצרה ושנַים תֻפים. והמחַצר יִמְשֹך והמתופפים יאריכו אחריו.

והעם אשר מסביב נעור כלו, איש אזנו וקשתו עליו, כל המחנה הגדול אשר בשדה: רק אין זה כי אם שבט פרא נורא פתאם הולך וְקָרֵב, שבט ישמעאלים או שבט מדינים או שבט כושיים, אשר יאמר להתנפל עליו.

ואולם שגה העם: לא היה שבט פרא, כי אם נקרא העם להִקָהֵל ולבוא עד לפני אחד האהלים לראות במראה זר אשר יֵרָאֶה לו.

והמראה מראה זר מאד באמת. איש מבית לוי ממשפחת הקהתי, אלצפן בן עזיאל שמו, זה לו שש שנים והוא אז רק עָבַר את ים סוּף, אז קנה לו עבד עברי, את יָרְקְעָם בן רַחַב, והוא אמר להוציאו עתה לחפשי חנם, כי הגיעה שנתו השביעית, ואולם העבד איננו חפץ לצאת לחפשי והוא מחזיק בקרנות האהל אשר לאדוניו ואזל כח איש להמיש אותו משם.

והמחַצר תוקע בחצוצרה והמתופפים מכים בתפים והעם נקהל מסביב.

וגם הכהן הנה בא.

ואלצפן בן עזיאל עומד פתח האהל והוא מדבר על לב העבד, ואולם העבד הכביד את לבו והוא אך באחת: לא אצא חפשי.

אשר בדלת פתח אהלך ורצעת את אזנו המשרת אל המזוזה, יהיה יוצא אל המזוזה שלשת ימים ושלשת לילות. וכל איש וכל אשה אשר יעברו על פניו ירק ירקו בפניו, וביום הרביעי בבקר תסיר אותו, והבדה לעולם.“

ויאמר הסופר הנצב עמי אמר: „ואתה כתוב יהיום את כל הדברים האלה במגלת ספר יהזכר את הסדים הטובים יהיו הדברים לזכרון לדראון עולם!“ — ויאל אלצפן אמר: „הנה לך המרצע!“

ואלצפן בן עזיאל מבית לוי ממשפחת הקהתי נגש ויקח את המרצע מיד הכהן ויאמר העבד פנה, אל ירקעם בן ירחם. ויגש איתו אל מזוזת הדלת אשר בפתח אהלו ויתן את המרצע הלוהט באזני המשרת וירצעהו אל מזוזת הדלת ויהי הראשון אשר ירק בפניו — ואחריו כן ירקו בפניו כל אנשי יהודה.

ויעבד פשק את שפתיו ויהי במצחק בגוע ירק אל פניו.

„לא. לא אצא. אהבתי את אדוני, הוי, כי אהבתי את
אדוני! לא אוכל לראות חיים בלעדי אדוני. לא אצא חפשי.
לכה לי הכסף! לא. לא אצא חפשי"

והעבד יליל מאד בלבו.

ויגבה גם הכהן את קולו:

„הדברים האלה הם הדברים האחרונים. לא ארוץ לדבר
דבר עוד. הנה אזני נכונה לרצוע את המרצע בה!"

ויקרב הכהן את העבד אל הדלת אשר בבית הכהן

ויקהל העם רבים מסביב, למען אשר יראו את המראה.

ועד אשר הגיע הדלת, ויצמד על המזוזה אזנו.

„הגישה את המרצע" — צוה הכהן בקול גדול.

והמרצע בידו

„ועבדו אדוני באזנו במרצעה עד כי יבואו כלו" — מדברים
הכהן לעבד.

והמרצע נתון באזנו עד כי אחרים יעבדו בו ויבואו אותו
אל הכהן

„ועבדו שנים רבות!" — צוה הכהן עוד הפעם.

ועוד אנשים קרבו מתוך הקהל ויתיצבו על יד אלעזר
בן עזראל

והכהן ויצא לפני המזוזה ויגש את בחור העבד
בן העברי:

„אלעזר בן עזראל! הנה לך העבד העברי יוקים בן חיים,
אשר קנית אותו בקבלה את יום מות אביו לך שש שנים. שש
שנים עבדה ובשביעית אמרת להוציא אותו לחפשי חנם, ואולם
כאשר יוקים בן חיים העבד העברי לצאת חפשי, כי כל הקהל
הזה ידעו גם העדים אשר יבואו על דבריהם, ואתה נקית
מאלהים ומישראל. קח לך אפוא את המרצע הזה ואת עבוד
העברי קח, את יוקים בן חיים, והגשת אותו אל המזוזה

בשדו שות

נחש הנחשת

בהיות המלחמה הגדולה אצל אדרעי, בשנת השלשים ושמונה למסעי בני ישראל במדבר, אז היה בין השבוים, אשר לקחו בני ישראל מן האמורי ביום ההוא, גם עלם גר, בן אשה מדינית, גבה קומה ויפה קדקד מאד, דישון שמו. כל היום ישב על הכלים במחנה עוג המלך, ולעת ערב עם בוא השמש נלקח בשבי. והאנשים מישראל חמלו עליו ועל יפיו ועל נעוריו ולא הרגו אותו בהרגם את כל אַנשי הבשן עם הנשים והטף, כי היה מדיָני, ויקחוהו ויביאוהו עמם עד גבול ישראל אשר עם עיי העבָרים, ויתנו לו מקום בתוך בני ישראל בקרב שבט הגדי. אָז תעלה אליו אל המחנה גם קטורה אמו לשבת עמו, ויקימו להם אהל קטן וישבו יחדו.

וכל המחנה מן הקצה עד הקצה ידע את המדיָני הצעיר אשר לו העינים החולמות ואשר רובץ העצב הרך על פניו תמיד ואשר עפים לו על ראשו התלתלים הצהֻבים כנחשים קטנים — ויהי מתהלך בקרב המחנה כחולם כל היום.

ממעל בערה השמש ותך את כל קדקד בתמהון, ומתחת להט החול כמו להבה ויהם את כל לב עד להשכיר — והעלם לא ידע ולא שם לב. יומם ירד עד שפת נחל אַרנון, אשר עם כפר ערוער, ויעש לו חכה וישלך אֹתה המימה

ברוּח. בכל יצוּרי נשמתם יאהבוּ ובכל גידי לבּם וּבכל בּדי עוֹרם וּבכל חלבּם ודמם. גם הצפּרן הקטן אשר על בּהן ידם יאהב, וגם השער אשר על קדקד ראשם יֵחר. כּאש תאחז בּם האַהבה פּתאם, והלב יהיה כּמוֹ נעורת. אָז תלחך האַהבה מסביב את כל חלבּם עד אשר יהיוּ כּמוֹ גחלת שרוּפה, וחדל לא יחדלוּ, וגועוּ באַחריתם כּגוע הנר אשר בּמנוֹרה. והאשה האמללה ידעה את כל זאת. ככה מת לפני עשרים שנה גם אישה באַהבתוֹ אוֹתה, וככה מת גם אָחיה בּנעוּריו. בּן עשרים ואחת דישוֹן בּנה, והוּא לא ראָה עוֹד פּני אשה חשוּפת צעיף עד היוֹם ההוּא.

והנער מתהלך בּקרב המחנה וחוֹלם חלוֹמוֹתיו. יוֹמם ידוּג את דגיו ולילה יחלל בּחלילוֹ. ויוֹם אחד והוּא יוֹשב על עץ גבוֹה תלוּי בּין הענפים, כּי קן יוֹנים ראה ויהי עם לבּוֹ לשלח את האֵם ילקחת לוֹ את האפרוֹחים — בּרגע הזה וַתראינה עיניו, והנה נערה עוֹמדת מתחת. ושכּרוֹן כּמוֹ נזיד אש לוֹהט עבר אוֹתוֹ בּרגע זה ויזל בּתוֹך כל עוֹרקיו. אָז עמד פּתאם לבּו רגע אחד מהכּוֹת — וּברדתוֹ, והנה נעלמה הנערה.

והוּא לא דבּר דבר וילך. לא חקר איש ולא שאל איש וילך. רק אחת ידע, כּי מאחרי ההרים היא, כּי צעיף לא כּסה את פּניה, וכזאת תעשינה רק הבּנוֹת אשר מאחרי ההרים, ויקם וילך אל מאחרי ההרים. בּסגרוֹ את עיניו ראָה את תמוּנתה לנגדוֹ, וּבפקחוֹ אוֹתן — ותצָלם. הוּא הוֹלך הלוֹך וסבוֹב את ההרים, רגע לא עמד מלכת, כּכלב בּוֹטח בּריח אַפּוֹ כּן הלך יוֹם ולילה וידע אל נכוֹן כּי בוֹא יבוֹא עד סכּתה.

וּבביאוֹ עד אַחת הסכּוֹת ויעמוֹד. אז ידע פּתאם, ואיש לא הגיד לוֹ, כּי פה היא. ויוֹם ולילה אָרב לה. בּקר עמד על ראש ההר אשר ממוּל סכּתה ויארב, וערב רבץ בּין השיחים אשר מאַחרי קבּתה ויחכּה. ויוֹם אחד, והיא מתרחצת

לצוד בה את דגיו, ויהי יושב כל היום וחולם, ובערב עלה מבקעת גד על ראש הר ההר, ויפצל לו קנה רך ויעש לו חליל, ויהי מחלל על פי חלילו עד לראש האשמורה — אז שמע כל המדבר מסביב ויקשב את הקול הרך, ויעצור רגע את נשמת רוחו. כמו כליון נפש ממושך ורועד עבר על כנפי רוח, עגום עד לאין מלה, ויהי כקול בוכים אשר נחנק, — והשמים האזינו, והכוכבים רעדו ממסלותם. והאנשים והנשים אשר בקצה ההר מתחת יצאו מן האהלים, ויהיו עומדים ושומעים ופוערים פה, ופתאם נאנחו ויחלמו גם הם. ויש אשר השליך העלם פתאם את חכתו מלפניו ביום ואת חלילו בלילה, ויהי תועה כל היום בערבות מואב, וילך כל הלילה במקומות אין איש, וכאשר עלה באזניו מתוך דממת הלילה קול יללת זאב רעב — ותחי רוחו רגע אחד וילך לקראתו. ואמו לא מנעה ממנו ללכת אל כל אשר יהיה רוחו ללכת.

ורק פעם אחת מנעה את חפצו ממנו. בהיות החג הגדול באבל שטים, והנערות מתאספות לפני בעל פעור לחל את מחולותיהן ולהקריב שם את קרבן בתוליהן, והעם עולה מקרוב ומרחוק, אז קם גם דישון ללכת אל השטים — ותמנע אמו ממנו את חפצו ולא נתנתהו. „אל תלך, בני, אל תלך! אם יקרה נפשך בעיניך, בני — אל תלך. שם הנערות תחלנה, והן יפות מכל בנות אדם ילידות אשה אשר היו על פני הארץ“. והנער שמע ולא הבין ולא ידע. ואולם כל העם אשר מסביב ידע פתאם ויתלחשו איש עם אחיו ויניעו ראש ויאמרו: „אכן נודע הדבר! משבט הדודנים הוא...“

והדודנים שבט קטן אשר נפלאות יספר בו: — מות ימותו האנשים ביום אהבם אשה. כי לא כאהבת יתר בני האדם אוהבים האנשים האלה: לא ברעש ולא במשיבה, כי אם

ובנשמת רוח להטת את כל הנפלאות אשר נעשו עתה באובות ואשר ראָה אותן בעיניו רק זה היום בבקר: — נחש נחשת תקע האיש משה על עץ גבוה, קשור אל נס ונשקף על פני כל הישימון, והיה כל חולה אשר יסור שמה ואת עיניו ישא אל הנחש והביט בו — וסרה ממנו מחלתו בן־רגע ושב וחיה...

ואיש עמד ושמע את הפלא, ויהי פיו פעור ורירו יורד, וישכח לסגור את פיו ויעמוד. ואשה מבשלת פתח אָהלה מעט מַן בסיר בכיור אש אשר על שני גזרי עצים דקים, ובשמעה ותתחלחל מאד ותאחז בסיר ותרעד, ותשָפך זרע הגד הלבן אָרצה, והיא עמדה, וכף העץ עודה בידה. ואיש זקן בן מאָה ושלשים יושב על פני אבן ומתחמם והוא מצעק כל היום כי קר לו, ויקם בכבדית גם הוא ויגס ללכת ופניו מיעדות לאובות.

ונער מנערי הלויים שמע את הדבר, ויתנפל על ברכיו פתאם ואת ידיו פרש — והעם רואים ונופלים על פניהם וכורעים.

וגם קטורה אֵם דישון שמעה בדַבר ההלך את דבריו — ותקשב מאד ותט את אזנה. אז החלה תקוה חדשה להחיות את לבה...

ובאובות אשר על פני מואב היתה התכונה רבה מאד. על פני הכפים ובחגוי הסלעים שכן העם למשפחותיו — ועל ראש ההר אשר לפני נבו התנוסס נס, עשוי ארגמן כלו, והנס קשור אל מוט, ועל המוט תקוע נחש עשוי נחשת, אשר עשה אותו אהליאב בן אחיסמך למטה דן. תבנית שרף מעופף עשה אותו האמן. גחונו אמתים ארכו, וטבעות עורו מעשה גלילים, מצֻפים קשקשים חלקים, ומן הגחון כתבנית צואר, אמה אחת ארכו, והצואר זקוף כמו נד נצב. וראשו

בנחל זרד בין הערבים אַחרי נטות השמש, ולבה לא ידע רע — ודישון ראָה אותה ערומה.

אָז הלבינו פניו פתאם כמו השיד אשר בעמק יריחו.

ובשובו אַחרי אַרבעים יום אל אהל אמו אשר בעיי העברים, לא הכירה אמו אותו. רק עוד כצל התהלך, והוא כושל ועיף ויגע מאד. בראשונה לא דבר דבר, ורק אחרי כן, פתאם, התנפל אל חיק אמו ויבך בקול גדול. ואַחרי כן רבץ על האָרץ בתוך האהל וישכב שלשת ימים. וביום הרביעי בלילה בהיות הדממה שאל ויתנו לו את חלילו. אָז חלל בו — וכוכבי השמים אשר ממעל התחבאו, ועצי היער אשר מתחת חדלו מנוע, ויהי כקול בוכים אשר לא פי אָדם יבכנו, כי אם לב אשר עלה בו פתאם בקיע וישָבר בחצי. וככלותו לחלל לקח את חלילו וישברהו ואת שבריו השליך מלפניו, וירבץ על מצעו אשר בפנת אָהלו ולא קם עוד. אָז נמס בשרו מעליו מעט מעט כדונג, ונשמתו הבהבה בו רק עוד כנר טרם יכבה — והוא לא ידע, מה היה לו.

ואולם אמו ידעה.

★

בימים ההם, בשנת הארבעים לצאת בני ישראל ממצרים, והעם חונה על פני המדבר, נטוש על פני כל הערבה, קצה המחנה בעיי העברים וקצה המחנה בצלמונה ובפינון ובאובות, ויתרם בדיבון גד ובעלמון דבלתימה, שבט פה ושבט שם, בודדים למשכנותיהם ולאֳהליהם ולסכותיהם — ואיש בא בחדש החמישי בשלישי לחדש בצהרים מאובות ויגיע עד עיי העברים. את אזורו לא פתח ואת שרוך נעלו לא התיר ואת תרבושו לא הֵרים, כי נחפז מאד, ויספר בחפזון

וַזמר הקיה וזמר, ועתר הענן עולה מן המחתה וכסה רגע אחד את כל המראה — ובסור הענן והנה כורע כל העם על ברכיו, והחולים והדווים והכואבים שוכבים על הארץ ונושאים את עיניהם אל הנחש אשר ממעל, ונעוות עיניהם ושפתיהם נדות בדממה.

וחולים באים מכל המחנות אשר שם בני ישראל נפוצים על פני המדבר, מקרוב ומרחוק הם באים, ואשר אין בהם כח ללכת והובאו, יום יום יבואו ויום יום יובאו: מעציון גבר וממדבר צין, מהר ההר ומצלמונה, מפונון ומעיי העברים, מדיבון גד ומעלמון דבלתימה, וגם מבית הישימות: נשוכי נחש ונשוכי כלב, נגועים וידועי מחלה, דווים וכואבים ועורים ופסחים וחרשים, כל אלה באים ומובאים — והקטירו כל אלה אל אחד המזבחות או יגישו קרבנות אל הכהנים, ועמדו וכרעו ורבצו על הארץ ואת עיניהם הם נושאים אל נחש הנחשת אשר ממעל, וככה יביטו ולא יסירו ממנו את עיניהם — וחיו.

ובחדש החמישי בשביעי לחדש בצהרים באה גם קטורה אֵם דישון עד הנחש אשר באובות, ואת בנה הביאה עמה.

ואובות רובצת מתעלפת בשרב הלוהט בעצם הצהרים, והחול אשר מתחת נאפה כלחם בתנור, קודח ומתלקח ולוהט, ניש אשר רגע אחד יזהירו גרגרי חול אחדים פתאם והיו כפנינים צהובות. והעם נחבא מפני להט הזלעפות הנורא באהלים ותחת השיחים ובנקרות הצורים. ושני המעינות אשר עם הסלע נחרבו ויעל אֵדם הלבן וינדוף. וכלב עצל עמד על יד המעין האחד הנחרב, ותהיינה עיניו הטרוטות דומעות בלי מעצור, ולשונו תלויה החוצה ומורידה ריר, ופתאם נבח, ויהי הקול איום מאד, ועלה ההד מן ההרים מסביב, אחת ושתים ושלוש, עד לחרדה, אז התנפל הכלב על פני האדמה

עגל, ושתי עיניו ירוקות לטושות ונוצצות מחוטבות בו, ופיהו פתוח ולשונו שסועה ותלויה החוצה — כלו מעשה חושב. ויהי הנחשת נוצצת בלהב השמש עד למרחוק...

והעם אשר מתחת מביטים למעלה, וחרדת קדש ורוח אמונה ויראה נשגבות ונפלאות תלבש את כל המחנה. ויש אשר חמת קדש תאחז אותם פתאם ופלצות אשר לא ידעו מה היא — ונפלו כלם על פניהם וכרעו על ברכיהם מפני מורא החזה.

ולרגל ההר בנוים שבעה מזבחות על פני שבע במות, והכהנים ובני הכהנים והלוים ובני הלוים עוברים בקרב המחנה ולא יחדלו וקראו: „מי איש חולה והקטיר המזבחה, וסרה ממנו מחלתו ורפא וחיה!“ והעם מביאים את חוליהם ואת נגועיהם ואת הכואבים, והם מנהיגים עמם פרים ואילים ובני באן, ויונים ותורים וסלת משחת שמן נושאים עמם, איש ככל אשר תשיג ידו. ויהי העם מגישים בראשית רק את החולים נשוכי הנחשים, כאשר דבר משה, ובאחריתם הביאו גם את יתר החולים עם כל נגע אשר יהיה.

אז יצא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ועדת כל הכהנים יוצאים אחריו. ועברו הכהנים במערכה, שבעה שבעה בטור האחד, ופינחס עובר לפניהם בראש. ופינחס נושא מחתה ועליה קטרת אש, והוא לבוש מעיל ארגמן ארוך ואפוד בד וחושן, ומגבעת לבנה על ראשו, ואחריו נוסעים עדת הכהנים, שבעה שבעה בטור, מחנה רב מאד, כלם לבושים מעילים לבנים, והם נושאים בידיהם לפידים בוערים בכדים, ובשולי המעילים רמונים ופעמונים, והלפידים בוערים, והפעמונים מצלצלים, הלוך וצלצל, הלוך וצלצל, ועלו כלם ובאו ונגשו עד המזבחות, והקיפו את המזבחות שבע פעמים וזמרו, הקיף

ובנטות היום בטרם בוא השמש ויצא העם ממחבואו ובאו הכהנים ובא פינחס הכהן ונשא את המחתה והקטיר — והחולים והדווים והנגועים רובצים על פני הארץ ונושאים את עיניהם אל הנחש.

ודישון שכב כל הלילה, ועיניו נשואות גם הן. —

ובבקר בעלות השמש על ההרים ותהיינה עיניו מביטות מחוריהן אל פני השמש העולה, והעינים פתוחות לרוחה — ויראו והנה מת הנער.

והאשה הביטה גם היא אל הנחש, ותארך מאד להבים בו — ואחרי כן לקחה את מתה ותקברהו בגיא אשר לפני נבו.

ויתגולל בתוך החול אחת ושתים ושלוש, ואחרי כן השתער פתאם על עץ וישך את קלפתו בחמת ילל. — אך מראש ההר אשר לפני נבו נשקף אל פני כל הישימון הנחש העשוי נחשת וקשור אל מוט נשא בפתיל תכלת, והוא מביט בעינים נוצצות אל תוך הדממה האיומה.

והאשה נוהגת את בנה ותומכת בו בידה, כי לא יכול ללכת לבדו, ופניו לבנים כפני מת, ותבוא עמו עד לפני הבמות ותרביצהו על הארץ.

והעלם היגע נושא את עיניו היגעות אל פני הנחש אשר ממעל ומביט אליו, ועיניו קמות — ופתאם באו לו דמעותיו וישא את קולו ויבך.

ושפתיו היגעות נעו ותתלחשנה. ואחר כן והנה גם קול ודברים:

„נחשתן! לא חייב בקשתי, כי בקשתי רק מעט אהבה.

„גלמוד ויתום הייתי, נחשתן, ובטובה לא ראיתי. לא ידעתי בלתי אם את חלילי אשר דברה בו כל נפשי ואת דגי אשר במים, והמה אלמים, לא ענו לי דבר.

„אז ראיתי את הנערה — ואני לא ידעתי כי ראיתי.

„ותהי לי כמו שלח בי נחש פתאם את שנו — והרוש פעפע מעט מעט בכל דמי ובכל יצורי בשרי וגם בנשמתי.

„רפאני נא, נחשתן, אם תוכל. ואם לא תוכל — ואמתי. ובמותי — לו רק ידעתי כי לא תמות עמי אהבתי.

„ולא מזבח אקים לך, נחשתן, כי פני הנערה היו לי למזבח קדש — ולא קטרת אביא לך, נחשתן, כי את כל דמי ואת כל חלבי ואת כל משמן בשרי הקטרתי. רפאני נא, נחשתן, אם תוכל.

„ולו רק ידעתי כי עם תום החיים לא תתם גם האהבה!“ — וידום.

בזוטני

בהר סיני

בשנת ארבע מאות ועשרים ותשע לשבת בני ישראל בְּגֹשֶׁן, כשנה אחת ומִשְׁלוֹשׁ חדשים לפני צאת העם כֻּלּוֹ ממצרים הם ונעריהם וזקניהם יחד לעבור את הַמִּדבר הגדול ולבוא עד כנען, ונער היה בין ילדי העִברים העובדים בחֹמר ובלְבֵנים על החומות החיצונות בְּרַעַמְסֵס, ושמו מוֹשִׁי, והנער ידידו צעיר ורך מאד, בטרם תצַמַּח לו שערת זקָנו ובטרם תְּמְלֶאנָה לו שבַע עשרה שנה. ביום צאתו מבטן אמו השליכה אותו המְיַלֶּדת אל היאור, כמצות המלך, כי אשה יְרֵאָה היתה ורַכַּת לב אשר יָרְאָה את חֲמַת פרעֹה, ויהי הילד שָׁט על פני המים כמחצית היום ורביעית הערב, ובערב נְשָׂאוּהוּ הגלים וַיַּגִּיעוּהוּ עד הסבָך אשר עִם שפת היאור וישָׁאר תלוי בתוך הַסּוּף, ויראוהו ויוציאוהו משם האנשים ויִנָּצל, ומני אז קראו לו „פֶּלֶאִי“, על שֵׁם הנפלאות אשר עשה בו אלהים להיות סוכך עליו בכַפּו, ואמו קשרה לו על צוארו חוט ארגמן מָשְׁזָר כפול שבע, ויהי החוט על צוארו כל הימים. אכן כאשר גָּדַל הנער והוא עובד על החומה ברעמסס עִם העובדים, וירא באַחד הימים את אחת הנערות, את פּוּעָה, והיא יַלְדה בת שלש עשרה שנה ושמונה חדשים, מן העובדות בשדה אשר על פני פִּיתוֹם — וברגע הזה חָרְדָה כַּף־הַשַּׁיָּדִים אשר היתה בידו ותצנח לארץ.

ההרולים וכל צמח אשר עם הגדרות, ויש אשר מצאו פַּקּוּעוֹת שדה בריאות או קִשּׁוּאים ושוּמים, ויש אשר אכלו וגם הותירו, ואז עשו להם שחוק ויתנו את הנותר בצרור וישימו אותו על מוט וישאו שניהם יחדו — ולבם בקרבם רק רָן. כאשר לַהַט אותם השָּׁרב יומם, התיצב הנער על יד הנערה וכַפּת תמרים ארֻכּה בידו ויהי מַשּׁיב לנוכח פניה רוח קל וצח מעט, ובלילה בהיות הקרח האוכל שכבו שניהם באחת הפּחָתים, לב אל לב ובשר לעומת בשר, ויתחממו וַיֵּחַם להם. ויש אשר פתאם נִתַּךְ הגשם השוטף ארצה וברקים הִלכו בשמים עם שרביטי לפידים ארֻכּים, אז עמדו רגע תחתיהם ולא יָדעו מה לעשות — ופתאם פָּרַץ קול שחוק גדול מפי שניהם, והם מתנפלים איש על אחיו ומנַשקים פתאם איש לאחיו בלי קץ ובלי מעצור. ויש אשר נֵעוֹרָה הסערה הגדולה ותהי שורקת בקול גדול, וְחַיַּת השדה התחבאה במעונותיה ועוף השמים חָרַד אל קִנָּיו, והם נצבו שניהם רגע אחד תחתיהם ולא יָדעו מָה — ופתאם נתנו יָד איש לאחיו וימתחו את אַצִּילוֹת זרועותיהם ואת ראשיהם הפשילו לאחור וַיָּחֵלּוּ לרַקד פתאם במעגל סביב. אז ידבר מוֹשֶׁי אל פּוּעָה לאמר: „הבי נא הפעם ונרוץ יד אל יד! לקראת המדבר הגדול נרוץ ואל נְוַת הדשא הירוק אשר מנגד! בתוך סְבַךְ היער הֶעָבוֹת נבוא ונסתתר בין השיחים! את שמלותינו ואת כָּתְנוֹתֵינוּ נפשוט מעלינו וַעֲרֻמִּים נרוץ כיום הִוָּלְדֵנוּ! הבי נא, הבי, וּנְעַטֵּר למצחנו הבוער עטרת ציצים מִציצֵי הפרָגים האדֻמים העולים פה פרע ולוהטים, והציצים ירעדו ברוח מדי רוּצֵנוּ!"

ככה עברו יחדו ויבאו עד מרה, וככה באו מִמָּרָה עד אילִם. באֵילִם מצאו שתים־עשרה עינות מים ושבעים תמרים. אז רצו שניהם ממעון אל מעין, בַּמַּעין הראשון הֵחֵלּוּ וּבָאַחֲרוֹן כִּלּוּ, ויהיו שואבים בחפני כַּפֵּיהם את המים ונותנים איש

גם הנערה נבהלה פתאם מאד. אז ידעו שניהם בלבם כי ברגע ההוא היתה עליהם יד אֲדֹנָי הגדולה וכי מפלט אין עוד מִפָּנֶיהָ.

ושלשה עשר יום, לילה ויום, בִּקשו שניהם איש את אחיו ולא מצאו, וביום הארבעה עשר לעת ערב ראה אותה פתאם עומדת לבדה בשדה. אז נִגש אליה, כאשר יִגש איש אל אדם אשר דִבר עמו רק זה אתמול או אשר עזב אותו לפני רגע, ויאחז בידה וישאל: „על מָה אנחנו עוד מחַכים פֹּה?" — והנערה רָעדה בכל יצורי גוה ולא ענתה דבר. רק עיניה לִבְּהֵן ענו.

אבל ממחרת היום לא ראה עוד איש ברעמסס או בפיתום אותם, והם אבדו פתאם מקרב העדה.

לילה ויום, לילה ויום הלכו שניהם יחדו, איש ידו בכף רעהו, והם מטלטלים בחָזקה את זרועות ידיהם בלכתם, ולאָן הם הולכים לא יָדעו ואין הם יודעים מַה הם חפֵצים. כשני ילדים היו, קטנים וטהורים ותמימים — ולבם בקרבם רק רָן. מן השדה אשר על פני רעמסס באו סכותה, ומִסֻּכּוֹת לאֵיתם, ומאֵיתם לְמִגְדּוֹל אשר לפני פי־החִירות, והם לא יָדעו איה הם וגם את שְׁמוֹת המקומות לא יָדעו — ולבם בקרבם רק רָן. ביום השלישי בבֹּקר נשאו את עיניהם ויראו והנה סָגר עליהם פתאם הַמִּדבר הנורא, מִדְבַּר שׁוּר והערָבה הגדולה רובצת לנוכח עיניהם עד אפסי מרחקים נוראים אשר לא תוכל העין! לְהַשִּׂיגם — והם נתנו פתאֹם בשחוק קולם וַיָּרֹנּוּ. מה להם מִדבר ומה להב ערָבה? היו כחבצלת הנכריה אשר בַּגְּאָיוֹת, וכמו עָגוּר המתעופף בשמים אשר לא יֵדע דאגה. הלוך הלכו ולַקט כל חציר אשר יֵאכל וכל שיח אשר בין

אותם ויזכרו רק את נפשם לבדם ואת אהבתם הגדולה. לא היה להם כל חֵפץ לראות פני אדם או לשאול דבר, כי השפיקו השנים איש לאחיו בַכֹּל, דבר לא חָסֵרוּ. ויש כי כל המעשה אשר נעשה בחוץ ומסביב להם לא היה להם בלתי אם למשא ולמעמסה וּלְעֹל, ויש כי השמים היו להם למפריעים להפריע אותם מעבודת הקֹדש אשר להם, מאהבתם, ויש כי האדמה היתה להם למעצור ולענין אשר ימנע אותם מִתֹּכֶן חייהם הגדול. סודם הנפלא היה בלבם גם ביום וגם בלילה, ועין כל זר וּמַגַּע כל דבר מן החוץ היה להם לשטן. והיה כאשר עָבַר פעם בחֹדש או בִשְׁנַיִם איש הֵלֶךְ על־פני חלקת המקום אשר יָשבו שם, וידברו אליו שתים שלש מלים ולא שאלו דבר ולא בקשו לדעת דבר, וימהרו בעוד רגע ויסתתרו ויתחבאו מפניו בסתר פִּנָּתם החבויה, ואם רועה נודד בא עד ההר עם מעט צאנו, וימהרו ויתנו לו מן הגרגרים ומן הפרגים האדֻמים אשר לִקטו, ויקחו מִמֶּנּוּ חֵלֶק מַתָּנָם מן הלחם אשר נתן להם, וימהרו כרגע וַיֵּחָלְפוּ וַיִּתְחַבָּאוּ.

שָׁקַע כל העולם מסביב, לא היתה תבל ולא היה דבר, ורק היה מושי בעד פועה ופועה היתה בעד מושי — וזה כל החיים.

בֹּקֶר לעת מוֹצָאֵי שמש שכבו בפתח המערה, עֲרֻמִּים שניהם, שְׂמֹאלָהּ על לבו וִימינוֹ תחת עָרְפָּהּ, והם חולמים בעינים פקוחות ומביטים השמימה.

„רְאֵה נא“, אמרה, „תלתליך רכים כקוי שמש עֲנֻגים, והשערות אשר לְיֶתֶר הגברים הלא קשות ומתוחות. בְּחוֹרֵי עיניך בוערים שני שמשות, ובחוֹרֵי עֵינֵי אחרים הלא רק שתי אבנים כֵּהוֹת. כְּבֶן אלהים יָפִיתָ אתה, והאחרים אינם בלתי אם כתולעי

לרעהו לשתות, הנער נתן בחפניו את המים על פי הנערה והנערה על פי הנער—ויהיו משחקים בקול גדול, עד כי רָעשו שבעים התמרים לקולם. אחר־כן נחפזו לבוא אל התמרים ויעברו אותם כלם, בתָּמר הראשון החֵלו ובָאַחרון כִּלו, ופתאם עברה עליהם תשוקה עַזה לעלות על ראש תמר ולשבת שם, ויטַפסו ויעלו איש איש על ראש התמר האחד, וַיֵּשבו איש איש בתוך צַמַּרְתּו במעבה הסנסנים וְהֶעָלִים הרחָבים, חָבוּי איש מפני רעהו, ויקראו איש לרעהו: „יוֹנָה או יוֹן?“—ויהיו צוהלים בקול גדול ובשאון ובחדוה גדולה, עד כי רָגְשׁוּ שתים־עשרה הָעֲיָנות לקולם. לא יָדעו הילדים את נפשם ולבם רָן מֵרֹב אֹשֶׁר וטובה ונחת.

ומאילים הלכו ולא יָדעו את הדרך ויבאו אל מִדְבַּר סין, ובמדבַּר סין תעו שלשה ימים ושלשה לילות ויבאו לרפידים, ומרפידים הלכו ויראו והנה הר לנגד עיניהם, ולא יָדעו מה הוא ומה שְׁמו. ופועה אמרה: „עֲיֵפָה אנכי מעט“, ומושי אמר: „הָפֵץ אנכי לישון מעט“, ויהיו כשני ילדים, ויבאו אל תוך ההר וימצאו להם מערה בסתר הַחֲגָוִים, ויראו כי טובה להם המערה לשבת בה, ויכינו להם מוֹשָׁב ויכוננוהו וַיָּבֶק חול רך ערכו להם, ויאמרו: לא נוסיף עוד ללכת, כי פה נשב עד עולם וָעֶד — וַיֵּשבו שם.

והם היו כילדים קטנים.

★

כל העולם אשר מסביב היה בעיניהם כְּלֹא היה וּכְלֹא נברא. השמים לא נחשבו בעיניהם בלתי אם ככל אשר היה להם דבר עם אהבתם, והאדמה — ככל אשר דרשו מְעַמָּה מעט אֹכֶל או מעט טַרְפֵּי פְּרִי להחיות את נפשם, ומקק רגע שכחו

ולחייהם. למה זה ברא אלהים את כל אלה? למה לא ברא רק אותם שניהם לבדם?...

והם לא ידעו כי יושבים הם בהר סיני...

★

ויום אחד בבקר והנה רעש גדול מסביב כרעש שעשת אלפי בני־אדם עם מחנות עדרים כבדים ורבים, עדרי צאן ובקר ובהמה רבה.

ומישי ופיעה השתאו מאד. מי זה ערב את לבו להרוס לבוא עד פנתם השוקטת ולשדד את רבצם החבוי ולהחריד אותם מאשרם ואהבתם? — וכאשר יצאו פתח המערה וישאו את עיניהם, והנה עם רב ועצום מאד חונה נגד ההר.

אז שמעו דבר זר ונפלא מאד: תורה תנתן פה לעם הזה וחקים ומשפטים...

ופיעה ומושי לא הבינו דבר. למה זה תורה? למה חקים ומשפטים? — כמו בוז שכן על שפתי שניהם.

...והתורה תכביש את כל העולם אשר מסביב, למקצה האדמה האחד ועד הקצה השני, והחקים והמשפטים יכניעו תחתיהם את כל יושב הארץ, כל גוי ואדם אשר על פני־האדמה...

ומישי ופיעה שמעו ויהי כל הדבר עליהם למעמסה גדולה. למה תהיה תורה אשר כזאת לשים חחים בלחיי האדם ולמה לא יתנו לעצב החיים להיות כאשר הם ובאשר הם? — כמו לעג עלה על שפתם. כי רק לא תבאנה כל הקטנות האלה להפריע אותם מעט מתכן חייהם הגדול! — אז מהרו לבוא

אדמה, יפי תאר יפי תנועה. מלא סוד אתה, כמו הפלא הגדול אשר אין לו שם, והאורים בחיים כעצם יום – ואני את היום לא אוכל כַּלְכֵּל“.

ולעת ערב, בצאת הכוכבים הגדולים והמזהירים, שכבו איש על-יד אחיו, ערֻמים שניהם, ועיניהם בדרבונות תקועים במִכסה השמים.

„תמימה אַת“, אמר, „וּבְרֻכַּת חֹם עצור, כמו הפרח ביער האיתן במדבר שיר. מְלֹאָה אַת כל-הנפש תמיד כמו שיר לעת ערב על-פני שדה נעזב. כל עצם מֵעֲצָמַיִךְ מביאה לידי נסיון כמו פרחים. אוהבת אַת יקרת, אוהבת יקראת לי, כמו האור המתנה וְהַבָּהִיל אשר על-פני הַבֹּק“.

ולעת צהרים: —

„כמו כוכב“, אמרה, „אתה לי, אשר יִפול אל תוך חיקי בחשכת הלילה, כאשר יפול רַק כסף“.

„עֲמֻקה אַת“, אמר, „נוראה ואפֵלה ויקרת, כמו בְּאֵר“.

והם לא נשקו איש את אחיו, כי אם אכלו איש את בשר רעהו בכליפה, לא התרַפקו איש על אחיו, כי אם שקעו, בללו, דבקו, הִתמזגו והיו נְמוֹגֵי איש בתוך רעהו: נפש אחת ובשר אחד — — —

וימים על ימים עברו וחדשים על חדשים, ויהיו כשלש שנים.

ויש אשר חרה אַפם כי יש שמש בשמים והיא והיה להם לפעמים למשרע, ויש אשר עבר עליהם רוח קנאה כי יש נשמת חיים על-פני האדמה גם עוד מלבַדם, ויש אשר התמרמרו כי יש עץ ושִׂיחַ שדה וצפור בשמים ואבן וְגַרְגַּר חול גם חוץ מהם, וכל אלה והיו לרגעים לשטן להם וְלִבְדִידֻתָם וּלְאַהֲבָתָם

עולה השמימה כעשן הכבשן. ומחנות הכהנים עומדים בתחתית ההר, מערכות מערכות, ואחרי הכהנים מחנות לויים, מערכות מערכות, ואחריהם עם רב כחול אשר על שפת הים, וכתנותיהם לבנות אחרי הכבסן, ועל פניהם רובצת אימה גדולה וחשכה.

וערפל כבד עולה ועוטה את כל ההר.

והברקים והקולות והלפידים הולכים הלוך וחזק, ופתאם והנה קול, והקול איננו קול, כי אם רעם, ובכל אלה תשמע מן הסערה כל מלה ומלה מפרשה, ויש אשר יחשוב השומע כי תשמע המלה עד קצה כל כנף מארבע כנפות הארץ ועד קצוי האי הרחוק מכל האיים: —

„אָנֹכִי אֲדֹנָי אֱלֹהֶיךָ — לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי —"

אך בעצם הרגע הזה תלחשנה שפתי פועה באזני מושי חרש: „יָפְיָפִיתָ מִבְּנֵי אדם! מה־יָפִיתָ, מה־יָפִיתָ!"

„לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה — לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם —"

ומושי אוחז בכף ידה שכור אהבה ולשונו לעה, והוא לא ידע מה —: „אהבתיך מכל בנות הארץ! מה אהבתיך, מה אהבתיך!"

„לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם אֲדֹנָי אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא — לֹא יְנַקֶּה אֲדֹנָי אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא —"

ופועה מפטפטת ודוברת, מפטפטת ודוברת: „השבעתיך בשם אלהים, השבעתיך בשמש יומם ובירח לילה, השבעתיך בשמים ובארץ: תנני ואמץ בשפתי את יין הרקח מעל שפתיך, כי צמאתי לשפתיך, תנני ואשכיר את נפשי מדמך הלוהט, כי

אל סתר פִּנָּתָם אשר במערה הפנימית ויתחבאו שם, אשר לא יעלה אליהם קול מן החוץ ולא יגיע עד אזנם, ובעוד רגע התרפקו איש על אחיו, לב אל לב ונשמה לקראת נשמה — ואת כל אשר ראו ואת כל אשר שמעו שָׁכחו.

והעם הֶעָצוּם, אשר לא יִסָּפֵר מֵרֹב, מתקדשים ומכַבסים את שִׂמְלוֹתָם יום אחד ויום שני, ובהיות היום השלישי ויהיו כֻלם נכונים.

ופתאם רגזה כל הארץ מתחת, לְמן הַקָּצה האחד ועד הַקָּצה השני, והשמים ממעל נבקעו פתאם וַיִּקָּרֵעו, לְמן הַקָּצה האחד ועד הַקָּצה השני, ואותות זרים ונפלאים מאד ונוראים מאד נראו בשמים ובארץ. אורות אדֻמים ואורות כחולים הִלְּכוּ על כנפי רוחות, ולשונות אש ושרביטי לֶהָבות התלקחו, וכוכבים גדולים, נוצצים ומהבהבים מאד, נראו מתוך הרקיע בעצם היום, ומן הצפון עלה וְזָרַח פתאם אור ירוק־כהה. ברגע הזה התנודדה האדמה, ופתאם קפא כל היקום תחתיו: העצים חדלו מצמוח, כל צמח וכל שיח אשר בשדה עמד מִגְּאוֹת, חגוי הסלעים פערו את לועם הנורא ויחַכּו לִדְבַר־מָה, וכל החיה וכל הבהמה וכל אשר נשמת רוח חיים באפו עמד תחתיו ויחַכּה. שָׂרָף מעופף חדל פתאם מִתְּעוּפָתוֹ בחצי השמים וַיַּקשב, ועל הארץ זחל צפעוני גְדָל טַבָּעוֹת ויזקוף פתאם את ראשו וישמע.

ובתוך המערה בַפִּנָּה הפנימית כרע מושי ברגע הזה לרגלי פועה וַיַּבֵּט אל תוך עיניה —

ופתאם והנה קולות וברקים ולפידים וענן כבד יורד ורובץ על ההר ועל כל הארץ מסביב ועל כל עמק ועל כל גבעה. כל הַמִּדְבָּר הגדול עצר בעד נשמת אפו ויעמוד וַיַּקשב. וקול שופר וקול קרן יובל חזק מאד נשמע פתאם, וההר עָשֵׁן ועשנו

עמדו אִלְּמִים ויביטו אל תוך הישימון — ותהי הדממה כבראשונה.

והַיִּרְאָה אשר נפלה על השנַים הלכה הלוך וְגָבֹר. לא יָדעו עוד מנוחה — והם לא יָדעו מדוע. כמו סבל מעמסה רָבַץ עליהם...

סָר מהם פתאם שְׂשׂוֹן חייהם.

ובאַחד הלילות, כאשר שכבה פועה אצל מושי ולא ראתה שֵׁנה אמרה: „הידעת, מושי? — עוד יַלדה קטנה הייתי ואני יושבת על ברכי אֵם אִמי, ועתה זכרתי. סִפרה לי אֵם אִמי יום אחד דבר נורא: אדם היה בעֵדן, הוא ואשתו יחד, ובבֹּקר יום אחד גֹרשו שניהם מן הגן, והם לא יָדעו מדוע. היתה עליהם יד אלהים הגדולה — ופתאם היו חייהם עליהם למשא...“

ומושי גם הוא היה נדהם ונבוך וּפָרוּעַ, ויהי רואה חלומות בהָקיץ. ופעם אחת אמר: „אם נפקחו עיני האדם לראות, לא יועיל לו כי ישוב לסגור אותן. המראות אשר ראה רגע לא יעזבוהו עוד...“

וְהַדָּבָר חדל מפיהם ולא הוסיפו לְדַבֵּר איש אל אחיו יָמים על יָמים. היו כאִלְּמים.

ופעם אחת בבֹקר, כאשר הקיץ מושי משנתו, ראה והנה הָרֵבֶץ אשר על יד ימינו ריק ופועה איננה. אז הבין כי קמה בלילה לברוח, לרדוף אחרי המחנה ולהשיגו — וַיָּצַר גם הוא את צרורו וילך.

ובבאו עד המחנה גם הוא וַיַּרא אותה, והנה היא הולכת יְחֵפָה אחר משה האיש ולא תסור עוד מאחריו. כצל תהַלך אחריו בכל אשר יֵלך. אז לעי שפתיו בדממה: „לכדה התורה את עצם החיים ותכניעם...“

לֹדם כלֹתה נפשי, תנני וְאֶשַּׁק בִּשְׂפָתַי את בשרך הָרָטֹב, כי לִבְשַׂר אדם חי הִתְאַוֵּיתִי, תנני וַאֲחַנְּקָה בְּיָדַי אלה עד אם אֲמוֹתֶת אותך מעט מעט בעצם יָדַי!"

„זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה אֲדֹנָי אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ, אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם —"

ושפתי מושי נעות, והוא לֹא יָדַע מָה, ושפתיו מְלַחשות: „הרביצי עלֹי את עינך היוקדת! תְּלַהֲטֵנִי נא עינך וּתְמוֹגְגֵנִי, עד הִפָּדְפִי ועד חָדְלִי מהיות! הוי פועה, אֶשָּׁקַע־נא בָךְ עד לתהומות נשמתך העמֻקות! רַכּוּ תַלְתַּלַּיִךְ מִמֶּשִׁי וּמֵעֵדֶר הקצובות אשר בשדה תחפנס, ענֻגות שערותיך מן הַגֹּמֶא אשר על שפת היאור! היו חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כעמודי פרעה אשר על־פני רעמסס! היו שני שָׁדַיִךְ כְּגִבְעוֹת המור, אשר ארבץ עליהן בצהרים!"

„כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ — לֹא תִרְצָח — לֹא תִנְאָף — לֹא תִגְנֹב — לֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר —"

ופתאם הלֹבינו פני מושי מאד. בא הקול מן הסערה ויגיע עד לַפִּנָּה החבויה אשר במערה הפנימית ויחרידהו ממקומו.

„לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ — לֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ —"

ופועה הִשְׂתַּעֲרָה פתאם ממקומה וַתָּקָם: „התשמע? התשמע, מושי?" ופועה ומושי שָׂמוּ את אצבעותיהם באזניהם לבלתי שמוע...

וחרדה גדולה נפלה עליהם, והם לֹא יָדעו מָה, ורק יָראו לפתע פתאם יִרְאָה גדולה אשר לֹא הבינו מה היא...

★

וְיָמים עברו וכל המחנה הגדול החונה אל מול פני ההר הלך ונסע וְעָבַר. הַמדבר היה ריק כאשר היה. הסלעים

המקושש

וְהוּא גַם הוּא הָלַךְ אַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה וַיִּדְבַּק בּוֹ וְנַפְשׁוֹ לֹא יָדְעָה מַדּוּעַ כַּצֵּל הָלַךְ.

וְכַאֲשֶׁר פָּגַשׁ בְּפוּעָה וַתִּרְאֵהוּ, חָשׁ בְּנַפְשׁוֹ פִּתְאֹם כִּי בָחֲלָה רוּחוֹ בָהּ וְלֹא יוּכַל עוֹד כַּלְכֵּל אֶת מַבָּט עֵינֶיהָ, וַיָּנָס מִפָּנֶיהָ. וּפוּעָה גַם הִיא לֹא יָכְלָה לָשֵׂאת אוֹתוֹ וַתִּתְחַמֵּק מִפָּנָיו כְּפַעַם בְּפָעַם.

וְשִׁמְשׁוֹנָם סַר מֵהֶם עַד עוֹלָם.

המקושש

הדבר היה בַּמִּדְבַּר פָּארָן בשנה הראשונה לְצֵאת בני ישראל ממִּצְרָיִם, בחודש השמיני בשנה ההיא, בהיות המחנה נטוש על־פני כל הערבה הַקֵּיחָה, אחרי בואם מִתַּבְעֵרָה, והם חונים בְּאָהֳלִים ובסכות על־פני קָדֵשׁ אל מול הישימון: — אז היה בין היוצאים איש מִדַּלַּת העם, מן הבונים אשר עשו על החומה ברעמסס, ושמו גוג בּוֹדֶבֶר. והוא איש רָשׁ אשר אין לו כל בלתי אם אשה חוֹלָה וארבעת ילדים קטנים, ויהי יושב גם היא בסֻכָּה קטנה אשר עשה לו בעצם ידיו, כי חָרַשׁ־עצים היה. ויהי יום אחד לפנות־צהרים קם האיש וַיֵּצֵא אל מחוץ למחנה לקראת השדה, ולא שָׁב עוד אל המחנה כל היום. ולעת־ערב בֵּין־הָעַרְבַּיִם, בעלות העלטה מעט מעט ותלחכה את עפר הארץ ותזחלה מעט מעט על קירות הסלעים ומן הדממה נשמע מרחוק קול הֶמְיַת הַצְּרָעָה המעופפת, אז עמדה בתו הקטנה לפני פתח הַסֻּכָּה, והיא יַלְדָּה בת ארבע שנים, ותקלבה שָׁמָּה, ותהי מביטה אל פָּרָשַׁת הדרכים ומחכה לאביה, ובראותה כי איננו בא, ותחל פתאם לבכות בקול גדול . . .

והימים ימי ממלכת־הכהנים החדשה, אשר קמה זה לפני שבועות חֳדָשִׁים אחדים בסביבי הר סיני, והיא עוד נָעָה ונדה ולא

מְקַדִּשְׁכֶם — — מְחַלְלֶיהָ — מוֹת יוּמָת: כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה — וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ — — כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת — מוֹת יוּמָת". — והעם שמע ולא האמין. מי יומת? מי יָמִית? ועל־מָה?

ואיש מבני הלְוִיִּם, עָנֹג ומפֻנָּק, אשר צִפָּרְנַיִם לְבָנִים מאד על אצבעות ידיו הַיָּפוֹת וְצַמַּת־שְׂעָרוֹת כְּבֵדָה על ראשו כְּיַעַר צָהֹב, בא והוסיף: — „וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת — — בֵּינִי וּבֵין־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה אֲדֹנָי אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת". — והעם מָשַׁךְ בכתפיו וַיֵּלַךְ.

אז מצאו יום אחד, והיום יום שַׁבָּת, והנה איש עומד בַּשָּׂדֶה כָּפוּף תחתיו, וּמַרְאֶה לו כְּמַרְאֵה איש המבקש על־פני האדמה דבר אשר אָבַד ממנו. ברגע ההוא הֵרִים האיש את ראשו מעט. הַפָּנִים היו חִוְרִים מאד וְהַלְּחָיַיִם צומקות, ואולם הַשְּׂפָתַיִם היו כְּחֻלּוֹת. כאשר נִגשו אליו, הִכּירוּ אחָדים מן האנשים אותו, ויראו כי הוא גוֹג בן־בֶּכֶר חָרַשׁ־העצים. אבל בעוד רגע שב ויהי כפוף לארץ כבראשונה. אז ראו כי הוא מקושש עצים מֵעַל פני האדמה — ויחזיקו בו.

גוֹג לא הֵבִין את אשר הם חפצים מֵעִמּוֹ. לא הֵרִים כמעט את ראשו, ורק בשפתיו הפטיר דוֹמָם ובקֹצֶר־רוּח:

„אַל נא, אַחִים, אַל נא תפריעו. העת קְצָרָה. העצים דרושים לי מאד . . ."

והקול קול איש כּושל וְדַכָּא מאד, וכמעט אשר נָגַע בלב השומעים עד לְחֶמְלָה עליו.

„אבל שַׁבָּת היום!" קראו האנשים.

גוג שמע ולא הבין. את המִלה הזאת שמע בַּשָּׁבוּעוֹת האחרונים זה כמה פעמים ואולם מָה היא שָׁכַח ולא יזכור. אז קִמֵּט את מצחו הצר לְקמטים ויעמוד רגע ויחשֹב.

עמדה עוד הָזֵן, ועדת כֹּהנים ונשיאים, פקידים ושוטרים, התאמצו כל היום ויהיו מבַקשים תַּחבּוּלוֹת תמיד לבַצֵּר אותה ולתת לה תִּקְוָה. אותות הָרְאוּ ומופתים נַעֲשׂוּ בשמים ובארץ, למען קְנוֹת את לב העם, אבל העם עמד מִנֶּגֶד וימשֹׁך בכְתֵפיו. חֻקִּים נִתְּנוּ ומשפטים הובאו על לוחות אבנים מן השמים, למען הַפְלוֹת את העם החדש מִיֶּתֶר העַמִּים ולמען הַגְבִּיל בינו וביניהם היטב, אבל רגע אחד שמע העם וּמִקֵּץ רגעים שב וישכח. הַבְטָחוֹת נתנו והדברים נשמעו. טובים ויפים, לתת בלב העם תִּקְוֹת לימים הבאים, אבל העם עמד מרחוק ויהי שומע רגע, ולא האמין. אז הֵחֵל לְנַסּוֹת אליו בדרך חדשה: ביד חזקה וּבְשִׁבְטֵי בַרזל וּבַעֲנָשִׁים קשים — וקול הַמִּלָּה כקול נחל זועף חלף פתאם את כל המחנה מן הַקָּצה אל הקצה.

מִקְּצֵה המחנה ועד קְצֵה המחנה עברו כֹּהנים ולְוִיִּם, וגם אנשים שוטרים אשר הַשִּׁלטון בְּיָדם, ולפני כל מְזוּזַת בית ועל־יד כל שער, על הרים ועל גבעות, העבירו יום יום קול קריאות חדשות על־דְּבַר חֻקִּים חדשים. אבל עוד היה העם כרוח הַמִּדְבָּר חפשי לנפשו, איתן כְּכֹּוֹ אשר לא נִסָּה בְּעֹל, ויבואו הדברים רק עד־אזנו ואל קִרְבּוֹ לא נָגָעוּ.

ופתאם והנה חק הדש: — „שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַאדֹנָי, כָּל־הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה — — יוּמָת“. יומת?? — והעם שמע וַיִּשְׂחַק.

וכֹהן צעיר, אשר לא יָבַשׁ עוד שמן הַמִּשחה מֵעַל תְּנוּךְ אזנו הימָנית ומֵעַל בֹּהֶן ידו וּבֹהֶן רגלו הימָנית, מִלֵּא את קול הקריאה וַיּוֹסֶף עוד: — „לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת“. ואחריו עלה כֹהן כְּבַד־בשר ועַב־בטן עם צָנִיף על ראשו וציץ על מצחו וכתֹנת תַּשְׁבֵּץ עם ציציות כְּנָפַיִם על בשרו, והוא דִבר בקולו העב ויקרא: — „אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִיא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי אֲדֹנָי

ככל הדבר הזה, ולֹא היה בם חֵטְא. אז גערו באנשים ההם, כי תפשו איש על לֹא־דבר ואת הפקידים הוגיעו חִנָּם, ואת האיש צִוּוּ כי ילך וישוב לביתו. גוג בן־בכר פנה וילך. אבל עוד הוא בֶחָצֵר, בטרם יעזוב את הַמִּגְרָשׁ, והאנשים מִהרו אחריו להשיבו. רוח אחרת היתה פתאם עִם אֵלֶּה אשר בבית. אחד פקיד מָשך בכתֵפיו רגע, כי באו לו פתאם פִּקְפּוּקִים שונים. מי יודע? אולי לא טוב הדבר גם אחרי כל־זה לעזוב נִתְפָּשׂ לנפשו. אולי טוב יעשו כי יחַכּו עוד מעט ויניחו אותו בין כה וכה במשמר עד בּא הכֹּהן הגדול או כֹהן הַמִּשְׁנֶה והגיד את אשר יֵעָשֶׂה. הן אם כה ואם כה לא פֹּרַשׁ עוד מה יעָשֶׂה לאיש אשר קושש עצים ביום הַשַּׁבָּת.

וגוג הובא אל הַמִּשמר, והוא עָיֵף ויָגֵעַ, לא יָדע על־מָה ולא יָדע מדוע, וַיֵּשֶׁב ויחַכּה וַיֵּרָדַם.

★

בחצות־הלילה הוּעַר פתאם. לַפִּידִים תקועים בַּקִּירוֹת בתוך חוֹרים וּבַחֲרַכִּים האירו את הָאוּלָם אשר בעֲזָרה אשר לפני אהל מועד. על המרבַדים הפרושים על הארץ יָשבו אנשים מסביב, כִּבְדֵי־ראש כֻּלָּם וּזעוּמי־פנים וּמַבּיטֵי קדורַנית — ואֵימה גדולה נפלה פתאם על גּוֹג. וּבַתָּוֶךְ ראה את הכֹּהן הגדול לבוּשׁ את שִׂמְלַת הַזְּהָבָה עם כל הַקִּשֻּׁרִים וְהַפְּאֵרִים, וְגַבּוֹת עיניו רחָבות מאד וַחֲשֵׁכוֹת, והוא רק יביט בעיניו החֲדוֹת ודבר לא ידַבּר.

והחקירה החֵלה.

ועוד פעם „מה שמך?“, „מה שבטך?“, „מה מלאכתך?“ — ואולם הפעם הזאת חרדו כל עצמותיו בו לכל דבר אשר נשאל.

וכאשר הוליכו אותו מן הַשָּׂדה אל העזָרה אשר לפני אֹהל מועד, לא חדל אף רגע אחד מֵהִשְׁתּוֹמֵם. למה־זה יוליכו אותו אל העזָרה אשר פה, ועליו הלא ללכת הביתה אל אשתו ואל ילדיו המחַכּים? — בִּקְצֵה הֶחָצר הפנימית ראה שְׁתֵּי פָּרוֹת עָלוֹת עומדות עֲקוּדוֹת אל קרנות הַמִּזְבֵּחַ ומחַכּוֹת אל הכֹּהן אשר יבוא ואשר יקריב אותן הַמִּזְבֵּחָה עִם עֲלוֹת הַמִּנחה וְהִזָּה מִדָּמָן על קרנותיו שבע פעמים. הַפָּרוֹת עמדו בְּאֶפֶס־דְּאָגָה. קַוֵּי־שמש אחָדים נֶאֱחזו בקרניהן וַיְּיַפּוּ ויצַפּו אותן זהב נוצץ, והפָּרות גָּעוּ מֵרֹב טובה. אז נֶאֱחזה האורה המפַזֶּזֶת גם בקדקד ראש גוג וַתְּהִי מְשַׁעַשְׁעָה על־פני שׂערותיו.

*

הֶעָנָן רָבַץ על העזָרה אשר לפני אֹהל מועד, כּבֹא האנשים מן השדה עם גוג בן־בכר, וּבַלִּשְׁכָּה אשר אצל מְבוֹא העזָרה יָשְׁבוּ צעירי שוטרים וּצעירי פקידים ונערים סופרים, ולא היה להם לרצון כי הפריעו אותם פתאם מִשִּׁבְתָּם. אז החֵלו בכבֵדות וּבעצלוּת מעט: — „מה שמך?“, והאיש ענה. — „מה מלאכתך?“, והאיש ענה. — „מה שִׁבטך?“, אבל את הַשֵּׁבט שכח גוג בן־בכר ברגע הזה ולא יְדָעוֹ, ואחר־כן התאמץ מאד וַיֵּשֶׁב ויזכור, ובקול דממה ענה: „שֵׁבט זְבֻלוּן“, ואולם בקרבו השתומם בו לבו מאד: למה לאנשים האלה לדעת את־כל־זאת? — אך בעוד רגע והם פנו אליו עוד פעם וישאלו: „מֶה עָשִׂיתָ כי נִתְפַּשְׂתָּ?“ — אבל על הדבר הזה לא ענה הֶחָרָשׁ, כי אם האנשים אשר מצאו אותו מקושש את העצים ביום הַשַּׁבָּת ענו תחתיו. ואולם הפקידים תמהו איש אל אחיו בשמעם את הדבר הקטן הזה ויניעו ראש, כי לא ראו אָוֶן. הן זה רק ימים או חֹדש אשר גם הם או אחֵיהם או אבותיהם עשו

אלה. את הכל נכון היא לעשות, רק אשר לא יביא במגע ומשא עם העדה הזאת. אחד־עשר יום התהפכה האשה על מטת דותה ותהי גונחת ונאנחת ומתיפחת, והילדים שכבו דומם והאש בערה בם עד כי צללה לשונם בתוך פיהם. ולחם לא קרא — ואולם את כל־זאת הן לא יוכל להגיד להם פה.

וגוג החריש ולא ענה.

החקירה והדרישה באו אל קצן. גוג שאף רוח מלא הפה, כי ידע אשר עוד מעט ויתנו לו ללכת אל אשתו ואל ילדיו. אולי יצליח לשוב עוד לרגע קטן גם אל השדה ולקחת את מעט העצים אשר קושש ואשר נטש אחריו בתפשם אותו האנשים.

וכאשר הוצא מן האהל החלו מועצות השופטים, למען חרץ את המשפט. הראשון אשר דבר היה הנשיא: „אדמה כי טוב נעשה, אם נעזוב את הפגע הרע והדל הזה לנפשו ללכת באשר ילך. הן לרעתו לא העליבו הפעם בחנה...“

ויתר השופטים החזיקו אחריו.

ואולם ברגע הזה השתער הכהן הגדול, פינחס בן־אלעזר, מעל מקומו. גבות עיניו רחבי פרשנים ותהיינה חשכות מאד.

„לא!“ ואת המלה הזאת לא דבר, כי אם צעק. „את זאת לא נעשה! את זאת לא אתן לכם לעשות! שבת היא לאדני — ועלינו לעשות מעשה פעם אחת ולא נשנה, אשר ידע ידע כל העם מקצה את הדבר הזה וכי שבת היא ומה היא לנו! את האיש הזה נשים לאות לבני מרי, לבעבור ישמע כל העם מקצה המחנה האחד ועד קצה המחנה השני וייראו ולא יוסיפו ולא יזידו עוד. האיש הזה מות יומת...“

ויתר השופטים תמהו רגע אחד איש אל אחיו. אבל בעוד רגע החזיקו אחריו.

ובאשר שאלו אותו: למה עשה את הדבר הרע הזה לקושש עצים על־פני השדה ביום השבת, לא יָדע מה לענות, ואת עיניו נשא על סביביו כמבקש עֶזרה. האיש לא יָדע עד־מָה את אשר הם מבקשים ממנו, ולמה־זה לא יֵצא איש אל השדה לקושש עצים, ואיך־זה עשה רע כי קושש אותם בשַׁבָּת. את השבת לא יָדע כל־מאומה עוד. רגע אחד עמד נבהל.

„אֲבָל!“ נִסָּה לענות, ופתאם חדל וַיִּדֹּם.

ואחרי־כן התאושש. כִּמְדַבֵּר אל לבו הוסיף בקול־דממה עד כי לא נשמע כמעט: „אשתי חולה. ארבעה ילדים לי ושלשה מהם חולים. זה אַחד־עָשר יום חולים. אין לי כל בבית. והשכֵנים אומרים: קַדַּחַת היא. כל הלילה ישבתי לפני יְצוּעָם. ראיתי את שפתותיהם הדולקות ואת עיניהם הדולקות ואת האש אשר בעצמותיהם. חשבתי כי עוד מעט ונשרפו לשרֵפה. והשכֵנים אומרים: יִתֵּן להם מעט מַים חַמים ומעט אֵזוב מבֻשָּׁל במים. את האזוב אָרִיתִי לי מנקיקי הקיר, ואולם עצים לא היו לי להַשִּׂיק בם את התַּנּוּרים. חֲסַר־עצים אני, ואולם עצים לא היו לי. אז יצאתי השדה לקושש לי מעט עצים ולהביא אל האשה ואל הילדים. אבל האנשים אשר בשדה לא נתנוני לקושש...“

ואולם השופט התאונן בו: „אם מַחלה בבית, אז קוראים לַכֹּהֵן...“

וגוג לא ענה. יָדע רק את האחת, כי מפני כֹהן הוא יָרֵא מאד. גם בִקְרֹא איש לפניו בשם כֹּהן, תחרדנה מעט עצמותיו. ומה גם אם מחלה בבית. כי הנה אומרים אשר בבֹא הכהן אל בית החולה, והיתה לו הצדקה לְחַלֵּץ את אבני הכתלים ולהשליך אותן אל מחוץ למחנה, ואחרי־כן יקציע את הבית סביב ואת העפר אשר הִקְצָה ישפוך אל מקום טמא, ויש גם אשר יִתֹּץ את הבית כֻּלּוֹ. חִיל אחז את גוג בזכרו את כל־

אבל אחרי־כן הלבישו אותי את הכתֹנת הלְבָנה והאריגה ואת עיניו חבשו במטפחת, לבלתי רְאוֹת דָבָר, ויקחו עֲגָלָה חֲדָשָׁה עשויה ארבעה עצים לְבָנים ויושיבו אותי עליה. ושתי פָּרוֹת עָלוֹת לְבָנוֹת־מַרְאֶה משכו אותה אל מחוץ למחנה — — —

לבו הֵחֵל לדפוק בקרבו בחָזְקָה. אבל איך זה? מָה עָשָׂה? הלא אשתו חוֹלָה, הלא הילדים חולים, קָרָה הוא. והוא יָצֹא יָצָא רק לקושש מעט עצים להם, לבעבור הַשִּׂיק את הכירַיִם וְהָחֵם מעט מים ולבשל את האֵזוב לַכְּאֵבִים האלה אשר כָּאֲבוּ ככה כל הלילה. — —

ופתאם והנה קול שופר, ואחריו שְׁתֵּים הַצִּצְרוֹת. ואחריהן עֵדָה גדולה מאד, אנשים ונשים וטף. והכֹהנים הוגגים והולכים בלבושי הַשְּׂרָד, והלוִים לובשים את הַכֻּתָּנוֹת הלְבָנוֹת עם הפעמונים והרמונים. מעט מעט נקבצו ויבאו כל הָעֵדָה אשר במחנה מן הַקָּצֶה אל הַקָּצֶה, עשרות אֲלָפִים איש. — —

ככה הגיעו אל מחוץ למחנה על־פני הַעֲרָבָה הרחוקה וְהַקֵּרֵחָה אשר אל מול הישימון.

והשופר הולך וחזק והחצוצרות מריעות — ופתאם חדלו וַתְּהִי רגע אחד דממה גדולה. אז יעלה פינחס בן־אלעזר הכֹהן על הבמה אשר עשו לו ויְדַבֵּר באזני כל הקהל ויקרא לאמר:

„בשם אֲדֹנָי ובשם משה! זה הדבר אשר יֵעָשֶׂה לאיש המחלל את הַשַּׁבָּת, ואת האות אשר בין אֲדֹנָי ובינינו לדורותינו לא ישמור: מות יוּמַת האיש ונכרתה נפשו מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ, כי כל העושה מלאכה ביום הַשַּׁבָּת מות יוּמָת — כי על־כן יוּמַת האיש גוג בן־בָּכר אשר חִלֵּל את הַשַּׁבָּת. כי כן צִוָּה אדֹנָי על־פי משה!“

וכל העם מסביב שמעו וַיִּרָאוּ.

וכל העדה למקטן ועד גדול קוראים פֶּה־אחד: מות יוּמָת! מות יוּמָת!

אז קם פינחס בן־אלעזר הכהן במנוחה וידבר מִשְׁפָּט:

„בשם אֲדֹנָי ובשם משה! ואתם שִׁמעו: — בחדש השמיני בארבעה־עשר בו, בשנה הראשונה לממלכת הכהנים, באו אנשים אל הַשָּׂדה, יהמה עֵדים, וימצאו את גוג בן־בֶּכר, זְבלוני, איש חָרַשׁ־עֵצים, והוא מקושש עצים על־פני האדמה, והיום יום שַׁבָּת. אז תָּפשו אותו האנשים המוצאים אותו ויקריבו אותו אל העֲזָרה, עדת משה ואהרן וכל העדה, וַיְעִידוהו לאמר: כזאת וכזאת עשית: את הַשַּׁבָּת חִלַּלְתָּ אשר אמר אדֹנָי לא תְחַלְּלֶנָּה כי אות היא ביני וביניך לעולם; עשית בָהּ מלאכה אשר לא תֵעָשֶׂה, כי קוֹשַׁשְׁתָּ עצים בַּשָּׂדֶה, ואת אֲדֹנָי אלהיך לא יָרֵאתָ אשר אָמר: עֹנֶשׁ יֵעָנֵשׁ קָשֶׁה כל העושה מלאכה ביום ההוא, מות יומת ותִכָּרת הנפש ההיא מֵעַמֶּיהָ! ולכן זה הדבר אשר דִּבר אדני אל משה היום מן הענן לאמר: מות יוּמַת האיש, גוג בן־בֶּכר זה מות יומת, רָגֹם אותו באבנים כל העדה מחוץ לַמחנה. ואני הכהן פינחס בן־אלעזר בן אהרן בן־עמרם שׁוֹנֶה באזניכם פה את הדברים האלה: מות יומת האיש, גוג בן־בְּכר זה מות יוּמָת!"

וכל האנשים מסביב, אשר שמעו, ענו ואמרו: אָמֵן וְאָמֵן!

וגוג בן־בֶּכר יָשב בַּמִּשְׁמָר כל הלילה ולפנות־בֹקר אחזה אותו חלחלה פתאם — ואולם עד־מְהֵרה שב למנוחתו.

★

כאשר יָצאו קרני־השמש הראשונות, באו אליו השוטרים ויביאו לו את דבר הַמִּשפט: — מות יומת — רָגֹם אותו באבנים כל העדה — מחוץ למחנה. — —

שְׂחוֹק כֶּסל תעה על פני גוג. האמין כי שחוק יעשו להם האנשים וישחק גם הוא.

סודר זמירת

האנשים קוראים, הנשים קוראות, וגם הַטָּף. —

ומן הַטַּף היתה יַלדה אחת אשר באה באחרונה, וכמעט אשר אֵחֲרָה את המועד, כי הדרך היתה דרך רחוקה מאד והיא יושבת עִם אִמָּהּ בקצה המחנה אשר מֵעֵבר השני — הלֹא זאת רַעֲקֹבָה הקטַנה. כאשר הגיעה עד מְקוֹם הַמִשפט, כְּבָר התנשא גל־אבנים גדול מעַל פני האדמה והאיש אשר רגמו אותו בהן גוַע וָמֵת.

והיא לא ידעה את הנעשה ולא יָדעה מי זה.

והַיַּלדה לִקטה מעל פני האדמה אבנים קטַנות וַתְּהִי משַׂחֶקת בהן וַתַּשְׁלֵךְ אותן על־פני הַגל.

סורר ומורה

בשנה השנית לצאת בני ישראל ממצרים, בחדש השני באחד לחדש היה הדבר, בהיות העם חונה ברמון פרץ. בעצם היום ההוא מאז הבקר עברו השוטרים בקרב המחנה. איש רמחו על כתפו, ועל־ידו הילד אחד מבני הכהנים, וילכו מקצה המחנה האחד ועד קצה המחנה השני, ממישב אל מישב, אז עלו על ראשי סלעים ועל גבעות הרים נשאים ויתיצבו שם. וידברו משם בקול גדול אל העם ויעבירו את הקריאה לאמר: „כל איש מישראל מבן עשרים שנה ומעלה יצא היום השדה אל המצפה, כי שם יתפקדו כלם לגלגלתם. והאיש אשר מלאו לו עשרים שנה יכתב בספר הפקודים להיות יצא בצבא". וככלות השוטר לדבר מלא את דבריו אחריו גם הכהן. את כפיו פרש בקדש ואת עיניו לטש ויוסף: „ומי איש אשר נטע אהל ולא חנכו, אל יצא, כי נקי היא לאהלו, ומי איש אשר שדד פאת אדמה ולא קצרה, אל יצא, כי נקי היא לראשית פריו, ומי איש אשר ארש אשה ולא לקחה, אל יצא, כי נקי הוא לנערה אשר לו שנה אחת. אמן ואמן!" — אז עלה כל העם מקצה, כל בחור מישראל, איש לא נפקד — ויהיו כל הפקודים ביום ההיא שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים.

מעילו ויתן לו, ואחר־כן נחפז וַיִּנָּס מפניו ולא הביט עוד אחריו, כי נכלם מפני מעשהו. אכזרי היה וקשה מִסֶּלַע לְעֵת הצוֹתו על כל קצין בעמו ועל כל נשיא ומתנשא — ואולם בצֵלע המשכן עמד יום אחד בעת אשר הביאה אשה את קרבנה אל הכהן שני בני־יונים רַכִּים, והכהן מלק את ראש בן־היונה האחד ממול ערפו וישסעהו בכנפיו והעוף צפצף מרה, אז מלאו עיניו פתאם דמָעות. ויש אשר עמד בחֲצַר אלהים לעת אשר הביא איש קרבן־מנחה, מאפה תנור סלת חלות ורקיקי מַצּות, והוא מַהר ויגש אט אל מאחרי הסל אשר ביד האיש וישלח ידו ויגנוב מן הסל את הסלת ואת הַמַצּות ויברח וַיִּמָּלט מַהר עם שְׁלָלו בטרם יִנָּתן אל הכהן ונתן אותו לְעֲנִי הראשון אשר פְּגָשׁו בדרך. אכן בשמעו כי יש חֻקים ומשפטים, תורה ודת, מִצְוֹת וּפִקּוּדים, אשר יעשה האדם ואשר לא יעשה, אז חרק את שִׁנּיו מִכַּעַשׂ וַיִּשָּׁבע ויאמַר: רק בני־אדם אוהבי שלטון בדאו את כל אלה מלבם, לבעבור הָצֵר את צעדי האדם בכל אשר יפנה ולבעבור גָּזֹל ממנו את חֻפְשָׁתו אשר נִתְּנה לו בְהִבָּראו.

וגם נוראות סִפרו על־אודותיו: את אביו לא כִבֵּד ואת אמו לא אָהֵב, וכאשר הוכיח אביו את דרכו על־פניו באשר הוא אביו והוא לו בֵן, אז ענה אותו בפני כל העבדים והשפָחות: — „מי בִקש מידך לְמַלא את תאוַת בשרך, אשר תִּבָּרֵא בּוֹן־כה וכה נפש אדם ללא־תכלית ולאין־מטרה ולשְׁממות חיים ריקים? העל תענוגיך אשר התענגת, ואותי בראת לתהו ולחיים אשר אין להם שחר, עלי להודות לך ולכַבֶּדְךָ?“ אז באו הימים אשר שלח ידו בסתר באוצרות אביו ויקח מכל הבא בידו, ואת מַצְפּוּנֵי אמו הֵרִיק ויקח מִשַּׂלְמוֹתיה ומחמודותיה, ואת כל השלל הרב הזה נתן לכל רָעֵב ולכל נקשה ולכל נענה, וכאשר דִּבּרו אליו תּוֹכָחות על אשר גנב ושלח ידו ברכוש

רק עלם אחד צעיר היה בקרב המחנה אשר הלך עם השוטרים קֶרִי ויתאמץ ולא אבה לכתוב את שמו בין יוצאי הצבא. כל היום התהלך בקרב המחנה, ממושב אל מושב, ויהי מַצֶּה על אדוני העם, על משה ועל אהרן, ויהי מַלִּין ומלעיב, ואת העם הֵסִית מאחרי הצבא לבלתי הֵחָלֵץ ולבלתי צאת: „מה־יתן ומה־יוסיף לנו בעָבְדֵנו את משה ואת אהרן? מי לנו זה משה האיש אשר התנשא עלינו פתאם להיות לנו כל היום לִמְצַוֶּה ואהרן אחיו מי הוא אשר שָׂמוֹ לנו בן־לילה לכהן? למה לנו צבא? למה לנו הִלָּחֵם? למה-זה יקום אדם על אדם כמוהו וִירַצְּחוֹ נפש וְשָׁפַך את דמו ארצה חנם? לא נצא! לא נצא!“ כאשר חקרו ודרשו אחריו לדעת בן־מי הוא הנער הזה ומה הוא, וַיִּמָּצֵא כי הוא קְהָת בן־פגעיאל, ואביו נשיא בישראל מנשיאי העדה הגדולים, מקרואי מועד, ואמו חתית ושמה דְּבוֹרִית. אז יניד השומע ראש ואמר: אכן זה הוא אפוא! קְהָת הוא, קְהָת בן־פגעיאל, זה קהת הנודע...

בימים ההם עוד היה הַמִּדְבָּר איתן ונורא שבעתַים מעתה, ההרים היו קשים ומוצקים שבעים ושבע מעתה והאדם היה עז וקשה ואוהב מרי ומתקומם ומתפרץ ושונא כל־עֹל שְׁבַע מאות ושֶׁבע מעתה.

והדברים אשר סִפרו על־אודות הנער היו נפלאים וזרים, ויש אשר היו גם נוראים: „שׁוֹבָב הנער ופורע כל־מוּסר ועובר כל־חֹק ברגע אשר תְּבוֹאֶהוּ שרירות לבו העז — ובכל־זה אין בכל גבול ישראל שני כמוהו טוב־לב ונָדיב וּמְלֵא־חמלה אשר יכאב עם כל נענה וְיֵבְךְּ עם כל רָעֵב. מפני כהן לא יקום ונביא לא יֶהְדַּר ונָשׂיא לו לתועֵבה ובראותו קדוש ואָמַר איש־מרמה הוא אשר יתקדש למען יָנֹק את חֵלֶב הֶעָני — ואולם בן־שבע היה, עודנו ילד, בראותו בחוץ לעת־ערב נער הולך עָרֹם, והוא מִהֵר ולא יכול לשלוט ברוחו ויתפשט את

עד

על־פני השדה בערָבה הגדולה, יתלקטו אליו עדת מתאוננים ומתלוננים, כל עבד נאנח תחת שבט בעליו וכל שפחה מְעֻנָּה תחת יד גברתה, והוא ידַבּר אליהם תנחומות ודבריו יהיו כצֳרִי אשר בגלעד. לא היה נביא אשר ייטיב לדַבּר ממנו ולא היה לב אשר יחוש מכאוב יותר ממנו, וכל השומעים עומדים מסביב ושותים את דבריו בצמא. ואולם בלילה בהיותו לבדו, ובאו לו חזיונות וחלומות אשר לא יהיו כמוהם בלתי אם לחוזה ולמשורר — אז תבאנה לו דמעותיו ויראו רק הכוכבים אשר בשמים.

כרוח הצפון הסוער על־פני הערָבה הגדולה היה, ואולם לבו היה כמו־שמש, מלא חֹם וְרֹךְ וּמַרְפֵּא.

והעדה אשר התלקטה אליו מסביב היתה מעט מעט לעדת מתקשרים ומתפָּרצים.

האדמה היתה אבֵלה, השמים היו נמלחים. והנתיבות היו שוממות. מן הָאֳהָלִים הנטושים על־פני הערָבה ומן החוָחים והחורים התלקטו המונים באין מִספר, עדה גדולה מאד, אנשים לבושי קרעים ועטויי סחָבות, אֲיֻמי פנים וזעומי עינים, הם עם נשיהם ועם טפם היחֵפים, וַיִּקָּהלו כֻּלם אל פתח אהל מועד על משה ועל אהרן ועל עדת הכהנים הגדולה וְהָרַבָּה ועל נשיאי העדה וקציני המחנה בעלי הבָּקר והַמִּקנה הרב, הַשְּׂבֵעִים תמיד, וַיִּלּונו וַיֵּרָגְנו וידַבּרו נוראות, כי קָצה נפש העם בחיי המדבר השוממים ובנדודיהם כל הימים. מה־יתן להם עַמוד הענן ומה־יוסיף להם עַמוד האש? את האש לא יאכלו ואת הענן לא ישתו. אין דג ואין בשר ואין אף־גם ארוחת הירק הזעומה, אלה השומים ואלה הבצלים אשר היו להם במצרים. לא אל ארץ זבת חלב ודבש הובאו, כאשר הֻגד להם בראשונה, כי־אם אל מִדְבּר שמם ונורא להמיתם שם אחד אחד. לא נחלת שדה ולא נחלת כרם, כאשר נשבעו להם

ובקניָנים אשר לא־לו, עששו שתי עיניו מקצף ויצעק: אין רכוש ואין קנין, אין בעל לרכוש ואין אדון לקנין! כל אשר יש על־פני האדמה, לכל יושב הארץ יֶשְׁנוֹ, אשר יכול כל אדם לשלוח את ידו ולקחתו לו! עָרֹם נולד האדם ועָרֹם ישוב אל אדמתו! — אבל יום אחד, כאשר יִסַּר אותו אביו הנשיא, לא יכול לשלוט ברוחו ויקללהו ועל אמו הֵרִים את ידו...

אז חלף עליו רוח אחר ויחדל פתאם מִלֶּכֶת שחוח וקודר כל היום ולראות רק רע ולהתאונן תמיד, ויהי רק שָׂמֵחַ. רק אכֹל ושתֹה, אַחים, רק אכֹל ושתֹה והתענג על כל אשר יתן הרגע! מחר נמות והיום נתענג! אין תכלית ואין מטרה ואין חיי־עתידות, ולכן אין טוב לאדם בלתי אשר יאכל וישתה והֶראה את נפשו טוב והיה זולל וסובא, וּשָׁכח את רישו הנורא אשר יִקָּרא לו חיים — ויהי לוקח את יֵין אביו ואת תִּירוֹשׁוֹ, את צאנו ואת בְּקָרוֹ, ויתקבצו אליו קהל פוחזים וריקים, ויאכלו וישתו עמו ויהיו רק שׂמֵחים. אז יקח את הנערה אשר בחר אביו לו לאשה ויבעט בה וישַׁלְּחֶנה, רק יען אשר בת־נדיבים היא ולובשת משי ועדָנים, וידבק אחרי נערות זונות ועניות, טובות־לב ורַכּות־נשמה, אשר בשרן טמא ואשר נפשן טהורה, ויתהולל עמהן וילך אחריהן יום ולילה — ויהי לחרדה לכל המחנה.

כרוח הצפון הסוער על־פני הערָבה הגדולה, אשר חֹק לא יָדע וגבול לא ישמור ומעצור לא יכיר, כן היה הנער. ויש אשר היה כשלהבת האש הבוערה אשר יקיא לפעמים זה סיני ההר מלועו.

יומם, בהיותו בקרב העדה, ידַבר משפט עם כל עושק ועם כל מעַוֵּל, והיה לבו קשה מחַלָּמיש וּדְבָרוֹ עז ואכזרי, אשר לא יָדע רַחֵם ולא יַכּיר חנינה, בעַזות ידבר ובחָזקה, ולקח ביד חזָקה מכל אשר יעלה בידו ונתָנו לאשר אין לו. ערב, בהיותו

„... וחמור מי לקחתי ואת־מי עשקתי, ואת־מי רַצּוֹתי ומיד מי לקחתי כֹּפר?"...

„ומי לקח את חמור אלישיב בן־מלכּיה? ומי עשק את האלמנה המואבית, את עֵיפה בת־חַטּוּשׁ? ומי לקח כּפר מיד העבד הארמי זִיזָה בן־גָּזֵז? — ידענוך! ידענוך! וגם עֵרך מלים כאלה כבר ידענו היטב!"

ועוד פעם הביטו אל הדובר ויראו והנה הוא קהת בן־פגעיאל.

ואנשים מן השוטרים התהלכו פתאֹם בקרב המחנה ויקיפו פעמים אחדות את הדובר ויתבוננו היטב אל פניו למען יכירו אותו תמיד — וישמרו את הדבר בלבם.

ואולם קהת בן־פגעיאל נִגש ברגע ההוא עד לפני סף אֹהל מועד, להיות עומד לפני העם, ועִמו אשה עניה חגורת שׂק עָב ורגליה יחֵפות. אז ידבר העלם, ודבריו יהיו כמאכָלות לטושות: „רְאוּ־נא, הנה פה האלמנה! לא אסַפר לכם את עָנְיָהּ הנורא — פניה הצומקים יסַפרוהו לכם! לא אגיד לכם עד־כמה רָעֵבָה — עצמותיה אשר שֻׁפּוּ יגידוה לכם! ואולם דבר אחד קטן תנוני ואסַפר לכם: רק רָחֵל אחת קטנה השאיר לה אישה במותו, וכאשר באה לִגְזוֹז את צַמרה, עלה הכהן הקרוב אל ביתה ויקח את הצמר לו ויאמר: לי הוא, וכאשר צעקה אליו על־דבר הגזֵלה הזאת, ענה: חֹק הוא, ככה צוה אותנו משה: „ראשית גז צאנך תתן לו". אך העניה לא נוֹאָשה: הן עוד פֶּטֶר שֶׁגֶר במעי הָרָחֵל, ובמלֹאת הימים וַיָלדה לה גדי רך וטוב. וכאשר מלאו הימים וְהָרָחֵל פִּכְּטָה גדי רך וטוב, עלה הכהן ויקחהו לו ויאמר: לי הוא, וכאשר צעקה אליו על העשֶׁק החדש הזה, ענה: חֹק הוא, ככה צוה אותנו משה: „כל־הבכור אשר יִוָּלד בבקרך וּבצאנך הזכר תקדיש לאדני אלהיך". אז ראתה הנדכּאה כי אין מִפלט, ותקם ותשחט את הרחל, ואולם גם זאת לא הועילה לה, כי מהר הכהן ויעל ויקח לו את הזרוע ואת

בטרם צאתם — כל אלה היו רק דברי שפתים ריקים. ותמעט כל זאת מהם, והנה קמו האנשים אשר היו להם פתאם לאדונים וַיָּחֵלּוּ להשׂתָּרר עליהם ולהתעמר בהם ולִרְדות בהם ביד חזקה. ותקטן מהם גם זאת, והנה באו ויעשו להם גם עדת כהנים, מחנה עצֵלים אשר לא יעשו דבר כל היום כי־אם יאכלו את בשַׂר העם מעליו ואת בִּלעו יכריתו מפיו וחטפו אותו להם; ועל העם האמלל לכלכלו ולתת לו בכל רגע ורגע מס ומַעשׂר, ולא רק מַעשׂר, כי־אם תשעים ותשע ידות מכל אשר לו...

על הבמה אשר לפני סף אֹהל מועד עמד איש־האלהים. פניו הלבינו מאד. כי לא נִסה מאָז לשמוע תוכָחות קשות כאלה ואשר יהיה העם מַמְרֶה עִמו ככה ואשר יגיד לו דֵי ברור, כי את העם הוא עושק. ברממה, וכמעט אשר לא נשמע קולו, אמר:

„לא חמור אחד מהם נשאתי“...

„לא אחד, כי־אם רבים!“ נשמע פתאם קול דובר עַזות מקרב העדה הנועדה. כאשר הביטו אל מקום הדובר, ראו כי הוא קהת בן־פגעיאל.

ואיש־האלהים לא ענה עוד דבר וַיַּחרש פתאם – ויפול על פניו.

ותחתיו עמד על הבמה הכהן הגדול וידבר גם־הוא כדבר הזה ועל־פי המחשבה הזאת ויוסף:

„את שור מי לקחתי?“...

„את שור זבד בן־יַרְחָע ואת שור רֶגֶם בן־מְרָרִי ואת שור אביָסף בן־מַחֲלִי ואת שור...“

כאשר הביטו אל הדובר, ראו כי הוא קהת בן־פגעיאל.

ואולם הכהן לא שָׂם את הדבר אל לבו ולא התמרמר ויוסף לדַבּר במנוחה, ויהי כאיש אשר כבר יודע את הדברים האלה עַל־פֶּה והמלים שגורות על לשונו היטב, ויאמר:

ואחר־כן חדל. מעט מעט שכח את תנואותיו ואת תלונותיו וַיִּוָּכַח באחריתו כי טוב לאדם לשאת על. כמו לַבַּת־אש שכן חם זלעפות על־פני החול הצהב אשר בַּמִּדבר וצוקי הסלעים שָׂפוּ לרגעים מזבד להט. השמים היו כמו־עופרת והחול נהפך ויהי עינו כעין התכלת הַכֵּהָה.

עדת המתפָּרצים הקטנה נכנעה — ואולם עוד אחד נותר אשר יָרְאוּ מפניו כי יסכסך את העם הנבער מעת אל עת.

ופתאם נֵעור כל המחנה לקול חדשה אשר כמוה לא היתה עוד בקרבו.

עלה הנשיא פגעיאל בן־עכרן בקר יום אחד, הוא ואשתו החתית דְּבורית עִמו, ויבאו עד לפני הזקנים אשר בשער המושב, ואת בנם, את קהת בן־פגעיאל, נהגו עִמם. ואולם קהת היה אסור בחבלים, ושוטרים ורבים מן האספסוף הולכים אחריהם.

והנשיא פגעיאל החריש ולא דִבֵּר דבר, ורק אשתו החתית דבורית ענתה ותאמַר:

„בננו זה, קהת בן־פגעיאל ובני, סורר ומורה. ארור הלילה אשר נתן לי גבר הריון וארור היום אשר ילדתיו! אוי לי אם אֹמַר ואוי לי אם אחשה! ואולם דעו: בננו זה איננו שומע בקולנו. שלשום הרים יד על אמו להכותה ואתמול קִלֵּל את אביו. זולל הוא וסובא, עִם לצים יתהלך ועִם זונות יְפָרֵד. יִסַּרנו אותו והוא לא לקח מוסר. ועתה הנה זה באנו. תפשנו אותו והבאנו אותו אליכם.“

פני פגעיאל היו חִוְרים מעט בְּדַבֵּר אשתו את הדברים ועיניו הביטו לארץ. ואולם האשה דִּברה, ובעיניה האירה תאוָה נכריה ועזה וגדולה ודִירָה נָזָה מפיה, ואלה אשר ראוה זכרו פתאם את החִתיות האוכלות את בשר עולליהן ומלקקות את שפתיהן מרב התענוגות.

הלחיים ואת הקבה, ואת כל נתח טוב, וילטש את עיניו למרום ואת כפיו נשא בקדש ויאמר: חק הוא, ככה צוה אדוננו משה, זה איש־האלהים, לאמר: „ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה". האלמנה עמדה וכל בשרה חרד תחתיה. אז קמה ותשבע את השבועה לאמר: יהי בשר הרחל הזאת חרם על כל אבלי וחרם עלי וחרם על כל הנוגע בו. ואולם בזאת הרעה יותר מכל, כי עלה הכהן כרגע ויקח לו את כל הבשר, ויאמר: חק הוא, ככה צוה משה: „כל חרם בישראל לך יהיה — לכהן!"

קול המלה ושאון עבר בקרב המחנה מן הקצה אל הקצה.

ברגע הזה והכהן הגדול העומד מאחרי הבמה אשר על סף אהל מועד נתן אות אל־הנשיאים והנשיאים אל־הזקנים והזקנים אל־השופטים והשופטים אל־השוטרים, והשוטרים התהלכו פתאם בקרב המחנה —

ובערב בעצם היום ההוא נועדו הכהנים והנשיאים והזקנים והשופטים והשוטרים יחדו כלם, וגם לפגעיאל בן־עכרן הנשיא קראו, הוא אבי הנער, ויתיעצו איש אל אחיו מועד רב ויאחרו עד מחצית הלילה.

ואת אשר נועצו לא ידע איש. ואולם ברכי פגעיאל הנשיא היו כושלות מעט בצאתו ופניו נפלו מאד. אבל מקץ רגע, בעודו עומד על הסף, התחזק ויאמר בדממה כמדבר אל נפשו: — „חובתי היא לעמי ואעשנה. עת לעשות לאלהים. מה רחמי אב בעת אשר על האדם לעשות לעמו ולאלהיו?"

★

עמוד הענן הלך לפני העם יומם ועמוד האש לילה. עלה השמש ובא השמש. העם נלאה מהרנן וידום. הכל שב להיות כבראשונה. לרגעים נאנח עוד העם מן הסבל אשר הנח עליו,

ואת האבן הראשונה השליכה עליו אמו דְבוֹרית החִתית ופניה להטו.

ואת האבן השניה השליך הנשיא פגעיאל בן־עכרן, ואולם ידו רגזה בהשליכו.

אז נגשה גם הנערה, אשר לו היתה יעודה להיות לו לאשה, כי לנֹכח כל הקהל הזה נחשבה עוד לְכַלָּה לו —

ואולם נערה אחת קטנה היתה, קְטוּרָה שְׁמָהּ, והיא שפחה בבית פגעיאל בן־עכרן, והנערה הזאת נִסתה להדוף את העלמה העשירה הַצִּדה. אכן חָשָׁה השפחה העניה כי יש לה הלק באיש הזה, השוכב פה על הארץ, יותר מאחֵרים.

אבל העלמה הנדיבה התחזקה ותגש אט, הלֹך וטפֹף, קוממיות עמדה ומעֻלָּפה בצעיפה הָאָרֹך, ענֻגה ורכה, כי בת־נדיבים היא, ותַשלך ביד נדיבה ורכה את האבן השלישית.

וכל העם החל להשליך אבנים, וַיֵּרד מטַר האבנים מכל עֵבר ופאה ויהי לגל גדול. ברגעים הראשונים נשמע עוד כמו קול מתיַפח ואחריו אנָחות קצרות, סתומות ועמומות, ואחר־כן חדלו ולא נשמע עוד דבר.

ורק קטורה, הנערה הקטנה, כרעה על הארץ ותהי כמשֻׁגעה: ביד מהירה נִסתה לתפֹש כפעם־בפעם את האבן אשר הָשְׁלְכָה ולהעביר אותה הַצִּדה — ואולם קצר כֹחה לעֻמת כל המחנה הרב.

והמחַצרים מריעים בחצוצרות והתוקעים תוקעים בשופרות והמתופפים מכים בתֻפים בשאון רב ובהמֻלה גדולה.

ואחר־כן היתה פתאם דממה גדולה. השמש האי־ה באור עז. גל־אבנים גדול התנשא מעל הארץ.

והכהן הגדול עומד קוממיות ונושא את כפיו השמימה ואומר: — „ככה יֵעָשֶׂה לאיש אשר איננו שומע בקול אביו ובקול אמו“.

מֵעֲלוֹת הַתָּמִיד ועד התקבץ הכהנים אל הזבחים, שמונה מעלות במעלות אבן השמש, נועצו השופטים יחדו ואחרי־כן יָצאו: —

„הנה משפט אלהים: כל בֵּן סורר ומורה אשר איננו שומע בקול אביו או בקול אמו, אשר את אמו יַכֶּה ואת אביו יקלל, משפַּט מות לו. כל יושבי מושבו ירגמוהו באבנים ובערו את הרע מקרבם. את האבן הראשונה תשלֵך עליו אמו...“

פני פגעיאל חָוְרוּ שבעתַים מבראשונה, ואולם בּדי עורו לא נעו. אבל האשה שמעה ופניה להטו.

ומקץ עשרה רגעים הוציאו השוטרים את העלם הצעיר מן המשמר אשר נְתָנוּהוּ שם עד כי יְפֹרָשׁ את אשר יֵעָשֶׂה לו, וינַהגהו השדה אל מחוץ למחנה, ועַם גדול ורב הולך ונמשך אחריו, אנשים ונשים וטַף הרבה מאד.

והמחַצְּרים מריעים בחצוצרות והתוקעים תוקעים בשופרות והמתופפים מַכִּים בתֻפִּים והשאון גדול וההמֻלה רבה.

וכמו שִׁכָּרוֹן עָבר את כל המחנה. התעוררה תאוָה כשאול, והעם הֵריחַ ריח דם.

וקהת הולך בקומה זקופה, לא נע ולא זע — ואולם ברגע הזה ראה והנה בין העם גם קהַל עדת האנשים אשר למענם עמל כל הימים, כל הכואבים והנענים, הרעֵבים והאמללים, ויקפאו רגע דמי לבו. אז לא הלך עוד קוממִיוּת.

ובבואם עד מְקוֹם הַמּוּעָדָה הלבישו אותו כתֹנת בד לבן ארֻכּה מאד אשר כסתה אותו כֻּלּוֹ מקדקד ראשו ועד כפות רגליו ואת עיניו חבשו בכְסוּת־עינים אשר לא יראה דבר, וישכיבוהו על פניו.

והעם נושא אבנים מכל צד ופאה, והרעֵבים והאמללים והעניים והכואבים והעבדים והשפחות נושאים אבנים גם הם.

סוטה

והכהנים ובני הכהנים והלְוִיִּם ובני הלְוִיִּם קוראים איש לאחיו: „וּבִעַרְתָּ הרע מקרבֶּךָ! וּבִערת הרע מקרבֶּךָ! וּבִערת הרע מקרבֶּךָ!"

והזקנים עונים אחריהם: „וכל־ישראל ישמעו וְיִרָאוּ!"

וקטורה השפחה הקטנה עומדת נְבוֹכָה ועיניה תועות ועל לשונה אין הגה ואין מלה והיא אינה יודעת את אשר היה לה.

סוטה

בשֶׁבֶט בני ישראל בִּבְנֵי יַעֲקָן, בשנת השלשים וארבע לצאתם ממצרים, בימים הראשונים לְבוֹא המחנה עד המקום הזה לתקוע שם את אהליהם, עשרים שנה ושתים שנים אחרי הוקם המשכן, ואיש היה בקרב המחנה, איעֶזֶר בן־מָכִיר שמו, והוא בעל לשש נשים, וילך האיש עד עֶצְיוֹן גֶּבֶר וירא שם נערה, את שִׁפרה בת סרד, ויאמר לקחת גם אותה לו לאשה — ואולם הנערה לא אבתה ללכת אחריו. והאיש עָבר משם וַיָּשָׁב אל ביתו מחריש ודומם וינָחם אחרי הנערה בשש נשיו — ואולם פניו נפלו מיום אל יום ודבריו אשר בפיי הלכו הלוך ומעוט. אז קם האיש מקץ ארבעה עשר יום וילך וירד עד עציון גבר שנית, ויוסף וידבר על לב הנערה — ואולם הנערה לא שמעה לו גם הפעם. והאיש שב אל ביתו גם עתה, והוא אָבֵל וְזָעֵף, וַיֵּשֶׁב עם שש נשיו — ואולם שנתו נָסָה ממני בלילות ויומם קמו עיניו בחוריהן. אז קם האיש בשלישית מקץ ארבעה עשר יום חדשים וַיֵּרֶד ויבוא לעציון גבר, וידבר על לב הנערה שלשה ימים ושלשה לילות — ולא הלכה הנערה אחריו גם בפעם הַזאת. אז חבש את חמורו וירכב לאִטו, קודר וְאָפֵל מאד, וַיָּשָׁב אל ביתו אשר בבני יעקן וַיֵּשֶׁב באהלי נשיו גם ביום וגם בלילה ולא דִבֵּר דבר — ואולם פניו הלבינו הלוך

לַכַּפֹּרֶת גב חרוזַת שְׁנַּיִם מאירות ונוצצות לְעַוֵּר רגע אחד את עיני העובר.

רק אחת היתה בקרב המחנה אשר לא ידעה את יפי האשה הזאת — הלא זאת שפרה. תמימה היתה כילדה קטנה וַעֲנָוָה ובאין הָבִין. לא ידעה ולא הבינה, למה־זה יִקָּהֵל תמיד קְהַל אנשים על סביבה בְּהֵרָאוֹתָהּ רגע בחוץ ומה־זה יֵעָשֶׂה פתאם מסביב לה ומדוע יביטו ככה אחריה. מעט מעט היה לה הדבר למשא וּלְעֹל, ותהי ירֵאה מִצֵּאת החוצה. אז ישבה באהלה לבדד, מְבֻדֶּלֶת גם משפחותיה, ותהגה בבעלה כל היום ותחכה לבואו ברגע אשר לא היה, ואם יָצא לפעלו ולא שב במהרה למועד האמור, תקפה אותה חרדת פתאם אשר הרגיזה את כל נפשה, ואז עמדה לפני המסך אשר יכַסה את פתח האהל הַדּוֹמֵם ותהי מסתירה את פניה בקלעי היריעה, ותהיינה אזניה פקוחות מאד והיא מקשיבה ומאזינה למרחקים בלי־הרף, אולי תשמע את קול צעדיו בלכתו — ופתאם שמעה קול כלב נובח ותירא ותחרד לאחור.

או יש אשר ישבה לבדד, והבדידה גברה עליה עד למאד, ותצו ויביאו לה את הפלך ואת הכישור הקטן אשר לה, אשר העלתה עִמה מביתה, ותהי טוָה מעט־מצער באצבעותיה העֲנֻגות אֵטון שש משזר דק להיות לִרקמה — והיא הוֹגָה בבעלה. ויש אשר קול שקשוק הפלך הלֹך הלוך ועלז, ותעלוזנה גם מחשבותיה וַתְּאורנה, ויש אשר עלה ממנו קול הֲמוֹת תוגה כבֵדה, ורוח נכאה וכבֵדה העיקה עליה. או יש אשר בא מועד בין־הערבַּים, בעלות העלטה הלוך וְגָבוֹר מרגע לרגע, ושׂחיפי העץ טרם יִבָּקעו להבעיר בם אש להאיר, ורק פשתה כהה מְלַחכת את השמן אשר בַּחֶרֶשׂ על כַּרְכּוֹב הכירַים, ועלו הצללים הארֻכים על־פני הכתלים והתעופפו אחד כה ואחד כה ותהיינה להם לשונות ארֻכות, ותפול עליה אימה גדולה —

והלבן מרגע לרגע ובשרו נמס על עצמותיו עד כי היה לזועה. פתאם בבקר יום אחד קם ויגרש את שש נשיו יחדו ויתן להן ספרי כריתות וישלחן מביתו, וכל העם מסביב תמהו מאד איש אל אחיו, כי לא היתה עוד כזאת בישראל אשר יגרש איש את שש נשיו יום אחד. אבל עוד בעצם היום ההוא קם וישם את קשתו על כתפו וירד לעציון גבר אל הנערה ויגד לה את אשר עשה וימהרנה לו לאשה בשמונים בקר ועשרים גמלים ומאה ושלשים כסף — ותעל הנערה אחריו ותהי לו לאשה. ובראותה את כל אשר עשה למענה וכי שש נשים גרש באהבתו אותה, ותאהבהו גם היא אהבת נפש ואהבתה אליו הלכה וגדלה מיום ליום. ואף אמנם העריץ אותה האיש כהעריץ את האלהים: אמהות ושפחות ונערות לשרת הרבה עליה ותהי שוררת בביתו כמלכה.

והעם בבני יעקן בראותם את האשה החדשה אשר העלה עמו איעזר בן־מכיר, את מבנה קומתה ואת תארה בלכתה כי את פניה לא ראו, כי כסה אותם תמיד הצעיף — אז עמדו רגל אחד תחתיהם בחוץ כמו בולי־עץ ופיהם פעור. ואז ידברו איש אל אחיו: אכן זאת תורת החידה! לא יפלא הדבר מאומה אם בגלל אשה אשר כזאת יקום איש ויגרש לא רק שש, כי אם גם אלף נשים. ויש אשר הוסיף האחד: „הן גם אנכי נכון הייתי לא רק לגרש, כי אם גם להרוג עשרת אלפים נשים יום אחד, לו רק יכולתי לשכב אצל נערה כזאת לילה אחד!“ — ואמנם זאת קומתה וזה תארה וזאת גזרת גוה וזה הרגע אשר תשלח את זרוע ידה או אשר תשים את כף רגלה הקטנה היו נפלאים באמת. תאר אשר כזה יהיה רק לאחת מני רבבות וככה תהלך רק מלכה' בת־מלכה. ויש אשר מתחת לכפרת צעיפה להטו על סביבה כלהט אש בוערה שתי עינים קודחות ומפיצות חם, ויש אשר הצהירה מבעד

ממקומה. אז התחזקה בכל מאמצי כחה ותקם ותגש ותשתחו אל פתח האהל.

ובפתח האהל נראו פתאם פני אליעזר בן־מכיר ויהי אור מסביב — ויאר לה גם בנפשה. אז נפלה על צואריו ותחבקהו ותשקהו בסערת רוח גדולה, והוא לא ידע מה היה לה. ואולם בעוד רגע שכחה את כל הבלהות ואת כל צלמיהן הנוראים ולא זכרה ולא פקדה עוד אותם ותהי משחקת כמו ילדה קטנה.

★

ובבני יעקב היתה התכונה גדולה מאד בקרב העם, כי עמלו להקים את המשכן, וההמון הלך הלוך ורב: משפחות בני הגרשני נשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד, את מכסהו ואת מכסה התחש ואת המסך ואת הקלעים. ובני מררי נשאו אחריהם את קרשי המשכן ואת בריחיו ואת עמודיו ואת אדניו ואת היתדות ואת המיתרים, ותהי המלאכה גדולה מאד, וקול הלמות מקבת וקול רעש הרוק יתדות לא חדל כל היום. אחר־כן ירד הענן על המשכן ויכס אותו ויפרוש עליו חשכה וישכון עליו כל היום, ובלילה עלה עליו עמוד אש ויעט אותו — ויחרד כל העם מסביב. ויהי העם מרבה להביא את קרבנותיו: סלת עם שמן ולבונה, מאפה תנור וחלות מצות ורקיקים בלולים או משוחים בשמן, תורים ובני יונה, וגם קרבנות גדולים מן הבקר ומן הצאן.

וגם שפרה בת סרד אשת אליעזר בן־מכיר באה בין הבאים ותגש עד לפני פתח המשכן ואת קרבנה הביאה עמה: תור אחת שמנה ממבחר תוריה אשר אהבה, ותגש אל פתח אהל מועד אל הכהן. ואולם הכהן נתן לה לחכות עד תם כל העם

והיא הגיתה פתאם באלהים ובנפלאותיו הרבות. אכן אשה יִרְאַת אלהים היתה עד למאד מנעוריה בבית אביה. אז זכרה את כל הנוראות ואת כל הנפלאות אשר שמעה מעודה ועד פה ואת כל אשר שמעה מפי אמה ואת כל אשר שמעה מפי מֵינִקְתָּהּ ואת כל המעשים הגדולים והנוראים אשר יעשו הכהנים מסביב ואת נפלאותיהם — ותסמר שערת בשרה מפחד. אז יש אשר תעלה מאחרי ההרים יִלְלַת אוֹחַ רָעֵב בפחדים רבים ובמוראים גדולים, והיא זכרה את אשר סִפְּרָה לה אמה בעודה בילדותה, כי עמדה לפני ההר הֶעָשֵׁן, הר סיני, וכאשר יעלה העשן מן הכבשן כן עלה העשן מן ההר, וההר נעקר פתאם ויעל השמימה, והמדבר נס פתאם וַיֵּעָלֵם וכל אשר מסביב נעלם, וזאב פרא נגש וירבץ לרגליה ויהי פתאם תמים כמו עֵז, אשר לא ישחית ולא יָרֵעַ עוד עד־עולם — וכל העם נפל על פניו מיראה. ויש אשר תזכיר את מינקתה ואת אשר סִפרה לה על־דבר הכהנים, וכי איש או אשה אשר יקציפו אותם ועלו כרגע הנחשים השרפים וְנָשכו את האיש או את האשה ומתו כמו רגע — והיא את הדברים האלה ראתה בעיניה. ויש אשר תזכור את אשר שמעה מפי אביה, כי זה רק לפני שנים אחדות נועדה עדה גדולה, עדת קֹרח, וַיִּלֹּנוּ על אלהים ועל איש־האלהים ועל הכהנים, והדברים עודם בפיהם, ותפתח האדמה פתאם את פיה גם היא, ויהי חור גדול, אלפים אמה רחבו ואלפים אמה ארכו, ותבלע את כל האנשים ההם חיים, אותם ואת בתיהם ואת כל בהמתם ואת הרכוש ואת כל השפחות עם העבדים, וכל העומדים מסביב נסו על נפשם לקראת המדבר יום תמים ומחצית הלילה — וגם אביה היה בין הַנָּסִים. רק פֶּשַׂע אחד היה בינו ובין החור הנפתח. — רַעַד עבר על שִׂפרה בזכרה את כל הדבר הנורא הזה, ולא נעה ולא זעה ולא יכלה לקום

ועם־כל־זה עושה הכהן את מעשהו במנוחה. את הַמֻּרְאָה עם נוצתה השליך קֵדמה אצל המזבח אל מקום הדשן — ואולם נדמה לה כי כף ידו רעדה מעט. אבל אין זאת כי שגתה. הנה הוא מְשַׁסֵּעַ את העוף בכנפיו במנוחה רבה. אבל בלי שים לב נגעה ברגע הזה כף ידו אל כף ידה ורעדה חלפה פתאם את כל יצורי גוה.

והכהן ממהר לעשות ודָבר לא ידַבר ופניו קודרים וחשֵׁכים. ביד הרוצים ישַׁסַּע את הצפור בכנפיה ולא יבדיל, יאחר־כן ימהר ויקטיר אותה אל המזבח על העצים אשר על האש. האש מלחכת בתאוה את קרבנה — והמלאכה כלתה.

כמו אבן כבֵדה הוסרה מעל לבה, והיא לא ידעה מה היה פה ומה נעשה. בחפזון נמרץ פנתה ללכת, ולא הביטה אחריה ותמַהר, והכהן לא עֲצָרָהּ, ורק בהיותה צעדים אחדים ממנו והלאה, קרא אחריה ויאמר: „בתי! אשה חַטָּאָה אַתְּ, ועלַיִך להביא גם חַטָּאת. חפץ אדני בְּחַטָּאתֵךְ וכי תביאי לו את קָרְבָּנֵךְ מדי שבוע בשבוע...“

וּבְשׁוּבָהּ לשבת באהלה לבדה, היתה מחרישה כמו נאלמה, והיא רק חושבת, חושבת, חושבת. רגע אחד היה עם לבה להגיד לבעלה ולספר לו את כל, ואולם לא ידעה מה לספר, כי כל דבר לא היה. אכן בַּעֲבוּר יום הוקל לה, ואז לא זכרה עוד דבר ותשכח את כל המעשה.

ומדי שבוע בשבוע עלתה להביא את קרבנה, קרבן עולה וקרבן חטאת כאשר צֻוָּתה. — ואולם הכהן החל להתרועע אליה הלוך והתרועע משבוע לשבוע ומיום ליום ויקרב אליה הלוך וקרוב, והיא לא ידעה ולא התבוננה.

ויום אחד בהיותו עומד עִמה לבדו אל המזבח אשר לפני פתח אהל מועד והוא מקריב את קרבנה: את הראש אשר

ועד לכתפם. אז לקח את קרבנה מידה וילך עמה יחד עד לפני המזבח. — עורות תחשים מְאָדָמים היו תלוים לה על שכמה וקצותיהם מְרֻפָּסוֹת ברך בחוברת אל מול בטנה, ועל פניה הצעיף.

הכהן הלך לאט לאט, ויהי כסופר את צעדיו, והאשה הולכת לפניו. פתאם נעצר בלכתו ויעמוד רגע תחתיו ויתבונן אליה מאחוריה. ואולם עד־מהרה התעודד. אז שב לעבודתו ויגש ויָחֶל את המלאכה. בשום לב ובידים אמונות מלק את ראש הצפור. הצפור פרפרה בידיו רגע אחד, ואולם הכהן החל במנוחה להקטיר אל המזבח. פתאם חדל ויתאפק רגע אחד מן המלאכה:

„בתי! הסירי את צעיפֵך. לא טוב להקריב קרבן בסתר פנים.“

והאשה שמעה לו כרגע בענָוה גדולה. הן פי אלהים צוה ותמהר ותָּסַר את צעיפה מעל פניה. ברגע הזה חדל הענן הרובץ מסביב ויהי אור פתאם. הכהן היה רגע אחד כמו נבוך...

ואולם רק רגע אחד. עד־מהרה שב ויעש את מלאכתו במנוחה. את העוף החזיק בידו השמאלית, ואת מֻרְאָתו הסיר בנוצתו בימִינו לאט לאט — והאשה עומדת בענָוה וְראשה מורד לארץ.

פתאם הרגישה דבַר־מָה, והיא לא ידעה את אשר היה, ותשא את עיניה ותבט. כל דמיה אשר בת השתערו ברגע אחד אל תוך פניה ויאדימו מאד: עומד הכהן ועיניו בחוריהן גדולות מאד ובוערות כשני לפידים, והן תקועות בפניה ומלקקות ומוצצות בתאוה עזה את מראיה ואת כל אשר בפניה. עינים כאלה לא ראתה עוד מעודה!

כמו מנוחת אבן באה עליה פתאם והיא התקוממה מלוא קומתה ותתעודד, וכמו מלכה בְּגֵאוּתָהּ לא ענתה ולא דִבְּרה דבר ותקם ותלך.

מדוע אמר כי יְגַלֶה את אזן איעזר? מה יגיד לו? מה יגיד?...

אבל בבואה לביתה באו לה פתאם דמעותיה והיא התנפלה על עורות האילים אשר על הקרקע ותבך בקול.

ופתאם התחזקה ותחרוץ בלבה, כי למן היום הזה והלאה לא תוסיף עוד להביא את קרבנותיה ולא תצא עוד החוצה. וגם לבעלה תגיד — אם רק יעברו ימים אחדים ואם רק תמצא את המלים הנכונות. אז תמהה לנפשה ולא הבינה, איך־זה לא באה העצה הזאת על לבה זה מאז לחדול מִבּוֹא אל אֹהל מועד.

ואולם ממחרת היום ראתה את הכהן בבואו אל אֹהל אישה והם מתלחשים. כל דמי לבה קפאו בקרבה ונשמת אפה עמדה דֹם. ואחר־כן ראתה אותו בבואו אל אישה עוד אחת ושתים.

הוי! לו רק מצאה און בנפשה לְדַבּר אל אישה ולהגיד לו את־כל, את־כל...

★

והימים היו אבֵלים והשמים אשר ממעל הצהירו בעֹז פנים ובזדון. רוח זלעפות חלף על־פני הישימון ויְלַהט אותו ויאכל את כל שיח ואת כל חציר — ולה היה קר כל היום. צפרים זרות עפו תחת השמים ותצרחנה. ובלילות לא יכלה למצא מנוחה על יריעותיה ותהי מְהַלֶכֶת באהלה יחידה ושוממה אחת אנה ואחת אנה ותחשוב ולא ידעה מה. ואולם איעזר התחבא מלפניה ולא ראתה את פניו ימים על ימים.

לבֶן־היונה מלק ממול ערפּו ולא הבדיל, מן הדם הִזָּה על קיר המזבח ואת הנשאר בַּדָּם מֻצָּה אל יסוד המזבח — אז החזיק פתאם באצבעותיו הַמְּקֻשּׁוֹת בידה וידרוש מִמֶּנָּה כי תבוא אל מאחרי חגוי הסלעים אשר עם ההר והוא יחכה לה בערב. האשה לא הבינה את אשר הוא דובר אליה. אך פתאם האדימה מאד ותתעורר ותברח על נפשה. ואולם לבה בקרבה הכה אותה על מַעֲלָהּ אשר מָעֲלָה עתה באלהים. הן פי אלהים עם הכהן, והיא, החוטאת, חשבה אותה לרעה.

ובערב פתחה את פיה לְדַבֵּר עם אישה ולבקש מפיו עצה — ולא יכולה. תמונות אמה ומינקתה ואביה נצבו עליה כל הלילה, והם מסַפרים, מסַפרים...

ופעם אחת בשובה אל אהלה מן המשכן מאהל מועד היתה נסערה מאד. לחם לא אכלה וכל דבר לא בא אל פיה, והיא רק מתהלכת באהלה אחת הֵנה ואחת הֵנה, הלוך ושוב, הלוך ושוב, ולא עָיֵפָה. כל קרביה צעקו: — מה חפץ איש־האלהים מעמי היום? במה חטאתי לאלהים כי אַיֵּם אִיֵּם עלי הכהן אשר אם לא אשמע בקול אֲדֹנָי המדַבר אלי מפיו והביא עלי שואה אשר לא אוכל עוד להמיש את צוארי ממנה עד עולם?...

ובכל־זה הוסיפה עוד להביא את קרבנותיה מעת אל עת, כי יָראה את האלהים.

ויום אחד בעמדה אל המזבח עם עשירית האֵיפה סלת לחטאת, בלא שמן ובלא לבונה, והכהן קומץ ממנו מלוא קֻמצו להיות לו מלוא קֹמץ אַזְכָּרָה לבעבור הַבעיר בה את האש ולהקטיר אותה אל המזבח — ופתאם לטש לה את עיניו באיבה ובקול קר כקרח הנורא אמר: „שפרה בת סרד! עוד יום אחד אנכי נותן לָךְ מועד. אם לא תבואי היום אל מאחר לחגוי הסלעים כדבר אֲדֹנָי, ואֲגַלֶּה את אזן אישֵׁך...“

הכהן עמד קוממיות, לא נע ולא זע ועינו לא רגזה בראותו את האשה קְרֵבָה אליו, וברֹגז קול דִּבֵּר אל האיש ויאמר: „עוד שבעת ימים עלינו לחכות. שבעת ימים תשב שפרה בת סרד בחצר המטרה באֹהל מועד לבדה להתחטא לפני אלהים בטרם בוא יום הפְּקֻדה."

ושבעת ימים ושבעת לילות ישבה שפרה בת סרד בחצר המטרה באֹהל נשים לבדה, והכהן סר אליה מדי ערב בערב לנסות אליה דבר: — תְּדַבֶּר־נא אליו דבר טוב אחד, ואז יעביר את אשמת בעלה מעליה — והכל ישוב להיות כבראשונה. ואולם האשה ישבה כאִלֶּמֶת ולא ענתה אותו דבר. ביום השביעי נגש אליה וַיַּחזק בה — אז צָעֲקה צְעָקה גדולה והוא מהר וַיֵּצא.

וביום השמיני הגישו אותה לפני אלהים לעשות לה את המשפט.

קהל גדול שבעתים מן הקהל הראשון נאסף מסביב. מימינה עמד איעזר וראשו מורד לארץ ומשמאלה הכהן. האשה היתה באין לְבוּש על בשרה ורק כֻּתֹנת־בד לבנה כסתה את מערומיה, ותֵּרָאֶה בעיני הקהל בַּכֻּתֹּנֶת הארֻכּה והלְּבָנה הזאת גבוהה פי שנים בקומתה. ואולם פניה הלבינו שבעתַים מן הכֻּתֹּנת.

והכהן לבוש את המצנפת ואת החשֶׁן ואת האבנט, והוא עושה את מלאכתו מלאכת אנשים מלֻמדה ומנוחתו מנוחה נפלאה ושלֵמה: — בכלי־חרש שאב מים קדושים מן המים אשר בחצר המטרה ומן העפר אשר בקרקע המשכן חפר וַיָּשֶׂם אל המים.

אז העמיד את האשה, והיא כמעט לא יכלה עֲמוֹד, כי התמוטטה, ואחרי־כן פָּרַע את ראשה — וגלי יַם שערות שטפו פתאם ויתפרצו וַיֵּרדו ארצה ויגיעו עד הקרקע, וַיִּשָּׁפכו גם

ויום אחד נגש אליה, והוא סר וזעף מאד, ויתקוטט בה, והיא לא ידעה מדוע, וגם קרא לה באזני כל שפחותיה ואמהותיה: — זונה ומנאפת. כל דמיה השתערו בה לעֻמת רקותיה, והיא חָשבה לנפול. אז פתחה את פיה — ואולם הדָבר לא היה בה.

ופתאם נֵעוֹר בה כל גאונה: — רק לא צַדֵק את נפשה! רק לא צַדֵק את נפשה! — יעשה־נא אלהים את כל הטוב בעיניו . . .

האם הכהן הִטה את לב בעלה מאחריה? האם לחש באזניו דבר מר והביא אל לבו רוח קנאה לקַנא אִתה? — אך עד־מהרה שבה וִתְנָחם על מחשבתה הרעה אשר היא הושבת על אלהים ותמהר ותגש אל פתח אהלה ותשתחו.

ורוח מְרִי תקפה אותה פתאם לָלכת קרי עם כל אדם אשר יתיצב בפניה, וגם עם האלהים תלך בקרי — ותצא החוצה ותלך קוממיות. אך כל רואיה בחוץ נדדו מפניה ויסוגו לאחור בלכתה ואיש עם רעהו התלחשו.

והשמועות הלכו הלוך ורב, ומפי השפחות והאמהות דבקו אל אזנה מלים בודדות — ועיניה חשכו מֵרְאוֹת.

ויום אחד נגש אליה בעלה ואל פניה לא הביט וידבר אליה בדממה ובמנוחה: „לעת מחר השלישית תכיני את מנחת הקנאות אשר תביאי: עשירית האֵיפה קמח שעורים. אַל תצקי שמן ואַל תשימי לבונה.“ ואחר־כן מִהר וַיֵצא.

★

כחולמת הלכה אחרי בעלה. קהל גדול נאסף אחריהם וילכו גם הם בהָבִא האיש את אשתו אל הכהן.

המאָררים האלה בְּמֵעַיִךְ וצבתה בִטְנֵךְ ונפלה יְרֵכֵךְ — ועתה עֲנִי ואִמרִי: אמן! אמן!"

כקול חלחול נשמע מפי האשה, צרוד וּמְצֹרָר, ואיש לא שמע את אשר ענתה. ואולם הכהן גער בה, ואז ענתה מְפֹרָשׁ בדממה: אמן!

„לא!" קרא הכהן „אִמרי פעמַים: אמן, אמן!"

והאשה ענתה בקול מלחשים, ואולם קולה נשמע הפעם, ותאמר: אמן, אמן!

והכהן נגש לאטו ובצעדים מדודים ויכתוב את כל דברי האָלות בדיו על מגִלת עור וַיָּשֶׂם את העור במים המרים, ויינקו המים החריפים את הדיו וימחוה, ואחר־כן נגש שנית אל האשה. ואולם האשה לא ידעה עוד את הנעשה בה. גלגלים שחורים ואדֻמים וכחֻלים החלו להתגלגל לנגד עיניה וניצוצי־אֵש עפו לפניה, והיא לא ראתה ולא שמעה עוד דבר.

והכהן לקח מיד האשה את מנחת הקרבן אשר על כף ידה, והניף את המנחה במֹעל ידיו ואת עיניו הֶעֱוָה למרום, ואחר־כן קמץ מן המנחה את האזכרה המעטה אשר שומה עליו להבעיר באש והקטיר את המעט הזה אל המזבח, ואחרי־כן פנה לקחת את המים אשר בכלִי־החרש — —

ברגע ההוא נפלה האשה מלוא קומתה אחורנית ארצה.

הכהן נִסה להקימה ולא יכול, כי לא היה בה רוח חיים.

ואיעזר השתער פתאם על גופת האשה ויאחז בה, והוא קורא בקול לא־אדם: „סִלחי לי! אני האָשֵׁם ואַת הַצַּדִּיקָה, אנחנו כלנו הרשענו לךְ, ואַת סְלָחִי!"

על־פני הקרקע כמלוא זרת אחת. כל הקהל מסביב השתומם אל המראה. שערות אֲרֻכּות כאלה לא נראו עוד על קדקד ראש אשה עד היום ההוא.

והאשה עומדת ומתחזקת לבלתי תפול ועל כפיה מנחת הזכּרון לקַנָּאות, והכהן עומד על צִדה ובידו המים המרים המאָררים.

והקהל נדחף הלוך וְהִדָּחֵף אל האשה ואל הכהן ואל האיש. איעזר עומד ומביט ועיניו תועות מסביב ובהִצָּמדן רגע אל פני אשתו לא יכיר את מראיה. שפרה עומדת וראשה מורד לארץ ועיניה תקועות בקרקע, לא תניד עפעף ולא תדע את אשר יֵעָשֶׂה פֹּה. והכהן עומד קוממיות, עיניו קרות וקולו עז וקר מאד, והוא מדַבּר בקול גדול אשר ילך הלוך וגדול:

„שפרה בת סרד! הנה אנכי משביע אוֹתָךְ עתה, ואַתּ שמעי: אם לא שכב איש אוֹתָךְ מבלעדי אישֵׁךְ ואם לא שָׂטִית בטֻמאָה תחת אישֵׁךְ — הִנָּקִי מן המים המרים המאָררים האלה. ואם שָׂטִית תחת אישֵׁךְ ואִם נִטְמֵאת ואם נתן איש בָּךְ את שְׁכָבְתּוֹ מבלעדי אישֵׁךְ — —“

האשה האמללה נסתה לשים את אצבעותיה באזניה לבלתי שְׁמוע; פניה נַעוו מאד למשמע המלים הנוראות, ואולם הכהן שלח במנוחה את כף ידו וַיָּסר את אצבעותיה מתוך אזניה ויורידן, ואחרי־כן הוסיף ויקרא, ואת כל מלה ומלה הבדיל לבדה וידבר אותה מְפֹרָשׁ:

„ואם — נתן — איש — בָּךְ — את — שְׁכָבְתּוֹ — מבלעדי — אישֵׁךְ — יתן אדני אוֹתָךְ לְאָלָה ולשבועה בתוך עַמֵּךְ, יראה כל העם מסביב בנפול יְרֵכֵךְ ובצְבוֹת בִּטְנֵךְ, יבאו המים

עגלה ערופה

ההמון נפוץ מעט מעט.

ואולם הכהן עמד קוממיות וישא את כפיו ויאמר: „אלהים נתן ואלהים לקח יהי שֵׁם אלהים מבֹרך!" ואחר־כן פנה וילך לאמו בצעדים מדודים.

עגלה ערופה

הדבר היה בשנת השלשים ותשע ללכת בני ישראל במִדבּר, בחֹדש השני בשנה ההיא, אחרי שׁוּבם מהַכּות את חמשת מלכי מדיָן במלחמה הגדולה אשר עִם אָבֵל מְחוֹלָה. שלשת ימים כבר סָערה המלחמה, מֵערוֹער אשר על נחל ארנון ועד הגלעד אשר עִם גבול יַבּוֹק נִטְשָׁה, ורק ביום השלישי לפנות ערב היתה תבוסת המדיָנים. את חמשת מלכי מדין תפשו חיים, את אֱוִי ואת רֶקֶם ואת צוּר ואת חוּר ואת רֶבַע, ויתעללו בהם כל הלילה, ובבֹא הבֹקר תָּלוּם ויהיו תלוים עד הערב. אז פשטו על כל הנשאר מן המלחמה, על כל זָכָר באדם, וישמידום וַיַּכּוּם ולא השאירו אף אחד ואחר־כן באו אל־תוך הערים הנעזבות שְׁכוּרִים מִדָּם וישתערו על כל בית ועל כל מסתור ויסחבו את יתר הפְּלֵטה מכל מחבוא אשר התחבאו שם, את כל חולה מעַרשו ואת כל נֶחשל מִשְּׁפָּתוֹ ואת כל זקן מרִבצו, וישמידום, ואת הערים שרפו ואת הטירות נִתּצו ואת החצֵרות החריבו, ומקץ יום אחד לא נִכַּר כי היו בזה ערים. ואולם את נשי מדין ואת טַפּם ואת כל בהֶמתּם ומקניהם וחילם לקחו, את הזהב ואת הכסף, את הנחשת ואת הברזל, את הבדיל ואת העופרת, את כל אלה לקחו עִמם וינַהגום ויביאום עד עַרבות מואב אשר על יַרדן ירֵחו.

והנערות עומדות במערכה, טוֹרִים טוֹרִים, והן עֲרֻמּוֹת, לא כִסה את בשרן בלתי אם שמיכת־בד קלה, ורגע רגע נִגש איש לקנות, והאיש הכושי אשר הָעֳמד על הַמִּמכּר הֵסיר ברגע ההוא את השמיכה ויהלל אל הקונה את מקנְתו, את יצורי גוה ואת בדי עורה ואת תֹּאַר בשרה ואת כל חִפָּהּ. השמש בערה במרום ותשלח את קַויה על חלקת הבשר הֶעָרֹם, ויפֹּזו רגע אחד יצורי הבשר בזהַב האור ויברקו ויזהירו. רגע אחד רעדו גלי האור וירחצו ביפעת כל פלאי היֹפי אשר נגלו, ואחר־כן שבה השמיכה ותכַס אותה שנית. ובקצֵה המערכה עמדה גם חָגְלָה, מֻפְנָה מעט הַצִּדָּה, ועיניה הנבהלות והגדולות פקוחות לִרְוָחה — ורק ראֹה לא ראתה דבר. היתה כמו בא עליה קִפָּאוֹן, והיא איננה יודעת איפֹה היא וּמַה־יֵּעָשֶׂה פֹּה. אכן רק עתה בעָמדהּ בין רֵעוֹתֶיהָ נִרְאָה עד־כמה קְטַנָּה קומתה. עוד יַלְדָּה היתה. ואולם דבַר־מה היה בעיניה ובבשָׂרה המזהיר אשר גֵּרָה את כל גבר. כשלג אשר על ראש הַשְּׂנִיר הזהיר הבשר ויהי נוצץ לרגעים. והיא עומדת ואיננה יודעת — ורק שערותיה שפוכות לארץ וְיִתְרָן שטוח על־פני הקֹרקע וצבע לו כצבע הזהב הַנִּתָּךְ. ורק כאשר תוסר השמיכה רגע אחד מעל בשרה או כי שלח אחד הקוניב את ידו הגסה לְמַשֵּׁש גם את בשרה הֶעָרֹם, חרדה תחתיה רגע קטן וַתְּמַהר וַתְּכַס בשתי ידיה את שָׁדיה. ושתי הידים האלה לְבָנות מאד ועֲנֻגות — ויהי הקונה מביט בידיה. אבל בעוד רגע שב אליה קִפְאוֹנָהּ וַתָּסַר את ידיה ותעמוד דומם. ברגע ההוא עלה על הפסגה אליצפן בן־עֻזִּיאל בן־איתמר הכהן, ויתיצב מרחוק ויבט — ופתאם נחה עינו על חָגְלָה. והאנשים הקונים סרו מהר הַצִּדָּה, כי נשיא הוא וּבַעל בעַמו, אשר לו הקֻבָּה עם הנשים] היפות בכל המחנה, שתַּים מואביות ואחת אֱמורית וְיִתְרָן מן העבריות וַיֵּדעו כי לא יתיצבו בפניו להתחרות עִמּוֹ במקנתו. ואליצפן נגש לאטו,

והשלל ביום ההוא היה רב מאד: ארבע מאות ושבעים וחמשה אלף קשָׁתוֹת, תשע מאות ושמונים אלף אַשפּוֹת חִצים, וכַפּוֹת קֶלַע שלש מאות אלף וחמשים וחמשה אלפים, והרֶכב אשר לקחו היה רב וכבד מאד, מלבד החרָבות והכידונים והרמחים. ומִסְפַּר הנשים אשר הוליכו עִמם בַּשְּׁבִי היה שלש מאות ועשרים וששה אלף, מלבד הצאן והבָּקר והחמורים. אז יבֹּרוּ עוד מן הַשִּׁבְיָה את כל אשה יודעת איש, ויצַחקו עִמָּהֶן כל הלילה ואחרי־כן הרגו בהן עד עלות הבֹּקר, וַיִּוָּתֵר רק הטף מן הנשים אשר לא יָדעו מִשְׁכַּב זָכר, ויהי מספָּרן רק שנַים ושלשים אלף. — בין השבויות האלה אשר נותרו היתה גם נערה בת ארבע־עשרה שנה, לִבְנַת־עור עד להפליא, עוֹדָה כמעט יַלדה, וּשְׁמָהּ חָגְלָה. שערות ראשה היו אֲרֻכּוֹת מאד ותהיינה יורדות עד למו קרקע האדמה, והן מדבללות ומְסֻבָּכות ומראיהן כפשתים אשר לא שׂרָקוּ. כאשר ראו אותה הָאַיָּלוֹת, החֵלו לשאֹף, ואחר־כן נגשו וַיְּלַקְקוּ את כפות ידיה. ואולם צַוָּארה היה כצוַּאר נְמַר־הגמל, אָרֹךְ וזקוף מאד, וכל הרואה אותו עמד רגע תחתיו וַיַּבֵּט.

ואנשי המלחמה יָשבו עוד שבעת ימים מחוץ למחנה, כל הורג נפש וכל אשר נגעה ידו בחָלל, והאנשים האלה התחטאו ביום השלישי וביום השביעי כִּבסו את כל כלִי־עור ואת כל מעשֵׂה־עִזים אשר היה על בשרם, ואחר־כן באו אל המחנה. ואולם ביום השמיני בבֹּקר לקחו את השבויות, איש איש את מספר שבויותיו אשר שָׁבָה, ויעלו אותן על הפִּסגה אשר בשׂדֵה צופים, כי שם השוק אשר ימכרו אותן.

והקהל אשר נאסף אל ראש הפִּסגה היה גדול ורב מאד. מקרוב באו ומרחוק, מִתַּעְזֵר וּמִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ, מִדִּיבוֹן וּמִדִּי זָהָב, מאות מאות אנשים, כי היה העם רָעֵב לַמְּעָרוֹת הַמִּדְיָנִיּוֹת, ויהיו דוחקים איש את אחיו וההמֻלה גדולה מאד והלחץ רב.

והנערה הולכת על־ידו, ואולם שפתיו נַעֲווּ מאד. הנה עוד ירח ימים — על רַקָּתוֹ נגלה פתאם גיד תכלת מִקְשָׁה אשר שׂרג כמו פתיל ברזל. בלכתו היה מקלו בידו — פתאם הניף את המקל בחֵמה שפוכה על שִׁקְמָה עֲנֵפָה אשר עָמדה בדרך ויך בכֹח עד כי נשמע רגע מסביב קול שׁרֵקה עזה, והעץ זע כֻּלּוֹ וירעש והענפים הרכים נשרו ויפלו לארץ.

*

כחולמת ישבה לבַדה בתוך הַקֻּבּה אשר בירכתי האֹהל, ועיניה רק מביטות נִכְחָן ותקועות בִּירִיעוֹת העִזים אשר כִּסּוּ את צִדֵּי הַקֻּבָּה. יָרְאָה לנפשה למוש ממקומה או להניע יד או רגל. יומם יָרַד האור מן החוץ בעד האשנב וגם לפידים היו נתונים בתוך הַכַּדִּים ויאירו, ואולם על עיניה היתה האפֵלה גדולה ועבֻתּה, ולא רָאֲתָה. שלהבת הלפידים לחשה חרש ותתן קול הֶמְלה דקה, ולא האזינה. הנה הקירות מסביב זרים ככה והקרקע זר והַסִּפּוּן זר וכל יָתֵד וכל וָו היו לה זרים. אז התחזקה ותקם רגע ותגש ותמַשש באצבעה קֶרֶס אחד או לֻלָאָה וכרגע חָרדה האצבע לאחור, והנערה נבהלה ותמהר ותָּשב ותֵּשב על מקומה. ואולם בלילה כאשר רבץ החשך מסביב כמו־נַד עד כי יוּמַשׁ בידים, אז היה לה פתאם אור בנפשה ותֵּרא עד למרחוק. אז עִצמה את עיניה בתאוה גדולה ותַּבּט: —

הנה עֲרָבָה גדולה ורחוקה. בתים קטנים נטושים על־פני השדה, והשמש לוהט. אין צמח ואין שיח, ורק עַרְעָר יחיד ובודד מציץ מקרב נקיק־סלע. מדוע היא זוכרת עתה את הָעַרעָר הלז? — והיא ויוֹבָב הקטן רצים על־פני השדה יד בְיָד. ועוד קטנה היא ככה, רק ילדה בת חמש, והנער גדול

והעבד הכושי העביר את השמיכה לשני צדיה – והנשיא לא דִבר קטנה או גדולה. רק עיניו נוצצו מאד ותהיינה ירֻקות, וגידי מצחו שׂרְגוּ פתאם מאד מתחת לעורו. רק עוד רגע בחנו עיניו את צוארה ואת ערפה ואת מִבְנֶה מפרַקתה עד מתניה — אז נראה על שפתיו רְקוֹ. פתאם שלח את ידו וימהר וישַׁלם את מחירה, מאה וששים שקלים כסף, ויקח אותה וַיֵּלַךְ. בלכתו נעו רגליו מעט.

ועַם רב יורד מן ההר, גדודים גדודים שלֵמים, איש ומקְנָתוֹ אשר קנה, ותהי ההמֻלה גדולה מאד.

ובצֵלע ההר עומד אחד כהן על שוֹכַת עץ ומדַבר בקול גדול אל הקהל, ויהי הקול הולך מקצֵה המחנה ועד קצֵה המחנה. ויש אשר נגש אחד מן הקהל ויעמוד רגע וישמע:

„כי־תצא למלחמה על אויביך, ונתָנוֹ אדני אלהיך בידיך ושבית שִׁבְיוֹ, וראית בַּשִׁבְיָה אשת יפת־תֹּאַר וחשקת בה ולקחת לך לאִשה — וַהֲבֵאתָהּ אל־תוך ביתך, וגִלחה את־ראשה ועשתה את־צפרניה והסירה את־שמלת שִׁבְיָהּ מעליה.“

אנשים הלכו ואנשים באו. ויש אשר עברו ולא שָׂמוּ לב, ויש אשר התיצבו רגע אחד תחתם וישמָעו. ואולם הכהן הוסיף וידבר:

„וישבה בביתֶךָ, ובכתה את־אביה ואת־אמה ירח ימים, ואחר כן תבוא אליה וּבְעַלְתָּהּ והיתה לך לאשה — —“

האנשים פנו וילכו ואנשים חדשים באו.

„והיה אם־לא חפצת בה — וְשִׁלַּחְתָּהּ לנפשה, וּמָכֹר לא תמכרֶנה בכסף, לא־תתעמר בה, תחת אשר עִנִּיתָהּ. — —“

והעם פונה והולך.

ואליצפן בן־עזיאל יורד מן ההר גם הוא והולך לאִטו

חקרו את משקל הַשֵׂער, והיה משקלו שלש מאות ושבעים וחמשה שקלים באבן העֵדה.

וביום החמישי באה האָמה וַתָּבֵא את שַׂכּיניה ואת קְשותיה, את מֶלְקָחֶיהָ ואת מנַקִּיּותיה ולֹג אחד שמן ותאמַר: „גבִרתי! הלא תצַוִּי עתה לעשות את צִפָּרְנַיִךְ?“ וַתָּחל לעשותם. את קצות הַצִּפָּרנַיִם עשתה ארֻכּות וצרות וראשיהם מלמעלה חַדִּים ולבָנים, והַלֹּבֶן אשר מתחת לשרשי הַצִּפֹּרֶן היה דק ומפעפע, ותמשח אותם מִשְׁחַת שמן ותתן עליהם שָׁשַׁר זַךְ וַתָּשֶׂם עליהם פוּךְ מעשֵׂה גַנְבָּר.

וביום השביעי הסירה האמה מעליה את שמלת שִׁבְיָהּ, את שַׂקָּהּ ואת חַבְלָהּ, ותָּחל להלביש אותה פְּאֵר: סָדִין וכתֹנת תַּשְׁבֵּץ ומעיל רִקמה וחגורת כסף.

ובערב בא אליצפן.

בפעם הראשונה הביטה חגלה אל תארו ואל פניו: — היה כמו עֲנָק, גבוה וְכָבֵד ורחַב־בשר, והיא הגיעה רק עד חֶצְיוֹ ולמעלה מעט, ואולם כאשר הביטה בפניו נבהלה: נחיריו נִפּחו בחזקה וינועו, ובעיניו לָחשה אֵש אשר החרידה אותה. כאשר נגש אליה וַיַּחזק בידה, עִצמה את שפתיה בכֹח לבלתי צָעֹק בקול מרֹב מכאוב אשר בא לה עִם לחץ כֹּחַ ידו החזק.

ומני־אז בא יום יום, ויש אשר בא שלש וארבע וחמש פעמים — וידַבר ולא חדל.

היש לה אב כי תבכה אותו ירח ימים? — והנערה הניעה את ראשה בדממה: — לא. האִם את אִמה תבכה? — וּבַלָּט הנידה בראשה: — לא. היש לה דוד אשר לו נוֹעָדָה ואותו תבכה? — „הלא את יובב הרגו לעיני!“ צעקה פתאם הנערה קול גדול.

אליצפן נשא את עיניו. הביט כה וכה ולא יָדע ברגע הראשון למי הקול הזה — וישתומם. אֵי־מזה בא הכֹח ליצוּר הקטן והדל הזה לצעוק בקול אשר כזה? אֵי־מזה בא לה הקול

מעט ממנה. לאָן הם רצים אין היא יודעת, אבל הלא אָב אין לה ואֵם אין לה, ולא נותר לה על־פני כל הערָבה הרחוקה בלתי אם יובב זה הקטן. ואחר־כן היא גדולה, בת שמונה היא או בת תשע, ולא את הערָבה תראה לפניה, בלתי אם את הבקעה. הנה הסֻכּה. הנה העצים הירֻקים אשר לפני הסֻכּה. הנה האבן אשר עליה תשב. ועל האבן ממולה יושב יובב ומדַבר. מדוע היא זוכרת עתה את האבן? — ופתאם לא את הבקעה תראה, בלתי אם את נאות הדשא אשר עִם מוֹרַד ההר. הדשא מֻדְבָּק אל המורד, והוא יָרֹק ככה. והצאן רועות. ויובב רובץ על הדשא בין הצאן, והיא רובצת על הדשא בין הצאן. אז תעבור עליה פתאם רוח הוֹלֵלוֹת, והיא מתנפלת עליו בפתע פתאם ומתרפקת עליו ולוחצת אותו אל לבה, והוא רק יִשַּׁק לה, יִשַּׁק לה, יִשַּׁק לה... איה עתה הצאן? — — —

כחולמת ישבה בתוך הַקֻבּה אשר בירכתי האהל. אבל ביום השלישי בהיות הבֹקר באה האָמָה, אשר נתן אליצפן עִמה לשרת לפניה, ותפול לפניה על פניה ארצה.

„גְבִרתי!“

חגלה חָרדה מאד בשמעה את הַמִלה.

ואולם האמה הוסיפה: „גְבִרתי! הלא יש עם לִבֵּךְ עתה לגַלח את ראשֵׁךְ?“

והאמה לא חִכתה לדברים, כי אם לקחה דומם את מִסְפָּרֶיהָ ואת תַּעְרָהּ ואת כל כֵּלֶיהָ, ומקץ רגע העבירה את התער על ראש הנערה. והשערות החלו מעט מעט לנשֹר ארצה. תלתלים שלֵמים נכרתו, צַמּוֹת שלֵמות נפלו. גל גדול עשוי זהב שחוט רבץ על הארץ. חגלה הורידה את ראשה ותבט. אז באו לה פתאם דמעותיה ותרדנה לאִטן, והיא לא מחתה אותן. כאשר

יום ועָבר שבוע, חלפו שני שבועות ושלשה. עוד מעט וגם ירח הימים אשר נתון לה כחֻקה יעבור. הנה קץ השבוע השלישי...

וביום הראשון לשבוע הרביעי לא יכול עוד לכבּש את נפשו עִמו. מה לו יֶרח? מה לו חֻקה? הן לא אָב לה ולא אֵם לבכּות אותם ירח ימים! — גידי רקותיו צבו. בעיניו בערה אש זרה. אימה חֲשכה רבצה מסביב ותפול ותרד על כל איש או אשה אשר אליהם יֵרָאֶה.

והלילה היה אָפֵל מאד. בחוץ התהולל הסער, והסופה שרקה מן ההר ותהי כמו ילֵל. הכלבים נבחו. השועלים יִלְלוּ כל הלילה.

וכאשר החזיק בה, ידעה כי הפעם הזאת אין עוד מִפְלָט. בא הרגע האחרון. בצפרניה הלבָנים והארֻכּים שרטה שרטות בעור פניו וַתְּקוֹר את עיניו — והוא לא יָדע. בשניה החדות נשכה את ידיו עד זוב דמן — והוא לא שָׂם לב. בידיה האמונות דחתה אותו מלפניה ככל אשר יָכלה — וידיה קטנות ככה ירפות. ופתאם רפתה. — —

והסערה עברה והסופה חדלה. לא נבחו עוד הכלבים והשועלים חדלו מיללתם. אז התהלך הירח על־פני חוג השמים...

ואולם בַּבֹּקֶר ראו כי נעלמה הנערה ואיננה. אז בקשו אותה בכל הגבול ולא מְצָאוּהָ, ויבַקשוּה שלשה ימים ושלשה לילות. ותהי הנערה נעלָמה — ואחר־כן שכחו אותה ולא זְכָרוּהָ.

★

אבל בשנת הארבעים למסעי בני־ישראל במדבר, בחֹדש הראשון בשנה ההיא באחד בו בבֹקר־יום מצאו הרועים אשר רעו בשדה בין עטָרות ודיבון, והנה גופת נפש־אדם שוכבת

החזק והאדיר הזה? — כאשר הביט בפניה ירא את עיניה הֵחֵל לירוא מפניה.

ואולם ממחרת היום בא ויתאושש: „תְּסַרְנָא את זֵכֶר העלם ההיא מקרב לבה. הן המתים לא יקימו. והיא יהיה לה לאב ולרֵע ולבעל, טוב מעשרה חתָנים...“

והנערה, אשר החרישה בכל־עת, היתה פתאם לבעלת־דברים ותדבר כאשר לא שמעו אזניו עד־עתה. כשטף מים כבירים סָערו המלים, והיא לא יכלה עוד לכבש איתן קָמה. ואולם אזניו שמעו רק אחת: „לא תהיה לאחר עד־עולם. עד־עולם לא תתן לאחר לנגוע בה, ואם נָתח ינַתח אותה לעשרה נתחים. בצפרניה הארכים תְּקַור את עיניו. באצבעותיה החדות תְּקַוב את צוארו ותחַנק לו...“

אליצפן לא יכול למנוע את שפתיו משחוק קל. כל המראה הזה וקִצְפָּהּ וַחֲרוֹנֶיהָ החלו לעשות לו צחוק. הנערה הקטנה הזאת יְפַת־הידים — הלא באצבעו האחת יוכל לעשות בה ככל אשר יהיה עם לבו — והיא תהיה לו לבעלת־מלחמה!

ופתאם הִרהר בקול דממה: „ואם בכל־זה יגבר ממנה והיא לא תוכל לו, אז יֵדע־נא כי גם יום אחד תמים לא תחיה אחרי־זה.“ כאשר הביט אל עיניה התחלחל.

ואחר־כן: „מה יתן ומה יוסיף לו אם את בְּשָׂרָהּ יכבש? הן רק בשר היא, וזה רוחה לא יהיה לו עד־נצח.“

ופתאם: „יתַכה־נא.“

ויום יום מדי ערב סר אליה האֹהלה. יפות דִּבר אליה ויתחנן — והיא ענתה אותו קשות ובשפה ברורה; עַזּוֹת דִּבר אליה וכמפַקד — והיא בכתה לפניו ותתחנן על נפשה; בחלקות נִסה אליה ובמרמה — והיא השיבה אותו אחור בתָם־לב ובדברי־אמת; בגבורה התעמר בה ובחֹזק־יד — והיא היתה פתאם ככבשה קטנה ותעצרהו. ככה עָבר

ומחַכּים, וימהרו ויחרדו לקראתה ויחזיקו בה ויורידוה עד קצה שפת הנחל האחרון. ושבעים זקנים עמדו על שפת הנחל, שלשים וחמשה מעבר מזה ושלשים וחמשה מעבר מזה, והכהנים בּתָוֶךְ שבעה, והם עומדים וכפות רגליהם טובלות במים, ורק הכהן הגדול עומד על האבן ופניו מָפְנִים אל הקהל. ומחנה הלוים עומדים מאחרי הזקנים ובידיהם כִּיוֹרֵי נחשת והכִּיוֹרים מלאים מים להיות לרחצה. בעת ההיא והשוטרים עוברים בקרב הקהל וקוראים שלש פעמים: התקדשו — הֱיוּ נכונים, התקדשו — הֱיוּ נכונים, התקדשו — הֱיוּ נכונים! והעם עונה: התקדשנו — הננו נכונים!

ברגע הזה הובאה העֶגלה עד אֶל הכהן הגדול. ביד חזקה אחז הכהן בעֶגְלַת הַבָּקָר, וברגע אחד קָרע מעליה את כְּסוּיָהּ ואת רבידהּ. רגע אחד לְהטה המאכלת בידו באור השמש על־פני העגלה ממול עָרְפָּהּ, ואחר־כן באה בפעם אחת בכח אל־תוך הערף. העגלה געתה רגע אחד בקול גדול וממֻשך ואחר־כן גנחה בקול צרוד וארֹך, ואחר־כן היתה פתאם דממה גדולה — וזרם דם חם זִנֵּק למעלה ואחר־כן שטף אל־תוך הנחל.

והלוים חרדו ברגע הזה מן הקצה והכִּיוֹרים בידיהם, ויִרחצו הכהנים וכל הזקנים את ידיהם על העֶגלה הערופה, והמים התערבו בדם השוטף וישטפו אל־תוך הנחל. אז נשאו המתרחצים את ידיהם בקֹדש ואת עיניהם לטשו למרום, ובקול גדול ענו ואמרו איש לאחיו: „ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו". ואיש את אחיו עונה בקול: „ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו!" והכהן הגדול לִטש את עיניו למרום ושפתיו תאמֵרנה: „כַּפֵּר לעמך ישראל אשר פדית, אדני, ואַל תתן דָּם נקי בקרב עמך ישראל!" וששת הכהנים עונים אחריו: „וְנִכַּפֵּר להם הדם!"

בשדה בין הסבָכים כברת־ארץ קטנה משפת נחל יַבּוֹק. הבשר היה מוּבָס כֻּלּוֹ עד בלתי הַכֵּר את יצורי הגו ואת הפנים, ורק בעמל יֻכַּר כי גופת אשה היא. רק אין זה כי אם הציפו המים את הנפש הזאת ויקיאוה אחרי שָׁכבה בנחל יָמים וחדשים רבים.

וכאשר עברה השמועה בקרב המחנה, וַתֵּהוֹם כל הערה. הנה חלל בשדה ואין יודע מי הִכּה אותו. אז באו השוטרים והשופטים מכל פִּנה, וַיָּחֵלּוּ לדרשׁ את הדבר, ויחקרו וידרשו שלשה ימים. ואולם איש לא ראה ואיש לא יָדע — ויחדלו. ואחר־כן הֵחֵלה תכונה גדולה: באו זקני הערים הקרובות אל מקום מִשׁכַּב החלל ועִמם באו הכהנים ובני הלוים הרבים, כי בם בחר אלהים לשרתו ולברך בשמו, וימדו הזקנים אל כל הערים הקטנות והרבות אשר מסביב. בחבל־פשתים חדש מדדו אל יַעְזֵר ואל חשבּוֹן, אל אֶלְעָלֵה ואל נִמְרָה, אל עטָרות ואל דיבון, אל שְׂבָם ואל בְּעוֹן — אל כל הערים אשר מסביב. ואל נְבוֹ לא מדדו, כי רחוקה היא מעט ממקום המעשה. ככה מדדו, הלוך והַשלֵך את החבל, ותצא להם אלעָלה, כי הקרובה היא מכל הערים, והיא קרובה אל החלל מִדִּיבון בשלשים אמה. וזקני אלעָלה ראו וימהרו ויביאו עמם עֶגְלָה רַכָּה, עֶגְלַת בָּקָר היא אשר לא עֻבד בה מעודה ואשר לא משכה עוד בעל, ויקחו את העֶגְלה ויוציאו אותה אל הדרך הפונה אל יַבּוֹק הנחל, כי אֵיתָן הוא, אשר בסביבותיו לא תֵעָבד האדמה ולא תִזָּרֵעַ. והנשים יָצאו מסביב וַיַּעדו את העֶגְלה עֲדִי, כִּסוּי מַעֲטֶה לבן כֻּלּוֹ וארבע ציצִיות תכלת בארבע כנפות המעטה ופתיל ארגמן על צוארה. ושני בני לוים, אחד מזה ואחד מזה, הנהיגו את העֶגלה, ותהי העגלה גועה בכל הדרך, הלוך וגעֹה, ויתנו לה מרגע לרגע מעט חציר לאָכלה, ואולם העֶגלה לא חדלה. אז באו עד שפת הנחל, והכהנים עומדים

עיר המקלט

ובין הממתינים מקצת ליטד אליצפן בדיראל ישבי לפנים מתם. ישב הוא הוזק את ידיו במקל לוטש על העגלה המרופה, ושפתיו נעות: הייתי לא שפכו את הדם הזה ועיניי לא ראו — ואילם המולים מרות על שפתיו ולא הפלטונה.

אבל בעוד רגע אחד התאוששו: — הלא רק עגלה ריקה.

ואת העגלה המרופה נשאו השרפים ואת גופת המתה לקחו וקברוה בבקעת ההר.

עיר המקלט

כאשר באו בני ישראל לעציון גבר, בשנת השלשים ושש למסעיהם במִדבר, נראתה בקרב המחנה נערה צעירה, קְטנת קומה ודַקת בשר, אשר אם ראה אותה איש ואם עבר מעליה, לא זכר את תארה ולא זכר את מראיה ולא זכר דבר, ורק את עיניה לבדן זכר, ותהיינה משוטטות לנגדו, ויֵדע כי גדולות הן כשני בָטְנִים ושחורות כתהום הָאַרְגוֹן ויוקדות כאש המזבח אשר לפני אֹהל מועד. לא יָדע איש מי היא ומאין באה. כרוח פרצים סוֹעֲרה פרצה אל המחנה פתאם בבֹקר יום אחד עם הַשַּׂלְוִים יחד, ויהיו יודעים רק את שמָהּ, כי יקָרא לה נוֹעָה. ואם יש כי שאל איש את פיה לאביה או לאִמה, ותהי עונה: אבִי המִדבר, אמי הערָבה — ותשחק בקול גדול, וַתּהי לְבִנת שִׁניה מצהירה רגע אחד כברק אשר התלקח פתאם, ותצלצל בעגיליה הגדולים אשר באזניה, ובעוד רגע! ברחה ותִמָּלט. והבחורים ובני אצילי ישראל וכל איש מסביב סִפרו עליה נפלאות: כאשר תנוח עינה על איש, והיתה כצרבת מכוָה על חלקת הבשר אשר הביטה שָׁמָּה, וכאשר תִּשַּׁב ברוח פיה, והיתה כרוח זלעפות אשר חלף פתאם מן הנֶגב, וכאשר תגע ידה ביד איש, והיו כל עורקיו בו כנחל שלהבת שוטף. ואף אמנם היתה הילדה כמו מִדבר: פניה כנחושה חֲרוּכַת יקוד שמש, גרמיה

ובבואה לעציון גבר, והיא קְטנת קומה ודקת בשר, לא הביאה עִמה בלתי אם את עיניה – ומקץ שלשה חדשים, והיא עלתה פתאם וַתְּיִף. כמעט בִּן לילה. בערב עלתה על רִבצה לא תֹאר ולא תבנית, ובבֹקר והנה היתה פתאם הנערה בת ארבע עשרה לתבנית אשה שלֵמה בכֹל וגדולה. כמו אֵד עלה על עיניה המשֻׁקָּדות, להיות כמָסך מבדיל בין הרואה ובין הברק המסתתר, ותהיינה העינים פתאם כמו חולמות תמיד. כל הרואה ועמד תחתיו והשתאה. לא היתה כמוה בכל גבול ישראל ועל סביביו. וכל המחנה מסביב, בחורים ובאים בימים, נדיבים ורָשים, זקני עָם ומן האספסוף, כלם התגודדו עליה וישיגוה, ובאשר היתה והיו שם גם המה. ככוס תרעֵלה משַׁכרת עברה על כל המחנה. ומקרוב ומרחוק באו, מכל הפִּנות אשר שם בני ישראל חונים. והנערה לא השיבה פני איש, את כלם הקריבה אליה יחד, את כלם, את כלם ולא מנעה מאיש את חסד נעוריה – והיא רק משַׂחקת בקול גדול.

יומם כִּלְהוֹט השמש רבצה על פני השדה בחול הקודח ותשתעשע בשני נחשים קטנים אשר אִמצה לה. אז תגַל את שדיה ואת נחשיה תרביץ על בשרה, והנחשים התפתלו על שדיה סביב ולא עשו לה רעה, והיא מביטה השמימה אל נוכח השמש וחולמת בעינים פקוחות. ואולם בהיות הלילה באישון האפֵלה שכבה על פני השדה ואַחד הנערים עִמה – והיא לא שׂמה לב. ואת נעריה החליפה יום יום כאשר יחליף איש את הכתֹנת אשר לבשרו – והיא לא שׂמה לב. כחתול השחור אשר בערָבה וכאנגוּרה הלבנה דבקה עם בן מינה ככל אשר יבוא לפניה, ולא ידעה רע ולא ראתה אָון – והיא רק משַׂחקת בקול גדול.

יומם בֶּאֱכוֹל השָׁרב מסביב כמו תנור ישבה על פני השדה עד להתעלף, ויש אשר אחזה בה פתאם תאוה כמו רגע ותמהר

כסלעים להוטים וחַדים, והיא פרא אדם כמו הרוח הפושט מן הצפון. ואולם כחלקת האדמה החרֵבה אשר בין פָּארן ובין תֹּפל, כן צמאה הנערה לנטפי טל מעט יומם ולילה — והיא מְחַכָּה...

בימים הרחוקים האלה והשמש היתה יוקדת ולוהטת עוד שבעתים מאשר עתה, והמדבר היה נורא וגדול עוד שבעים ושבע מאשר עתה, והאהבה היתה עזה וסוערה עוד אלף אלפי פעמים מאשר עתה.

בנִקרת מערה באחת הפתחים נולדה נוֹעָה הקטנה לפני ארבע עשרה שנה, בשנת העשרים ושתים לצאת בני ישראל ממצרים, בהיותם חונים ברמון פרץ. ולא במאכלת כרתו את שָׁרְרָהּ כי אם בְּצֹר. אמה היתה אשה כובסת ואביה איש מקושש עצים, ויהי מלַקט בשדה ענבי פרגים אדֻמים ויהי שׂוֹחֵט אותם אל הכף אשר עשה לו ושותה יום יום את מִשְׁרַת הגרגרים הזרים וּמִשְׁתַּכֵּר. ובקברות התאוה מתו האיש והאשה יום אחד ביום המגפה הגדולה באכלם מן השׂלָו עשרה חמרים. אז גדלה הנערה ואיש לא יָדע מי גִדל אותה. מי מגַדל את החתול השחור ואת הָאַנְגּוֹרָה הלבָנה אשר במִדבר? כדרדר אשר בשדה עלתה וכפתן אשר בַּמְאוּרָה אצל הַבִּצוֹת. בחצר האהל ועל סף הדלת אשר לנה שם הלילה האחד לא לנה גם בלילה השני, ומן הלחם אשר פָּרַס לה איש יום אחד לא בא אל פיה גם ביום השני. במצאה מעט מָן על פני השדה ומעט זרע גד ומעט ענבי סמָדר, ותאכל מהם וגם הותירה — והיא עליזה תמיד. עוד לא מלאו לה שתים עשרה שנה, כמעט עודה יַלדה, כאשר מְצָאָהּ איש בשדה ויתפוש בה וַיְעַנֶּהָ — והיא לא שָׂמה לב. כגלגל לפני רוח התגלגלה על פני חוצות ממחנה למחנה, מן המושב האחד אשר יָשבו שם בני ישראל ועד המושב השני.

החוצה. ואת חֹשן אפודתה, אשר עשה לה רקמה אֱלִידד בן הנשיא למטה נפתלי, תקח וקרעה אותה למאַת קרעים. לבה היה ריק — והוא צמא, צמא... כחלקת האדמה המְלֻחה בין פָּארן ובין תֹּפל, אשר לא גֻשמה עוד מעולם, ככה צמאה לנדבת טל — והיא רק מחַכָּה ומחַכָּה.

★

ויום אחד באה עד לפני המשכן ותעמוד בפתח. פתאם באה לה התשוקה לבוא בו רגע אחד פנימה. והענן מלא את הקֹדש ויהי חשך אשר ימשש אותו איש בידים, ואימה רובצת על כל פִּנה ועולה מאחרי כל עַמוד, והיא לא ראתה דבר. ורק כאשר הסכינו עיניה עם החשך מעט מעט, אז החֵלה להבדיל בין דבר לדבר. על המעלה אשר עם הבמה לפני הקֹדש עמד הכהן הצעיר המנַצח על העבודה, כמעט עודו נער, והוא לבוש מעיל בד וחשן על לבו ולולאות אפוד, ותלתלים ארֻכּים יורדים על ערפו מתחת למצנפתו, והכהן הצעיר מדַבּר אל הקהל — ותבט בו משתָּאָה ומשתוממת אליו. הפנים היו חורים והתלתלים שחורים. העינים היו תכלת והחשן אדום. ברגע הזה נשא גם הכהן את עיניו ויבט לנכחו בפתע ויראנה — ופניו החִורים חָוְרו רגע אחד שבעתים והתכלת אשר בעיניו העמיקה פתאם שבעים ושבע. אז אָבד ממנו הדִּבּר רגע אחד וידום. רק רגע אחד. וגם את עיניו עָצם. אחרי כן התגבר; עיניו נמלאו זעם ומצחו לבש כמו ענָנה רועמת, והוא החל פתאם לדַבּר אל הקהל על הדבר אשר צוה משה לאמר: «והיה מחניך קדוש», וירעם בקולו ויַזהר את העם מפני כל זמה וכל תועבה, אשר «לא יראה בך ערות דבר»... וימהר לכלות את דבריו וירד מעל הכַּן.

ותתפשט את כל בגדיה ותשליכם מעל פניה והלאה ותשב על פני השדה עֵרֻמה כיום הוָלדה. ויש אשר שבה ותקח את שערות ראשה הארֻכּוֹת, אשר יָרְדו מעל קדקדה ועד ברכיה הגיעו, ותצנוף אותן לצנֵפה ותכס בה את כל בשרה, ותהיינה כשִׂכבת עבים עבה אשר עלתה לכַסות על השמש. ואולם בהיות הלילה בחרה לה ממאַהביה את אשר תבחר, וילכו אחריה גם שנַים וגם שלשה — והיא לא תשים לב. כזאֵבה אשר במִדבר רָעבה לטרף – והיא רק משַׂחקת בקול גדול.

יומם בהיות התכֵלת בתוך הרקיע בעצם השמים הטהורים ירדה עד הנחל אשר עִם אַרנון לרחוץ, ובעלותה מן הרחצה צחה ואדֻמה כֻלה, התיצבה ערֻמה לפני הנחל ותרא בו את תבניתה הנשקפה אליה מן המים ותבט ולא ידעה שָׂבעה. אז ידעה כי יפה היא מכל אשה אשר היתה על פני האדמה. ויש אשר תשוקה עזה התלקחה בה פתאם לכרוע על ברכיה ולנשק למו פיה בָרְאֵי המים את כל בשרה ואת כל יצוריה ואת כל בדי עורה. ואולם בהיות הלילה גרשה מלפניה את כל בני הנדיבים ואת כל בני האצילים ואת כל אנשי המעלה אשר דבקו אחריה, ותבחר לה רק את הנערים מן האספסוף, את כל פוחז ואת כל ריק ואת כל לבוש קרעים ודל, קהל גדול מאד, ותקח אותם עִמה — והיא עליזה שבעתים. כשטף מים עזים השואפים אל המורד, כן שאגו בה דמיה ודמשכוה רק אל המורד, רק אל המורד — והיא משׂחקת בקול גדול.

והיָמים היו שומֵמים והלילות היו סוערים, מִשְתִּים והִלּוּלִים והוֹלֵלוֹת. ורק לרגעים, בהיותה לבדה מעט ואין איש עִמה, קפא הצחוק על שפתיה ותאָנח פתאם. מֶשְׁיָהּ ורקמתה וצמידיה אשר נתנו לה אתנן ואפריונה אשר עשו לה היו לה לתועבה. כל בחוריה ומאַהביה היו לה למשא. אז תקח את הַשֹּׁהַם הגדול, אשר נתן לה קְנָז בן הנשיא למַטה בנימין, וְתַשליכהו

מבני האספסוף, אותה מנעה ממנו. רק ממנו לבדו — והיא לא ידעה מדוע. ויש אשר גם גָעֹר גָערה בו ויש אשר גם קָצֹף קָצפה עליו ותהי מדַברת אליו קשות תמיד — והיא לא ידעה מדוע.

והוא בא מדי יום ביומו, ומדי יום ביומו כרע לפניה על הארץ וישק את שפת שמלתה ועיניו בערו בחוריהן — ויום יום גערה בו ותדבר אליו קשות וַתָּשֶׁב את פניו וַתְּשַׁלחהו. אבל בלילה, בהיותה שוכבת בזרועות אחד מעוגביה ועיניה סגורות, ראתה רק אותו ותהגה רק בו. לא סר צלו מנגד עיניה גם בהיותן פקוחות וגם בהיותן עצומות.

ויום אחד אחז בידה וישָׁבע לה לאמר: אשר התגלח יתגלח את שערו ואת מצנפת הקֹדש אשר לו יסיר מעל ראשו ואת חָשְׁנוֹ ואת אֵפוֹדוֹ יעביר מעל בשרו והיה כאחד העם, ואז יעבור מן המחנה הַרחק הַרחק, בערָבה רחוקה בתוך השמָמה אשר לא דָרכה עוד שם רגל אדם יֵשב עִמה. והיתה לו לאשה — והיא התאנפה בו בפעם הזאת שבעתים מכל הימים ותען אותו קשות ומרות. ואולם את נפשה לא ידעה, ולא ידעה מדוע. ופתאם יָדעה: — הן את האיש הזה היא אוהבת...

והכהן הצעיר עוד כורע לפניה יום יום על הארץ ונושק את שפת שמלתה.

★

בימים ההם והשמועה נשמעה בעציון גבר, כי הבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן למזרח שמש, ערי מקלט הן, אשר תהיינה למקלט לכל רוצח המכה נפש בשגגה, ונס שמה מפני גואל הדם אשר ממשפחת ההרוג בפגעו בו, והתחבא שם ויָשב שם עד מות הכהן הגדול, ואחרי מות הכהן הגדול יֵצא ולא יהיה עוד משפט לגואל הדם עד עולם לפגוע בו.

ואולם אחרי הצהרים, כנטות היום, תעה הכהן הצעיר על פני השדה אנה ואנה. צל הנערה לא סר מנגד עיניו לא בהיותן פקוחות ולא בהיותן עצומות. ובהיותו תועה בשדה וימצא אותה באחריתו, אז עמד תחתיו ולא נגש אליה ויבט בה מרחוק וַיָשב ויבט. ואולם נִגֹש לא נִגָש אליה.

★

אכן יום יום אחרי הצהרים, כנטות היום, יצא אל השדה עד לפני הַקֻבָּה הבנויה לתפארה, ויעמוד מרחוק ויבט, ובראותו את פניה הֵסַב את פניו לאחור ויתחמק, ואחרי כן שב ויעמוד, ורק נִגֹש לא נִגָש אליה.

אבל בהיות חֹדש או מועד או שבת והוא עומד על כנו אשר במשכן כפעם בפעם, אז הרעים בקולו וידבר אל הקהל ויצוהו «והיה מחניך קדוש», ויזהירהו «ולא יראה בך ערות דבר» — ורק מדי צַוֹּתוֹ ומדי הַזהירו הוריד את ראשו לארץ כנכלם מפני נפשו, והוא נאנח.

ובאַחד הימים מצא אותה תחת אחד השיחים, אשר התחבאה שמה, והלילה רבץ עליה מסביב. אז כרע לרגליה על הארץ ויהי נושק את שפת שמלתה, כאשר ישק העבד את שפת השמלה אשר למלכה. הן טמא הוא, טמֵא שפתים וטמֵא לב, והיא קדושה, קדושה, קדושה...

והיא רָעדה בכל יצורי גוה — בפעם הראשונה בכל ימי חייה. הֲזה הוא? — הן כחלקת האדמה הנשַמה אשר בין פארן ובין תֹפל צמאה אליו כל הימים!

והימים היו נפלאים והלילות היו נחמדים, חלומות ודמיונות עם תקוה מתוקה — ובכל זה הכבידה את לבה אליו כאשר לא הכבידה עוד אל איש. את אשר לא מנעה מן האחרון

או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויַפל עליו וימות, והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו — והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם ואספו אותו העדה אל עירם, עיר מקלטו, אשר נס שמה, ויָשב בה עד מות הכהן הגדול. את כל מחסורו אשר יחסר יתנו לו, את הלחם אשר יאכל ואת המים אשר ישת ואת הבית אשר יֵשב בו, לא יחסר דבר, ויָשב שם השוגג עד מות הכהן הגדול!» וענו כל העם אחריו בקול גדול: «אמן ואמן!» — אז נשא הכהן הגדול את עיניו השמימה ויפרוש את כפיו ויתפלל, קולו לא נשמע בהתפללו ורק שפתיו נעו, ובכלותו להתפלל ויגישו לו נערי הלוים את האגן ויז הכהן הגדול מן האגן מֵי חטאת על שער העיר לקַדש אותה — ותקדש. והכהנים מקטירים על פני המַחבות, ויעל הענן ויכס את כל העדה, והלוים ובני הלוים שרו מתוך הענן וירונו. — ככה עשו גם לראמות אשר בגלעד וככה עשו גם לגולן אשר בבשן.

והאנשים אשר בעציון גבר מן הקצה אל הקצה דברו איש לרעהו כל היום רק בשלש הערים המֻבדלות אשר הבדילו לרוצחים בשגגה. והעם כטוב לבם עליהם לעגו איש באזני אחיו ויאמרו: „אכן תֵּשַׁמְנָה שלש הערים האלה וְתִכָּחַדְנָה מן הארץ וְתִמָּחֶינָה מעל פני האדמה בטרם יבוא אליהן רוצח לשֶבת בהן. הלא אין רוצח בישראל ולא יהיה בקרבו רוצח עד עולם.“

אך בערב היום ההוא בהיות החֹשך מסביב רָבצה נוּעה על רִבצה בתוך הַקֻּבָּה אשר על פני השדה, והנער הכהן כורע לרגלה על הארץ. ככלב רבץ לרגליה ולא דִבר דבר. אבל הנערה כמעט אשר לא ראתה וכמעט אשר לא שׂמה לב. כחולמת היתה ורוחה מתשוטט למרחוק. פתאם התעוררה. אז תדבר אליו בשחוק קל, ורק קולה רָעד מעט, לאמר: „ראֵה,

כמשלוש חדשים עָבדו זקני העם להכין את דבַר שלש הערים המֻבדלות ויקצבו את משפטן. מדדו בחבלים אל הערים אשר סביבות המחנה ומדדו מחוץ לערים, תֵּארו את הגבולים, תָאוּ את הדרכים, ותהי התכונה רבה מאד. אז יָצאו להם שלש ערים: בֶּצֶר אשר במדבר, ראמות אשר בגלעד וגולן אשר בבשן. ביום ההוא והזקנים באו ועִמם כל הכהנים, כלם לבושי בגדי השרד עם החשָׁנים ועם האפוֹדים ועם מכנסי הבד ועם המצנפות ועם המעילים, ובשולי המעילים פעמונים ורמונים, והכהן הגדול עובר בראשם ובידו המַטה הגדול, ואחריהם עברו הלְוִים, ואחריהם עברו בני הלוים, כלם לבושים את בגדי השרד לשרת, ואחריהם עובר עם רב, אנשים ונשים וטף, ופני כלם לבֶצר, כי היא העיר הראשונה משלש הערים. אז יקרא המפַקד על המחנה לזקני העיר לצאת אליהם, ויצאו כל הזקנים, שבעים ואחד במספר, ויעמדו בשער העיר, והכהן הגדול עלה על הבמה אשר עשו לו, ויט במטהו הגדול, ואחריו הטו כל הכהנים מסביב במטותם גם הם, וידבר הכהן הגדול באזני זקני העיר את משפט כל המעשה אשר צוה משה לעשות: — «אם בכלי ברזל יכה איש את רעהו וימוֹת, רוצח הוא, מוֹת יוּמת הרוצח!» — וענו כל העם ואמרו: «אמן!» — «ואם באבן יד אשר ימות בה הִכָּהו וימוֹת, רוצח הוא, מות יומת הרוצח!» — וענו כל העם ואמרו: «אמן!» — «או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח, גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפִגעו בו, הוא ימיתֶנו!» — וענו כל העם ואמרו: «אמן!» — «ואם באיבה יהדפנו או השליך עליו בצדיה וימות או באיבה הכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא!» — וענו כל העם אחריו ואמרו: «אמן!» — «אבל... אם יהיה איש אשר יחטא לרעהו בשגגה, או בפתע בלא איבה הדָפו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה

כאשה המחַכּה לפטר רחמה, כן חכתה אל הדמעה הראשונה הזאת. עשר שנים, חמש עשרה שנה חִכּתה, ועתה הנה באה. אז באה עליה מנוחת פתאם כאשר לא היתה לה עוד מעולם.

אך בבֹקר באה השמועה, כי מָשׁוּ האנשים מנחל זרד גופת איש מת, ויראו והנה הוא הכהן הצעיר.

ובהגיע הדבר עד לאזני נועה לא דִברה בלתי אם את המלים: «אנכי הרגתיו» — ואחרי כן נֶעֶלְמָה ולא יסף עוד איש לראותה. ימים ושבועות לא יסף עוד איש לראותה. בין ההרים, בשממות המדבר הנורא, אשר לא דָרכה שם עוד רגל אדם, תעתה לבדה יומם ולילה, ועל שפתיה רק המלים: «הן לא יכלתי, לא יכלתי». ובשובה מקץ ששה שבועות לעציון גבר לא הכיר איש את פניה עוד. קומתה שַׁחה עד החצי ותבניתה הראשונה לא היתה לה עוד.

ובהיות הלילה קרעה את כל שמלותיה ואת רקמותיה ואת יקרותיה, לא השאירה מהן חוט אל חוט, ואת אשר לא יקרַע ואת אשר לא ישָׂרף באש השליכה המימה.

ובחֹדש הששי באחד לחֹדש בשנת הארבעים לצאת בני ישראל ממצרים באה נערה יחֵפה וקרועת שמלה עד לפני שער גזר ותתדפק על השער.

„אִספוני נא. איש הרגתי בשגגה . . .“

וזקני גזר נבהלו, ויבואו כלם ויביטו. הנה «הרוצח» הראשון! ואת הנערה אספו ויתנו לה מקום לשבת בתוכם. ברחוב העיר בראש הומיות נתנו לה את המקום, אך הנערה התחננה אליהם כי יתנו לה פִנה רחוקה, הרחק מאדם, אשר לא תַבּט פני איש. אז התחבאה חדר בחדר ולא יצאה עוד החוצה.

והנשים מביאות לה יום יום לחם ודבלת תאנים ומים, אשר תסעד בהם את לבה, והיא לא תאכל בלתי אם את הלחם היבש ככל אשר תדרוש נפשה.

הנה אנכי ידעתי מי יהיה הרוצח הראשון אשר יבוא לשבת באחת הערים ההן: הלא זה אשר יהרוג אותי או זה אשר אנכי אהרוג אותו, ואז אהיה הראשונה להמָלט שמה...״ ואחרי כן שחקה בקול גדול, ותהי עליזה ושמֵחה מאד, ורק כי החרישה פתאם לפתע ולא יספה לדַבר עוד.

והכהן הצעיר חִכה עד בוש, ואחרי כן פנה וילך לו לאטו — אך ברכיו רעדו מאד והוא הולך כשִכור.

★

ימים אחדים לא נראה הכהן בכל המחנה, ומקץ ימים אחדים סר אל הנערה. בפעם האחרונה בא, והיא לא הכירה אותו: את נזרו הסיר מעליו וראשו היה גלוח, את בגדי הקֹדש אשר על בשרו התפשט, את המעיל ואת האפוד ואת האבנט, ויהי לבוש בגד חול ועל ראשו צָנִיף. אך פניו חָוְרו שבעתים מבראשונה. וכל העם אשר מסביב דִברו בו ויורו אחריו באצבע, ותהי הַנֶּאָצָה גדולה מאד, כי לא היה כדבר הזה למיום היות כהנים בישראל, אשר יחלל כהן את נזרו. ואולם הנערה בראותה אותי לעגה לו על פניו, ובקול חזק ובשפה ברורה אמרה לו: „לא אהיה לך לאשה עד עולם, ואתה דע.״ — והוא שמע ולא דִבר דבר, ויֵצא מאת פניה שוקט ובצעדים בטוחים.

בלילה ההוא לא עלתה נועה על יצועה. עד לפנית בֹקר הלכה תועה בשדה, לבדד וגלמודה. «הן לא אוכל, לא אוכל... אין לי דבר עוד לבעבור נתן לו בלתי אם את בשרי הטמא — ואת זה לא אוכל ולא אתן לו עד העולם. קדוש הוא לי גם אחרי הסִירו את נזרו, וקדוש יהיה לי לנצח»...

ובלילה הזה בכתה הנערה בפעם הראשונה בחייה.

לילית

ואֵם הכהן הגדול מביאה לה מטעמים ומשמנים ומאפה תנור, לבעבור היטיב עמה, ולא תתפלל אֶל מות הכהן הגדול — ואולם הנערה שחקה שחוק חרש בשמעה כזאת ולא דברה דבר.

ואמנם פלא הוא: גם במוֹת הכהן הגדול ובפתחם לה את השער לבעבור צֵאת, לא יצאה הנערה. ישבה הנערה בגזר בעיר המקלט עד יום מותה, ותמת שם ושם נקבְּרה.

לילית

לפני הרבה הרבה שנים היה בפשיסחא סופר סת״ם אחד, אדם צעיר ורך מאד, תם וכשר וירא שמים גדול, שהיה יושב בעלית קיר קטנה, מופרש מכל הבלי העולם הזה ומוקצה מכל תאוה, והיה כותב ספרים, תפלין ומזוזות כל הימים, והיו קורין לו ר׳ ראובן בחור. ר׳ — משום שהיה מכובד מאד על הבריות, ובחור — משום שאמר: חשקה נפשי בכתיבת סת״ם, ולא רצה לישא אשה, שמא תבטל אותו זו מעבודת הקודש. החמה נִסרה בגלגל הרקיע, הלבנה יצאה והאירה בין תכלת ועבים — אךְ הוא לא יָדע ולא ראה. על־ידי האותיות העגולות עם תגיהן הנפלאים, שהיה כותבם בקדושה ובטהרה גדולה ובכל הַכַּוָּנות התלויות בכל אות ואות ובכל תג ותג, היה מתכוין לעזור גם הוא בכחו הדל אחרי הגדולים, אפשר שהוא דוקא יהיה המוצלח להביא את הגאולה. כל אדם מישראל חייב לנסות. אפילו הפחות שבפחותים אינו רשאי לפטור את עצמו מלשַׁתֵּף את כחו הקטן במעשה הגדול. על כל פרשה ופרשה, שהיה כותב, היה טובל כמה וכמה טבילות. עול השעבוד ארוך כל־כך, הגלות קשה, כח אין ממש לסבול עוד, וגם העונות מתגברים — מי יודע? אפשר שעל־ידי ההתאמצות הקטנה מצדו יעלה הדבר סוף־כל־סוף. — עיניו היו קטנות מאד, אלא שלרגעים נתלקח בהן איזה זוהר של

כתובות ביד ר׳ ראובן בחור, היה נוטה להאמין, שכַּמה וכמה מעונותיו מחולים לו. ומי שמזלו גרם, שיהיו לו תפלין כתובים בכתב קדשו של זה, היה מַשִּׂיא את עצמו, שיש לו חלק לעולם הבא. ומי שזכה, שספר התורה שלו יהיה מעשה ידיו של סופר הסופרים הלז, היה מובטח, כי מקום נתבצר לו בגן עדן. מאות בני־אדם היו באים, כדי להזמין אצלו מה שהזמינו, אלא שהיה ר׳ ראובן בחור טריד יום ולילה בכתיבה, ולא הספיק למלא את צרכי האומה אלא לאחד ממאה.

והיו גם־כן בני־אדם שהיו מצטערים על שדוקא אדם כזה שרוי בלא אשה והיו מרננים אחריו בשביל זה בסתר, קמו, באו וקָבלו עליו לפני הרבי ר׳ בונם. אך הרבי ר׳ בונם חִיֵּךְ, בנעימות ואמר: תינוקות, הניחו לו! שרוי בלא אשה, אתם אומרים? — פטור! אפשר שהוא שרוי עם השכינה... ומאותו יום ואילך לא היה עוד פוצה פה ומצפצף.

וכך עברו הַיָּמִים, וכך עברו הַשָּׁנים.

★

עמד כוכב בגלגל הרקיע בשעה השלישית בלילה, יחיד ובודד, ונצנץ. לפני אלפי שנים עמד הכוכב פה ונצנץ, וכך יעמוד אחרי אלפי שנים וינצנץ. באותה שעה חי לו תחת תקרה של איזה גג בודד באיזה זמן מן הזמנים איזה אדם, שיש לו נשמה ויש לו גוף, עתים הוא שוחק ועתים בוכה, עתים הוא יודע, שהשמים שלו והארץ שלו, ועתים נעשה צר לו מלוא רוחב כל האדמה, ויש לו רגעים שהלב בקרב מְחַשב לְהִשָּׁבר מרוב גיל ומשיבע נחת ויש לו רגעים שהנשמה האמללה שבקרבו מפרפרת בו מרוב יסורים נוראים, והוא בעצמו אינו יודע מה הם ומה הגיע לו. לבסוף יהיה אדם כזה לגל של קומץ עָפר, שנוטלים וקוברים אותו באיזה חור לח בתוך האדמה, אותו

אור, עד שפניו, שלא היו יפות מתחלתן, נשתנו פתאום מאליהן ונעשו יפות. אבל גופו היה קלוש וצנום מאד, מעוך וכתות מרוב תעניתים וסגופים, ובפניו הדקות והדַלות לא היתה טפה של דם. והוא יָשב וכתב, יָשב וכתב . . .

ובפשיסחא ובכל הסביבה היו מסַפרים עליו ממש נסים ונפלאות.

כשהיה עדיין תינוק מוטל בעריסה, קם אביו, שהיה שַמש פשוט בבית־המדרש הישן, ועטף אותו פעם אחת בטלית והביאו לפני הרבי ר׳ בונם, שהיה נוהג ומנהיג בחסידות בימים ההם בפשיסחא ביד רמה, והרבי ר׳ בונם, שהיה סגי־נהור, מִשמש בו באצבעותיו הרכות ופניו התחילו מבהיקות. כְּלִי — אמר, ואחר־כך החריש ולא הוסיף כלום. וכשהגיע לשנתו השביעית, כמעט שֶיָדע את צורת האותיות, כתב בשביל אביו את המזוזה הראשונה שלו. ושוב כשהיה בן שתים־עשרה ותשעה חדשים, כתב את התפלין שלו בשביל עצמו, והם כבר היו נפלאים במינם. בא אז אביו אצל הרבי ר׳ בונם והביא את הפרשיות עמו, אלא שלא נתקבל, הניחן ויָצא, וכשבא הרבי ר׳ בונם, מצאן ומשמש בהן והעביר את אצבעותיו הדקות על גבי האותיות, כשוחט המעביר את ראשי האצבעות שלו על גבי חודו של חַלָפו, והכיר והגיד כרגע למי הכתב הזה. האותיות הללו — אמר — יש להן ריח מיוחד. ואחר־כך, כשהיה הסופר בן י״ח שנה וכתב את ספר התורה הראשון שלו, ובינתים מת אביו ולא היה מי שיביא את היריעות הקדושות לפני הרבי ר׳ בונם להראותן לו, בא הרבי ר׳ בונם בעצמו והזמין את ספר התורה אצל ר׳ ראובן בחור ושִלם לו בשכרו בדינרין של זהב.

והרעש היה גדול בכל הסביבה והכל היו מדַברים בר׳ ראובן בחור והכל היו משכימים לפתחו והכל היו מחכים למעשה ידיו. מי שהשעה שחקה לו, שתהיינה המזוזות שלו

באותו רגע והנה קול של נפש אדם מגיע לאזני. איזו נפש אדם מאחריו מכעכעת ומשתעלת רגע קטן, ואחר־כך היא מדברת. ר׳ ראובן התחלחל מאד: רבונו של עולם, הקול קול אשה. ובאותו רגע עצמו: „קול באשה ערוה“...

ר׳ ראובן לא הפנה את ראשו לאחוריו, אלא יָשב כמו שֶׁיָּשב ושאל משם לאחוריו:

„מי?“ — בעצם רוצה היה לשאול: „מי שם?“ או „מי בא?“ אלא שֶׁקִּצֵּר והסתפק במלה אחת „מי?“, משום: אַל תרבה שיחה עם האשה.

„אנכי היא: רבקה בתו של השוחט...“

הקול היה קול רך מאד, צלול ומקשקש, קול של נערה רכה וענוגה. כמעט עוד יַלדה. פני ר׳ ראובן ועמו ילבשו קדרות נוראה.

„מה?...“

והנערה: „אמי שולחת אותי לכאן. שחטו אצלנו אוזים היום, ויש לנו נוצות. אפשר שיש להסופר חֵפץ בהן.“

„הניחון...“

„ואמי אמרה, שבדבר הממון לא אשאל. אבי יהיה בבית־המדרש לשעת מנחה, ושָׁם יקבל מאת הסופר את המגיע לו.“

„שָׁם...“

והנערה הניחה על־גבי דף החלון את הנוצות. בשעה שנגשה אל החלון, נפל צִלָּהּ על יריעות התורה שעל־גבי השולחן וחלף ופזז בין האותיות. ר׳ ראובן יָשַׁב כפוף ומצחו היה נשען על כף ידו. הנערה מְהרה ויצאה.

ר׳ ראובן בחור שאף אויר מלוא הלוגם. הוסרה, כפי הנראה, אבן גדולה מעל לבו. ברגע הראשון לא יָדע מה עליו לעשות עתה, אלא לבסוף יָדע. קם והלך לטבול.

אך מקץ שעות אחדות וכל המאורע הקטן הזה נשכח כולו מלבו. מחשבותיו היו שוב טהורות ומזוקקות. איזו מנוחה

קלה

עם משושו ועם צערו ביחד, ושם ירקב עד שיהיה לאבק פורח. אך אחרי אלפי שנים עוד יעמוד פה מלמעלה באמצע הרקיע אותו הכוכב הבודד ויִנצנץ. מִי עד עולמי עולמים יֵדע את אשר סבל אותו בן־אדם ואת אשר נשא בקרבו ואת אשר נִלחם בתוך נשמתו ואת אשר כָּאַב? — עומד כוכב קר באמצע הרקיע בלילה ומנצנץ.

*

פעם אחת — היום היה יום קיץ, חם וכבד ביחד, היה בו מעין אותו החום הכבד, העצל והלח, השולט ערב שבת עם צהרים בתוך בית־המרחץ; העבים היו כהים ומעיבים, נערמים לערמות, והיו טסים על־פני הרקיע באיזה חפזון מייחד, כאלו היה עליהם למהר לאיזו מטרה ידועה; השמים היו מעוננים קצת על־ידי־כך והיו מראים איזו סימנים של אבלות — אך ר׳ ראובן בחור לא יָדע ולא ראה. שחוח ונטוי יָשב על־גבי השולחן, עטוף בטלית כדרכו, והנוצה בידו, שרוי כולו בהתפשטות הגשמיות ומחשבותיו שקועות באותיות שלפניו. ברגע הזה נשמע קול נקישה קלה על הדלת בבַישנות ובלי אומץ לב. ר׳ ראובן לא שמע. הכַּוָּנות היו באותו רגע כַּוָּנות עמוקות קצת יותר מדי. אז נפתחה הדלת בלט — והחדר כאלו נתמלא אורה. ר׳ ראובן לא ראה. היה חש באיזה חוש מן הנפש וְלַחוּץ, שאיזה שִׁנוי נתהוה פה על סביבו, אלא שלא יָדע מה. הפסיק ולא הפסיק. היה כאלו זבוב הטרידו. אלא שלבסוף הבריח אותו מעליו באיזו תנועה של יד נמרצה, התגבר על עצמו והסתלק אחר־כך לגמרי מבלבול הדעה, שהיה לו רגע אחד, וחזר לעבודתו והתעמק בה. היה עליו ברגע הזה לכתוב את האותיות ואת התגים של הפסוק: „ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם“...

לבו דפיקות עזות ותכופות, כמהלומות של פעמון, עד שעלה קול הדפיקות עד לאזניו. אך מעט מעט חדלו הדפיקות, והוא נִרגע כולו. ופתאום והנה מחשבה נפלאה וזרה מאד חולפת במוחו: — האם לא נפלא הוא הדבר? — שְׁמָהּ הוא רבקה, ובו נמצאות האותיות ר׳ וכן ב׳, ושמו הוא ראובן, וגם בו נמצאות האותיות ר׳ וכן ב׳ — האִם לא נפלא הוא הדבר? — האם לא נפלא הוא קצת? — האם לא נפלא הוא קצת?... אך בעוד רגעים אחדים וראשו נפל שוב לאחור, והוא חזר ונרדם כרגע.

אבל מקץ שעה אחת חזר והקיץ. בתחלה לא זכר שום דבר, אך מעט מעט נזכר ויָדע ברור מה שהיה — ואימה גדולה וחשֵׁכה נפלה עליו. אז התגבר כארי, קם וקפץ מעל הַמִּטה, תִּקן את הַיַּרמולקה שעל גבי ראשו, נטל את ידיו במהירות, וכל עצמותיו רעדו מקור פתאום. הלא זה הוא הרהור עבירה! הרהור עבירה! הרהור עבירה ממש! איך יכול אדם לחיות אחרי דברים שכאלו? —

וביום שלאחר זה הלך כולו כצל, היה כאִלם ולא דִבר. כל גופו היה לו לתועבה גדולה, אשר מאס ושִׁקץ אותו כמו טומאה. אלו היה יכול לירוק אל פניו עצמו מחמת גועל, היה מוּקל לו. אבל מה לו לעשות עתה? — שבע פעמים טבל אותו יום את טבילותיו, אחר־כך סִגֵּף את עצמו, התעַנה ולא אכל, נִסה בכַוָּנות ובצירופים, כדי להרחיק מעל עצמו את הקליפה. אבל כל זה לא הועיל לו. באותו יום לא נגש אל השולחן הטהור אשר לפני ד׳, על־מנת לכתוב אפילו אות אחת מן האותיות הקדושות שבתורה, כי לא מצא את עצמו כדאי וכשר לכך, אלא עמד כל היום בתפלה בבית־המדרש הגדול של הרב, נפנה ויָרד לטבול, נפנה ועלה והתפלל, יָשב ולמד זוהר, קם וקרא תהלים. וגם בלילה של אותו היום הראשון לא עלה על מטתו, שמא תבוא חלילה התקלה בפעם השניה, בזו אחר זו, שאז יאבד לגמרי באין מציל ולא תהיה עוד לו תקנה כלל וכלל.

עליונה באה פתאום עליו; כל קרביו בו רננו, אלפי כנורות נגנו, אלפי שופרות תקעו. מאיזו מרחקים גדולים ורבים מאד, מאחרי השדה ומעֵבר ליער, עלה באזניו קול של תוף. והוא לא יָדע מה שמחה זו פתאום ומאין באה. ברור הוא, כי המקוה פעל עליו בפעם הזאת להפליא. בחשק גדול יָשב אל השולחן וכתב שעות על שעות רצופות. הכַּוָּנות היו כַּוָּנות עמוקות, והמאור שבתורה ושבאותיות התורה השכין עליו איזה חן מיוחד. פניו הדקות ועיניו הקטנות התחילו מאירות.

אך המאורע כולו נעשה לו כלא־היה. לא זכר ולא פקד אותו ולא עלה עוד על לבו.

וכך עברו הימים, וכך עברו הלילות.

ובַלֵילות, באשמורה השלישית, עמד כוכב באמצע הרקיע מלמעלה לנוכח הגג שעל־גבי עלית הקיר הקטנה, והכוכב בודד וקר, והוא מנצנץ.

וכך עברו כשלשה שבועות.

ופעם אחת, בסוף השבוע השלישי — הלילה היה ליל מנוחה נפלאה, ספק חֲשֵׁכה ספק אורה, וכל העיר כולה היתה מוטלת בשֵׁנה; איזו לְבָנה חִורה וחַלָּשה צפה בלא כח בלב שמים חִורים ועמוקים; קול שעון צרוד השמיע שלוש מתוך איזה בית מן החֲשֵׁכה; מאחרי איזו גדר דהויה הקיץ איזה כלב זקן משנתו, התגרד בעורו מִגַּבּו בכף רגלו הקדומה הימנית ואחר־כך בכף רגלו הקדומה השמאלית, נִעֵר את כל גופו בחָזקה והתחיל נובח איזו נביחות קצרות, ופתאום נמלך וחזר והחביא את ראשו בין כפות רגליו ונרדם שוב באותו רגע — באותה שעה שכב ר׳ ראובן בחור גם־כן על מטתו ושנתו היתה עמוקה, שֵׁנה בלא חלומות ובלא הרהורים. ופתאום בפתע, כאלו בא אדם והִתּיק אותו בדחיפת יד חזקה מתוך הַשֵּׁנה, נתעורר ונשאר יושב על־גבי המטה. אותו רגע דפק

קלו

וממחרת לאותו יום היה ערב יום הכפורים, ואז קרה לו מקרה משונה: ברגע שעמד בבית־המדרש הגדול לזמן מנחה גדולה בשעה השניה בצהרים כפוף על גבי תפלה זכה הגדולה ושפתיו מלמלו את כל סדר החטאים הרבים שעשה, ואמר: „בעלתי בעילות אסורות, בעלתי ארמית, בעלתי מצרית, בעלתי שפחה חרופה, בעלתי נערה מאורשה" וגו', ברגע הזה עלה על לבו בפתע פתאום — והוא לא יָדע על־ידי איזה גלגול של מחשבות ולרגלי מָה — זֵכר קול רך מאד של אשה, קול מקשקש ומצלצל, ענוג ועָדין. הקול הָיה ברגע הזה חי וחדש כל־כך, עד שֶׁדִּמה כי שומע הוא אותו ממש. פתאום נזכר כי פעם אחת, כשהיה עוד ילד, היה מהַלך בליל־חורף אחד יחידי, ומתוך איזה רחוב רחוק עלה אליו קול צליל פעמון של כסף, שהיה קשור אל עגלת־החורף של הפריץ אשר היתה נוסעת לקראתו, וקול צליל הפעמון הזה היה דומה מאד אל הקול ההומה עתה באזניו. — — אחרי רגע אחד התבלבל כולו, תפס את עצמו עם מחשבתו והיה נבוך מאד...

ובעצם יום הכפורים, ממחרת היום, חש כי עונג החג נשבת לו. אבל פלא הוא: כל הדבר כולו לא פגע בו ובפנימיותו כמו בפעם הראשונה, בשעה שנתעורר אז בלילה. נעשה פתאום יָגֵעַ מאד, יְגַע חטא וִיגַע תשובה וִיגַע הרהורים וִיגַע כל הענינים מסביב לו; נכנסה בו מין עצלות לחשוב מחשבה כל־שהיא. יצוריו כבדו מאד וכל קרביו היו בו כנטל עופרת. אבל אחרי ימים אחדים חדלה המועקה כולה, ולא זכר עוד את הנעשה אפילו במקצת מן המקצת.

ואחר־כך היה מעשה עוד גם בשלישית: מביתו הלך עם שקיעת החמה, כדי לבוא לבית־המדרש. בצדי דרכים הלך ועקב בצד אגודל ובפסיעות מדודות וראשו מוּרָד ועיניו מוּרָדוֹת, הכל כדין וכמנהג, ופתאום חלף על פניו איזה צל,

וגם בימים הבאים לא עָרַב את לבו לגשת עד לפני השולחן. היה כל הימים כאלו דעתו מבולבלת עליו. אבל לרגעים נשאר עומד תחתיו פתאום, חשב יחשב איזה דבר, ולא יָדַע מה.

ורק ביום החמישי אחרי קריאת התורה באה בפתע פתאים מנוחה לתוך נשמתו. ואולם כשם שלא הבין איך נדדה ממני איתה המנוחה, כך לא הבין איך חזרה אליו פתאום. עמד וחשב וחשב — ובשום אופן לא יכול לתפוס במוחו מה הוא חושב. ועוד הפעם התחילו מנגנים באזניו איזו כנורות רחוקים. שמחה באה אל תוך לבו, כאלו נקרא לאיזו חתונה. ושַׁליה שלֵמה ומתוקה השתפכה בכל נשמתו. ואז נגש בפעם הראשונה שוב אל שולחן הכתיבה ויכתוב את האות הראשונה — והחדוה שבקרבו הלכה ונתרבתה, הלכה ונתרבתה. וכל אשר אירע לו נמחה מזכרונו לגמרי, כאלו העביר עליו אדם סְפוֹג לח.

ויָמים על יָמים כתב בקדושה ובטהרה שלֵמה, והמנוחה הפנימית הלכה ונתרבתה. היה כתינוק שנולד. שום עב קל לא העיב את נשמתו ולא הכביד עוד עליה. באותם הימים הזמין אצלו הרבי ר׳ בונם ספר תורה חדש, והוא נגש בשמחה ובחדוה גדולה אל העבודה החדשה הזאת.

וימים באו וימים הלכו.

אבל לבסוף, אחר שני שבועות, בא שוב איזה שִׁנוי פתאום. הניח את ידו מן העבודה, ישב בטל שעה קטנה והסתכל בעבים. אותו רגע תקפו אותו געגועים סתומים ועמומים לאיזה דבר רחוק ונעלם, והוא לא יָדַע מה הוא. הדמעות נעשו לו קרובות, והוא לא יָדַע מדוע. על אדן החלון ראה את הנוצות, שהשאירה שם בת השוחט בשעתה, ולא זכר בשום אופן מה הן ומי הביאן לכאן, אבל בבלי דעת מה שהוא עושה קם ונטלן והחביאן על גבי הקורה שעל סִפּוּן החדר, והוא לא יָדַע למה הוא עושה כך.

שוב. הולך אני אל החתונה. השוחט משיא היום את בתו, את רבקה." — ואחר־זה יָצא.

ראובן שמע — אך הדברים לא באו עד להכרתו. וגם כאשר הבין אותם לבסוף, לא עשו עליו שום רושם ולא נגעו אליו כלל וכלל. שכח את כל הדבר ולא זכר אותו אחרי רגעים מועטים. בשמחה ישב אל השולחן, הבחין בין הפירות המונחים מוכנים לפניו, רחץ את ידיו ונגבן, התקין את הירמולקה שלו ובירך ברכת בורא פרי העץ והתחיל לאכול בהנאה. עיניו אורו משמחה ופניו נהרו מאד.

אולם בלילה ההוא נדדה שנתו, והוא לא יָדע מה היה לו. ישן והקיץ, ישן והקיץ, ושנתו היתה מרוסקה וקטועה, מסורסה וחטופה.

כשקם בבוקר חש בגופו איזו ליאות גדולה. אבל גם הליאות הזאת חלפה במהרה. כשבא מן המקוה, היה שוב רענן ושָׁלֵו ורוחו היה נכון בקרבו. בשמחה ובחדוה ישב וכתב — אולם לעת ערב חזרה אותה הליאות ונעשתה חזקה שִׁבעתים. איזה דבר מציק ומצץ בקרבו, נִקר ונִקר במוחו, והוא חפץ לעמוד על הדבר עד כדי לתפסו ולדעת מה הוא, ובשום אופן לא יָדע מה.

ימים אחדים הונח לו, והוא לא הוסיף לדעת בנפשו אותה ההתרגזות, אבל עד־מהרה שבה הרעה והיתה חזקה מבראשונה. אותו הדבר, שלא יָדע מה הוא, נִקר ונִקר במוחו, מצץ ומצץ בלבו. אלמלי רק יָדע מה הוא! — לפעמים היה מוכרח להניח את המלאכה מידו ולשבות שעות שלֵמות. שעות שלמות הלך בטל והיה כחולם, ומה הוא חולם לא יָדע; היה מהלך בחדרו הצר ארוכות וקצרות, ארוכות וקצרות, עד שנתיַגע מאד ויָשב על המטה. והליאות הלכה הלוך וגדול. מעט מעט הלבינו פניו מאד. חש בנפשו מין מחלה. חש שעצמותיו כואבות כולן. לבסוף עזב את המלאכה כולה ולא עשה עוד שום דבר

והיא לא ידע אם מלפניו הלך ואם מאחריו, אם מימינו ואם משמאלו, אבל פתאום עבר את מיחו הרעיון, כי בת השיחה עברה ברגע ההוא על פניו. ואילם בשום אופן לא היה יכול לזכור באיזה שפה את שמה ואיך קורין לה. והרהור אחד רק רגע אחד קטן. אחרי רגע לא זכר גם את זאת. נפנה ושבל, ואחר־כך חזר לביתו במהירות וישב לכתוב. — — —

★

נופל שלג מן השמים, מתגלגל ונופל, מתגלגל ונופל. רוח מנשבת היתה בו והביאתהו, סערה תקפה אותו ושלטלתהו. יצא היה השלג, לבן וזך, טהור כבנת מלאך; עוד רוח שמים דבק בו ולאחר שעה והנה הוא נרמס, נהפך למדמנה, היה לסחי ומאוס. מי יושיע אותו? מי יבוא אתו במשפט על זה? רוח מנשבת היתה בו והביאתהו, סערה תקפה אותו ושלטלתהו — ואחר־כך היתה בו רגל הבהמה והסוס, ורגל האדם היתה בו, והדריכוהו ורמסוהו והשביתוהו מטהרו והפכו אותו לדומן ולסחי נמאס.

ואדם נופל ומתגלגל — מי יאמר לרוח מה תעשה ומי לסערה?... והוא כמלאך מן השמים, זך וטהור.

★

בחמשה עשר בשבט בשעת צהרים נכנס לביתו של ר׳ ראובן בחור הנער שלו, זה שהיה בא אליו מפרק לפרק כדי לשמשו, והניח על גבי השולחן פירות שונים, שפשט את כפות ידיו האדומות זו בזו, כדי לחממן מן הקור החזק שבחוץ, ואחר־כך אמר:

„התמרים מחירם שתי פרוטות, הצמוקים פרוטה אחת, התאנה כמו־כן פרוטה, לחרובין הוצאתי שתי פרוטות: בסך־הכל הוצאתי לכל הפירות שש פרוטות במזומנים, וארבע פרוטות אני מניח בזה בתור עודף.“

רוד־אגב, קודם שיבוא, הוסיף עוד ואמר: היום לא אבוא

... ויש שבאה עליו מין אַפַּטְיָה נוראה. ימים שלֵמים שכב על מטתו תחת השמיכה, לא זע ולא נע ולא קם. אפפה אותו מנוחה אפֵלה ואיומה.

ופתאום קם. נכנסה בו בבת־אחת איזו רוח מרי ועקשות, רוח התפרצות וקשיות עורף ללכת קרי עם כל מי שיהיה.

הרגיש פתאום באיזו הרגשה סתומה ועמומה כי גזֵלה נעשתה לו, ורק לא יָדע מי. ופתאום יָדע: — הכל גזלו, כל פשיסחא גזלה, כל היהודים מסביב, כל הסביבה והגליל, ואפילו הרבי ר' בונם בעצמו. את הכל גזלו ממנו...

ויש שכָּל קרָביו בו צעקו: תמות נפשי עם פלשתים! תמות נפשי עם פלשתים!

ומין שמחה לאיד תקפה אותו כולו: —

עול השעבוד ארוך כל־כך — טוב, טוב, יארך נא עוד כהנה וכהנה. הגלות קשה — אדרבא, אדרבא, תקשה נא מאה פעמים ככה. כח אין עוד לסבול — מהיכי־תיתא, מהיכי־תיתא, יסבלו נא, יסבלו נא, יסבלו נא. העינות מתגברים — מה טוב, מה טוב. כמו מוסיקה רננו כל קרביו בו. תשיקה גדולה אחזה אותו לאיזו נקמה סתומה ולא־ברורה....

כל האומה אשר מסביב לו חייבת, ואלהי ישראל חייב, והתורה הקדושה חייבת, והכל חייבים, והשמים והארץ חייבים, הכל, הכל — ומחשבותיו התהילו מתבלבלות.

ופתאום רפו ידיו שוב וריחו רפתה וכל רצונו רפה.

מני אז התחיל זוחל ומתפתל על שפתיו שחוק זר ודק, ועיניו הקטנות קטנו עוד יותר והיו יושבות בתוך חוריהן ונשקפות משם ברשעות רבה...

אבל לעומת זה חזרה אליו מנוחתו. יומם ולילה, יומם ולילה כתב מעתה שוב את מזוזותיו ואת תפליו ואת ספריו.

ימי התורה עברו, וימי הקיץ באו, וגם הם חלפו ויבוא

ימים ושבועות, וכששאל איש לשלומו ומה היה לו, ענה תמיד מורגז ומורתח מאד, ועל עצם השאלה לא ענה דבר.

ויום אחד חלף אותו כמו ברק, והכל נעשה ברור לו פתאום. ידע פתאום בשל מה ובשביל מה כל זאת — אבל שום הרהור תשובה לא עלה על לבו. לא התענה ולא הסתגף ולא נסה להתגבר ולעמוד על נפשו.

אך פתאום באו לו גם ימים אחרים לגמרי: תוגה גדולה תקפה אותו, והוא בכה כילד.

ובלילות יָשב אל השולחן והתנועע וקרא תהלים בקול גדול ובניגון. — כאדם שאחזה בו דליקה והוא קורא לעזרה, אפשר שֶׁיִּנָּצֵל עוד, כך היו התהלים שלו.

ואז שטפו אל תוך דממת הלילה קולות וצלילים אשר כמוהם לא שמעה עוד אוזן: —

„לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד. בְּבוֹא־אֵלָיו נָתָן הַנָּבִיא כַּאֲשֶׁר בָּא אֶל־בַּת־שָׁבַע — הֶרֶב כַּבְּסֵנִי מֵעֲוֹנִי וּמֵחַטָּאתִי טַהֲרֵנִי. כִּי־פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד. לְךָ לְבַדְּךָ חָטָאתִי וְהָרַע בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי — — — תְּחַטְּאֵנִי בְאֵזוֹב וְאֶטְהָר תְּכַבְּסֵנִי וּמִשֶּׁלֶג אַלְבִּין. תַּשְׁמִיעֵנִי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה תָּגֵלְנָה עֲצָמוֹת דִּכִּיתָ. הַסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵחֲטָאָי וְכָל־עֲוֹנֹתַי מְחֵה. לֵב טָהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי. אַל תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ — רבונו של עולם, רבונו של עולם — אַל תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אַל־תִּקַּח מִמֶּנִּי. הָשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ...“

והקול הלך וחזק מרגע לרגע. מעט מעט נאספו מסביב לבית אנשים ונשים וגם ילדים והקשיבו. וגם להם באו הדמעות. לא שאגה עוד ככה חיה רעה ביער, בשעה שפגע בה כדור פתאום, לא בכה עוד ככה אדם מרוב יסורים נוראים, בשעה שהתפלש במכאוביו על העפר. אבל בשמים הבהירים הציצו כוכבים גדולים וקרים מאד והיו מביטים דומם והיו מהבהבים ונוצצים אל תוך השלג הלבן — — —

של לב טוב. הרב דמתא וכל הדיינים והפרנסים ויתר שמשי הקהלה ויתר העם, שהיו באותו מעמד, כשהביטו אותו וראו איך נהפך פתאום למגושם גדול כל־כך, התפלצו כולם ביחד.

הרבי ר׳ בונם כונן עליו את עיניו העִוּרות והתחיל רועד.

„למה עשית זאת?" שאל ובקולו רעדו הדמעות.

וראובן ענה במנוחה. דבריו היו מקוטעים, וכפי הנראה, עלה לו הדבר בעמל רב לברר את מחשבותיו, אבל הצחוק הנבער התהלך על־גבי פניו בדברו ולא סר.

„רְאֵה, רבי. הדבר הוא פשוט מאד. נוצות הביאה. מן הרחוב באה ונכנסה אלי, ואל הרחוב באה ויצאה. הלא הדבר פשוט מאד. הלא תבין, רבי. ופעם אחת היה השלג על הארץ. הלא הדבר פשוט מאד. הלא תבין, רב. ואני כתבתי וכִוַּנתי, כתבתי וכִוַּנתי. ופתאום עלה לי כי הַשֵּׁם היוצא מן המלים: „לְעולם יש לְאשה יד תְקיפה" הוא ל׳י׳ל׳י׳ת׳. הלא פשוט הוא. הלא תבין, רבי. ואני כתבתי את השם, ואני כותבו תמיד. . . ."

„מי בא מן הרחוב? איזו נוצות?"

וראובן שמע במנוחה שלֵמה. רגע כִּוֵּץ את מצחו, כאלו התאמץ למצוא את המבטא הנכון למחשבתו, ובמתינות נפלאה ענה, ורק שלשונו גמגמה בפיו, והצחוק הפרוע והזר לא חלף מעל שפתיו.

„ראֵה, רבי. הדבר הוא פשוט. אסַפֵּר לך את הכל. מן הרחוב באה ונכנסה, ואל הרחוב יָצאה. הלא זה פשוט מאד. הלא תבין לי, רבי. ואני שמעתי כי נִשאה לאיש ואת הנוצות השאירה לי. ומה יכולתי אפוא לעשות? — הנוצות היו לי וכתבתי. הלא בר־יר אני מדבר? הלא תבין לי, רבי? ופעם אחת בבוקר יָרד השלג. הלא פשוט הוא. והשם היוצא מן המלים, „לְעולם יש. . ."

„אבל האם לא יראת כלל מפני האלהים שבשמים?"

„הלא כן הוא, רבי!" ענה לאחר רגעים אחדים. „הלא מפני יראת האלהים דוקא עשיתיה. האם לא פשוט הוא? מן הרחוב

חורף חדש — ור׳ ראובן בחור יושב וכותב, יושב וכותב, ובחפזון של קדחת הוא כותב את ספריו ואת תפליו ואת מזוזותיו.

אבל באחד מימי החנוכה קרה דבר נורא ומשונה וזר, אשר הרתיה את כל העיר ואת כל הסביבה כסיר.

בדקו על־פי מקרה את אחת המזוזות בבית של ר׳ משה קבלן ומצאו, כי בכל מקום ששם היה מחויב להיות שֵם ההוי״ה, נמצא כתוב השם — לילית. חקרו ידרשו ומצאו, כי המזוזה היא מעשה ידיו של ר׳ ראובן בחור. אז התחילו לבדוק גם את יתר המזוזות, ומצאו כי בכל המזוזות, שנכתבו על יָדו במשך השנה הזאת, נכתב השם לילית במקום שם ההוי״ה. בדקו את הפרשיות שבתפלין, ובכולן מצאו את השם הנורא הזה. בדקו את ספרי התורה החדשים, שלא הספיקו עדיין להכנס ולקרוא בם, ומצאו את הדומה.

פחד גדול נפל על כל הקהלה. לא היו מלים עד כדי לצייר את הנעשה. מת כל דביר בעידו על הלשין יקודם שהביעו אותו. כל אנשי העדה הורידו את ראשם והיה כל איש מתיָרא להסתכל בפני חברו. בראשונה היתה מהומה גדולה, ואחר־כך יראה גדולה מפני הבא והולך לקראתם, ואחר־כך אבל גדול.

★

וכשהביאו את ראובן בחור לפני הרבי ר׳ בינם, היה מתון מאד ושוקט, ומראהו היה כאיש שעשה את הכל כשורה ואינו יודע בעצם מה בני־אדם רוצים ממנו. את דעתם של בני־אדם לא תניח לעולם. פניו השמינו עתה ונתעַבו שִבעתים מבראשונה, אך שערות ראשו ושערות זקנו הצהובות היו פרועות ופזורות לרוח. עיניו הקטנות קטנו עוד יותר והיו טרוטות ובלי שום זוהר, ועל שפתיו הדקות תעה שחוק זר ועלז, אשר לא סר מעליהן אפילו רגע. ואולם על פניו שכן ברגע הזה כעין זיו

פלמי

באה ונכנסה. ואחר־כך נִשׂאה. והן לא היתה לי שום ברירה עוד. ושְׂמָהּ הוא לילית, וראשי התבות הם: „לְעולם יש לְאשה...“

„מריה דכולא עלמא! מה אתה מדבר?“

„הלא ברור אדבר. הדבר הוא פשוט מאד. נכנסה ויצאה ונִשׂאה. ואת הנוצות הביאה. הלא פשוט הוא. ושמה הוא לילית. ואני הייתי מוכרח, והשם היוצא מן המלים: „לְעולם יש לְאשה יד תְקיפה“ עולה בדיוק לילית.“ — —

הרפו ממנו לבסוף. ראו עם מי יש להם עסק. והוא עמד ושחק, עמד ושחק, והשחוק שחוק זר, ועיניו הקטנות הזהירו ועל פניו היתה שפוכה הנאה גדולה.

ביום השלישי היתה ההלויה והביאו לקבר ישראל את היריעות הפסולות. כל בני העיר למקטון ועד גדול השתתפו בה. הַשַּׁמש התפלל את תפלת הקדיש. השלג יָרד והתפשט על־פני האדמה והיה זך וצחור ונוצץ כולו.

ואל ראובן בחור לא שמו עוד לב.

והוא יָשב ותהה כל הימים על גבי השולחן וכתב. יריעות וקלפי יריעות לא היו לו עוד. אבל בכל־מקום שהשיגה ידו איזו פסת נייר, מִהר וכתב עליה מפנים ומאחור ובכל פאה: לילית, לילית, לילית.

★

עמד כוכב באמצע השמים בשעה השלישית בלילה, יחיד ובודד, ונצנץ. לפני אלפי שנים עמד ונצנץ הכוכב, וכך יעמוד וינצנץ אחרי אלפי שנים. ואדם הָיה בין כך וכך תחת תקרהָ של גג בודד, חי ומת, והוא שחק ובכה, נהנה וסבל, נשא ונלחם — ובעצמו לא יָדע. מי עד עולמי עולמים יֵדע את אשר כאב? — עומד כוכב בגלגל הרקיע בלילה ומנצנץ.

פ ל מ י

איך עתה, פלמי, אַתה הפילוסוף־המשורר הקטן?...
כשנלך תחום־שבת קטן מבית־הנתיבות אשר עם חצר מסילת־הברזל ונבוא עד לתוך העיירה הקטנה הרובצת בתוך הבקעה, נראה מנגד את ההר אשר מחוץ לעיירה מעבר מזה, רחוק משם כשתי ווירסטאות, ומעל ראש ההר נוצץ הבית הלבן עם תריסי החלונות הירוקים. הבית הלבן הזה עם תריסי החלונות הירוקים הוא המטרה, אשר אליה ישאפו המונים רבים לבוא שמה עם בוא ימי האָביב החמים. אָכן הבית הזה בעצם אינו בית אחד לבדו, כי־אם קבוץ שלם של בנינים. כל מי אשר עינו חדה רואה מרחוק גם את הכתובת אשר על־גבי השלט, התלוי על מוט ירוק היוצא מגג הבנין הראשי, ועליו כתובות באותיות ירוקות על־גבי מוסד לבן: „פנסיון ודירות למעונות קיץ“. אָמנם רק גן־עדן קטן המקום הזה, חבוי בתוך איזו פנה שוקטת ומחרישה, רחוקה מאָדם ועזובה מרגל, ומסביב רק ירוק ,ירוק, ירוק: נאות־דשא ירוקים, עצים ירוקים, חורשה ירוקה, ונחל גם הוא אשר מימיו ירוקים למראֶה. והאָביב אשר במקום הזה רק פלא קטן הוא כולו. החמה מראה לה כאילו יצאָה זה עתה בפעם הראשונה מנרתיקה, והיא מביטה, כקטן שנולד, בסקרנות מרובה לתוך

ובעסקנות מרובה, רץ ושב, רץ וסובב, מתלבט בין הרגלים הפוסעות ומתרפק על הברכים הנעות, בא ומריח רגע ברגלי האורח, עוזבו שוב במהירות ורץ, ובעוד רגע הוא שב על עקביו ובא שנית, ועיניו מאירות מחדוה. דומה, כאילו הוא יודע ומבין היטב את כל הנעשה מסביב לו. כל עצמותיו תאמרנה: „ראו־נא, אורח חדש בא לנו“, ודומה, כאילו כל ההנהגה היתה מסורה בידו והוא יודע את האחריות אשר נטל עליו עם בוא האורח החדש. ופלא הוא: כשהנער נושא את החפצים והשפחה אחריו עם המטלטלים הקטנים, רץ פלמי לפניהם להורות להם את הדרך, והוא יודע אל נכון את החדר הפנוי עתה להיות מסור אל הדייר החדש. אחר־כך הוא רץ אל אולם־האכילה. האולם צר מרוב אורחים ומרוב כסאות מסביב לשלחן, אַך פלמי יודע היטב את המקום אשר יש שם להעמיד כסא חדש ולהכניסו במעט דוחק בין הדבקים. ואולם כמעט שהביא את הדייר החדש על מכונו בשלום, אף גם בעודו עושה כה וכה, והנה הוא נצב רגע אחד פתאום תחתיו, עומד וזוקף את שתי אָזניו ומקשיב. כמדומה לו, ששמע מרחוק רעש כרעש אופנים וכמשק קול שוט, ובעוד רגע הוא משתער ונחפז ורץ שנית החוצה כל־עוד הנשמה באַפּו, וכל הכבודה אחריו. ופלמי לא טעה: עגלה חדשה עם אורח חדש באָה.

ומכיר פלמי באורחיו יותר מבעל־הבית ומבעלת־הבית יחדיו. יודע הוא אותם, כמדומה, גם בשמם. אבל לפעמים יש שתפול עליו פתאום איזו כבדות, והוא יחדל רגע משום לב אל הנעשה מסביב, ורק יעמוד תחתיו באיזו קרן־זוית, זנבו בין ירכותיו, ועיניו החמות מתחילות חולמות. דומה, כאילו הרהורים באו לו והוא שואל את נפשו ברגעים כאלה: מה זה נעשה בעצם פה מסביב לי? מה כל המהומה הזאת ולמה היא באָה? מה הם רצים ולמה הם רצים? ובני־אָדם

עולמו החדש של איזה קדוש־ברוך־הוא חדש. הרוחות הקלות והמנשבות דומות כאילו צמחו להן זה עתה בפעם הראשונה כנפים, והן חדשות ורכות ועגוגות, עד כי ישמע עוד קול רשרושן בנוען. והאָביב כבד על הארץ, רובץ על כל שיח ועל כל גבעול ועל הדלי אשר עם הבאר ועל עמודי הטלגראף ועל המרזב אשר עם הגג, ומראה לאָביב הזה כאילו ירד זה עתה בפעם הראשונה מן השמים על הארץ והוא איננו עוד בקי ורגיל במלאכתו, ולכן יפזר את הונו בידים פתוחות באין חשבון ונותן גם לאשר לא שאל ולא דרש. כמו חג נצח פרוש על כל הככר מסביב.

על בצעי רפש ועל חלוקי אבנים יפסח האורח הבא מן העיר, עובר והולך עד לככר הפנסיון, וצקלונו על כתפו, או יש כי יתנהל לאטו בעגלה המשרכת בכבדות את דרכה, ובעלותו הלוך ועלה את ההר ובבואו עד הגדר הירוקה ועד שער הבית הירוק, ויצאו לקראתו בעצם הרגע הזה בעל־הבית ובעלת־הבית והשפחה והמבשלת והנער הערום חציו, הממונה על גהוץ הנעלים, והמון אנשים אחרים ורבים, וקבלו כל אלה את פניו בצהלה. ואולם את כל אלה כמעט לא יראה האורח הבא ולא ישים אליהם לב, ורק את האחד יראה ואליו ישים את לבו — והאחד הזה הוא פלמי. את פלמי יראה בכל. למן הרגע הראשון יכיר, כי פלמי הוא פה ראש המתעסקים אשר באו להתעסק עמו, והוא המנצח הראשון על כל מעשה וכל ענין.

ופלמי זה הוא כלב קטן, אדום לצבע, עם בהרות לבנות על־פני תזהו ועם עינים גדולות וחמות וחולמות. הנער הערום למחצה נוטל את החפצים ואת הכלים מעל העגלה, השפחה נוטלת את הצקלון ואת הצרורות הקטנים, המבשלת עוזרת אחריהם ונוטלת את הספרים הארוזים ואת יתר המטלטלים, ואולם דומה כי הראש והראשון בכל אלה הוא פלמי. פלמי מפזז ומכרכר לפני ההולכים, רץ מן האחד אל השני בחפזון

על אחת מכפות רגליו או הודפו ונוגחו, והוא משמיע רגע אחד קול יבבה. אבל אין דבר. יודע הוא בנפשו, כי מעלה הסיזון הוא, ואין משגיחים בקטנות כאלה. אין הוא אוכל כמעט כלום, לא בחדר־המבשלות ולא באולם-האכילה, כי אין פנאי לשום אָדם לשום אליו לב. אבל אין דבר. די לו בעצם יבשה, שהוא לועסה ומגרסה בשיניו רגע אחד באיזו קרן־זוית, ובאין לו פנאי לאכול אותה כהוגן, הוא עוזבה בעוד רגע תוך כדי אכילה וחוזר לטרדותיו המרובות: מאורח אל אורח, מאיש אל אשה, מגבירה אל אומנת, מעולל אל זקן, והוא בא ומריח ונובח מרוב עליצות ונחפז ורץ, ובין כך הוא מזרז את המבשלת ורוקד כנגד בעל־הבית, להודיע לו בפתע פתאום חבה יתירה, ומקבל באהבה את מדרך כף־רגלו ונוהם רגע ושב עלז ושמח לאיזו עבודה אחרת. הסיזון שוקק כמשק דבורים, והוא עלז ושמח. רבונו של עולם, מה יפים החיים ומה יפה הקיץ!—

והקיץ כבד מאד על הארץ. לא נע עלה על־פני עץ ולא זע עב במלוא רוחב כל השמים. היה האויר כאילו עמד מוצק תחתיו, קרוש כולו. החמה לא היתה עוד ביישנית, כיוצאת בפעם הראשונה מנרתיקה, כי־אם הכירה פתאום את כחה ותנהג בשררה גדולה ותשפוך את להט חומה באכזריות רבה. הרוחות לא היו עוד קלות ומנשבות, כאילו צמחו זה עתה בפעם הראשונה כנפיהן, כי־אם היו כנפיהן כעופרת המוצקת, לא נעו ולא נדו. והחום רובץ, חופף על כל אשר נשמה באַפו ומעיק תחתיו. התחבא האָדם תחת צאלים ובינות לעצים עבותים, ומפני החום לא יכול להתחבא. ופלמי גם הוא עמד לרגעים בקרן־זוית והזיע.

וכך עבר חודש על חודש, וכך עברו הימים.

וכך בא מעט־מעט גם סופו של אָב. השמים לא היו עוד כחולים כאשר היו בראשונה, כי־אם אד קל שכן עתה עליהם, אשר אין שם לצבעו. אין מראה תכלת ואין מראה בדיל, כי־

אלו הבאים לכאן בעגלות יום־יום, למה בעצם הם באים לכאן?... אבל בעוד רגע והוא מתעורר ונער את מוחו מכל ההרהורים התפלים האלה. רבונו של עולם, הן יפים כל־כך החיים ויפה הקיץ ויפים בני־הָאדם וחם כל־כך השמש! — והוא נזכר, כי אין לו פנאי, והוא נחפז פתאום ורץ.

אַרבעה חדשים בשנה, ממחצית האייר ועד מחצית האלול, רואה פלמי חיים שיש בהם ממש, חיים של תנועה ותנודה ותכונה רבה. כל עצביו וכל מורשיו הפנימיים עומדים במלוא דפקם. טרוד הוא כל היום: מן הרחוב אל הבית, מן הבית אל חדר־המבשלות, מחדר־המבשלות אל אולם־האכילה, מאולם־האכילה אל כל אורח ואורח, ומן האורחים שוב אל הרחוב. כמדומה לו, ששמע שוב ממרחקים איזה שקשוק פעמון וקול אופן וקול שוט. כל כחות חייו מתוחים כולם כמו מיתרים, והוא מתענג על מלוא החיים האלה וכל בתי נפשו מתרוננים בו משמחה. וביחוד יקרות לו שעות הצהרים, בזמן שהתכונה גדולה מאד והמלאכה רבה והרעש גדול והמהומה אשר בבית ומסביב לבית ובכל פנה הולכת מרגע לרגע הלוך וגדול. אולם־האכילה הוא אולם גדול ופשוט מאד, אשר כתליו מסוידים בסיד, והשלחן עשוי קרשים פשוטים, המונחים זה על־יד זה על־גבי עמודי עץ, ומסביב לו יושבים במעלה הסיזון, בחודש תמוז, כשמונים או כמאה איש, צפופים ודחוקים איש על־יד אָחיו, והשאון הולך מרגע לרגע הלוך וגדול. בשעה זו מרגיש פלמי אחד מששים מטעמו של גן־עדן. טרוד ועסוק הוא לרוץ עם בעל־הבית ועם בעלת־הבית מאולם־האכילה לחדר־המבשלות ומחדר־המבשלות לאולם־האכילה, והוא מלוה את כל קערה וקערה כשהיא מובאָה וכשהיא מוסרה, וכך הוא מתלבט ורץ מתחת לשלחן ובין הכסאות, כאילו רק עליו היתה כל המלאכה לגמור. מובן מאליו, כי לרגעים דורך איש

ורעות באו על הרעות: רוחות קרות החלו לנשב, אחר־כן עלו עבים על השמים ומטר עצל וטורד החל לטפטף...

ופלמי נצב על שלש רגליו, ואת רגלו הרביעית הרים למעלה, ויהי חושב מחשבות רבות, ויחקור, ויחקור.

כל הלילה ירד הגשם, והגדר הירוקה גושמה כולה וקרשיה ומוטותיה היו רטובים ממים ומראיהם אָבל מאד. העופות עלו על המוט וישתקשקו בכנפיהם, ונוצותיהם לחות. בקרן־זוית עמד פלמי ויבט, ועורו ושערותיו רטובים מגשם גם הם, וצמרמורת קרה עברה אותו פתאום לאורך חוט השדרה. אָז דאבה עליו נפשו מאד...

וממחרת היום חסרו מאולם־האכילה יותר מעשרים כסאות. גם מספר האנשים אשר נראו בבית נתמעט יתר הרבה. לפנות ערב השיקו מעט אש בתנור אשר בחדר־האכילה.

והגשם יורד מפקידה לפקידה לעתים תכופות יותר, והרוחות מנשבות עתה בזעף מפקידה לפקידה בתכיפות יתירה.

ופעם אחת בא לאולם־האכילה, ונפשו נבהלה. בשעת הסעודה הגדולה לא מצא שם בלתי עוד חמשה אנשים, וגם אליהם לא הושם עוד לב כראוי. רוב הכסאות עמדו הפוכים ומוצגים כמין עמוד זה על־גבי זה, נשענים אל הכותל בזוית. והגשמים ירדו בלי הפסק והרוחות נשבו בחמת סערה. ובחוץ התעופפו והתחוללו העלים הצהובים בנשרם מן העצים. איזה רוח־פחדים הלך תחת השמים — ופלמי הביט ורוחו עגמה עליו פתאום מאד.

ובעל־הבית ובעלת־הבית וגם המבשלת וגם השפחה וגם הנער היו עתה בטלים שבעתים מבראשונה, וימצאו להם עתה עת כושר לשום לב גם לפלמי ולהראות לו את חבתם, ויהיו מהליקים אותו ומביאים לו איש־איש את מתנת ידו, גם נתח בשר וגם ספל חלב — אַך המעשה הזה הכאיב את לב פלמי שבעתים: הלא אָז, כאשר בעטו בו וכאשר דרכו אותו ברגל

קנה

אם כמו עשן זך. וגם החום לא היה עוד כבראשונה. לא ענה עוד את הנפש כמו להט התמוז, אבל להט התמוז בכל נוראותיו היה נחמד ותאוה לנשמה, תחת אשר החום החדש הזה בכל חנו הטוב היה למשא. גם הערבים החלו עתה להיות ארוכים מעט מבראשונה, ופלמי לא הבין את הנעשה: מדי ערב בערב התאַספו עתה האורחים אל אולם־האכילה, לא לאכול ולא לשתות, כי־אם ישבו כולם יחדיו ויהיו מדברים איש עם אָחיו או משחקים איש עם רעהו. פלמי התעמק רגע במחשבותיו. לבו נבא לו איזה דבר, והוא לא ידע מה נבא. כמו שעמום ירד פתאום על כל העדה העצלה מסביב.

ופעם אחת בבוקר, כשבא פלמי לתוך אולם־האכילה, ראָה איזה שנוי, וברגע הראשון לא השיג את הנעשה ומה שונה פה. אָז רץ אָנה ואָנה, הריח, המליט איזו נביחות קלות, ואחר־כן עמד תחתיו. פתאום הבין את הנעשה: שנים־שלשה כסאות הוסרו מתוך שורת הכסאות אשר מסביב לשלחן, ומספרם נתמעט. פלמי לא הבין מדוע נתמעטו הכסאות ולמה זה היה הריוח בין יתרם. לא עלה על לבו, כי בלילה, בעודו ישן, נסעו מזה שנים־שלשה מן האורחים הקבועים לבוא לגור בעיר. אבל בעוד רגע שכח את כל המעשה. המהומה עוד היתה רבה והמלאכה גדולה.

והשמים היו כהים מעט והעלים לא היו רעננים עוד כבראשונה. פג צבע הירוק מעט מצער.

ומקץ ימים אחדים ואת פלמי מצאָה חדשה נוראָה אחרת, אשר לא פלל אליה. בעצם היום ולנוכח עיניו יצאו החוצה ארבעה אנשים מן האורחים המסובים אל שלחנו. עגלה חכתה לפתח השער. המשרת והשפחה נשאו צרורות ומטלטלים. האנשים עלו על העגלה, הרכב הצליף בשוט, קול „וויו“ נשמע, והאנשים נסעו ויעלמו. פלמי לא הבין מדוע. כמו מדקרות חרב חש פתאום בלבו.

ביער

וכאשר לא שם איש לב לו או לרעבונו, טוב היה לו פי־שבעה. הלא אָז היה קיץ על הארץ והשאון היה גדול כל־כך...

ופעם אחת קם בבוקר ונכנס, וירא והנה גם האחרון איננו עוד. נסע גם הוא. אין עוד שעת סעודה ואין עוד סעודה. קרשי השלחן הוסרו מעל־גבי העמוד והם עומדים בפנה מוצב. ערמות תבן וקש וחשש על־פני הרצפה ואל כל אשר יפנה. צרורות ומטלטלים וחפצים ארוזים וחבושים. דומה, כי גם בעל־הבית ובעלת־הבית בעצמם עושים עתה את הכנותיהם לסגור את כל הבית כולו על מסגר ולשוב העירה. הכל תם. מרה־שחורה גדולה נפלה על פלמי. נפשו החלה להדאיבו ולהכאיבו מאד, והוא לא ידע מה...

ורקיע השמים אשר בחוץ היה פתאום כמו מטיל עופרת. העבים היו תלויים כבדים ועצלים ורטובי־מים. הטפות היורדות היו כבדות. הרוח שרק לרגעים ויהי מחולל את העלים הנושרים מן העצים וירקידם בחפזון כמו גלגלים. והעולם כולו היה מראהו כאילו נכון הוא לחזור לתוהו ובוהו.

ופלמי עמד על שלש רגליו ואת רגלו הרביעית הרים ועיניו החולמות מלאו מחשבות. רבונו של עולם, למה כל זאת? למה באו האנשים הרבים האלה לכאן ולמה ישבו כאן ימים ושבועות ולמה הלכו פתאום? למה היה חם כל־כך ולמה חלף פתאום החום ובאָה הקרה? למה היו השמים צחים ונאים ועגוגים כל־כך ולמה כהו פתאום? ולמה מטפטף הגשם ולמה נושב הרוח? ולמה יהיה קיץ ולמה חורף? רבונו של עולם, למה? למה? למה?...

פלמי התעמק בכבשונו של עולם, ובשום אופן לא יכול למצוא חשבון ודעת בכל המעשה הנעשה תחת השמש.

ביער

רעש היער ורעש, המה ופטפט, ולכל אשר נשב הרוח, שם הניעו העצים את ראשיהם. הלא זה דרך העצים מעולם... כל ימי השנה, יום־יום למן הבוקר ועד הערב, היו טרודים עד למעלה ראש, לא מצאו מעולם אַף רגע אחד פנוי לנפשם. אבל בבוקר יום אחד והנה פלא נעשה. עץ־גופר רך וצעיר הביט במקרה על פני לוח־הטרף אשר לו, ופניו חורו מחרדת פתאום. אָז יצעק בכל כחו: „הוי אל אלהי היערות ואפסי גנים רחוקים! הנה מחר יום החמשה־עשר בשבט — ראש השנה הוא — ואני לא שמתי לב ולא ידעתי!“

והרוח אשר ביער, זה הפטפטן הזקן, אָסף את קול הקריאה הזה בכנפיו וימהר וישאהו עמו מעץ אל עץ, ומקץ רגעים אחדים ידע כל היער מסביב, מן הקצה האחד ועד הקצה השני, כי מחר ראש השנה.

ויד גדולה ונפלאה היתה בלילה בכל העצים מסביב, ויהפכו וישונה מראיהם, כמו בא להם קסם פתאום, ובהיות הבוקר לא הכיר איש את מראה היער.

מאָז הבוקר, כמעט שעלה עמוד השחר, עמדו העצים כולם ביראה גדולה ובלי נוע ועיניהם נשואות השמימה. ביראת שמים אשר אָרכה יום אחד אָמרו למחות את כל פשעיהם

ל„ואנחנו כורעים" נסה לוז זקן ועב לכרוע עד לעפר, ולא יכול כמעט לשוב עוד ולזקוף את קומתו...

ואנחה חלפה את כל המחנה מן הקצה אל הקצה, והיא באָה מקרב לב ונפש.

ככה עברה מחצית היום ומועד אחר־הצהרים בא, ומעט־מעט חדלה ההתעוררות החזקה ומעט־מעט הלכה הלוך וחסור. הלא זה דרך היער מעולם... הצעירים ועולי הימים עשו כה וכה ויהיו נכונים לקראת „תשליך", והזקנים עמדו אָנה ואָנה, זה בכה וזה בכה, ויהיו משוחחים ברגעי בטלה אלה איש עם אחיו ואיש עם שכנו. אורן פּתי עמד ויספר בגאוה באָזני אחיו על־דבר אָביו־זקנו זכרונו לברכה ועל־דבר אָביו עליו השלום. אָביו־זקנו זכרונו לברכה, כשבאָה שעתו לפטור מן העולם, נטלו אותו ויגררוהו לקרשים, ומן הקרשים עשו כסא מלוכה להיות למלכת שבא לשבת עליו; וכן עלה לגדולה גם אָביו עליו השלום במותו, כי מקרשיו עשו תרנים, הלא הם התרנים לאניות אשר עשה המלך חירם. „בר־מזל שכזה! בר־מזל שכזה!" נענעו לו השומעים בראשם בקנאה גדולה. והאורן נשא את עיניו השמימה ויוסף: „אם זה הוא גורלי ואם נכתב עלי בספר השמים ביום ראש השנה הזה, כי עלי להאָסף אל אבותי הקדושים בשנה הזאת, כי עתה לא אשאל מאלהים דבר, בלתי אם למית כמות אבותי הגדולים ולהיות אחריתי כמוהם..."

ערמון חסיד התעקש ויאמר. „ואני לא כן עמדי. לוא שאַלתי מאלהים דבר, כי־אָז הלא תבחר נפשי לכל־הפּחות לשאול תחת זאת, כי במותי יעשו מקרשי כסא רבנות לאחד מן הגדולים אשר בארץ, ומענפי יעשו יד או חוטרא להורות בם על האותיות הקדושות בשעת הקריאה בתורה.."

„בטלן!" חשב בלבו לוז אָרוך ויבש מן האַברכים הסמוכים על ענפי שכניהם.

ועונותיהם אשר פשעו ואשר עוו במשך שנה אחת תמימה. הלא זה דרך עצי היער מעולם...

כל היער מסביב, למקטניו ועד גדוליו, היה עטוף לבנים, הטליתים היו עשויות שלג זך, אשר נפל זה עתה מן השמים, והציציות היו נגררות אחריהם מעשה גושי קרח ארוכים. שטה זקנה ופתיה עטרה לראשה צניף לבן בתפארה.

ואימת חרדה גדולה נפלה על כל המחנה, והחרדה באה הפעם מקרב לב ונפש. שעה של התעוררות הגיעה. הבינו והרגישו פתאום כולם את כל התוהו ואת כל הבוהו אשר בחייהם, כי הבל וריק המה: את צעיריהם לוקחים מעמם להשיק בם את התנורים ואת זקניהם יכרתו מיער וגררו במגרה לעשות מהם קרשים... היש איש אשר יקנא בהם ובגורלם? או האם באמת זאת היא תכלית החיים ותכלית כל המעשה תחת השמים להיות כל עץ נע כל ימיו לכל רוח?... והעצים רגשו פתאום כולם יחדיו במרי שיחם, כי חם לבם בקרבם מאד.

תדהר עיף ושבע ימים מזוקן עמד בצד, ובקול צרוד יגע־שינה פסק את פסוקיו המשונים ויפטפט את מזמורי התהלים שלו, ואזוב רך המתחנך במצוות נסה לענות אחריו. בעת ההיא ושמש לבן־פנים שלח באלכסון את קויו הקהים אל בינות העפאים, ועצלות מתוקה ירדה ותרבץ על כל היקום מסביב. פתאום התעורר אוג צעיר ורם, אַברך היודע מעט לנגן, ויקרא „הס!“ ויתחיל „אדון עולם“. ההברה שלו היתה משובשת, ואולם המלים באו מעומק הלב. ואחרי־כן בא גם יתר סדר התפלה: אַלון חסיד וירא שמים היה לבעל־שחרית, ותאַשור איתן ואַדיר, בעל כרס עב ומטובלי צהרים, היה לבעל־מוסף. הרוח תקע בכח את התקיעה ואת השברים ואת התרועה, וכל העדה מסביב התיפחה בקול. ובבואם עד

את ראשה והושיטה שריג דק וארוך אל העורב, והעורב התרפק עליו ויחל לקרוא את קריאתו על־פי הקיים הדקים הבולטים מן השריג.

„התראי בזה את הקו התיכון העולה פה?“ קרא והוא נוהק וצורח. „הנה הוא עולה למעלה וחד הוא בראשו, ומשם הוא פונה הצדה ומפגש בדרכו את הקו השני הבוקע אותי ועובר את הודו ונופל מעבריו על שני קצותיו. דעי לך: בטרם תעבור שנה אחת יעלה עליך הכורת, וכרתו את עציך ולקחו ועשו מהם תליה, ועל התליה יתלו איש נקי החף מכל פשע אשר יאמרו עליו, כי היה מורד במלכות, והאיש התם והנקי הזה יפרפר רגעים אחדים על עצך, עד אשר יחנק וימות, ויעזוב אחריו אלמנה עניה ויתומים רעבים, ואת תהיי לקללה ולדראון בעיני כל רואיך...“

„הרף! הרף!“ — והתרזה התפלצה פלצות מות ותמהר ותמשוך את שריגה לאחור ותפן משם בחפזון.

אלון צעיר, קצת משכיל וחפשי בדעות, הגיש באומץ לב את האחד מענפיו, ועל שפתיו הרביץ שחוק לא־אמון, והשחוק רבץ על שפתיו מאונס ולא הקביל אליהן היטב. והעורב חקר את הענף ויתבונן בו בשים לב ויחל ויאמר: „עוד בטרם יעברו שלש פעמים שלשת ימים והונף עליך גרזן ונפץ את ראשך מעליך לרסיסים, את עצך יקחו ועשו את חציו למטה אשר ינשא בה המת ואת חציו השני יעשו ארון להיות לקבורה, והיית להרדה ולמנוד ראש לכל רואיך ולפלצות לכל עובר אשר יאהב את החיים בתענוגיהם.“

האלון נחפז בן־רגע ויעתק משם הצדה.

פתאום נשמע קול התדהר הזקן והחסיד, והוא מכעכע ומתנועע; רק אין זה כי־אם לחש לו הרוח באזניו ברגע זה סוד מסודות החיים והמתים. אז הפסיק הזקן רגע אחד את

אלה צעירה, עקרה וגלמודה, הורידה את עיניה לארץ ובדממה דקה ובבושת פנים אָמרה: „אם למות — כי עתה שאַלתי לי, אשר יעשו מעצי עריסות לילדים...“

והשעות אשר אחרי מועד הצהרים עברו. הצעירים ועולי הימים החלו בין כה וכה את סדר ה„תשליך“ על שפת הנהר, ויהיו מנערים את עליהם הנובלים אל תוך המים, והם מתענגים על עצם המלאכה. תרזה צעירה ועגבנית קצת החלה מעשה עגבים קטנים והוללות מעט עם רוח מערבי קל ופוחז אשר נלוה אליה, ויהיו מתהוללים ומפטפטים יחדיו באַחוה וברעות רבה, ורק לרגעים הפסיק אותם קול התדהר הישיש, אשר עמד בצד, עיף ויגע־שינה, ואת פרקי התהלים החל זה עתה מחדש, והוא מתרונן באפס כח ובאין שינים: „למה רגשו גויים ולאומים יהגו ריק...“

ואימת הקודש אשר רבצה על יום הדין הקדוש מאָז הבוקר עברה מעט־מעט כולה, ובני־הנעורים שבו להמיתם הקדמונה ויהיו רועשים כדבר יום ביומו... ככה בא לאטו המועד אשר לפנות ערב, ופתאום והנה חרשה גדולה אשר איש לא פלל. עורב זקן בא מועף, והוא נואק וצורח בקול. וכל היער מסביב קורא: „ראו, הנה המתנבא בא, הנה הקוסם המגיד עתידות!“ ומקץ רגעים אחדים ידעו כל עצי היער, למן השיח אשר על־פני האדמה ועד האַלון המגיע עד לעבים, כי בא המגיד עתידות ומנבא אחרית מראשית.

התרזה הצעירה היתה הראשונה. „אַחי, — קראָה, — האין לנו לדרוש בנביא ולשאול מעט בקלפים?“ וכל העדה מסביב נתנה קולה בשחוק. כל אחד עשה כמתנכר ויהי כאיש אשר לא יאמין בהבלים כאלה, אבל בסתר לבו משך ומשך אותו בחזקה דבר־מה לקרבה אל הנביא השחור הצורח.

התרזה הצעירה היתה, כמובן, הראשונה גם הפעם. הרכינה

אגדות

★

אהבה

מזמרי התהלים אשר לפני רגע הושט אל העורב את אחד מבדיו היבשים.

והעורב נבא „עוד טרם יעברו שלש פעמים שלשה חדשים ילקחו אלה עצך ויעשו את הבד האחד ספסל. אבל היודע מה יהיה משפט הספסל הזה? הלא זה ספסל אשר יעמידו אותו בבית־המשפט להושיב עליו אנשים נאשמים, אשמים באמת וגם נקיים מעון, וראשון לנאשמים יהיה איש אומלל אשר לא עשה רע מעודו, ורק עלילות דברים שמו לו, דבה רעה ובזיון, כי אמרו אשר שתה הוא דם ילדים. אבל את הבד עצך השני יקחו ויעשו אותו כסא יפה, וישב עליו השופט, הלא זה האיש אשר ידון את דין האומלל ההוא ויאשר את משפטו יחתום"

והאלון הזקן לאט את פניו בענפיו היבשים ולא אבה לשמוע עוד.

וצללי הערב ירדו מעט־מעט, ופתאום היתה החשכה ותשכון על־פני כל היער. רוח הקדושה והתעוררות עברה בילה, ועוד מעט וישוב הכל להיות כבראשונה — — — — — — — — —

היער שב להיות כמשפטו תמיד. ועלי העצים ירעשו, המו ויפטפטו, ובאשר נשב הרוח, שב הניעו העצים את ראשיהם.

אגדות

סֻלַּם יַעֲקֹב

מה ארוך הסלם ומה גבוה! על הארץ היא מצב ועד השמים מגיע ראשו. מי יודע? אולי מליון אלפים מיל ארכו, אולי שני מליונים, אולי שלשה.

ומלאכים עולים בו ויורדים, עולים ויורדים.

ובלילה מתוך תרדמה יש אשר יהיה איש ברוח אלהים, אשר תשמע אזנו כקול המון גלים, הוא קול משק הכנפים אשר לַעולים ולַיורדים.

ואת היורדים הלא ידעת, בני. מלאכים הם בשמים, אשר מן השמים הם יורדים ואל הארץ הם אצים לרדת. ואולם הנה גם עולים — — .

ואני הפסקתי את אמי בדבריה פתאם: „עולים? אי מזה הם עולים? האם מעל פני הארץ? האמנם יש מלאכים גם על הארץ, כי משם הם עולים?"

כן, יש. יש מלאכים גם על הארץ, והם יחידים ושרידי סגלה ומספרם מעט מאד, אולי רק אחד במדינה ושנים בדור. ואולם יש ויש. ומראיהם כמראה ילדים תמימים וכמראה חוזים ואנשי רוח וכמראה נביאים ואנשי אלהים. עוד יבאו הימים.

בצלמי כדמותי יאיש את ישעי ידיה. עד מתי תמיד? הנה אין
מנוחה לנפש ואין מרגוע לגויה. ויש אשר יתבונן הלב השחור
למראה כל המעשים האלה. ויש אשר גם הצדקה יצדיק את יושבי
הארץ: גם האנשים האלה אינם אשמים, כי רק על דבר הולדם
הם רעים וחטאים. כי בחטאת אביהם יאבל ילדם אשר יבא אל־פני
האדם, וגם לבם צר וזה יחסר לתמימים ולבם. ואולם אם כה
ואם כה, רק רע כל הימים יצר עלינו הארץ, אין חיי ואין
מרחבה להלך הנפש הטהורה. ותשתמם עד בלהות, ותמלא
הארץ חושך ואלמנות ושכונות, והאדם חיה למזמות גם היא.
הים אפוא מקום בעולם אשר בית גם לרוח הקדש? ולמן כל
אשר נפשי לא הטמאה עד כה, דאבה הנפש הזאת ותאבה
עלי, דודתי התאוה להגיע לצאת מן המחנק הזה ולבוא אל
מקום אשר שם עוד טהורה חרות. הנה כן נקמה גם נפשי
בני מפני חייה אשר על הארץ, ותחדיר מאפה חשמישה.
בל־התהבור הגג אשר עליה הארץ חיה עליו לטמא, ונפשי
מבקשת רוחה, המשמרות הגבוהות, אשר מסביב לנו, היתה למחנק
לנפשי, ונפשי עורגת אל־התמלטת. כי עליון אתם הראים
אותנו עוזבים את הארץ, ואנחנו פה עולים, עולים השמימה;
אולי נמצא שם רוח אחר, אולי נגלה שם חיי טהרה; ואז
יהיה בני כח חדש לשוב לגבולי ולמשמרי ולשאת אחרי כן
שנית את כל הצרה והתלאה."

והמלאכים הבאים מן השמים, לשמעי דברי, שמעו את
הדברים, ופניהם הלבינו מאד מחרדת פתאם.

ואולם המלאכים העולים מן הארץ לא ראו ולא הבינו ולא
ישימו לב, כי עוד לבם הומה מדוחקבים אשר ראו שם הנה.
ורק לדמם הם שאלים:

"מה חדשה בשמים?"

אז יענו בני השמים גם הם: "רק רע, רק רע. אם רע

בני, ואתה תבין את כל אלה. ואולם עתה רב לך אם תדע, כי כמשפט המלאכים בשמים, אשר תאחז בם לפעמים תשוקת פתאם לעזב את השמים ולרדת לראות את הארץ ואת הנעשה עליה, כן משפט המלאכים אשר על הארץ, כי תאחז גם בם תשוקת פתאם לעזב את־הארץ ולעלות לראות מה בשמים.

והסלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והמלאכים עולים ויורדים, עולים ויורדים.

ועל־פני אחד השלבים מן השלבים התיכונים אשר בסלם נפגשים העולים עם היורדים.

„שלום עליכם!"

„עליכם שלום!"

ואיש נותן לרעהו את כנף ימינו העליונה.

והמלאכים נוטים כמעט הצדה ואת כנפיהם הם שולחים איש איש לכיסו והם מדברים איש באזני רעהו, כמשפט אנשים אחים הנפגשים ברחוב העיר; ואיש את־אחיו שואל לשלומו ולכל אשר עמו, ואיש את אחיו עונה לשלום ועל כל אשר עמו.

„מה חדשה על־פני הארץ?"

והבאים מן הארץ עונים כמנהג העולם: רק רע, רק רע.

„רק רע כל היום תמיד על פני הארץ. העת הטיבה והקדמונה כבר עברה. אמנם טובות היו השנים הקדמוניות מעתה. כדבר הזה יספרו לנו זקנינו וכן נחוש גם אנחנו. אז בקשו עוד בני האדם טוב וצדק, שלום ומדה טובה; אז היו עוד בני האדם שלמים ושלוים. ואולם עתה? עתה אין אמת ואין רוח נכון. רק שקר ותרמית אל כל אשר נפנה, ורק כזב ומרמה. אין אהבה בלב בני האדם ורק שנאה ונקמה. כי רעים בני אדם מחיות הטרף, ורבים הרודפים אשר על פני הארץ ורבים הנרדפים. אין זוכר כי אחיו גם הוא נברא

והמלאכים הבאים מן הארץ, לבעבור יעלו השמימה, שבים כלעמת שבאו ואינם מבקשים עוד לבוא השמימה; והמלאכים הבאים מן השמים, לבעבור ירדו אל הארץ, שבים גם הם כלעמת שבאו ואינם מבקשים עוד לבוא אל הארץ.

והסלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והמלאכים יורדים והמלאכים עולים — איש איש אל המקום אשר משם בא.

אלה אשר שָׂבעה נפשם מרב ממשות ויאמרו ללכת לבקש להם מליצה, נוכחו ויראו כי גם המליצה איננה טובה; ואלה אשר שָׂבעה נפשם מרב מליצה ויאמרו ללכת לבקש להם ממשות, ראו ויוָכחו כי גם הממשות ריקה ואין בה דבר. —

ובסַפר אמי באזני את הדברים, ותשב אמי־זקנתי ותען גם היא ותאמר: הלא זה אשר יאמר משל הקדמוני: איש לנטל משאו! אם יניחו כל בני אדם איש את נטל משאו, ובֵררה תהיה להם לבור איש איש נטל משא מן המונחים לפניו ככל אשר יהפץ, אז יבחר לו איש איש את שלו אשר היה לו לפנים.

הַקֻפָּה

ביום הלדת אותי היה הדבר, ואני אז בן תשע שנים. בהיות הבקר, כאשר רק נפקחו עיני, וארא את המתנה אשר נתן לי אבי לזכרון היום ההוא, והנה: קֻפה קטנה עשויה מתכת לאגר בה כסף ולַחֲשׂך מיום אל־יום. במכסה הקפה מלמעלה עשוי חריץ, אשר בו תושם מטבעת הכסף לבעבור תפול אל־תוך הקפה, והקפה עשויה תבנית אריה. את זאת נתן לי אבי. ואולם אמי לא נתנה לי דבר, ורק נשוק נשקה לי, ותספר לי את אחד מספוריה.

התשמע?

לכם שם על פני הארץ, הלא רע לני שבעתים פה בשמים. אולי, לפנים, בשנים הקדמוניות, טוב היה ליושבי השמים, ואולם לא עתה. לפנים, בימי הילדות אשר לבני השמים, — אז התענגו על כל טוב. אז עוד היו המלאכים והכרובים והשרפים ילדים, ילדים תמימים; ואז התענגו בכל לב על התמימות ועל הטהרה, על המנוחה ועל השלוה, על הקדושה ועל האצילות אשר מסביב בשמים, ותהי השמחה שמחה שלמה. ואולם ברבות הימים ארכה להם השעה מפני רב הטובה. הנוסח הקבוע, אשר אין לו שנוי ואין לו חליפה, היה להם לעֹל. הנה כן באו הימים החדשים. המלאכים אשר בשמים מן הקצה ועד הקצה מגהקים ומפהקים, ונפשם שואפת לחיים אחרים. אין לנו קרקע מתחת לרגלינו. — וזה כל הרע. ולכן יש אשר תבחל נפשנו בכל אשר בשמים ורוחנו ערגת ארצה. הרוח אשר מסביב לנו יהיה לנו למשא ונפשנו תבקש חמר. המליצה הרופפת, המרחפת פה על פני כל, תהיה לנו למתנק, ונפשנו תכלה אל הממשות. תנו לנו עבודה! תנו לנו מעשה! תנו לנו מכונות וקיטור ואלקטרית! כי על כן אתם רואים אותנו עוזבים את השמים, ואנחנו פה יורדים, יורדים לארץ, כי אמרנו: אולי ירוח לנו שם ואולי נוכל ונתענג כמעט על החיים אשר שם, ואז נחליף רוח ונתחזק; ואז יהיה בנו כח חדש לשוב אחרי כן ולשאת שנית את־כל הריק ואת כל השעמום אשר בחיי הרוח."

והמלאכים אשר מעבר מזה נושאים את־עיניהם ומביטים איש בפני אחיו.

ואלה מזה ואלה מזה אומרים: „אולם אויה לנו! רואים אנחנו כי שגינו. כאשר נבקש לנו אנחנו מפלט מפני חיינו אנחנו, כן תבקשו לכם גם אתם מפלט מפני חייכם אתם — ואין מפלט ואין מנוס."

כן עברו שנים הרבה; כן עברו שבעים שנה.
והקפה היתה מלאה על כל גדותיה, עד אפס מקום עוד.
ומקץ שבעים שנה התבקעה הקֻפה מרוב התֹכן אשר בה; פור התפוררה פתאום, ושבריה התפרדו — מקץ שבעים שנה.
והמלאך פוקח את עיניו היטב, למען אשר יפקח על התכן אשר בתוך החרש הנשבר.
אויה! מה זאת?
הנה המטבעות מתגוללות ארצה, והמטבעות שונות מאד בערכן: מטבעות מזויפות, מטבעות עשויות סיגים, מטבעות שוא ושקר, מטבעות תרמית וכחש, מטבעות אשר נמחקה צורתן, מטבעות פסולות, מטבעות אשר אין להן כל ערך, ורק מעט מעט בהן גם מטבעות עוברות לסוחר.
והמלאך הקטן עומד ורואה, ואחרי כן הוא פורש ובוכה.
ואלהים מנחם אותו ואומר: לא טוב הדבר אשר שאלת להיות לך קפה אשר תתמלא מאליה. לו פקחת אתה על קפתך, כי אז היה אוצרך אוצר נבחר. לשנה הבאה ביום הלדת אותך אתן לך קפה אחרת, ואולם אתה עשֵׂה בחכמתך לפקח עליה היטב.
ואמי, בספרה לי את הדברים האלה, הוסיפה: בני! מי יתן ובקשת את מלאכך אתה היושב בקרב לבך לפקח על אוצרך אשר בקרבך, והיה באחרית הימים והיה אוצרך טוב ונבחר.

אוֹר

(מֻקְדָּשׁ לִפְלוֹרֶנְצָה הַקְּטַנָּה)

לילה — והחשך מלא את חדר המשכב כענן כבד מן הקצה אל הקצה.
במטה קטנה שוכב הילד הישֵׁן, ועל ידה המטה הגדולה, ועליה שוכבת אמו וִישֵׁנָה.

מלאך קטן היה בשמים, מלאך זקונים לאלהים, והוא רך וצעיר, ואלהים אהבו מאד מאד. ויהי היום, ואלהים אמר למלאך שעשעיו לאמר: הנה מחר יום הלדת אותך, ואני נכון לתת לך את כל אשר תשאל נפשך; שאל, מה אתן לך!

והמלאך ענה: אם נא מצאתי חן בעיניך, אבי, ונתת לי קפה לֶאֱגֹר בה מטבעות, כמשפט הקֻפות אשר לבני האדם על הארץ. ואולם בזאת תפָּלא הקפה מן הקפות האחרות, כי תעשה אותה בתחבלה על פי מכונה אשר יכול תוכל להתמלא מאליה ולא תהיה עלי המלאכה למלאותה.

ושחוק קל נראה על שפתי אלהים, וישפק למלאך על כתפיו, ויאמר: אין זאת, ילד שעשעי, כי עצל אתה מעט, ועל כן שאלת למנוע את נפשך מכל מלאכה, עד כי תאמר כי גם הקפה תמָלא מאליה, ואולם ראה, נשאתי פניך גם לדבר הזה.

וממחרת היום, יום הולדת את המלאך, ויתן לי אלהים את הקפה כאשר שאל, והקפה עשויה חמר ותבניתה תבנית אדם ומראיה כמראה אדם חי אשר על הארץ. את זה נתן אלהים למלאכו, ויהי האדם לקפה ביד המלאך.

והמלאך שָׂם את הקפה בקרן זוית על פני הארץ, ותהי הקפה עומדת על הארץ. ותהי גם מתהלכת על הארץ, כי כן היה משפט המכונה אשר עשה לה אלהים, ותהי מתמלאה הלוך והתמלא מיום אל יום.

והקפה, הלא אמרתי לך, היתה עשויה חמר, ותבניתה תבנית אדם, לא נעדר דבר, והיא הולכת ומתמלאה הלוך והתמלא.

אין דבר אשר לא בא אל תוך הקפה הזאת; וכן עברו ימים, וכן עברו שנים.

והמלאך אשר בשמים מביט אל קֻפָּתוֹ אשר על הארץ ורואה אותה בהתמלאה ונשמתו חורדת ומרקדת בקרב נפשו מרב שמחה ועליצות.

הוי, אל אלהי האור! את כל אשר לה היא נכונה לתת, ולו רק יהיה אור לבנה.

והיא הולכת לבקש את האור למען בנה.

„אֵי המקום אשר משם יֻקח אור?"

ובהיותה עומדת על פרשת הדרכים ושואלת לנתיבות עולם, והנה אשה זקנה לקראתה.

„אנכי הנה זקנתי ורב ימים הודיעוני חכמה. את האור אַתּ מבקשת, בתי? את האור למען בנֵך? שמעי, בתי, את אשר אגידה לך: אם את עיניך המזהירות והמאירות תקחי ותקריבי איתן קרבן לבנך, והיה לבנך אור כאשר שאלה נפשו."

והאשה לא חכתה אַף רגע — ותקם ותָּבֵא את עיניה המזהירות והמאירות קרבן לבנה. יום ולילה, יום ולילה עבדה את עבודתה לבנה, ובלילה לא ראתה מנוחה, עד אשר הֻכו עיניה בסנורים מרב עבודה בלילה.

ואולם האור הזה היה אור רק לבנה לבדו — והוא הלא שאל כי יהיה אור לכל הארץ אשר מסביב.

ושנית עומדת האשה על פרשת הדרכים ושואלת לנתיבות עולם.

„הגדנה, נתיבות עולם, אי המקום אשר משם יֻקח אור?"

והנה אשה זקנה לקראתה.

„עתה הנה זקנתי; ואולם לפנים הייתי צעירה כמוך. ובהיותי צעירה, ואהי גם אני אֵם כמוך; ועל כן ידעתי. אם תעמלי בזעת אפיך עד כי שערות ראשך השחורות כלילה ילבינו כיום, אז יצא אור מן הלֹבן הזה, והיה לך אור למען בנך."

ואֵם הילד לא פקפקה אַף רגע. אז עבדה את עבודתה למען בנה, יום ולילה עבדה, יום ולילה, ולא שבתה, עד כי מרב עבודה הלבינו שערותיה השחורות. ויהי הלֹבן הזה כלבנת הספיר לטהר, ויאר שבעים ושבעה מיל עד למרחוק.

אך פתאם התמודד הילד ויתעורר וייקץ.

„אמי!“

וגם אמו הקיצה.

„מה אתה שואל, ילד שעשעי?“

„אור! אור אנכי שואל, אמי! יהי אור, אמי! שואל אנכי כי יהיה אור כרגע!“

ואמו הפזה ותקם ותעל נר.

„לא, אמי! לא נר אנכי שואל, לא אור נר, לא אור נר! יהי אור! שואל אנכי כי על כל הארץ יהיה אור! שואל אנכי כי על פני חוץ ועל כל הרחוב יהיה אור, כי יהיה עתה יום אנכי שואל!“

„אבל, נשמתי! הדבר אשר אתה שואל לא יתכן. עתה הנה לילה, ואין אדם בכל הארץ אשר יהיה לו כח להפך לילה ליום. דבר אשר כזה אין גם אם אוהבת יכולה לעשותו, וגם לבנה יחידה אין היא יכולה לעשותו. חכה, חכה מעט, יקירי! אל נא תקצר נפשך מחכות. עוד מעט, רק מעט עוד, נשמתי! היום יבא אל נכון.“

„ואולם שואל אנכי כי עתה יהיה יום! שואל אנכי כי תמיד יהיה יום!“

והילד בוכה.

והאשה אינה יכולה לשמוע את קול בנה בבכותו, את קול משק כנפי המות בבואו היתה יכולה לשמוע במנוחה אבל לא את קול בנה בבכותו.

ואולם הילד בכה. והילד הולך הלוך וגדול, וכאשר יוסיף ימים כן יוסיף לבקש אור ויום, וכאשר יוסיף לבקש אור ויום כן יוסיף ללכת הלוך ובכה; ואמו כאשר תשמע את קולו בבכותו, כן תוסיף ללכת הלך ודלה, כי אין היא יכילה לשמוע את קול הילד בבכותו.

כי לא ישלו איש אשר יבקש אור תמיד, אור אחד לבני אדם כלם יחדו.

ובעודו מבקש את האור, והנה ימים אחרי ימים עברו ושנים אחרי שנים, והוא גם הוא עיף ויגע וזקן ושבע נדודים.

ורגליו כואבות מרב לכת ובקש, ולבו כואב מרב הגה וחקור.

ושערות ראשו השחורות הלבינו גם הן, ותהיינה מזהירות ומאירות.

ולו גם לו בן, וגם בנו זה שואל מעמו את אשר שאל הוא כל ימי חייו.

ובעודו עושה כה וכה והנה יומו הגיע, יום אחרון ורע, ותחת האור אשר בקש הנה זה מלאך בא מלא חשך ואפל ולו אלפי עינים שחורות.

ופתאום הבין: חק עולם הוא! יום ולילה באים חליפות, וקיץ וחרף ואור וחשך וחם וקר.

ובקראו את בנו אל מטתו ויאמר לו: ראה, הנה בקשתי את האור, ועל כן רב לי, כי המבקש את האור גם לו אור!

ואולם גם האור הזה לא הספיק; האור הזה לא היה אור עולם ולא האיר לארץ כלה.

ובשלישית עומדת האשה ושואלת לנתיבות עולם:

„הגידנה, נתיבות עולם, אי המקום אשר משם יֻקח אור?“

ומארבע רוחות באה רוח ותאמר:

„אם את דם לבך האדם תקריבי קרבן לבנך, יהיה האדם הזה לאור גדול כאור שבעת הימים.“

„את דם לבי?“ אמרה האשה — ובלי חמלה קרעה את לבה מתוך סגורו ותקרב אותו לבנה. ובהיות לב האשה עם בנה, ויהי החם גדול מאד כחם השמש בגבעון, ויאר יום אחד ולילה אחד, ויאר שבעת ימים אחריו עוד, ויאר לפני הילד.

ואולם גם האור הזה לא היה אור עולם אשר יאיר לכל הארץ אשר מסביב ואשר יאיר לנצח ולא יחדל.

והאשה הולכת עוד תעה ומבקשת.

„איה אור? איה אור? — הגידו לי, איה האור אשר יאיר לבני כל הימים ואשר יאיר גם לכל הארץ בגלל בני?“

והנה איש זקן לקראתה.

„אם את כל הספרים אשר בעולם תאספי לך ואת כל חכמה ומדע, יהיה לך האור אשר את מבקשת, ונתת אותו לבנך.“

והאשה אוספת למען בנה את כל הספרים אשר בעולם, ואת כל החכמים ואנשי המדע היא קוראת לבעבור יתנו לבנה את כל חכמה ואת כל מדע.

והחכמים ואנשי המדע נותנים לבנה חכמה ומדע, ויהי לו אור, אור גדול מאד. ואולם — החוצה הבית רגע אחד, וירא והנה חשך ואפלה מסביב ורק לו לבדו אור, ויכאב לו הדבר שבעתים.

ויהי הנער לעלם, והעלם היה לאיש, והאיש איש אמלל מאד!

אהבה

הַיְזוּף

נעור הַיֵּיזוּף. מִפֶּה לְפֶה עברה, כְּלַבַּת אש שוטפת, השמועה פתאם: נִעוּר הַיֵּיזוּף; איש לאיש סִפֵּר, והמלה מתה על לשונו: נעור היֵיזוּף — ופלצות השתפכה על כל פנים.

יומם היו פני הַיֵּיזוּף שחורים וזועפים ומלאו סתרים. בין הכרמים הרעננים, המזהירים והצוהלים אשר לרגלו, עברו ונמשכו נקיקים שחורים, עמוקים וחדלי פרי, ובין שממותיהם הנוראות נמתחה הַלַּוָּה הנושנה, אשר נהפכה ותהי לסלעים חדים, כמו ים מת אשר גליו השחורים קפאו פתאם. הסיגים, אשר קרשו, תלו וירדו כרצועות רחבות והגיעו עד הים.

ומתוך הדממה בלילה נתן ההר את אותו הראשון: היה כמו אוב־ענק הדובר־מבטן, אשר ישמיע קולו מבטן האדמה. ופתאם החריש, כמו אסף רוח ממעמקי תזהו, ואחרי כן התגלגל הקול הנבלע והמעומם, כמו רעם מתחבא, ויתהלך מתחת לארץ, והוא הומה המיות קצרות, אחת ושתים, אחת ושתים, עד כי גאה ונערץ והלך בסערה — כקול לביא מורגז ההומה ונוהם אחת ושתים, ופתאם יחריש ואחרי כן יזנק על טרפו.

בעקבי סעיפי הנקיקים עד למקום היערות וסוערת וזורמת ושוטפת את כל הארץ מסביב.

ויושבי רַסִּינָה ויושבי פּוֹרְטִיצִי ויושבי טוֹרֵי דֶל גְרֵיקוֹ מביטים בעינים קמות, אשר השגעון יושב בהן, ואורבים בפחדים ובמוראים גדולים אל כל תנועה ואל כל נטיה אשר תהיה למהלך זרם האש. חריץ עמוק עוצר רגע אחד בעד מרוצת הלוה. הלוה פורצת ויוצאת בעקבי החריץ, ואולם קצה החריץ פתוח אל פני טורי דל גריקו האמללה, אשר חשבה כי נצלה. בזעף חדש סוער הזרם מן המורד המְשֻׁפָּע ומשיג את העיר הפורחת. בעוד רגע ועשרות אלפי אנשים מתמלטים על נפשם ומבקשים מפלט על פני הים. עוד רגלם על החוף והם מביטים מאחריהם, והנה מתפתלות לשונות הלוה, כנחשים זוחלים, וזורמות ושוטפות על גגות הבתים אשר התמוטטו ומגדלים נופלים ברעש גדול ובנוראות גדולות וארמונות ובתי־כנסיות מתמוטטים והיו לעיים, וקול ההר עוד הולך וחזק. ממחרת בבקר וטורי דל גריקו לא היתה עוד.

וזרם הלוה זועף וסוער ושוטף בלי הרף עוד, הלך והשתפך בחפזון. גם הים הגדול איננו יכול לשום חק למרוצת הלוה. בזעף היא מתפתלת ונמשכת הלאה, וְקָצֶהָ התחתון יקפא בתוך הים. המים רותחים עד למרחקים רבים מסביב. דגים מבושלים, אשר המוניהם לא יספרו מרוב, מכסים את פני המים ממעל. ובתוך השממה הגדולה יאור הבקר.

הלהבות המתאבכות מתוך לוע ההר לא תֵרָאֶינָה עוד, ואולם גם ההר לא יֵרָאֶה. קיר שחור, נקשה כלו, עומד מסביב לו. כמו מכסה שחור פרוש על הים ועל לשון־הים. גשם אפר דק כמו פיח יורד בלי מעצור על ניאפול וסביביה ומכסה את כל הצמח ואת כל העצים ואת כל הבתים ואת כל הרחובות.

ובעוד רגע והנה זְוָעוֹת גדולות ורעידות האדמה. מאז הבקר ועד הלילה הזדעזעה אדמת קַמְפַּנְיָה כלה. הבתים מתמוטטים ונופלים. אור היום נהפך ללילה. להבות אדומות מגיהות לרגעים את פני השמים — וההר סוער וזע ונע.

ובקרב כל נשמה רוחשת רק מחשבה אחת: בא יום אדני הגדול! העולם כלו חוזר לתהו ובהו!

מתוך הלוע עולה עמוד עננים שחור וכבד, מתאבך ומתַמר בחפזון, מתפתל ופורץ השמימה, ושם יֵהָפך והיה לענן לבן ובהיר. וחמרי עשן נדהפים אחריו עם גפרית רותחת, ומהם מתמלטים לרגעים ברקים לבנים. ופתאם ואבנים כבדות ולוהטות ומטילי מתכת נתכת וגושי סלעים גדולים מתעופפים כאבקות זיקים ומושלכים בכח איתן עד לגבה אשר אין לראות עוד. ושרביטי אש בוקעים ופורחים מרגע לרגע, והיו כמו חכים שלוחים לצוד בהם את הכוכבים מן השמים. ופתאם והנה רגע אחד דממה איומה וכבדה מאד. אבל בעוד רגע והרעם מתגלגל בקול אחד ואדיר, אשר לפניו לא היה עוד כמהו, ואלומת אש, כמו שבלת גדולה, משתערת עד לשמים ומשליכה על סביבה ערמות שלהבות. והאש רוקדת ומחוללת, והמחולות מחולות נוראים, והרעמים יוצאים דחופים ודחוקים, וההר כלו היה למין בַּטֶּרִיָּה נותנת אש המורה יריות מכל עבר יחדו בפעם אחת.

ובקרב נשמת כל חי אין עתה בלתי אם ההרגשה האחת: קץ העולם בא!

והלַּוָה מתפרצת בזעף ובסערה, אשר אין לשער, והלוה ביקעת את המורד ונופלת בזעף ובחמה גדולה, והלוה משתפכת

מלך אדיר היה פה האשד הזה אלפי זמנים ואלפי דורות נשכחים בטרם היות עוד כל תולעי־אדם אלה, אשר נבראו למלא זמן־מה איזה מקום ריק בתוך רבוא רבבות העולמות, והוא ימלוך פה שנות מאות ושנות אלפים רבות גם אחרי אשר תגוע הרִמה הנאלחה הזאת ותֵאָסף על יתר התולעים, קרובי־הדם אשר להם, ויתבולל עפרם יחדו.

לקח אלהים ים אוקינוס, ברגע אשר השתובב מאד, ויעמידהו ויציבהו מוצב, זקוף לארכו, ראשו בעבים ותחתיתו בתחתיות תהומות, כקיר־ענקים נטוי, והנה לפנינו ים עומד מוצב והוא משתובב ומתהולל ומרקד ומפרפר.

ורואה העין את החוף הזקוף והמשֻפע עם היערות הגדולים והעבתים ואת עזוז הגלים הרותחים ואת השבלת המתהפכת בשערה אשר תניא את כל ראש. והגלים והשבלת מתהפכים בן־רגע והיו ל ע נ נ י קצף רותח. והשטף הולך ונורא וקסמי זהר חדשים נגלים בכל רגע, ואין מדה לחליפות הצבעים. ואלפי משברים סואנים ומשתערים ומתפרצים למעמקים וגשמי ערפל כבד יורדים ואובדים במרחק ועוטים את כל המקום בעלטה.

ושומעת האזן את השאגה, כקול שאגת רבוא רבבות רעמים יחדו, ואת הילָלה, כקול יללת רבוא רבבות סערות יחדו, והררי המים סוערים ומתפרצים אל התהום ונשברים אל הסלעים.

והרגישה הנשמה והנה היא דלה ונבהלה ונדהמה וכח אין לה להכיל את כל המראה הגדול והנורא — ודבק אליה רגש אין־אונים עד לחמלה לעמת כל הגֹדל הרב והנפלא.

הנה זה אשד־ניאגרה במקום אשר שם „פַּרְסַת־הַבַּרְזֶל“!

ומעֻטף בענני אבקות גשם יבוא הבא אל המערה, היא „מערת הרוחות“ אשר מתחת לאשד, והוא נדחף בעזוז הרוח

השמש עולה בלי נגה. הבקר כהה מאד. רוח כבד ממלא את כל לב. אין איש מאמין בחיים.

★

...ובתוך הסירה השטה על פני הַגּוֹלְף עומד העלם ומביט מאחריו ומדַבר חרש על לבו: אכן עזה ועצומה שבעתים מן האש הגדולה הזאת — היא אהבתי!

אֶשֶׁד־נֵיאָגָרָה

אשד־ניאגרה איך נברא?...

את השמים ואת הארץ עשה אלהים, ואת כל צבאם ואת כל אשר בם, וביום הששי כִלה את מלאכתו והנה פלא: הכח אשר עוד נשאר לו באוצרו גדול שבעתים מן הכח אשר הוציא בכל אשר ברא עד כה — ויקם ויברא בכח הזה את אשד־המים הנפלא אשר בנחל ניאגרה.

ופֶה שָׂם לו, למען ידַבר בו, והוא הרעם, ומראה נתן לו, למען יפליא בו, והם כל צבעי נגה הקשת, ולבוש הלביש אותו על הוד מצחו, והם עבים עד לשמים, ומשרתים הפקיד לו רוחות וסערות וזועות, אשר יתנו קולם עד למרחקים רבים: קול רעש ושאון והמולה מלא תמיד את האויר אשר על אי־הָעִזִּים יום ולילה.

ובאים בני האדם מארבע כנפות הארץ לראות את הפלא הגדול מכל הפלאות אשר עשה אלהים וזוחלים בגאותם הנסרחה ומביטים ופוערים פה ומצפצפים את רחשי לבם הקטן על דבר אשר מצא המראה את חִנו בעיניהם. ואולם

„הַמָּוֶת הַגָּדוֹל“

המות הגדול הולך: „המגפה השחורה“. במכה טריה קטנה החלה. בעלית קיר חשֵׁכה מת ילד קטן במכתו הטריה, ומקץ שעות אחדות מתו כל היושבים בבית ההוא, ומקץ ימים אחדים מתו כל יושבי הרחוב, ומקץ שבועות אחדים ותהי כל העיר עזובה ושוממה.

המות הגדול הולך.

ומן העיר בא אל המדינה ומן המדינה אל הארץ ואל תבלי ארץ רבים — וישאר אחד ממאה ושנים ברחוב. היתה כל הארץ כיער עצים יבשים וחרבים אשר התלקחה בם האש והיא קופצת מעץ לעץ ואוכלת ואין מציל.

ולא כגנב בא הפעם, לחטוף לו בהחבא את האחד ואת השְׁנַיִם, כי אם כשודד בצהרים אשר חרבו שלופה בידו והוא מתנפל על מחנות שלמות לעין השמש ומכה אותן עד בלתי הַשאיר שריד.

ואת העם מצא המות בעצם היום אשר חגג את חגו, והחוגגים לבושים מכלולים ופארים ומגבעות וקשורים ומַסְוֹת ושלל צבעים רבים — והחללים נופלים ברחובות העיר והם לבושים את בגדי השחוק אשר עליהם: הלץ עם מגבעת הפעמונים אשר בראשו והנערה עם המצלצלים אשר בקצות שמלתה.

והעשירים מתמלטים על נפשם ויוצאים אל הכפרים ואל הערים הרחוקות ואל מעבר לים, והאנשים אשר אין להם היכֹלת נשארים בעיר ומתחבאים בתוך בתיהם ואינם נותנים לאיש לבוא עמם במגע ובמשא. ואח רואה את אחיו ומתחבא מלפניו, כי ירא להושיט לו את ידו ולגעת בו. והילד הקטן

השורקת ונדהם מקול הסערות והזילות ומסֻמא על פי גשמי האבק הזועפים. והרוח דוחה ובועט ומכה בשבטיו בלי־הרף, ועוד מעט ואחז את הבא ויצנה אותו כצנפה ויַפֵּץ אותו אל הסלע. והמבול העומד נצב מלמעלה כקיר מים נורא מרעים בקולות אוימים, וסופות גשם נתכות ארצה והסערה שורקת ומיללת בלי מעצור בין הכפים האלה, ואולם קיר האלגביש אשר למערה מפיק אור נפלא. וכאשר יעבור העובר את שער הרוח הזה, אז תביט עיני משם והלאה את המראה הגדול: את הגלגלים הראשונים המבשרים את עֲלות מֵי הנחל. והמשברים הולכים וחזקים והקצף הלבן הולך ורב, והמשברים מתערבים איש באחיו בקול שאגה גדולה ובמהומות פראים והתאחדו והיו לחמר מים אחד שקוף, אשר מראה אזמרגד ירוק לו, והתנפלו בכח איתנים אל התהום והתפרצו ענני רביבים מסביב עד לאין מספר.

וכל העולם אשר מסביב עטוף בקצף לבן ובקיטור יבאֵד כבד, וכמו אבק רותח יוצא ורובץ על פני כל.

ואם יביט איש אל תהום „פרסת הברזל“ והנה הוא נורא ומלא אימה — ואולם רק ברגע אשר יפזר הרוח מעט את הקיטור יוכל להביט אל תוכו.

והמצולה רותחת ורועשת בקול שאגה גדולה ונוראה ומתגלגלת וזורקת קצף, והעצים אשר עקר אותם הזרם מתגלגלים בשערה ורוקדים הנה והלום.

★

. . . ועל הגשר התלוי עומדת העלמה, ומביטה אל תוך הפלאות ומדברת חרש אל לבה: אכן לזה ועצומה שבעתים מן האשד הגדול הזה — היא אהבתי!

סיני

מפרפר במכאוביו ומִתְיַפֵּחַ ומתפתל, ואמו מתמלטת על נפשה החוצה ונסה מפניו. ואיש לא ישאל את פי רעהו על הנעשה ברחוב הקרוב, כי ירא פן ישמע ופן ידע. ואיש לא יבא עם הקרוב אליו במגע ובמשא, לבלתי שמוע כל דבר. וגם הכסף אשר יקח איש מאת רעהו, לא יִלָּקַח מיד ליד, כי אם על פני מַחְתָּה אשר יושיט לו.

והרחובות נשמו והארמונות היו למערות פריצים, וחברי גנבים מתשוטטים ברחובות ושוללים שלל בידם. ובתי הכנסיות ובתי המדרשות נהפכים לבתי חולים, ואולם לא יכילו את כל המובאים.

וכעלים כמושים מן העצים נופלים החללים יום יום: מאת איש, חמש מאות איש, אלף, שני אלפים, שלשה אלפים יום יום. וכטיט חוצות שוכבים החללים, כדמן כל פני הארץ, ואיש לא יתבונן ואיש לא ישים אל לב.

והמקברים כבר חדלו מעשות את מלאכתם והם עוזבים את המתים באשר הם שם. ויש אשר יקבר איש את מתו, ומקץ שעה אחת ונקבר עמו גם הוא.

★

. . . ושניהם, העלם והעלמה, מתרפקים איש על אחיו בכל מאמצי כחם, וחבקו ודבקו יחדו, והם מדברים חרש: אכן עזה ועצומה שבעתים מן המות הגדול — היא אהבתנו!

סרנר

I

שני רועים: תחפנס ומשה.
ואת שניהם יָדעו כל איש וכל אשה מיושבי הכפרים אשר במחוזות ארץ גשן: את תחפנס גבה־הקומה ואמיץ הידים, אשר קולו גס ודבריו עזים תמיד, ואת משה ארך־התלתלים ולבן־הפנים, אשר כלו ענוג ואשר עיניו עיני חולם. גם שניהם היו מילדי העברים אשר התערבו במצריים; ואולם בימים ההם עוד טרם יהיו הגבולים המסוימים אשר בין שבט לשבט. זה פעמַים היה משה במוף ופעם אחת גם בנוא־אמון, בהתאסף החרטומים יחדו, והוא עלה על הבמה וישא משא וידבר רמות ויהי לפלא; ותחפנס גם הוא היה למופת בגבורת ידיו ובכחו הגדול, כי לעת חג עלות היאור היה זה שלש פעמים בצען בין המתגוששים ויהי הוא המנצח.

ושני הרועים התרועעו איש אל אחיו תמיד ויהיו נוהגים את צאנם יחדו עד המדבר אל בין ההרים, ויהיו באים עד הסיני ואל החורב וגם עד הר המור. ואת המסעות האלה אהבו גם שניהם; האחד — לבעבור ישאף את רוח ההרים המחזק את עורקיו ואת גידי בשרו, והשני — לבעבור יוכל לחלום את חלומותיו תמיד בשבתו בדד תחת עין התכלת אשר לכפת השמים.

ותחפנס לא דבר דבר, וימהר משם ויבוא אל תוך הסנה ויעָלם. מקץ שעות אחדות הריח כלבו את העז השחורה אשר לרעמסס האופה, ותחפנס לקח אותה וישימנה על שכמו וישב.

אז מצא את רעהו והנה הוא יושב עוד על האבן אשר שם נפרד מעליו.

„קום, הנה העז!“

ואולם משה לא ענה דבר, כי הפעם הזאת נרדם באמת. אז עורר תחפנס אותו.

„הנה מצאתי את העז! עתה קום ונלכה, עוד מעט והאיר הבקר.“

ובאין דברים ובאין אֹמר ירדו אל הבקעה. פני משה חורו מאד וברכיו רעדו, ותחפנס העלם החזק אשר לא ידע יגיעה מעודו תמך בו.

והשחר עלה בבואם עד העדרים.

II

ובצען מצרים חגגו את חג היאור. החג הזה איננו נחשב בהדרו כחג איזיס ואוזיריס במוף או כחג אפיס השור בנוא־אמון. רק יושבי המקומות הקרובים, מן העובדים ומבוני ערי המסכנות ומן הרועים, באים אל החג הזה, לראות במחולות ובשעשועים, בצאת המדלגים והרצים והמתגוששים; ויש אשר יבואו מרחוק גם המבינים בעם, והיה כי ימצאו בין המנצחים איש כחפצם, ודברו על לבו והעלו אותו אל הערים הגדולות להראות את כחו ואת חריצותו לעיני השרים ורבי הארץ.

ארבעה עשר בחורים יצאו ערומים אל המערכה. התוקעים תקעו בחצוצרות והשוטרים נתנו אות והקרבות החלו. שלש פעמים ינסה המדלג את כחו, ואם לא יצליח לעבור את המקום

ויהי היום והם רועים יחדו במדבר.

„שמע נא," קרא תחפנס פתאם בגשתו. „עתה עלינו לקום ולבקש את העז האובדת עד כי נמצא אותה. קום ועזרת לי."

„את העז?" שאל משה ויתעורר מחלומותיו. „אי זה עז אשר תאמר?"

„העז השחורה אשר לרעמסס האופה. העז הזאת אבדה ומאז הבקר איננה. ואני הנה פשטתי עם כלבי בכל הבקעה עד לנוכח הסיני, ואולם יראתי כי החטאתי את הדרך הנכונה. ועתה הנה עוד מעט ובא הערב והזאבים יתנפלו על העז. ולכן עלינו למהר ולבקשה במורדות ההר."

ומשה קם בעצלתים וילך אחרי רעהו לאטו. את העדרים נטשו על יד הנערים והכלבים, והם לקחו עמם רק את כלב-הצאן הגדול ויעלו ההרה.

המה בקשו כשעה אחת ולא מצאו, ותחפנס אמר: נִפָּרדה נא איש מעל רעהו: אנכי אעלה מזה ומעלה ואתה סוב פנה לך אל סבכי המור אשר עם הסנה, וגם את הכלב תקח עמך, כי לי אין חפץ בו.

ומשה צעד צעדים אחדים אל עבר פני הסנה, ואחרי כן ישב תחתיו. הכלב חכה לו רגעים אחדים ויסוב פעם בכה ופעם בכה ויריח בלי מעצור ויָשב מרגע לרגע אל אדוניו בקצר רוח, לראות אם איננו הולך עוד. ואולם בראותו אותו יושב בלי נוע, אז דלג בפעם אחת וישמיע קול נביחה גדולה ובקפיצות גדולות מהר ההרה, למען השיג את תחפנס.

בין כה וכה ותחפנס עלה ההרה ויבקש מאחרי כל אבן וכל סבך, ושעות אחדות עברו עליו בבקשו ואחרי כן שב, וירא והנה רעהו יושב עוד במקום אשר שם עזב אותו.

„מה זאת? האותי תתן לבקש ואתה תשב לך פה ותישן?"

„לא ישנתי," ענה משה.

„לו השיב לי רק בשתים עתה. כי אז היתה לי תקוה להתיצב בשנה הבאה גם בין הנבחרים לפני אפיס הנוהגים אותו ביום החג בנוא־אמון.“ דבר האחד. ואולם השני נגש אליו ויכרע ארצה וימשש את בשר רגליו התפוח ואת פרקי רגליו.

„לך עמי,“ דבר אליו. „אנכי אלמדך, ואתה היה בטוח כי בלמדך על ידי משה הרשע. אז נתן יתן לך בנוא־אמון גם זר־השטרית משמרת הנבי־אפיס.“

עשר התפנס אורו.

„לך עמי!“ קראו כל יודעיו אנשי מקומו ועיניהם האירו גם הם.

III

ואחרי כן נעשה המשתה. על יד הכהנים ואצילי הפקידים ישבו גם משרתי התפנס על הבמה; על ידו עומד האיש אשר אמר להיות לי מלמד להועיל ולא סר ממני. ולא עזב אותו רגע, ועל ידם האנשים ויושבי הכפרים החוגגים את החג.

אז יבוא משה ובידו הכנור. לאט לאט יצעד, והוא כמו חולם. עד נגשו לפני הכהנים. וכאשר ראה התפנס אותו בבואו, התעורר כרגע ויעמד על רגליו ופנה לו את המקום על צדו. ובידו החזקה חבק אותו ויתרפק עליו.

„האם לזמר אתה אומר?“ שאלהו. „הבה. עלה פה!“

ובידו החזקה ימשוך אותו ויעלהו על הבמה.

„רונו, משה יזמר!“

„רונו, משה יזמר את תהלת התפנס ואת גבורתו יתנה!“ קראו אנשי העיר יודעי התפנס והושביו.

ומשה החל — ואולם לא זמר את תהלת התפנס המנצח ולא את גבורתו הלל.

את דברי השיר ספר. אשר התמונה היתה שפוכה על פני

אשר גבלו לו, ויצא מן המערכה. ופיתום היה מן המדלגים ויצליח, וגם תחפנס דלג בפעם אחת ויהי לנס, כי עבר ולא יסף עוד, ורק פוטי נפל ארצה וכף רגלו נקלה בנפלו. אז תקעו התוקעים בחצוצרות והפקידים נתנו אות והרצים החלו. רק עוד שבעה בחורים יצאו אל המערכה ויתרם לא יכלו עוד. וברוץ הרצים, ויהי און הראשון אשר רק עוד מעט ובא אל המטרה, ואחריו היה פיתום ואחריו תחפנס, ואולם אוהבי תחפנס ורעיו אשר התגאו בו תמיד קראו לפניו אברך ויזרזוהו, וברגע האחרון ויהי הוא הראשון אשר בא אל המטרה. אז תקעו התוקעים והכהנים נתנו אות והמתגוששים נגשו אל המערכה, ויהיו רק עוד שנים אשר התיצבו ויתרם לא באו, כי לא נותר עוד בלתי אם און ותחפנס. והשוטרים מחו את בשרם במטפחות צמר וימרחו אתם בשמן וימשחו אותם, ואחרי כן החלו. אז החזיק און בתחפנס בשוקיו ויטלהו ויתאמץ להפילו מאחור, ואולם תחפנס נגח אותו במצחו הקשה מאבן, עד כי הרד אחורנית, ואחרי כן אחז בידו השמאלית וילחץ את אצבעותיו בכפו החזקה, עד כי צעק מרוב מכאוב, ואחרי כן הפילהו ארצה. אז החלו את המלחמה גם בפעם השנית וגם בפעם השלישית, ויהי תחפנס המנצח בכל פעם ופעם. ויושבי הכפרים מיודעי און ירקעו ברגליהם וישרקו בפיהם מרוב קצף. ורעי תחפנס יריעו ויתהוללו ויקראו אברך, ואחרי כן ישאוהו על כפים עד המקום אשר שם הפקידים יושבים. והכהן הראשון יתן לו את הפפירוס הכתוב בכתב החרטומים, והכהן השני יזה עליו מים ממי היאור והכהן השלישי, הוא הכהן הגדול, יחבוש לראשו בעצם ידיו את הסיף.

ועם רב יקיף את תחפנס מסביב ומקרוב ומרחוק יתנגשו אליו, והמבינים אשר באו מרחוק ימששו את עורקי זרועותיו ואת עורקי שוקיו.

יציב ספינקסים להיות לנצח נצחים, ואולם כל אלה מאפע וכל הבריאות האלה כאין וכאפס מול הבריאה הגדולה בברוא אדם עם. ו א ת ה תברא לי עם!

לך, בוא מצרימה ובאת אל הנענים והאמללים, אל כל הנאנחים והנדכאים, ואמרת אליהם כי עבדים הם — והם לא יבינו; ואמרת אליהם כי אמללים הם — והם לא יֵדעו; וכי גדול עָנְיָם וגדולים מכאוביהם ונורא לחצם — והם לא יאמינו; ופקחת את עיניהם בחֹזק יד על כל לחצם ועל כל ענים — וגאלת אותם.

ועם רב ימשך אחריך מקרב אחיך, אשר לא ידעת ואשר לא ידעוך עוד, ומקרב כל העם מסביב אשר רע ומר להם, והיית לאב המון אדם רב ולראש שבטיו, ועשית מן התולעים — אדם, ומן האדם — עם, ומעפרות חול — ארץ.

ופיתום ורעמסס תחלופנה והפירמידים יפלו והאובילסקים יתמוטטו והספינקסים לא יהיו עוד — והעם הזה יעמוד. כי לא יתם עַם האמללים מעל פני האדמה ככל ימי השמים על פני האדמה.

וקול רעש כנפים נשמע אשר כמוהו לא היה עוד.

והסנה בוער באש — ואני מכסה את פני בשתי כפות ידי ורואה.

IV

ומשה החריש, וגם כל השומעים החרישו מסביב.

אז יתעורר תחפנס.

„רק שקר ידבר!“ קרא. „כל היוצא מפיו שקר! רק מלבו הוא בודה דברים! אנכי אנכי הייתי עמו בלילה ההוא ובקשנו את העז האובדת! הלא זאת העז השחורה אשר לרעמסס האופה! — אני והוא עלינו יחדו על ההרים. ואולם רוח סועה

כל. והוא עם צאנו חונה על פני השדה על יד הר סיני. אז סִפר את צאנו ואת בקרו וירא והנה אבד האחד. ויקם לבקשו ויטפס ויבוא אל נבכי ההר. והלילה בא ורוח סועה גדולה עברה על הארץ, והברקים התפרצו אל בין הסלעים והרעמים התפרצו אל בין הכפים הרבים, ואולם הוא לא עמד תחתיו, ורק עלה הלך ועלה. על פני תהומות פוערות פה דִלג ועל קירות סלעים תלולים עלה.

והסערה קמה לדממה והוא עבר ביגיעה ובעמל רב את יער האלונים ופתאם — והנה מראה נפלא לנגד עיניו. לבת אש גדולה ונוראה יוצאת מן הסנה והסנה בוער באש, הלך ובער הלך ובער, ואיננו אֻכל. ומלאך אלהים מתעופף בלבת האש, וקול קורא אליו: „משה! משה!“ והוא ירא לגשת. אז ישלוף את נעליו מעל רגליו ונגש שנים שלשה צעדים ולא יוכל להוסיף עוד, והקול דובר והוא שומע, והוא מסתיר את פניו ויָרֵא להביט.

וקול רעש כנפים אשר כמוהו לא היה עוד ואשר כמוהו לא שמעה עוד אזן.

וכבוד אלהים נראה — והוא מסתיר את פניו בשתי כפות ידיו, ובכל אלה הוא רואה אותו.

והאלהים ידבר, ו א ל י ו ידבר: — לך שוב מצרימה ועשית לי עם. הידעת איך יֵעָשה עם?

את העובדים ואת האמללים תקרא אליך, את כל אלה אשר יאנחו מעבודה ומרוב פרך ואשר יעֻנו תחת יד נוגשים ופקידים ואין להם בלתי אם לב ובלב הזה מעט רגש, ודברת אליהם, והוצאת אותם מבית העבדים וגאלתם ונתת להם חקים ומשפטים ועשית אותם לעם.

ויש אשר יעשה האדם פיתום ורעמסס, ויש אשר יבנה ענקים בשמים, את הפירמידים ואת האובילִיסקים, ויש אשר

קצר

וחי. והסנה בער באש ולא אֻכל, וירד אלהים אליו וידבר על לבו ויאמץ אותו ללכת מצרמה, להוציא את בני ישראל מבית העבדים ולתת להם את ארץ אבותיהם אברהם יצחק ויעקב. ויהי כאשר הקשה פרעה את לבו“ — — —

בטוח אני כי שעה תמימה יספר באזנך על דבר זה סיני ההר אשר ירד אלהים עליו באש ואשר נתן תורה ומשפט לעם ישראל ויתן להם את הארץ אשר נשבע לאבותיהם.

ויש כי גם יֵדע לקרוא לפניך מלה במלה את כל הדברים אשר דִבר אלהים על פי משה בהר סיני!

ועוד עתה — מקץ אלפי שנים!

היש על פני כל האדמה מקום המְהֻלל יותר מן הסיני?

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ומשה היה שֵם החוזה והמשורר, והשומעים אותו בפעם הראשונה קראו לו מכזב!

VI

קָראו לו, אבל המלה אשר בפי המשורר היתה חזקה מן הכח אשר להמתגושש.

המשורר נחל את הנצחון. התפנס היה הראשון אשר עליו עבר הזעם, כי מראש צוקי הסלָעים הפילוהו ועצמותיו נפזרו, עקב אשר „קלל אלהים“. מקץ ימים אחדים אחרי דִבר משה המיתוהו. הם המיתו את האמת המגואלה למען החיות את החלום אשר לחוזה.

זה הוא ישראל — י ש ר א ל!

לא היתה, כי היה הערב צח ובהיר. אֵי ראה תהומות פוערות פה? מה ידבר על רעמים המתפרצים אל בין הכפים? מה לו ולסנה בוער ולמלאך אלהים ולאלהים? חי פרעה כי לא היה דבר מכל הדברים האלה! אני לבדי עליתי אל הסלעים ואותו פקדתי לבוא עם הכלב אל תוך הסנה אשר עם המור, ואולם אז ישב תחתיו על פני אבן וירדם ויישן. כל הלילה בקשתי עד כי מצאתי את העז האובדת, וכאשר שבתי מצאתיו והוא עודו יושב וישן על פני האבן. הוי, הבוז לו על כזביו!"

והאנשים מסביב מתגעשים וצועקים. ומשה עוד עומד ואיננו זע ואיננו נע, ורק עיניו המלאות חלומות נחות על הסוערים, ופניו פני איש אשר לא ידע ולא יבין על מה כל אלה הומים וצועקים. והוא נבוך ועיניו תועות ומבקשות מסביב, ויפתאם יראה את הכהן הזקן.

„הניחו לו!" קרא אהרן. „אנכי אהיה מגן לו!"

ואולם ההמון השתער וירם את אגרופיו.

„למה לו מגן? המיתוהו, המיתו את המכזב!"

אז נגש הכהן אל משה ויאחז בשמאלו בשכמו ואת ימינו שלח מלפניו.

„הוציאהו אלינו!" קרא תחפנס. „מכזב הוא".

„מכזב? — לא, משורר הוא!"

V

והשירה היתה לאמת.

שאל את הנער ההולך ההדרה וספרו תחת זרועו.

שאל אותו: „מה אתה יודע על דבר סיני?"

והוא יענך: „על הר סיני נגלה אלהים למשה אדון הנביאים, אשר ראה את אלהים פנים אל פנים כאשר לא ראהו עוד איש

קצר

הגולם

VII

בלילה היתה האספה.

„יהיה נא החלום לאמת! סיני יהיה המקום אשר ממנו תצא תורה לכל עם ואשר אליו יפנו כל גויי הארץ. אלה אלפי רבבות אנשים ישתחוו לו." ככה דִבר הכהן הגדול.

„אני הנני הראשון המודיע גלוי לכל כי מאמין אנכי לאמר: כל אשר דִבר הרועה העברי אמת וצדק!"

„וגם אני אאמין כמוך!" ענה אלעזר הכהן.

„וגם אני!" ענה פנחס.

„וגם אני, וגם אני, וגם אני!" ענו מכל העברים.

וכל הארץ מסביב האמינה, ובעיניהם ראו יום יום אותות ומופתים.

ואולם עוד אחד היה, מלבד תחפנס המומת על כי חרף אלהים, אשר יָראו אותו פן תהיה עמו פתאם רוח אחרת וחדשה ודִבר דברים אחרים: הלא זה משה בעצמו.

וגם הוא מת —

ואיש איננו יודע את קבורתו עד היום הזה.

הגולם

עשרים ושמונה שנה ישב ר׳ ליב הגדול, המהר״ל מפראג, סגור ומסגר בחדרו, ולא ראה פני אדם ולא שמע קול אדם, והיה משוקע בהתבודדות. הסוד הגדול הציק לו — והוא חפץ לבוא עד תכליתו. בעד האשנב הקטן אשר בדלת חדרו היתה בת־בתו שלו, חוה, מכניסה לו בשנים האחרונות יום יום את מעט המזון שלו, וכשהיתה באה לפנות ערב להעביר את הכלים עם השיורים, היתה מוצאת על פי רוב את המזון כמו שהיה, לא חסר בלתי אם פרורים אחדים; ר׳ ליב הגדול היה טועם רק עד כדי חיות הנפש. כשהיה בא לפעמים איזה אורח קשה־עורף והתעקש לקבל שלום דוקא ודוקא מיד המהר״ל, היו נשלחות אליו בעד אותו האשנב הקטן שתים שלש אצבעות של יד כמושה ויבשה, ואולם שום פנים לא נראו. גם קול לא נשמע כלל. עתים, בימים של אורה, היה איזה קו של שמש עובר את החדר, והיה תלוי ורועד איזה זמן באלכסון בתוך האויר, ואחר כך הלבין והלבין, ולבסוף גוע וחדל — ועין לא ראתה אותו; המהר״ל היה עוסק בבקשת הסוד הגדול. ביום קיץ חרישי לפנות בוקר, בשעה השלישית בלילה, כשהכל היה עדיין ישן ויום חדש יוצא ועולה מנרתיקו ורוח־בוקר צח ועז מנשב והפרגיות מתחילים לצפצף פתאם, זה מכה וזה מפה,

הבהיקו ומן השערות אשר על ראשה יצא זיו תכלת־שחרחורת מתוק לעינים — והיא כמו קרן אורה של שמש מרקדת, הרועדת ונראית בבית רגע פה ורגע שם. רגע אחד עמדה עתה כמו ילד לפני מראה נפלא, ותבט באותו הזקן הפרוע עם ידיו הכבדות ועם רגליו הכבדות, אשר מראהו מראה איש שבא מתוך איזה מדבר — ופתאם נגלה על שפתיה שחוק לעג קל ונשאר תלוי בזויותיהן. ור׳ ליב הגדול פסע עוד פסיעה אחת להלן; איזה דבר נסתר ונפלא משך אותו. פתאם פנה והתעורר ומהר ויצא. נזכר כי הניח בחדרו על גבי השלחן את השם־המפורש ושכח להחביאו, וימהר לתוך חדרו. אז התפרץ מפי חוה קול שחוק גדול, אשר הריע סביב סביב.

וכאשר עברו ימים אחדים היתה פראָג הומיה כלה. מעשים נפלאים ודברים נפלאים מסר איש לאיש על דבר ר׳ ליב הגדול והשם־המפורש שלו והקבלה אשר הוא עסק בהם. יש שספרו, כי קם הרבי פעם אחת בבוקר ורחץ ואמר שלש פעמים „ויהי נועם“ ולקח השם־המפורש שלו והחיה אדם מת. עלם צעיר עמד בין מנחה למעריב בבית־מדרשו של ר׳ מרדכי מייזלש ויספר, כי המהר״ל הקדוש, בהיותו יושב בהתבודדותו, נטע גרעין בתוך בקבוק וצמח ממנו גוף אדם קטן, והאדם הקטן הלז הלך וגדל, עד שנעשה הבקבוק צר לו ונתבקע, ואז יצא אדם שלם, והוא עתה בחיר התלמידים של ר׳ ליב הגדול. ובבית־הכנסת החדש־הישן עמד איש זקן ויספר, כי הרב ר׳ ליב עשה לו גולם, שבכחו להחריב את העולם כלו בשעה שהשם־המפורש מונח תחת לשונו, ורק כשהשם־המפורש נלקח ממנו, הוא נשאר שוכב על הארץ כגוש של חמר.

ור׳ ליב הגדול היה יוצא יום יום מתוך חדרו והיה נכנס יום יום לתוך חדרו, והוא סר וזעף ועננים כבדים רובצים על גבי פניו המקומטים. אין הוא יכול לתת קולו בשחוק ואין

„צווי, צווי, צוויק“ ועוד פעם אחת „צווי, צווי, צוויק“ ומיד גם „טרילי, טרילי, טרילילילי“ ופתאם גם אותו „גיררר, גיררר, גירירירירירי“ — אוזן לא שמעה כל זאת; המהר״ל היה יושב על גבי הספרים העבים והיה מבקש. הסוד הגדול רבץ כנטל משא כבד ושחור על ראשו ועל לבו ובתוך מלוא האויר מסביב. בזוית ההדר, אצל התקרה למעלה, עשה עכביש זה שנים רבית את מלאכתו וארג רשת גדולה של קורים, והיא תלויה שחורה ואפלה למעלה ונעשית מיום ליום שחורה ואפלה יותר.

וכשיצא ר׳ ליב הגדול, המהר״ל מפראג, סוף סוף מחדרו, אחרי עשרים ושמונה שנים, היה מראהו משונה מאד ושערותיו היו לבנות וארוכות ופרועות וכלו היה מין פרא־אדם. הדבר הראשון, שבא לקראתו בצאתו, היה קו אור רחב ועלז, שבקע באותו הרגע בעד החלון. ר׳ ליב היה מוכרח לסוכך בכף ידו הימנית על גבי עיניו ולעשותה מין גיגית כפויה, שלא יסמא אותו האור. והדבר השני, שפגע בו אחרי צאתו, היתה חוה נכדתו — ועוד הפעם היה מוכרח להאהיל בידו רגע אחד על גבי עיניו, כי תקפו אותו כעין סנורים. רק אחרי איזה זמן קצר פסע פסיעה אחת להלן.

„מי היא זאת?“ שאל. — קולו היה כקול ילד המתלמד לדבר.

„הלא היא נכדתך: בתה של רבקה היא.“ ענתה הרבנית הזקנה.

הזקן היה מוכרח תחלה להזכיר לעצמו נשכחות. חכי נא, חכי נא: האם לא היתה לו באיזה זמן מן הזמנים בת? כן. אם לא טעות היא היו קוראים לה, כמדומה, רבקה.

וחוה עמדה, קומתה זקופה וראשה מורם למעלה, והיא מסתכלת בעינים תמהות, מחרישה ומשתאה אל הפלא הלז עם מלוא שערותיו הפרועות ועם מראהו המשונה. חיים רבים וכבירים שטפו בה, וניצוצות של חיים רבים נתזו ממנה ולא חדלו רגע. והעינים הזהירו והפנים האירו והשנים שבפה

רב

המבשלות, והיא נושמת בכבדות ומזיעה. ריח של דגים, מבושלים זה עתה, התנשא וימלא את החדר. וחוה גם היא, בקוצר־רוח ובהיותה מזמרת בלחש, עשתה סדרים בחדרי הבית לכבוד השבת. לרגעים נשמע מן המולדוי קול המון המים ושאונם ושקשוקם המתוק. לבסוף באה חוה גם עד לחדר־עבודתו של הזקן והתחילה לעשות סדרים גם שם.

המטפחת האדומה חבושה לראשה וקשורה לאחוריה כמשפט הכפריות, בידה כנף נוצה של אוז ומתוך המטפחת האדומה מציצות שתי עינים שחורות וקודחות ולוהטות — כך קפצה הנערה ממקום למקום ומפנה לפנה, והיא מדברת לעצמה בקול ועושה את המלאכה. ואין היא מדברת, אלא מצפצפת, ואין היא מקפצת, אלא עפה או מרחפת באויר. מן החוץ, מתוך איזה מחבא בפנת גג, עולה קול צפור משוררת את נוסח הפזמון של „מה־יפים החיים!“ הנערה עמדה והאזינה רגע אחד, ואחר כך שוררה גם היא עמה. ובינתים היא עפה מן השלחן על הספסל ומן הספסל על הכסא, ומכסא לכסא, וכנף הנוצה אשר בידה לא תשבות. למעלה אצל התקרה, במקום ששם ה„זכר לחורבן“, עבדה את עבודתה בחריצות. אחר כך השתערה על העכביש ועל רשת הקורים, ואחר כך על ארון הספרים עם הספרים. בחפזון עשתה את המלאכה, והיא משוררת ומזמרת. רבע שעה אחרי רבע שעה עבר. לבסוף נעשה חם לה, והיא פתחה את רכסי שמלתה מעל שדיה. אז שטפו החוצה החיים החמים שפתחו ממסגרותיהם.

הנה היא אוחזת עתה בידה ספר גדול ורב מן הספרים ומסירה מעליו את האבק. פתאם נשתקעה במחשבות. רבונו של עולם! למה זה לנו בכלל ספרים רבים כל כך? מה צורך לו לאדם באלה? — והיא עמדה ותחשוב מחשבות. הזקן אינו אלא שוטה קצת או משוגע קצת, כי נטל חיים רעננים וארוכים

הוא יכול לשמוע קול אדם בשחקו. אין לו שמחה בחיים. מה יועיל הסוד הגדול? מה יועיל אפילו אז, כשאדם בא עד תכליתו? הישתנה על ידי כך העולם? — והוא נאנח. אין מועיל בזה שבא א ח ד ומגלה אותו. כל אחד בפני עצמו היה מוכרח לגלותו. כל בני האדם י ח ד היו מוכרחים לגלותו בבת־אחת ובזמן אחד, אם רוצים אנו שישתנה העולם והיתה שמחה בחיים והיתה שלוה ונחת־רוח, ובני־האדם יוכלו לתת קולם בשחוק ויהיו רשאים לתת קולם בשחוק. בפסיעות קטנות פסע ר׳ ליב להלן. הוה, תמצית זו של תרועת חיים, באה באותו רגע לקראתו, מפזזת ומרקדת. הסוד איננו מציק לה ואיך עלינו לחיות ומה זה חיים — והיא חיה בין כך וכך. ר׳ ליב הגדול עמד ונשתקע רגע אחד במחשבות. עיניו העיפות נסגרו. אחר כך הניע פתאם את ראשו בחזקה. לא, לא! הל ז א ת יקרא חיים? — אחר כך התעורר וימהר פתאם וירחץ כפיו בחפזון ויעמוד לתפלת מנחה.

ממעלה הר הרדשין עפה ובאה מרכבה נהדרה, רתומה לששת סוסים לבנים, ותקרב לביתו של ר׳ ליב הגדול. הקיסר רודולף II, שעסק גם הוא במיסטיקה ובאלכימיה ודומיהן ובקש את הסוד הגדול גם הוא, שלח את האדיוטנט שלו לקרוא את הרבי היהודי לבוא אליו אל הארמון. כי הגיעה השמועה על דבר הרבי היהודי גם עד לאזני הקיסר, ויחשק מאד לראות את האיש הנפלא ולשמוע אותו.

★

יום הששי, אחרי הדברים האלה, היה יום טבול כלו בים של אורה ושל נגוהות שמש. הרבי ר׳ ליב התחיל להכין את עצמו לקראת שבת; עשה את צפרניו, גזר לו גזרי נייר ולבסוף קם והלך אל המקוה. הרבנית הזקנה היתה עסוקה בחדר־

זה! ופתאם תיקה אותה מין תאוה בוערת — והיא אינה יכולה להתגבר עליה, ומרכינה את עצמה למטה ונוגעת באצבעותיה בגוף התמונה. רעד חם מתלקח ומלהט את כל בשרה רגע אחד. אז היא מסירה את מעיל המשי, אשר בו עטוף הגוף, ואת התמונה היא אוכלת בעיניה הקודחות. ביחוד לוקח את לבה אותו הפה. עשוי הוא כאלו היה יכול כל רגע ורגע להפתח ולדבר. פה כזה ראתה רק פעם אחת: חזן היה בבית הכנסת של ר׳ מרדכי מייזלש, אשר בהשמיעו קול זמרתו, היתה הנשמה שבאדם רועדת וסולדת ומתלבטת כצפור קטנה, ולו היה פה כזה. לא — ביחוד לוקח את לבה אותו המצח ולא המצח כי אם הזויות של רקותיו. אל אלהי נשגבות, כמה נאות הרקות האלה! כמדומה לה, שהיא רואה גם את ורידי התכלת שמסתעפים בתוך הרקות העדינות האלה. פתאם נתקלו עיניה בזרוע היד של אותו הגוף עם המוסקולים החזקים שלה. ואותו החזה הרחב! כמה כח וכמה גבורה נטועים בתוך חזה כזה! ואולם בעוד רגע תעתה העין משם והלאה, ועד מקומו של הטבור. חום לוהט שטף פתאם את כל גופה. אז עמדה ולא נעה ולא עשתה דבר, וגם לא חשבה שום מחשבה. רגע אחרי רגע עבר. ממרחקים עלה מן המולדוי קול המון מים ושאונם ושקשוקם. פתאם כרעה הנערה ותתנפל על התמונה ותלחץ את שדיה החמים אל הגוף הקר. מעט מעט סגרה את עיניה — ומתוק לה כל כך, וטוב לה כל כך, ונעים לה כל כך. אין זה, כי אם אדם, אשר יד אדם עשתה אותו, יפה שבעתים ושלם שבעתים מאדם אשר ברא אותו אלהים. והיא מתלבטת בכל כחה יותר ויותר אל הגוף, וכל חושיה וכל מחשבותיה מתחילים לגוע בקרבה ולחדול. אז היא לוחצת בכל כחה את שפתיה אל שפתי העלם, ואינה יודעת מה היא עושה. אוי, לו רק קם פתאם וחיה! ופתאם

של שבעים שנה ושקע אותם בהבלים כאלה. רגע אחד של עולם מלא אורה וזיו של חמה טוב ונחמד ומביא חכמה יותר מכל הספרים האלה כלם יחד.

ובעוד רגע, והיא כבר שכחה את הספרים ואת החיים הארוכים, ואפילו את המחשבה על דבר העולם המלא אורה וזיו של חמה, וכבר עמדה אצל התנור והעבירה עליו את כנף הנוצה. על גבי התנור באמצע מחוטבת איזו תבנית של אדם עם חוטם שנמחקה צורתו. עמדה הנערה והסתכלה במראה זה ונשתקעה שנית במחשבות. כמה פעמים כבר ראתה את כל זה ומעולם לא הביא אותה דבר זה לידי הרהורים, ועתה נשתקעה במחשבות. למה קלקלו צורה זו בכונה? בשביל מה אסור לאדם מישראל לעשות לו פסל או צורה בולטת בכלל? — מין עצבות תקפה אותה רגע אחד. אבל בתוך כדי רגע ראתה על גבי הקיר את הספודיק של שבת אשר לזקן, עמדה והטפה אותו מעל גבי הקיר ונתנה אותו על ראשה והתפרצה בקול שחוק גדול. רק עוד את מנורת הנחושת התלויה באמצע התקרה עליה לנקות מן האבק, ואז כלתה כל העבודה.

הרכינה באותו רגע את ראשה למטה ופנתה במקרה לעומת הזוית אשר מאחורי התנור — פתאם התעודדה ולא נעה עוד ותעמוד כאלו היתה לאבן. כנף הניצה נפלה מתוך ידה ועיניה קמו והתרחבו בחוריהן.

בזוית מאחורי התנור שוכבת על הארץ איזו תמונה, תמונת אדם, והיא אינו חי, אלא עשוי חמר לבן — גולם של גיפסים.

בעינים גדולות, ההולכות ומתרחבות עוד, הביטה על התמונה. דבר נאה מזה לא ראתה עוד מימיה. הפנים מלאים חיים, השפתים מלאות חיים, כל האברים מלאים חיים. והיא מסתכלת, ואין היא יכולה להתיק את עיניה מן התמונה. והתמונה היא תמונת גבר! רבונו של עולם, כמה נאה גבר

להאהיל בידו על גבי עיניו, כי תקפו אותו סנוורים. פתאם נתאדמו פניו מאד, והוא נחפז ולקח את מעיל המשי שלו והתעטף בו ועיניו הביטו הצדה.

ואלפי מחשבות התחילו לפעם בקרבי, זו אחר זו, זו אחר זו, כשטף מים רבים. רבונו של עולם, איה איפה הוא עתה? ועולם ישן, כמעט שנשכח, חוזר וקם לפני. שמות ומושגים נפלאים: אלהים, נשמה, שמים, ספרים קדושים, סגופים עבודת הבורא, ר׳ ליב, עולם הבא, גן עדן... מה טוב היה לו רגע לפני זה, בעוד אשר לא היה עוד, וכל המושגים האלה לא היו, וכל העולם הזה לא היה. ונזכר הוא כי הדבר האחרון, שהחזיק בידו אתמול בלילה קודם שכבתה בו הנשמה שלו ועיניו נסגרו, היה ספר ושמו „גור אריה“. כמין ערפל עלה מסביב פתאם ויכס את הכל. הלב שבקרבו הכביד עליו מאד והראש שעליו היה כנטל עופרת. ולפני „גור אריה“, כך הוא זוכר, למד ביחד עם המהר״ל הקדוש מתוך „הזהר“. פתאם התחילה איזו מחשבה להציק לו: זה לו כבר רגעים אחדים משפקח את עיניו, ועוד לא עסק בשום דבר, ואנחה קלה התגנבה מפיו. כאדם שיש לפניו איזו עבודה שהיתה לו לעול ולגועל נפש. בפסיעות קטנות פסע ובא עד למקום הארון של הספרים.

„מה אפוא אתה אומר לעשות עתה?“

פניו הלבינו מאד ועיניו התחילו לקדוח. נדמה לי, שפעמון של כסף צלצל פתאם. ובעוד רגע נדמה לי, שאיזה צפור, אותה השוכנת בין הענפים על העץ שבחוץ, צפצפה. והוא הרכין את ראשו עמוק עמוק לתוך הארון של הספרים, וקולו כמעט שלא נשמע כלל בגמגמו:

„למד... הן מוכרח אני ללכת עתה וללמוד...“

והוא ירא להביט אל המקום אשר משם בא הקול.

ועוד הפעם נשמע אותו הצלצול של פעמון הכסף. ואולם עתה נשמע רק קול, בלי כל אומר ודברים. חוה שחקה בקול גדול.

תקצר רוחה בה מאד, והיא מתעוררת ומתעודדת ועומדת על רגליה. ובכח גדול היא רוקעת ברגלה על גבי הקרקע: חיים! חיים! חיים!

ופתאם נתקררה עליה דעתה והיא מתחילה לזכור מה שאמרו בימים האחרונים על הזקן, כי עשה לו אדם־גולם של חמר. וזוכרת היא גם כן מה שאומרים, כי יש בכחו של הזקן להחיות אותו הגולם או לחזור וליטול ממנו את הנשמה, הכל כמו שהוא רוצה. ופתאם היא זוכרת גם את עיקרו של הדבר: שם־המפורש יש לו להזקן. אבל מי איש יש לו אורך־רוח וסבלנות לכל אותם ההבלים של הזקן? והיא רוקעת ברגלה על גבי הקרקע בקוצר רוח וברגזנות: חיים! חיים!

ואולם הגולם איננו נד ואיננו נע.

והיא חובקת לו ונושקת לו ואומרת לו, כלה ביערת מרוב תאוה: „אהבתיך! אהבתיך! הוי, אלי, מה אהבתיך!"

ונפלאות נעשות, ועיניה ריאות. כמדומה לה, שהפנים מתחילים להתאדם קצת. עומדת היא ומסתכלה ועוצרה בעד נשמת אפה. כמדומה לה, שהשפתים רעדו רגע אחד ובכנפי החוטם נכר כמו ניד. — „אהבתיך! אהבתיך! הוי אלי, מה אהבתיך!"

והפלא הגדול נעשה. מסר השם־המפורש באורה פלא את כחו להנערה הצעירה, והנערה הצעירה מסרתהו להמלה, והמלה מסרתהו להתמונה — והתמונה נעה ונדה. פקחה התמונה לבסוף את עיניה.

וחוה עמדה ולא התפלאה כלל — כאלו היה כל זה מן הטבע והיא רק חכתה לו רגע.

והגולם חכך בידיו רגעים אחדים את עיניו, ולבסוף פקה אותן לרוחה. הדבר הראשון, שפגע בו, היה קו אור מלא ורחב; מוכרח היה לסוכך בכף ידו הימנית על גבי עיניו ולעשותה מין גגית כפויה, כדי שלא יכאיב לו האור. והדבר השני, שנתקלה עינו בו, היתה חוה, ועוד הפעם היה מוכרח

בשמעו את הקול הזה, זכר יזכר רק את קולו הצרוד של הזקן. נראה, כי כך, כמו שהיא מדברת, יכול לדבר רק פה של אשה. והוא אינו שומע את הדברים, אלא שומע את הקול. האם לא הזכירה זה עתה את הזקן? כמדומה לו, שאמרה, כי איש זקן, משונה ופרוע, כשהוא קובר את עצמו באותיות מתות, אז דבר זה מובן לכל־הפחות; אין לו עוד לאדם כזה שום עסק אחר בעולם. אבל כשאדם המלא חיים רעננים וחדשים, אדם שיכול לחיות — ולחיות בלי שום השבון — בא ומנתח את עצמו לנתחים ומפריד את עצמו ואת כל מעשיו בכל רגע ורגע לחלקים ובודק תמיד את המכונה שלו לכל גלגליה, אז אדם זה חוטא חטאת שאול כנגד עצמו ותכליתו וכנגד תכלית החיים בכלל. כך, ועוד דברים אחרים ורבים אמרה לו. ועתה הוא שומע פתאם: „ואתה הלא צעיר עדיין כל כך, הלא נאה אתה כל כך..."

„דברי, דברי עוד." ענה פתאם, והוא לא חפץ כלל לענות כך — והתאדם.

והיא מדברת עדיין, ואין הוא שומע גם עתה את הדברים, אלא שומע אותו הקול הנפלא המקשקש בזוג. פתאם נשתקע במחשבות. מה זה חיים ועל מה אנו חיים? והזקן עצמו, עם כל אלפי הספרים שלו ועם כל חכמתו הרבה, האין הוא עצמו מבקש עדיין את תכלית החיים ואת הסוד הגדול? אמש, השעה היתה השעה השלישית, כשישבו שניהם על גבי הספרים, אז התעורר הזקן פתאם ורץ אילך ואילך בחדר וצעק: „לא, לא, לא! כמעט שמצאתי את הסוד הגדול והשבתי שעתה יונח לי, והנה סוד גדול חדש הולך ונעשה, ועלי לבקש גם את זה ולמצאו; וכמעט שאמצא גם את זה, אז מובטח אני, שסוד חדש וגדול יקום, וסוף לא יהיה עד עולם!" — את זה אפוא השיג הזקן עם כל ספריו ועם כל חכמתו, ובשעה

למד — דבר זה נראה בעיניה נבער כל כך, עד שהיתה מוכרחת לתת קולה בשחוק גדול. עוד צעיר כל כך — וכבר עליו ללמוד. עוד רענן וחזק וחדש כל כך — וכבר עליו ללמוד. עוד יפה כל כך וחי ומלא חן — וכבר עליו להמית את עצמו על הספרים. ובפעם השנית התפרצה בקול שחוק גדול. פתאם נתמלאה כעס באמת על הזקן שלה.

ואל העלם נגשה, כגשת אל מודע ומכר ישן, אשר תדבר אליו ככל אשר עם לבה ולא תעצור דבר תחת לשונה. בחפזה הניחה את ידה על גב ידו אשר אחזה ברגע זה בספר „תפארת ישראל".

„הוי, גולם נבער! הביטה נא עלי רגע... הביטה נא החוצה. כמה כחולים השמים, כמה כחולים! ואותם האילנות המלבלבים! וציציהם יש שהם ירוקים, ויש שהם אדומים, ויש שהם לבנים. וריחות מתנשאים, ורוחות מתנשאים, וקולות מתנשאים — ואי אתה יודע מי ומה ואיפה. ורוח חולף על פניך, ולבך מתרחב ומתרחב ונשמתך מתמלאה ומתמלאה, ואתה רואה פתאם ושומע פתאם ומבין פתאם את הכל. ואת היותר, מה שאתה אינך יודע עדיין, מצפצפים לך הצפרים ואתה, גולם, רוצה לקבור את עצמך בספרים? באבק ובחלודה?"

רטט קל חלף את כל גופו. בדממה, וכמעט שלא נשמעו הדברים, הגה בשפתיו: כמה כחולים השמים, כמה כחולים... והספר „תפארת ישראל" צנח מתוך ידו ויפול ארצה, והוא נשתקע בחלומות. כמו קסם תקף אותו כלו.

ופתאם העביר את כף ידו על עיניו ועל מצחו, ויהי כמקיץ מתוך חלום מתוק. אז פנה בחפזה ויקח את הספר.

ואולם הנערה נתנה בו פתאם את עיניה ותהי כמושכת אותו בחזקה. עיניה ננעצו בו, והמקום אשר אליו נגעו, בער כמו תחת זכוכית־שורפת. בלי רצון נשא את עיניו ויבט אליה. והיא דברה אליו חרש וקולה היה מתוק. אכן נפלא הדבר:

צוארו נראות שתי שפות של כתונת נקיה וחדשה. הרבנית מהרה והושיטה לו בקערה נתח של דג ורקיק סולת והוא הסתכל בהם ולא נגע אליהם. אחר כך נכנס ר׳ ליב הגדול לתוך חדרו — והתחלחל רגע. מצא את הגולם יושב באחת הזויות משוקע במחשבות, והוא חי. כמדומה לו, שהניח אותו אתמול בלילה מת, אחרי שנטל ממנו את השם־המפורש. ואולם אין הוא זוכר דבר זה על בוריו. ובפסיעות מדודות ובלי אומר ודברים הלך הרבי ר׳ ליב ולקח לו את הספר „רזיאל“. רוצה היא לבאר עתה לתלמידו החביב את סוד היצירה, ומה זה אדם קדמון ומה האין־סוף. העיקר הוא האין־סוף. ואולם הגולם לא נע ולא נד. המהר״ל נשא לבסוף את עיניו והסתכל בו.

„בחוץ,“ הגו שפתי הגולם חרש כמדבר מתוך הלום, „כמה כחולים השמים, כמה כחולים... וריחות ורוחות וקולות מתנשאים... והאילנות מלבלבים ונעשים ירוקים... והלב מתרחב ומתרחב והנשמה מתמלאה ומתמלאה... והצפרים מצפצפים לך... והספרים הם אבק וחלודה...“

על גבי השלחן מונחים „גור אריה“, „גבורת ה׳“, „באר הגולה“, „תפארת ישראל“ ועוד מן הספרים שעשה המהר״ל — והגולם מדבר דברים כאלו.

המהר״ל עמד והיה כאלו נקרעה לשונו מתוך פיו. לא הבין כלל את הדברים.

„היתכן, הגולם שלי?! ודבורים כאלו?!...“

★

שלשה ימים עברו.

בשלשה ימים אלו לא דבר הרב עם תלמידו אפילו מלה אחת, כאלו היה מנידה יעמד בחים. כצל הלך הגולם אחרי

שהלז מבקש, האם לא יכול הוא, הגולם, לעשות דבר יפה מזה ולחיות בין כך וכך? הוא, שיש לו כל המכשירים, המכשירים את האדם לחיים? ואם יכולים אלפי חכמות גם יחד למלא את זה שהלב מרגיש ברגע אחד? ואם אין האדם צריך ומוכרח לתת את המוח כלו בעד רגע אחד של לב?

והיא מדברת עדיין, ולו נעשה, כאלו התלה את נשמתו החולה והשוממה באיזה דבר רך, המעלה גהה ומוסף בה מרגוע.

והוא מתחיל לדבר גם הוא, והדברים אינם רחוקים ואינם שונים כלל מכל מה שאמרה היא.

והוא מרגיש פתאם שיש לו אחות, ויש לו יותר מאחות ואין הוא יודע מה — ורק יודע הוא כי היא אפרוח אמלל ועירירי וכואב והיא מכניסה אותו תחת כנפיה.

והחדר נעשה צר והמלים נעשות מיותרות לגמרי.

וכשיצאו שניהם החוצה לתוך האויר הצח, תקפה אותם חמדה מתוקה. יד אל יד עברו את הגן ואת הגשר. ומימי המולדוי המו מרחוק ורעשו וקסמו את קסמיהם הנפלאים. ואת דרך־המלך עברו ועד היער. והעצים העתיקים והלבנים עמדו לפניהם, והם מושכים ומושכים.

דומם היה היער כשנכנסו לתוכו — וכשיצאו המו העצים ויגעשו וירעשו. בלע היער את סודם, שהיה גדול גם הוא, ועתה התחיל להפיץ אותו החוצה. והשמש שחקה בצאתם, והחול אשר על פני האדמה הצהיר, וכל הירוק אשר מסביב האיר ולהט וזרח.

★

אחרי חצי שעה חזר ר׳ ליב מן המקוה. על פניו כבר שכנו הנגוהות הראשונות של השבת ההולך. כלו רחץ ורענן וכל גב

ריב

ההבלים, כמו ריח וצבע וקול? הלא כל זה אינו אלא גירוי בשביל החושים לרגע אחד, תחת אשר כל מה שהוא נצחי הוא נצחי, ואותה התורה הקדושה, כמו שהיתה לפני אלפי שנים, כך היא עתה וכך תהיה גם אחרי אלפי שנים. מה שאני לומד, חשב בלבו עתה, אותו למדתי והוא נעשה שלי לנצח, ואפילו בשעה שאני בעצמי אינני עוד, נשאר זה אחרי לעולם.

ופניו החורים נראו שוממים ונופלים ועצובים כל כך.

ברוח נשברה נכנס לתוך חדרו. אז שלח ידו ולקח לו איזה ספר. הספר היה ספר „באר הגולה“. והוא נסה לקרוא, ומעט מעט התעמק בו. המלחמה כנגד ר׳ עזריה מן האדומים וכנגד „מאור העינים“ שלו התחילה להעסיק את מוחו.

★

שבת אחרי הצהרים.

רוח נומה ועצלות רכה רובצת על כל אשר מסביב. הגולם הוזה וחולם ונהנה הנאה של שינה בשבת. בחוץ בחום הלוהט עומדת שטה, כמהה וצמאה ושוקקת לטפה של מים. על גבי הדף של החלון רובצת חתול, עיפה ומתעלפת, ורגע היא פוקחת את עיניה עד החצי ורגע היא סוגרת אותן עד החצי וממצמצה ומביטה, והשמש בוערת לה על גבה. הספסל שלפני הבית, עומד והוא גולש ורותח. החול הצהוב שעל האדמה אָפוּי כיוצא מתוך כבשן. נערות אחדות ברחוב משחקות באגוזים, והזעה משתפכת מעליהן. והכל מסביב שקט ודומם וכל ניד ישמע.

וריחות מתנשאים מן הגן עד להניא ראש. אל הזכוכיות התלויות על גבי המנורה של שבת נשתברה באותו רגע איזו

ר׳ ליב. לוּ רק מלה אחת, לוּ רק מלה אחת! איזה דבר משך אותו אחרי הרב כמו אבן־שואבת. תמונתה של חוה הלכה מרגע לרגע הלוך ורפה בדמיונו. לוּ רק מלה אחת, לוּ רק מלה אחת! רק זה ביום השלישי לפנות ערב, בין מנחה למעריב, פתח המהר״ל את פיו ודבר.

„אוֹי לאלו, “אמר„ העוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. אלו המדברים על השמים, מה שהם כחולים, ועל האילנות, מה שהם ירוקים, ועל הצפרים, מה שהם מזמרים, ובין כך הם מניחים בקרן זוית מה שהוא נצחי ומסיחים דעתם ממנו. מה יש להם מזה לטפשים הללו? מחר הנה בא יום ועננה עולה ומכסה את השמים — והם כבר נעשים שהופים כעופרת ואינם עוד כחולים. ורוח קר הנה בא ונשב על הירוק — והוא כבר חדל להיות ירוק ונעשה כמוש ונבל. וקרת הנה בא — והצפור אינה מזמרת עוד, אלא מתחבאת באיזה חור נעזב. ובשביל הבלים כאלו, בשביל דמיונות ריקים, שאינם נמשכים אלא עד כדי לילה אחד או שבוע אחד או חודש אחד, רוצה אדם לעזוב את זה שאינו משתנה לעולם והנשמה יכולה לשאב ממנו את החיות שלה לנצח?“

הגולם הרגיש כאלו כל האברים שבו מתפקקים ונעשים חוליות חוליות. את עיניו חפץ לשאת אל רבו, ולא יכול; מין חרפה גדולה העיקה עליו כאבן כבדה. וחפץ היה להעלות על לבו את זכר היער, אותו היער העבות, ואיך שישב שם עמה יחד ואיך שהיו בלבו רגשות אחרים לגמרי — ואין הוא יכול בשום אופן. אין הוא יכול בשום אופן לזכור עתה, בשביל מה התעדן אז כל כך ו א י ך התעדן אז כל כך. אדרבא, כל הדברים נראים לו עתה נבערים כל כך, עד שהוא מתפלא על עצמו. איך כל זה בכלל היה י כ ו ל להיות. הן המהר״ל צדיק כל כך בדבריו! בעצם מה יש לו לאדם מכל אותם

ריקים. עשרים ושמונה שנים גנב מחייו. האם יצא לו מזה איזה דבר? — לאחר מותו, ככלות עתו, יבוא כל סנדלר וכל חייט ותלו את תמונתו במרתפותיהם ובעליותיהם על גבי הכותל ממעל למטתם — ואולם העולם ישאר כמו שהיה. אותו העשב על פני השדה, כשם שצמח ועלה מן הארץ לפני אלף שנים, כן יצמח ויעלה מן הארץ עוד אלף שנים חדשות — ושום דבר לא ישתנה. מה שהכלב נובח עתה בחוץ, אותו ינבח גם אחרי מאה שנה, וכשם שהשמש זורחת עתה ואחרי כן יבוא החושך ואחרי כן תזרח השמש שנית, כך תזרח השמש גם אחרי אלפי דורות וכך יבוא אחריה החושך וכך תשוב ותזרח ממחרת היום והכל ישאר כמו שהיה עד סוף כל הדורות. למי הועיל בהתבודדותו ובחקירתו? במה פסענו פסיעה להלן לרגלי איזה רעיון עמוק, יהיה מה שיהיה? ואפילו הרע הן נשאר בעולם ככל מה שהיה אז בשעה שנאמר: כי „יצר לב האדם רע מנעוריו“!

מרגיש הגולם כי במוחו נעשית מהפכה גדולה. והוא יושב ומחריש, מחריש והוגה.

„אוי לאלו,“ גמגם בשפתיו כמדבר מתוך חלום ולא ידע את אשר דבר. „אוי לאלו העוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה... עוזבים מה שאינו משתנה לעולם ומה שהנשמה יכולה לשאוב ממנו את החיות שלה לנצח... מה שלמדתי, זהו שלי לעולם...“

„והוא,“ קראה הנערה. „אותו השוטה, מוצא און בנפשו לדבר אליך על דבר חיי עולם וחיי שעה? הוא? ינסה נא להביט ישר אלי ולתוך עיני בשעה שהוא מדבר וינסה נא להגיד לי, כי יודע הוא חיי עולם ומה הם חיי עולם? האין הוא בעצמו תוהה משעה לשעה ואם אין הוא בעצמו מתעורר משעה לשעה באמצע חקירותיו ושואל את עצמו: במה כלה

קרן של חמה, ואלפי צבעים מתחלפים נשתפכו על גבי קצתו של הכותל כנגד.

מתוך חדרו יוצא הגולם, עטוף בקפטן של משי ומטפחת אדומה קשורה לו לצוארו, והוא הולך לבית־המדרש. כשעבר את הגן, עמד רגע אחד. אחר כך בא עד הסכה שבגן, ולא יכול להוסיף ללכת עוד. אז ישב לו רגע אחד. והוא יושב וחולם, חולם והוזה, ולבסוף נסגרו עיניו. כשפתח אותן, עמדה חוה לפניו.

„הוה זהיר, שלא תסגיר את עיניך אפילו לרגע אחד. מיד כשתסגרן, אשק לך על גבי העינים שלך.“

פניו החורים התאדמו קצת.

ובחפזון קם ואמר ללכת. במוחו תועה ומתלבש איזה שם־המפורש, איזה מאמר „כל האומר: מה נאה ניר זה, הרי זה מתחייב בנפשו“, איזה רעיון שהאשה היא השטן, היא היצר, ומזיקה לקדושה. ואולם רגליו כמה כבדות, כמה כבדות. אין הוא יכול כלל לנוע מן המקום.

„הוי, בן־אדם, שוטה! מן היום הזה והלאה אני אהיה לך השם־המפורש שלך. אני אחיה ואני אמית אותך!“ אמרה פתאם אליו, כאלו קראה במחשבותיו.

הרגיש הגולם כי כחו הגיע עד קצו, ואין הוא יכול להלחם עוד.

והיא מדברת אליו דברים רכים כל כך, והיא מדברת אליו דברים טובים כל כך. חדל בקרב נשמתו רגע אחד אותו החטוט. ופתאם נעשה לו קל כל כך. פתאם אין הוא יכול להבין כלל, איך היה יכול להרגיש ולחשוב אפילו רגע אחד אחרת ואיך אפשר בכלל לאחרת בעולם. מרגיש הוא פתאם כי אלה הם חיי האמת ואין עוד זולתם.

„אותו הזקן שנשתטה!“ מדברת היא וקולה זה מקשקש שוב כפעמון של זהב. „מה השיג הוא בעצמו בכל חייו הארוכים? בן שבעים שנה הוא עתה, ואת חייו נתן בחלומות

לא רק שאין לו שני גופים, אלא יש לו שתי נשמות, ואחת מושכת לכאן ואחת לכאן. בשעה שחוה מדברת, נראה, שכל מה שיוצא מפיה הוא אמת וצדק ואין אפילו לענות אותה דבר; אבל בשעה שהמהר"ל מדבר, נדמה, שזה הוא עיקרה של האמת. האם תאריך עוד הרבה אותה המלחמה ביני לעצמי ונגדי? או האם זוהי המלחמה של כל יצור ויצור? האם אין היא פוסקת אלא אז כשהחיים פוסקים?

נטל הגולם את התפלה של־ראש מעל גבי קרקפתו והשליכה על השלחן ממנו והלאה.

ולמי היתרון? הלשמים אם לאדמה? הללב או למוח? הלנשמה או לגוף? הליופי או לחכמה? הלשירה או לפילוסופיה? הלאמונה או לדעת? הלחוה או להמהר"ל?

לבסוף ישב אל השלחן והניח שוב את קדקדו הצהוב על גבי ידו היפה. קרן של חמה שעשעה על גבי הגידים הכחולים שבאצבעותיו הדקות.

אין לתת שום יתרון לאחד או לשני. יש שהאחד נברא כך, שמושך אותו הדבר האחד יותר, ויש שנברא כך, שמושך אותו יותר הדבר השני.

ולא עוד — וזהו עיקר הרע — אלא שאותו היצור עצמו, שברגע אחד משך אותו יותר הדבר האחד, בא רגע שני והוא בעצמו נמשך יותר אחרי הדבר השני. זהו הרע היוצא מאותן שתי הנשמות שבאדם!

רבונו של עולם! אימתי תכלינה הנשמות מן הגוף?...

★

היום היה יום גשמים ועצלות וקדרות. כל הלילה ירד הגשם לאטו, טפות טפות, ולא חדל עד הבקר ועד הצהרים

את חייו? והאם בכלל יש חיי עולם במציאות? האם אין כל זה בכלל רק מליצה ריקה? הבט וראה חביבי הגולם הנחמד שלי! הן אדם אתה, שנתונים לו חמשה חושים שלמים ובריאים, ויכול אתה בעצמך לבחון את כל דבר ולמצוא מה הוא. אדרבא, הגד אתה בעצמך: הידעת מה זה „נצח"? היש בעולם איזה דבר של ממש חוץ מן הרגע עתה, חוץ מחיי השעה? אם עזבת שעה אחת ולא השתמשת בה לצרכך, לצורך חייך, כלומר, לצורך ההרגשה והחוש שלך — אז באמת הנה עברה אותה השעה ולא תשוב עוד לעולם. חיי שעה הוא הדבר האחד שיש לנו ממש. ומה שהם קוראים חיי עולם, זה אינו אלא מליצה, שאין אדם יכול להוכיח את אמתתה ושמכזבים או שוטים או מתעים הגו אותה מלבם. חבל על כל רגע שאתה נותן לעבור ואין אתה חי בו, ולא עוד אלא שאין אתה חי בו בכל מאדך ובכל נפשך ובכל קרבך. החיים קצרים גם בלעדי זאת יותר מדי. ועליך לחיות, ועליך ליהנות מן החיים..."

שמע הגולם ונדמה לו, כי את כל זה כבר הרגיש הוא בעצמו. כל הדברים האלה אינם אלא מין צל ממה שעובר ותועה לרגעים בלבו עצמו בצורות מטושטשות.

והוא אינו סוגר את עיניו — ובכל זאת היא נושקת לו על עיניו ועל שפתיו ועל מצחו. מרגיש הוא כי קל לו עתה כל כך.

בבית־המדרש היה הדבר, בשעת התפלה. יושב הגולם ובראשו תפלין גדולות, וראשו זה עם התלתלים הצהובים שלו נשען אל ידו, והוא הוגה והוגה.

למה זה עשה אותי?

אכן זאת היא הרעה, כי זה שעשה אותי, את הגולם, עשה אותי גוף אחד עם שתי נשמות. או האם כך נעשה כל אדם? שונה היה כל העולם לגמרי, אלו נברא האדם נשמה אחת עם שני גופים, והיו משמשים לו פעם בכך ופעם בכך. עכשיו

נשמעה כי המהר"ל עצמו, שבתחלה לא היתה בדעתו להיות מן המדברים, נתרצה פתאם לדבר. כל אחד ואחד השתדל להתקרב עד מקומו של הרב ככל מה שיכול.

והרב ר' ליב פתח את פיו ודבר.

אכן נפלא הדבר: כל הדברים שיצאו מפיו לא הָיה להם שום יחס ושום שייכות אל הנפטר; לא הזכיר את הנפטר אפילו במלה אחת. הגולם עמד בין השומעים ולו נדמה כי עם כל מלה ומלה שהמהר"ל מוציא מפיו, מתכון הוא רק אליו ואין הוא מדבר אלא רק אליו לבדו.

המהר"ל דבר על העולם הקיים ועל העולם העובר, ואיך אנחנו, שהננו בבחינת עוברים, אין לנו שום מושג כלל מן הקיים; וכשבאה התאוה ומדיחה אותנו ומביאה אותנו לידי חטא, אז רוצים אֲנחנו לפתות את עצמנו להאמין, כי רק הרגע, אותו הרגע העובר, הוא העיקר ואין אנחנו מבינים כלל עד כמה נבער דבר זה לחפוץ אפילו רגע אחד לדמות את שבעים השנים המעטות והקצרות של העובר אל אלפי רבוא רבבות השנים של הקיים. מוכרח אדם להיות משוגע או מסומא על ידי תאוה גדולה, שיהא רצון מלפניו אפילו רגע קל לדמות אלה לאלה.

שמע הגולם וכל עצמותיו רעדו. נדמה לו רגע אחד כי מת ר' מרדכי מייזילש רק בשביל זה, שהוא, הגולם, יעמוד פה עתה ור' ליב הגדול ידבר אליו את כל אלה.

ועוד בשובם מן ההלויה הביתה, הטה אותו המהר"ל הצדה וידבר אליו דברים חמים וטובים.

„כי הנה, בני," דבר אליו רכות וחמות. „לו גם תנסה להתחמק מן המבוכה ככל שתחפוץ, פעם בכך ופעם בכך, לעולם לא תבוא אל המטרה על ידי העיון זה לבדו שהאדמה, אשר עליה אתה חי, היא הכל, ומלבדה אין עוד שום דבר:

ולאחריהם. האבנים נזלו מים, מן העצים ירדו טפות בודדות ולרגעים, כשנשב הרוח, ירד פתאם שפך מים כביר אחד ובן־רגע חדל. כל אשר מסביב היה נעזב ושומם ובלי נחמה ותקוה, תרנגולת מלוחלחה עמדה אצל גל לח של אשפה ותנקר בחרטומה גרעינים.

לאחרי הצהרים נועדה ההלויה של ר׳ מרדכי מייזלש, קצין העדה, אשר מת פתאם. העיר כלה הכינה את עצמה אל ההלויה של אותו חסיד ובעל־הצדקה המפורסם. המטה השחורה, שעמדה לפני ביתו של הנפטר, הפיצה רוח נכאים ומרה שחורה שבעתים ככה, כי נוסף גם הגשם הדק עם נכאיו וקדרותו. הלומדים של „בית הועד לחכמים“, אשר הקים הנפטר בהוצאותיו, באו לחלק לנפטר את הכבוד האחרון. הילדים של „הישיבה“ שלו באו גם כן, וכל אשר מסביב היה נראה כאלו כל העולם כלו וכל החיים כלם יורדים היום אל הקבר הלח.

על עברי פי הקבר הספידו את המת החשובים שבגדולי העיר. אחד, איזה ר׳ יום טוב ליפמאן העלער, דבר, כדרך העולם, על חיי האדם ועל מה שהוא משאיר אחריו במותו. עשרו של שלמה המלך היה לו להנפטר, אלפי אדרכמונים ואלפי אבנים טובים ומרגליות. עתה הביטו וראו פה, אם יניחו לו לתוך קברו אפילו אדרכמון אחד או אבן טובה אחת או מרגלית אחת מכל אשר לו. העיקר, כמובן, הם המעשים הטובים של הנפטר — ועוד דברי כבושים כאלה וכאלה דבר המספיד. אחריו דבר ר׳ איציק ליבוש כ״ץ, חתנו של המהר״ל. דבר על הפרוזדור, שלפני הטרקלין, ועל הטרקלין עצמו, ומה שחייב אדם לעשות בכדי שיכנס לטרקלין, והזכיר מאמר מן המדרש על דבר אדרכל אומן שבנה לעצמו טרקלין ואת הלבנים לאותו הבנין נטל מן הפרוזדור. הדברים מצאו חן מאד בעיני השומעים. פתאם החריש כל הקהל ותהי דממה גדולה. שמועה

ובהיותם על ראש ההר, כרעה רבצה על פני הדשא ואת ראשו שמה על ברכיה. אז נח רגע אחד הזעף הבוער והנוקב תמיד בלבו וישתוק. והוא התעודד וישב ויבט לתוך עיניה. ובשלחו את ידו ובהתרפקו עליה ואת בשרה אחז בידו, אז הרגיש כי את החיים חבק בידו ואחז בהם, אשרי האיש אשר יאחז בידו את החיים והוא מרגיש בהם בהחזיקו!

והיא דברה באזניו על הארץ ועל השמים.

„הוי, גולמי המתוק, רק נבערו האנשים בדברם אליך על דבר השמים! הנה הם הגו את הדבר הזה מלבם. ועליך להאמין כי אמנם כן ישנו. ואולם אנכי פה, היושבת לפניך, הלא ראה תראה כי הנני באמת. אינני רוח, אשר קרא תקרא לו שמים; בידך תוכל להחזיק בי, ובכל רגע תחזיק והרגשת וחשת כי מחזיק אתה בי בידך. הנה פה אנכי יושבת עמך, שלה את ידך וגע בשדי אלה, החזק בהם והרגש בהם — הן לא רוח לקחת בידך, כי אם דבר אשר לך הוא. כל דבר אשר לא תוכל לאסוף אותו בידך, שקר הוא וכזב. את השמים לא תוכל להחזיק בידך. כל דבר אשר לא תוכל להחזיקו בידך איננו...“

ותשוקה עזה התלקחה בלבבו, אשר תדבר ככה ולא תחדל לעולם. כל דבר היוצא מפיה היא הלא תורת אמת. פתאם אין הוא מבין מה היה עמו ומה עבר עליו ואיך יכול אדם אשר לו חמשה חושים בריאים ושלמים לחשוב אחרת.

★

לפנות צהרים.

עד החרבה העתיקה של מקדש־ויטיוס על הר־הרדשין באו לפנות צהרים.

כי אלמלי כך, הלא תשאל לעולם לתכלית החיים ובשביל מה נבראה כל אותה המכונה, ומה יוצא לנו מזה שאנחנו אוכלים ושותים וישנים ונהנים כל מיני הנאות שבעולם ומה תכליתה של האבן, שהיא אינה אוכלה ושותה וישנה ונהנית, ועם כל זאת הלא היא במציאות ויש לה אפוא תכלית. נמצא כי נבוא לידי רעיון, כי אין אנו יודעים עוד בעצם את התכלית האמתית, והתכלית האמתית רק עוד תבוא. יוצא לנו מכל זה כי חיינו פה אינם אלא הקדמה, הקדמה לגוף הספר, ואת הספר לא קראנו עוד כלל. החיים האמתים מתחילים רק אחר כך, כשמתחילים בשבילנו השמים. בני! העיקר הם השמים...“

הגשם טפטף לאט לאט בעצלות ובעצבות. כל מלה ומלה, ששמע הגולם, החריבה בקרבו עולמות וענתה את נפשו. דומה לכאורה, שאין שום אדם, המוכשר לחשוב איזו מחשבה נכונה, יכול לבוא לידי רעיון אחר. המהר״ל היה בעיניו כאיש אלהים, שהנבואה מדברת מתוך גרונו וכל מלה ומלה אמת וצדק.

ובכל זאת ירד כמו ערפל כבד וינח על מוחו וירבץ על לבו.

★

בבקר.

על הר־ההיכל עלו שניהם בבקר.

את הענן מחתה בנשיקותיה מעל מצחו ואת המר מעל שפתיו. מעל עיניו גלגלה בנשיקותיה את הערפל הכבד. ברגלה סקלה את האבנים מעל דרכו ועל פני נאות דשא ירוק הנהיגה אותו. ודברים דברה אליו, והיתה כל מלה כמו צרי־תעלה לנשמתו הדואבת, וכמו משי רך לטפה את בשרו הכואב.

בלתי אם חיי השעה! אם אעזוב את הרגע אשר עתה ולא אֲמצה אותו עד יסודו, למען התענג על מעט החיים, אז הנה עבר הרגע הזה לעולם, וזה לא ישוב עוד אלי עד נצח נצחים. מה חפצים בני אדם אלה, כי באים הם ומבקשים בשבע עינים דבר, אשר אלהים יודע מה הוא, למען מרר את חייהם במחשבותיהם האפלות? מי יבקש מידם כי יחקרו את חקירותיהם למען עכר את מעט הטוב? ובכל זה אין לנו דבר בלתי אם העובר לבדו, וקים אין לנו! אכל ושתה והתענג על חייך. את השמים אין אתה יכול להחזיק בידך, ואת אשר לא תוכל להחזיק בידך, איננו...

ובידו החזיק בה וישק לה, ויבט בה מרגע לרגע וישק לה.

והסער אשר בלבו חדל מעט מעט, והשאלות אשר בלבו חדלו גם הן, וכל מחשבותיו וכל מזמותיו חדלו. אז טוב לו – והוא לא ידע.

★

בערב...

על פני גיגית קלה שטו על פני המולדוי בערב.

רוח קל נשב בהם ויפח אל מול פניהם. הנערה החזיקה במשוט ביד קלה ותחתור מעט מעט, והוא ישב, וידיו משלבות אשה אל אחותה, ויחלום. כפעם בפעם בהכות המשוט על פני המים אסף קצף לבן, והמים והקצף נתזו על פניהם ועל בגדיהם, ויריעו שניהם וישחקו. וכמו ילדים קטנים שחקו. והדממה עלתה ותכס את האדמה ואת המים. והם חלמו ולא ידעו מה.

★

בלילה...

יד־על־יד הלכו שניהם יחדו בלילה.

מרגע לרגע עלה אליהם הד קול צעדיהם בלכתם. בלעדיהם

ובבואם אל המקדש תקפו אותם דמדומי עלטה. השומר הזקן התעורר משנתו ויבקש את צרור מפתחותיו המוחלדים, אז הביאם אל היכל־המתים. סביב סביב מעל פני הקירות בצבצו גלגלות ראשי אדם, מסדרות במערכה, וחורי עינים להן נבובים. בעד חור עין אשר לגלגלת רמשה ברגע זה תולעת. והגולם עמד לפניה ויבט, עמד ויבט, ואחרי כן שלח את ידו ויקח בידו את הגלגלת...

ובחוץ, בחצר־המתים על גלי הקברים, בין קפריסים וחציר אֱזוב, ישבו גלמוד ובדד, אין איש על פני כל הארץ עוד, זולתי היא והוא. מה להם עתה ולכל הארץ אשר מסביב? מה להם תמול, מה היום, מה מחר? וזמן מה הוא? ומקום מה הוא? והחיים מה הם? — בידו החזיק בה ויתרפק עליה וישק לה, ויבט בה רגע רגע וישק לה...

★

לפנות ערב...

תחת הדבדבן אשר בגן ישבו שניהם לפנות ערב.

והציצים הלבנים ירדו עליהם מרגע לרגע ויכסום. כמו גשם ירד, ויפול על ראשם, ויפול על שכמם ועל חיקם, ויעטוף אותם כלם, ויהיו לבנים. אז שחקה הנערה בקול גדול. ואולם העלם לקח מלוא הכף מן הציצים הלבנים, ויתן גם לה מלוא הכף, ויבט. מראה הלבן הכאיב לו פתאם רגע אחד. אז זכר את המות.

ואולם שפתיו הגו ברגע הזה אחרת.

כחולים השמים והרוח מה רך והאדמה מה ירוקה. מה חפצים בני האדם, כי ינקרו בכל פנה ופנה, למען ימצאו דבר אשר ישחית את תאותם לחיים? ובכל זאת אין לנו דבר

„ואתה בני" אמר. „ראה, הנה יש בני אדם שהחיים חזקים מהם ואין הם יכולים להתגבר עליהם. באות התאוות המתרגשות, ואנחנו יודעים היטב מה הן ולאָן הן מוליכות את האדם, ואולם אין בנו הכח לכבוש אותן. יש, למשל, תאוה של עלם צעיר לעלמה צעירה. ידעתי — קוראִים לדבר זה אהבה. האדם מתהולל וממלא את תאותו ויש לו הנאה — וזה החיים. אין לו פנאי לאדם זה לחשוב מחשבות על הנצחיות ועל הקיים, והוא חי בין כך וכך. ואולם דבר אחד נפלא ממני: ואיך זה לא יבוא לאיש כזה רגע אחד אשר יכריחהו לחשוב כך: אמת, אותו הגוף הצעיר הוא נאה עתה והביב כל כך, עד שאני מוותר בשבילו על כל דבר שיש לו ערך נצחי. אבל איך יהיו פני הדברים לאחר עשרים או שלשים שנה? אותן הלכתות, שהן נאות עתה כל כך, תהיינה צהובות ונופלות; אותן העינים, שהן מזהירות עתה כל כך, תהיינה טרוטות ומסומאות למחצה; אותן השנים, שהן מבהיקות ולבנות עתה כל כך, תהיינה צהובות או נעקרות לגמרי — והאם כדאי הוא שבשביל הנאה של רגעים או שעות או ימים אקריב את כל זה שיש לו נצחיות ואינו משתנה לעולם? עתה אני עושה את תאותי, ולי טוב כל כך רגע אחד שלם. ואולם אחרי הרגע, כשיפוג השכרון שלי, יתקפני אותו השעמום שימלא את נשמתי סחי וגועל, עד כדי לירוק בפני עצמי. ולכן שואל אני רק את האחת: האם לא בא לו לאדם רגע אחד כזה שיביאהו להרהורים כאלה?"

כחולה החזיק בו ואמץ אותו אל לבו ודבריו היו רכים ממשי.

והגולם ישב ופניו חורו וכל עצמותיו הרדו.

תוגה שוממה באפס תקוה רבצה על כל אשר מסביב. ויש שנראה כאלו עם הסתו הזה בא הקץ לכל החי כל אשר

לא היה איש ולא היתה כל נפש חיה. אז הלכו הלך ועבר.

ואלפי קולות וחצי קולות והברות אשר אין יודע מה הן עלו אליהם מתוך ים־הלילה אשר מסביב. קול המות וקול הגות וקול המולה נפלאה, ואין יודע מה ואין יודע איה. בדרך אשר אל היער בשדה נראו ניצוצות אש. עצי־יוחנן ותולעי־יוחנן התלקחו ויאירו מרגע לרגע.

על פני רפידת דשא רבצו שניהם, והם מתרפקים איש אל אחיו בחזקה, והלילה עטף אותם. והלילה דומם ומחריש ואת סודם קבר.

★

ר׳ ליב הגדול אמץ אותו אל לבו, כמו ילד חולה, והתרפק עליו והעביר מרגע לרגע את ידו על שערותיו ועל מצחו והחליק לו.

כרוח־סתו, כבד כעופרת, רבצה העצבת השוממה על הר ובקעה. עלים צהובים נפלו מרגע לרגע מן העצים ארצה. לפעמים נשב רוח עז פתאם, וטפות כבדות ושוממות רעשו לארץ. ויש אשר נראו כאלו הכל כבר תם וגוע ובא הקץ לקיץ. ובא הקץ לאדם, ובא הקץ לחיים. הרוח אשר מסביב היה כבד ונכאה, והלב אשר באדם היה נכאה וכבד. מעל מרום עץ עומד בשלכת התעופף עורב ויעבור על גג והוא קורא בקול צורח: קרא, קרא.

כמו חולה החזיק בו ואמץ אותו אל לבו, ורק מרגע לרגע השתחוה אליו ויבט אל תוך עיניו.

וכדבר אל החולה דבר אליו, והקול רך ונעים. בדברים רכים ממשי ארג את אשר חשב ואת אשר הרגיש.

רכו

רבונו של עולם! במה תשלם כל זאת? מה תהיה אחריתו?
ועבר החורף ובא הקיץ וחלף גם הוא, ועוד מעט וקרבו שנית ימי חורף חדש.

★

יום הראשון של ראש־השנה הוציא מבתי היהודים אשר ברחוב־היהודים קהל גדול החוצה. עדת יהודים רבים נמשכה כעדת דבורים והיא באה עד לגדות המולדוי לתפלת „תשליך“.

גדול וקטן, זקן ונער הלכו ובאו ל„תשליך“.

השמש עוד האירה והממה, ואולם הרוח אשר באדם כבר חרדה וכבדה.

והרבנית הזקנה באה ל„תשליך“ ותעמוד על שפת המים ותקרא את תחנתה ותנער את כיס שמלתה. והרב ר׳ ליב הזקן בא ל„תשליך“ ויעמוד ויתפלל וישלך את חטאותיו במצולות המים. וחוה הלכה לשוח ותעמוד על שפת המים ותנער את כיס שמלתה באפס מחשבה ותשלך המימה ולא ידעה מה; עב קטנה וצחורה עלתה בפאתי השמים והיא משכה עתה אחריה את עיניה ותקח את כל לבה.

וגם הגולם בא.

והוא עמד והביט אל המים, והמים משכו אותו, משכו אותו, משכו אותו.

„... ותשלך במצולות ים כל חטאתינו.“

והחטאים מה־כבדים, ובהשליך אותם איש, ומשכו אותו אחריהם.

והם נופלים, שוקעים, יורדים עד למצולה. וכמה הם מושכים אחריהם את המשליך!

האם לא טוב מזה יעשה אדם לו יצרור את כל חטאיו יחדו ולא ישליך אותם אחד אחד כי אם את כלם יחד, ועמם

מסביב היה יגע ועיף ובאפס שמחה. מה בצע בחיים? מה יתנו ומה יוסיפו החיים אפילו כשהם טובים? ומה מגיע לגוי רגע אחד אחרי המות? ומה לגוי הטוב בעצמו? אשרי מי שיאחז ונפץ את ראשו אל האבן!

הגולם הרגיש, כי כל מלה היא אמת וצדק כתורה מן השמים. רבונו של עולם! איך לא הבין כלל את כל זה עד עתה? איך היה יכול, אפילו רגע אחד, לחשוב אחרת?

בערב, כשהכל כבר היו ישנים, עוד האריך הגולם ללכת בחדרו אנה ואנה, ואת מוחו העסיקו אותן המחשבות. אבל כשבאה השעה היעודה, אז נחפז ויצא אל הסכה שבגן, אשר שם חכתה לו חוה.

★

שנה אחת תמימה כתב הגולם את זכרונותיו. והספר היה לספר נפלא. הפרק האחד נראה כאלו כתבה אותו יד המהר"ל, והפרק השני — כאלו חוה כתבה אותו. ואולם לא המהר"ל ולא חוה כתבו את הספר, כי אם הגולם.

אכן קרועים היו חייו לשנים קרעים ובזה היה קרע ושסע ומבלק: שתי נשמות בגוף אחד — ולא ליום אחד ולא לשנה אחת, כי אם לכל ימי החיים.

למה זה עשה אותו? ואם עשה — למה זה נטע בתוכו שתי נשמות, שאחת מושכת אותו לכאן ואחת לכאן?

ולמי יתן האדם את היתרון? לאדמה או לשמים? למוח או ללב? לחכמה או ליופי? לחקירה או לשירה? לתבונה או לרגש? לגוף או לנשמה? למהר"ל או לחוה?

והוא בקש ובקש — וכתב את ספרו. פעם דבר המהר"ל מתוך גרונו ופעם חוה.

[illegible]

יחד ישליך גם את נפשו המיוסרה? למה לו לאדם חיים קרועים ושסועים ומבולקים כאלה?

אבל כשיסופר פה עתה חייו הקרועים והשסועים, האם יסופר על ידי זה החיים הקרועים והשסועים של אחרים?

„בעל־כרחך אתה חי"... והוא גומר בלבו לעזוב את המקום וללכת.

ואולם בעוד רגע נשמע פתאם קול זעקה קלה ועוממת.

וכאשר הוציאו אותו הדיגים מן המים, נשאוהו ויביאוהו עד לביתו של הרבי ר' ליב הגדול.

★

קצת החזירהו לחיים הרבי ר' ליב הגדול בשם־המפורש שלו וקצת — חוה בדבריה.

ובהיותי בפראג הראו לי אותו, והוא עודו חי עד היום הזה.

ואולם ראיתיו גם בערים אחרות.

כיצד הסתו נעשה

אלךְ אלפי פעמים כבר הוגעתי את מוחי העיף לַחֲקֹר כיצד הסתָו נעשה, ולא מצאתי. מובן מאליו: את הסימנים ההיצונים אני יודע היטב: העָלים הצהֻבים נופלים, גלופקה של טַרְפֵּי עצים כמושים ומכרכמים משתטח על־פני האדמה בתוך הַגַּנִּים, גשם לא חם ולא קר מתחיל לטפטף לרגעים, רוח לא צחה ולא יבֵשה, אלא שמיַגעה את הבשר ואת הנשמה יחד ונעשית למשא, מנַשבת לרגעים ומעלעלת את גל העלים הכמושים, אשר נשרו ואשר נפלו אחד אחד ועתה הם צבורים על־פני האדמה אשר בגן – מי לא יָדַע את כל המראות האלה? אבל לא. לא את אלה הייתי מבקש. הן סוף־סוף גם את בוא האביב אין אנו יודעים אלא על־פי סימנים קלים כאלה. איזה רוח מבַשֵׂר נושב פתאם, איזו תקוה חדשה נֵעוֹרָה פעם אחת בִּן־לילה, ופתאום היא צוהלת ממזרח וממערב, מצפון ומדרום, וכמעט אשר תִּתָּפֵש בידים, איזה צפצוף של צפרים רכות, אפרוחים שעלו בפעם הראשונה אל הדוכן, ממַלא את האויר ועובר ונוגע עד הנשמה. ואולם פלא הוא: בִּדבַר האביב הסתפקתי תמיד באותות האלה ולא בקשה נפשי לַחֲקֹר גם את דבר הֱיוֹתוֹ וכיצד נעשה, ורק בדבַר הסתָו פשפשתי ופשפשתי. האם היא אותה הַסִּבָּה, שגם

כשיושב אדם יחיד ובודד בחדרו לילות על לילות וימים על ימים, חושיו נעשים בו מחֻדדים יותר ויותר, עד שעיני רואָה מה ששום עין אינה יכולה לראות ואזנו שומעת מה ששום אזן אינה יכולה לשמוע. יום יום בשעה השלישית לפנות בקר שמעתי את הצפרים מצפצפות ושורקות ומגרגרות מין זמר אשר הבינותי אותו ברור מן האל"ף ועד התי"ו, יום יום עלה באפי ריח השדה החריף והמשַכר וידעתי על־פיו את כל הנעשה מחוץ ויום יום באו שני הצללים ויצַיירו על־פני הכֹתל אשר בחדרי הקטן.

ואני ידעתי את כל אשר השנַים האלה מְדַבְּרים שם על־פני הדשא וידעתי את אשר הם עושים שם וידעתי את כל תנועה ותנועה. כשיושב אדם בודד ויחיד בחדר קטן, אשר אין לו בלתי אם חלון עם שְׂבָכַת־ברזל, לא יִפָּלא כי יודע הוא את כל זאת. ביחוד מכיר אני היטב בטיבם של צללים. על הצללים הייתי יכול לכתוב ספר שלם. כל הימים מחצי חֹדש סיון ובמשך כל התמוז ובמשך כל הָאָב אהב הנער את הנערה. דבר זה היה ברור לי. ולא עוד, אלא שלרגעים מצאתי, כי אָהבה הנערה את הנער יותר עוד משאהב הנער את הנערה, הצל הקטן והדק, הצל הלבן, התרפק על הצל הגדול והאפור בחָזקה בחָזקה...

והימים עברו. הלא הכל עובר...

ואת אשר הייתי יכול לדעת מראש, הנה זה בא. יום אחד לא בא הצל האפור עוד, ורק הצל הלבן פרפר מרֹב התרגשות ומפחד־פתאום ממקום למקום. הכֹתל אשר על־יד החלון בחדר החל להכאיב לי.

ובלילה, כאשר שכחו גם הצפרים פעם אחת לזַמֵּר את זמירתן, או חשבו כי כבר למדתי את הזמרה הזאת ויודע אני אותָה בעל־פה, אז שכבתי והגיתי רק במעשה הנורא

בדבַר הַלֵּדָה אין אני מַרבּה לְחַקֵּר ככה ורק את המות אני מְחַקֵּר?...

ופעם אחת — לא אדע איך היה הדבר — מצאתי את אשר הרביתי כל־כך לבקש. הרגשתי את הסתו בעצם הרגע אשר בא...

בימים ההם ואני ישבתי כלוא בבית־כלא אשר מחוץ לעיר. הידעתם טעם ישיבה כזו בימי הקיץ? כל ימי סיון ותמוז ואב ואלול כבר ישבתי. החדר היה קטן. חלון קטן, מין אשנב, היה לו, ולפני החלון שְׂבָכָה של מיטות ברזל. ואולם גם אשנב קטן אוצר ברכה גדולה הוא לפעמים. ראיתי בעד האשנב רצועת שמים כחולה, רצועה רחבה לְמַדַּי, אשר היתה לי לעולם שלם. כל עולמי היתה. ומלבד רצועת השמים אשר ממעל ידעתי כי מתחת, על־פני האדמה, מתרחב ומתפשט שדה־דשא גדול על־פני כל הככר אשר מחוץ, ועל־יד שדה־הדשא יער קטן. בכל לילה ולילה במשך כל הקיץ, בשעה השלישית לפנות בקר, הייתי שומע להקת צפרים רבה מצפצפת ושורקת ומגרגרת גם מפה וגם משם, גם ממעל וגם מתחת, והעיקר, גם בתוך לבי פנימה. זה היה בלילה. וביום ידעתי בכל זוית נפשי, כי על־פני שדה־הדשא הגדול עושה הקיץ עתה נפלאותיו הגדולות עם הקטנות: בראשונה מציצים הדודאים והכרוב־הדוקר וְהַנִּרְדִּים של־קוק ואחריהם עולים פרחי־החמאה ופרחי־הרוש ואחריהם פרחי שְׁני־האריות הדקים והרזים...

ופעם אחת, בחדש תמוז היה הדבר, בשעת אחרי־צהרים אחת, אז גִּלִּיתי פתאם חדשה גדולה: שני צללים נראו בתוך חדרי על־גבי הכתל אשר מצד החלון. בראשונה צל אחד לבן וקטן, ומקץ רגעים אחדים והנה עוד צל אחד על־ידי, אָפיר למראה וגדול מן הראשון.

צל אחד לבן וצל אחד אפיר — הבינותי מיד מי המה: הלא אוהב ואהובתו.

אם הרגשתים. הנה חזרה וחיתה וראתה בחלומותיה בהקיץ את כל רגע ורגע אשר נתן הקיץ לה במקום הזה. וכל זה הן זה רק תמול היה. הכל עוד חדש כל־כך עִמה. פֹּה דִּבּר אליה את המלה המתוקה. פה לָחץ אותה אל לבו. פה בכתה מרֹב גיל, אשר לא יכול לבה להכיל. פה נשא אותה על כפַּים, ופה, בעבי צאלי העץ, שכבה בזרועותיו ועיניה חשכו פתאם מרֹב אֹשר ומחשבותיה התבלעו והיא לא ידעה עוד מָה. אז גמגמו שפתיו הלוהטות דברים וחצאי־דברים, אשר לא הבין הוא ואשר לא הבינה היא, ושפתיה גם היא גמגמו כאלה. רבונו של עולם, מה יפה היה הקיץ! ועתה — מה נשאר לה עתה מכל אלה?

איזה רוח, לא קר ולא חם, אלא שמיַגע מעט את הבשר ואת הנשמה יחד, החל לנַשב.

ופתאם, בְּצָהֳרֵי יום אחד בראשית הָאֱלוּל, והצל האפור נראה שנית על־גבי הכֹתל אשר בחדרי. כמו אבן נָגֹלָה מעל לבי. אולי יֵהָפֵך עוד הכל לטובה. רק אַל נא יעמוד, כי אם יגש אליה וישק לה! צעק בי כל לבי. ואף אמנם ראיתי, כי נטה הצל האפור על־גבי הצל הלבן — ולבי הוקל עלי. אבל רק רגע. ברגע השני ראיתי את הצל האפיר מתפשט על־פני האדמה ומראהו כמראה אדם מפהק מתוך שעמום, והצל השני, הצל הלבן, עומד עליו ורועד, רובץ על האדמה וכורע, נוטה פעם בכה ופעם בכה, ובסערת רוחו הוא נושך את שפתיו. הרגשתי כי הקטסטרופה קרובה. נעשה הנער עיף מכל האֹשר אשר מצא ויהי לו כבר למשא וכבר הוא שואף לעבור את הימים אשר אין חפץ בהם ולחכות לקיץ חדש.

ושוב באו ימים אשר הצל האחד, הלבן, נראה רק לבדו. אבל פתאום, לפנות ערב יום אחד, בא גם הנער. השמים היו אפורים, האדמה היתה נאלחה וכבֵדה ולא היה עליה דבר

ההוא. איך מצא נער זה את הנערה שלו ובכלל איך היה המעשה? הלא הדבר ברור: בגן־העיר מצא אותה. הנערה הקטנה שבה מאחרי מלאכתה אשר היא עושה באחת החנויות, והיא כמעט עוד ילדה. זה ימים ושנים שמעה, כי יש איזה דבר בעולם ו„אהבה“ שמו, ולבה פרפר וחכה. ולבושה היתה הנערה שמלה לבנה. ואולם יש נערים צעירים אשר הצבע הלבן חביב ונעים עליהם כל־כך — וגם הנער הזה היה במספר אלה. הצבע הלבן אשר לשמלת הנערה הקלה משך אותו כל־כך אחריה — ואת הדבר הזה הגיד לה. האם דרושות לאהבה סבות רבות? די לפעמים צבע של שמלה, כפתור של מעיל, מחט בצמת השערית, כדי לחבר נפש אל נפש. ואז הלך הנער יום יום לשעה מיועדה ומזמנה עד לפנת־רחוב מיועדה ומזמנה, ויום יום מצא אותה בפנת־הרחוב ההיא. רק במקרה, דבר זה מובן מאליו. ופעם אחת לקח אותה וילך עמה לטיל עד למקום זה, עד לככר־השדה אשר מחוץ לעיר על־פני נות הדשא. ואחרי־כן באו הימים והם חזרו וטילו, חזרו וטילו יום יום לפנות ערב עד לשדי־הדשא הזה — הלא הם אותם הימים אשר ראיתי את שני הצללים על־גבי כתל חדרי בכל יום ויום. והנער הלך, הלוך ועלה, הלוך ועלה, עד כי עלה עד לראש הפסגה אשר אוה לו ועד כי השיג אותה ועד כי עבר אותה... ואז — אז הלכו העניינים שנית הלוך ורפה, הלוך וחזר. הלא כן הם החיים. פתאם בא היום והנער חדל ולא בא עוד. ברור: נוכח האיש הצעיר פתאום, כי טעות היתה בידו והצבע הלבן איננו כלל אותו הצבע, שמוצא חן בעיניו. מילא, טעות. רק מתים אינם טועים.

ולבי בקרבי זב זוב דם למראה הצל הלבן והדק אשר תעה יום יום לבדו על־פני הדשא. לא ראיתי את פני הנערה, כי

רלו

התוכן

מְחוֹלוֹת .... יז

בַּמִּרְצַע .... כז

נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת ...... לה

בְּהַר סִינָי .... מז

הַמְקוֹשֵׁשׁ .... סא

סוֹרֵר וּמוֹרֶה ...... עג

סוֹטָה .... פז

עֶגְלָה עֲרוּפָה ...... קג

עִיר הַמִּקְלָט ...... קיז

לִילִית .... קלא

פַּלְמִי .... קמט

בַּיַּעַר .... קנט

אַגָּדוֹת .... קסז

אַהֲבָה .... קעט

סִינַי .... קפט

הַגֹּלֶם .... רא

כֵּיצַד הַסְּתָו נַעֲשָׂה .. רלג

עם מראה וצבע. כמו אנחה יגֵעה וצרודה עברה את כל העולם כלו. ואני הרגשתי, כי הוא מגיד לה עתה את הדברים אשר אותם מגידים על־פי־רוב ברגעים כאלה, כמו למשל: „הלא יָדַעַת... אבותַי אינם מניחים. חוץ מזה הנה לי גם נסיעה נחיצה מאד. בפתאם היה הדבר. מחר אסע... אך אַל נא תבכי. הלא בכל־אפן יפה היה הקיץ!“

האם יכולים השמים האפורים להשיב אליהם את השמש הלוהטת אחרי חדלה?

והצל האפור נסע – ונשאר רק הצל האחד, הלבן, והוא בא יום יום.

למה בא וחזר ובא הצל הזה יום יום עד המקום הזה? לא ידעתי. המקום הזה מָשך את הנערה אחריו. הלא פה ראתה את היותר יפה שבחייה. ואולם מה נורא היה מראה המקום הזה בימים האלה! רק עשר טִפּות רזית נפלו מתוך עיני הנערה לארץ, וכבר היה הסתו בכל איתנו על־פני כל חלקת הארץ ההיא. השדה נעשה מכֻרכם בּאין־כח וְכָבֵד וְאָבֵל. היער היה כמוש ויגע ושרשיו כמו אל־קבר פתוח. והשמים היו כבדים ועצובים, וכמו ילין בהם כאֵב אשר לא יוכלו לסַפר אותו...

ומני אז לא חדל הגשם עוד. האויר היה כעופרת. הערפל לא סר עוד גם רגע. ככה נעשה הסתָו...